

KABULÜNÜN 102. YILINDA
İSTİKLÂL MARŞI VE MİLLÎ ŞAİRİMİZ
MEHMET ÂKİF ERSOY
3. ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

12 MART 2023

EDITOR

PROF. DR. MEHMET ÖNAL

ISBN:978-625-367-039-9

IKSADINSTITUTE.ORG

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve
Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy
3. Uluslararası Sempozyumu

12 Mart 2023

EDITOR

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

All rights of this book belong to

IKSAD Publishing House Authors are responsible both ethically and juridically

IKSAD Publications - 2023©

Issued: 10.04.2023

ISBN -978-625-367-039-9

SEMPOZYUM ADI

**KABULÜNÜN 102. YILINDA İSTİKLÂL MARŞI VE MİLLİ ŞAİRİMİZ
MEHMED ÂKİF ERSOY
3. ULUSLARARASI SEMPOZYUMU**

TARİH

12 Mart 2023

ORGANIZATION

IKSAD INSTITUTE

Katılımcı Ülkeler

Türkiye, Azerbaycan, Kanada

EDITOR

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL

Kabul Edilen Bildiri Sayısı: 30

Red Alan Bildiri Sayısı: 12

Türkiye'den Katılımcı Sayısı: 17

Diğer Ülkelerden Katılımcı Sayısı: 12

ISBN - 978-625-367-039-9

PHOTO GALLERY

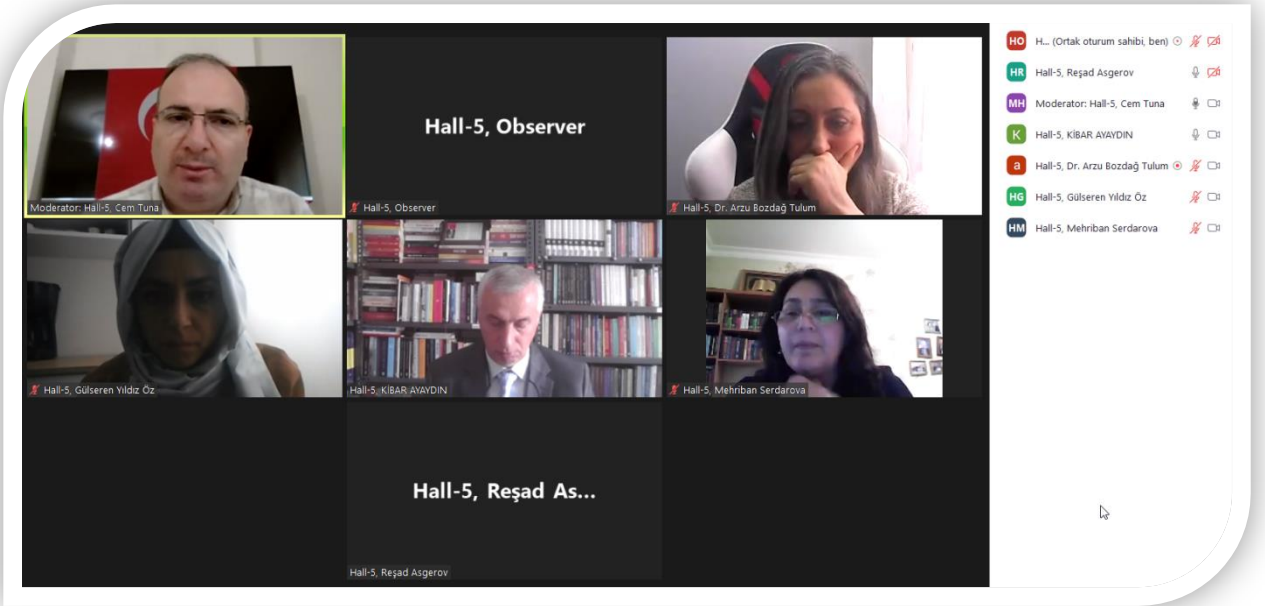
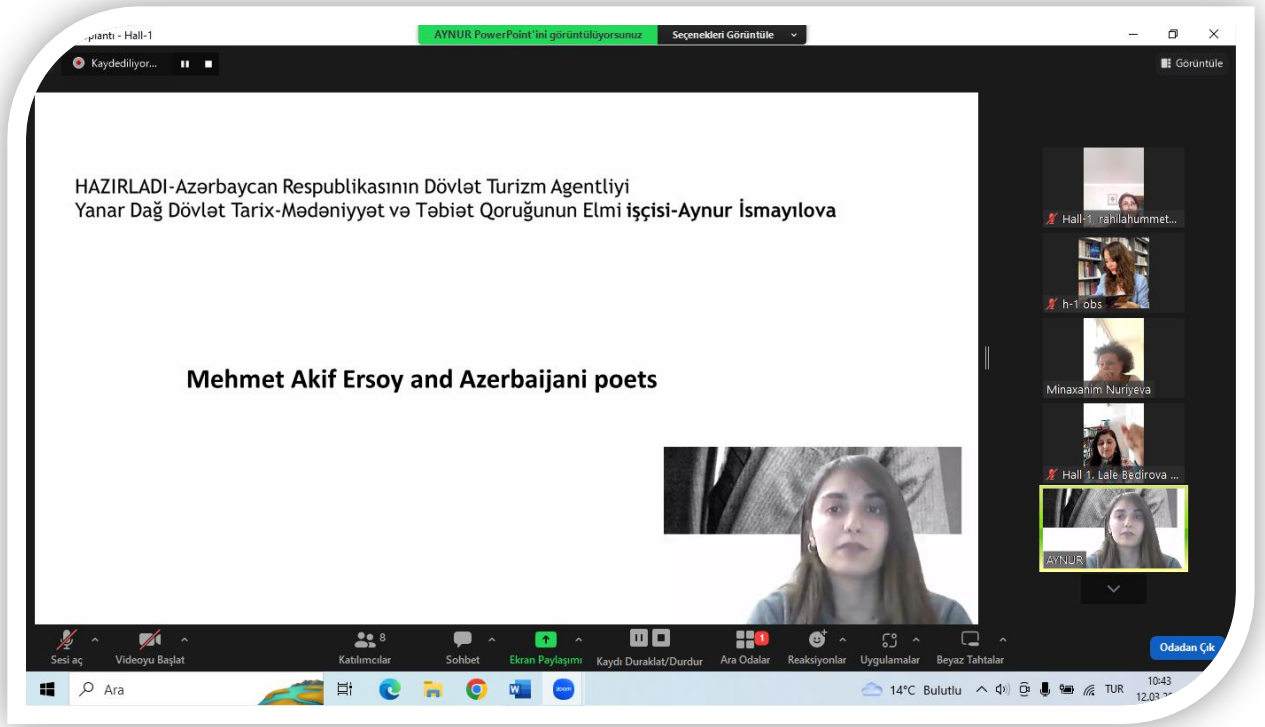

PHOTO GALLERY

The screenshot shows a Zoom meeting interface. At the top, there are several video thumbnails of participants. The main content area displays a slide with the following text:

Z KUŞAĞI ÖĞRENCİLERİNİN İSTİKLAL MARŞI ALGISINA DAİR OLGUSAL BİR ÇALIŞMA

At the bottom of the slide, it says "2 atanmış katılımcı". On the right side, there is a list of participants (Katılımcılar (7)) with their names and status icons.

The screenshot shows a Zoom meeting interface. At the top, there are several video thumbnails of participants. The main content area displays a slide with the following text:

GİRİŞ

Ünlü şair Mehmet Akif Ersoy'u herkes "İstiklal Marşı" yazarı olarak tanımaktadır. Mehmet Akif Ersoy'un asıl mesleği olan Veteriner Hekim'lik ve fen bilimlerine olan ilgisi ise çok az kişi tarafından bilinmektedir.

Kurtuluş savaşı yıllarında zor şartlarda çalışmalarını sürdüren, günümüzde araştırma ve kontrol faaliyetlerine devam eden Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü tarihinde ise vazgeçilmez bir yeri olduğu ise pek fazla bilinmemektedir.

1894'te "Bakteriyolojihane-i Osmani" adıyla açılan ilk bakteriyoloji laboratuvarı 1913 yılında İstanbul'un Pendik ilçesine taşınmıştır.

Bahsi geçen yıllarda Bakanlıkta Veteriner İşleri Müdür Yardımcılığı görevinde olan Mehmet Akif Ersoy'un enstitü tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü'nün kurulduğu günden bu yana yaptığı çalışmalarda önemli bir yeri olan Mehmet Akif Ersoy'un Veteriner Hekimlik ve Enstitü tarihindeki yeri hakkında çok az bilinen bazı tarihi notlar bu sunumda paylaşılacaktır.

At the bottom of the slide, there is a red circular stamp.

On the right side, there is a list of participants (Katılımcılar (7)) with their names and status icons.

PHOTO GALLERY

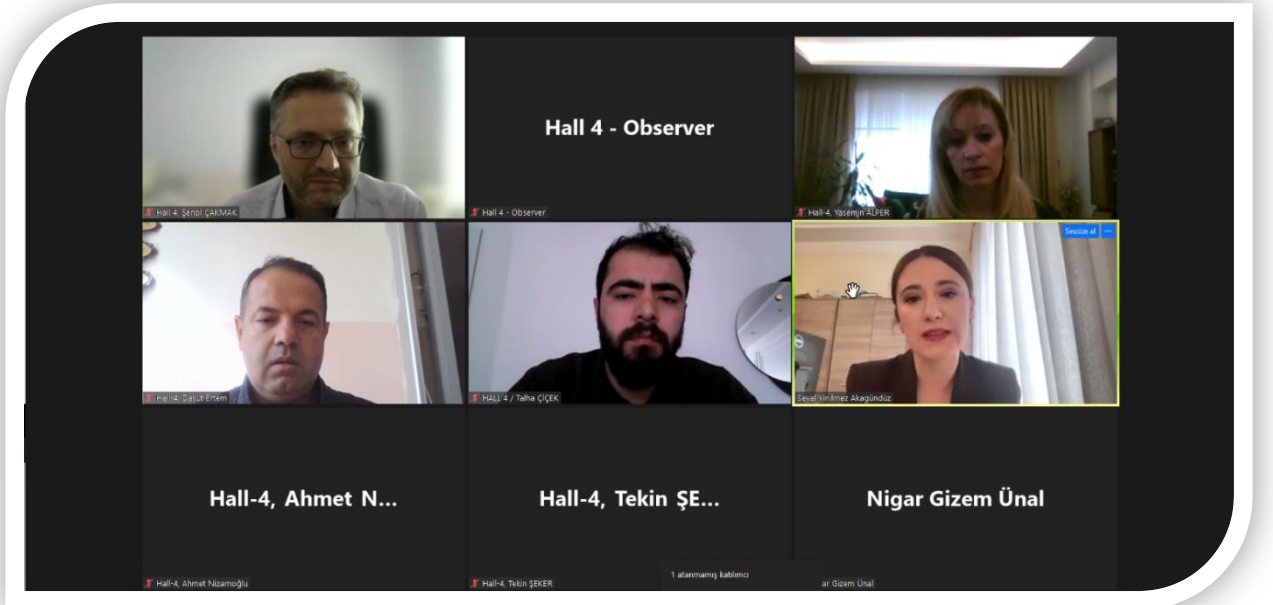

PHOTO GALLERY

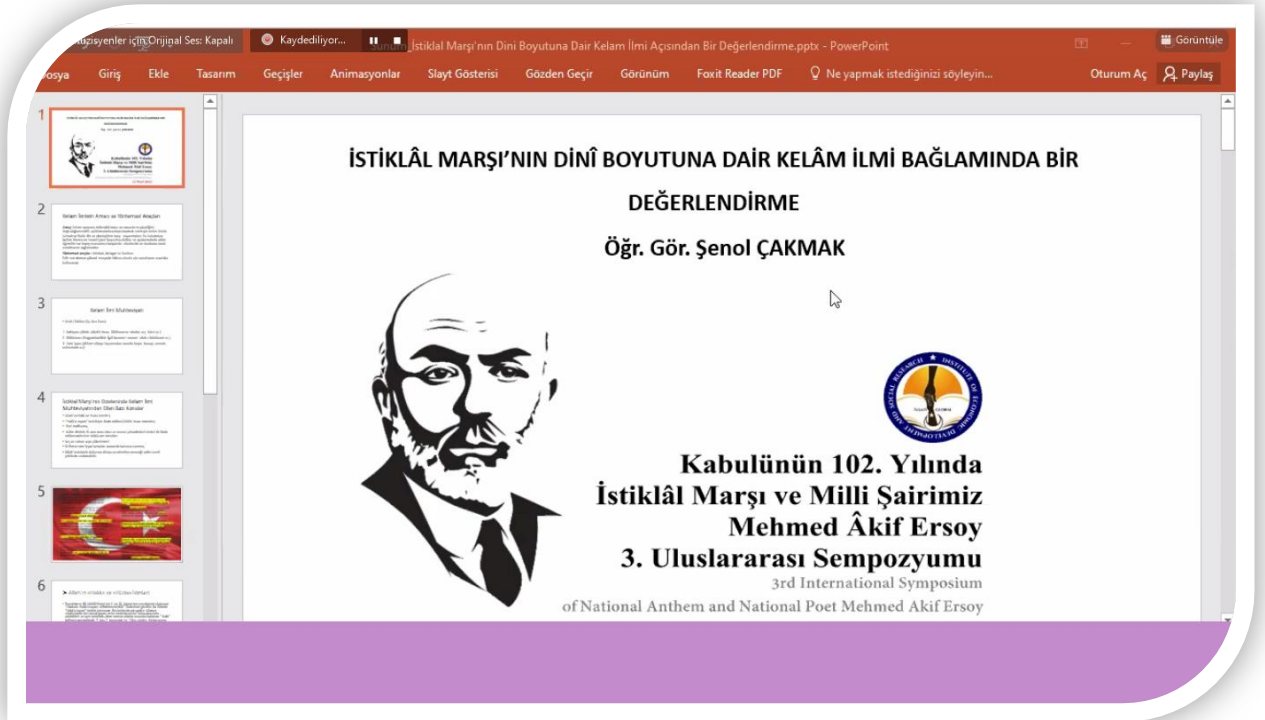
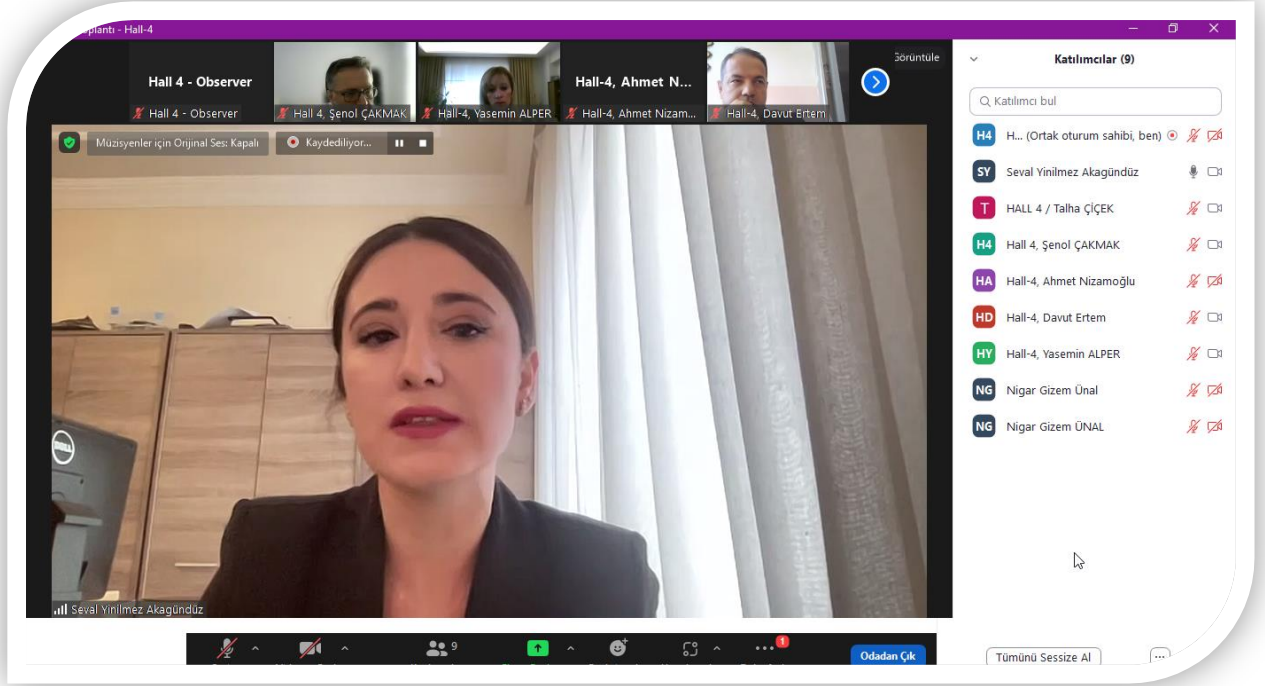

PHOTO GALLERY

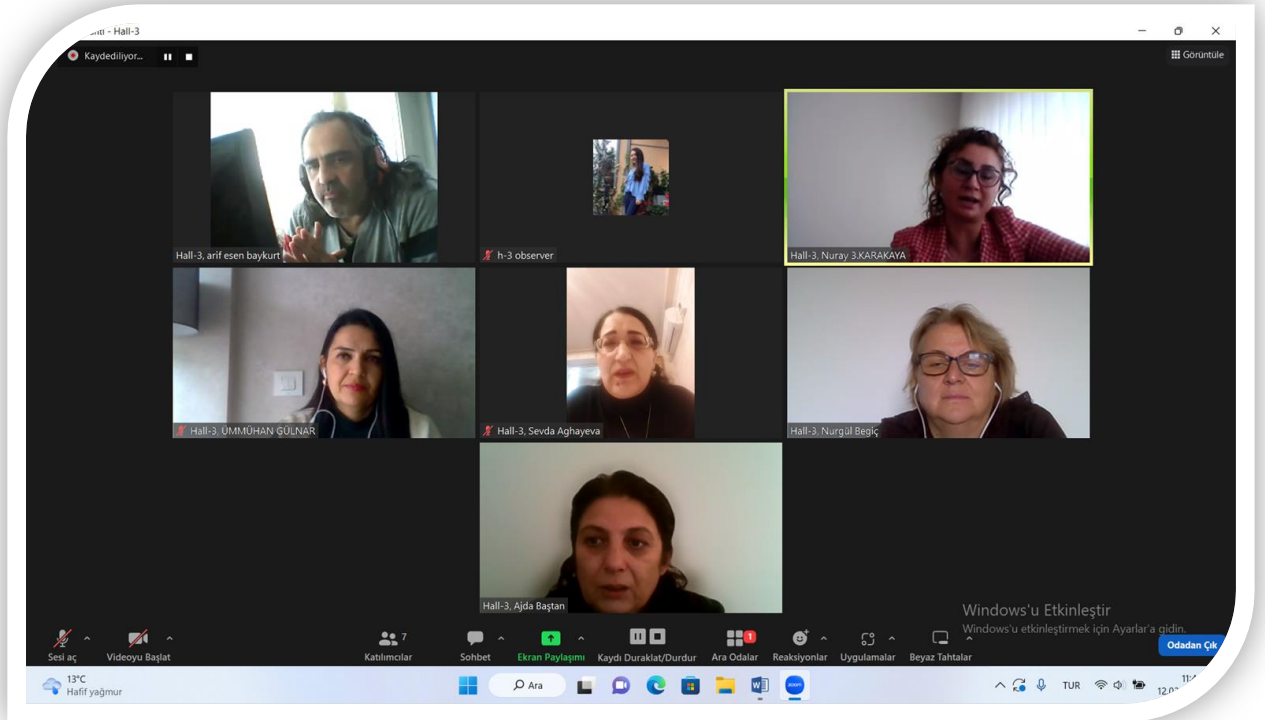
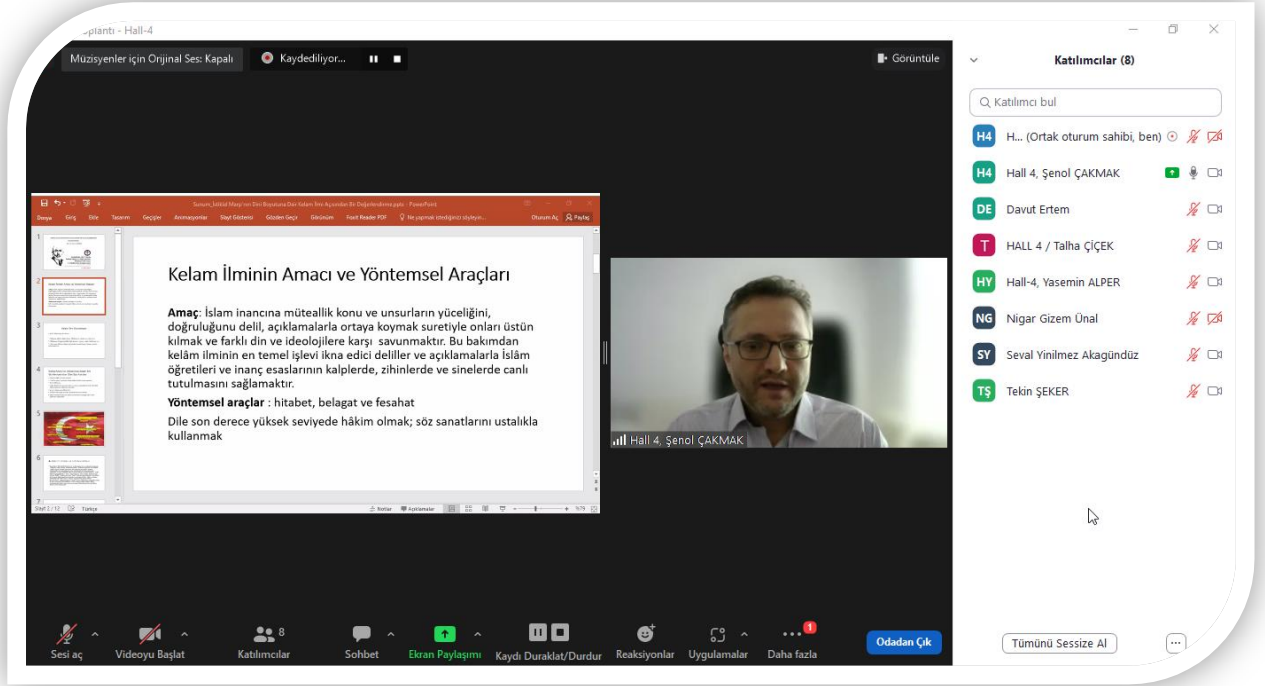

PHOTO GALLERY

Hall-3, Nurgül Beğiç ekranını görüntüyorsunuz Seçenekleri Görüntüle

P.T.T. Genel Müdürlüğü tarafından 30.08.1968 tarihinde, İstiklal Madalyası konulu iki değerli Anma Pulları serisi, 0,50 ETL (50 Kuruş) ve 1,30 ETL (130 Kuruş) olmak üzere toplam 1,80 ETL (180 Kuruş) bedelle PTT Merkez Müdürlüklerinde ve Ankara PTT Başmüdürlüğü Ulus PTT Merkez Müdürlüğü Filateli Gişesi Ulus - Ankara adresinde satışa sunulmuştur. 130 kuruşluk pulda İstiklal Marşı ve İstiklal Madalyasının arka yüzü bulunmaktadır.

<https://www.pulhane.com/KatalogSayfaları/k196811.html>

Hall-3, arif esen baykurt
h-3 observer
Hall-3, ÜMMÜHAN GÜ...
Hall-3, Ajda Baş...
Hall-3, Nurgül Beğiç
Hall-3, Nuray AKARAK

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin.

Sesi aç Videoyu Başlat Katılımcılar Sohbet Ekran Paylaşımı Kaydı Duraklat/Durdur Ara Odalar Reaksiyonlar Uygulamalar Beyaz Tahtalar

14°C Bulutlu

Hall-3, arif esen baykurt ekranını görüntüyorsunuz Seçenekleri Görüntüle

TÜRK İSTİKLAL MARŞININ PLASTİK SANATLARDAKİ UZAMSAL KODLARI VE KÜLTÜREL ANOLOJİSİ

SPATIAL CODINGS AND CULTURAL ANALOGY OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM IN PLASTIC ARTS.

Hall-3, arif esen baykurt
h-3 observer
Hall-3, Nurgül Beğiç
Hall-3, Nuray AKARAK
Hall-3, ÜMMÜHAN GÜ...
Hall-3, Sevdâ Aghayeva

Windows'u Etkinleştir
Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gidin.

File DOSYA GİRİŞ EKLE TASARIM GEÇİŞLER ANIMASYONLAR SLAYT GÖSTERİSİ GÖZDEN GEÇİR GÖRÜNÜM PDFelement Oturum aç

Hand Vapurlar Yayıncı Biçim Boyacı Pano Yeni Slayt Slaytlar Düzen Sıfırla Beklem

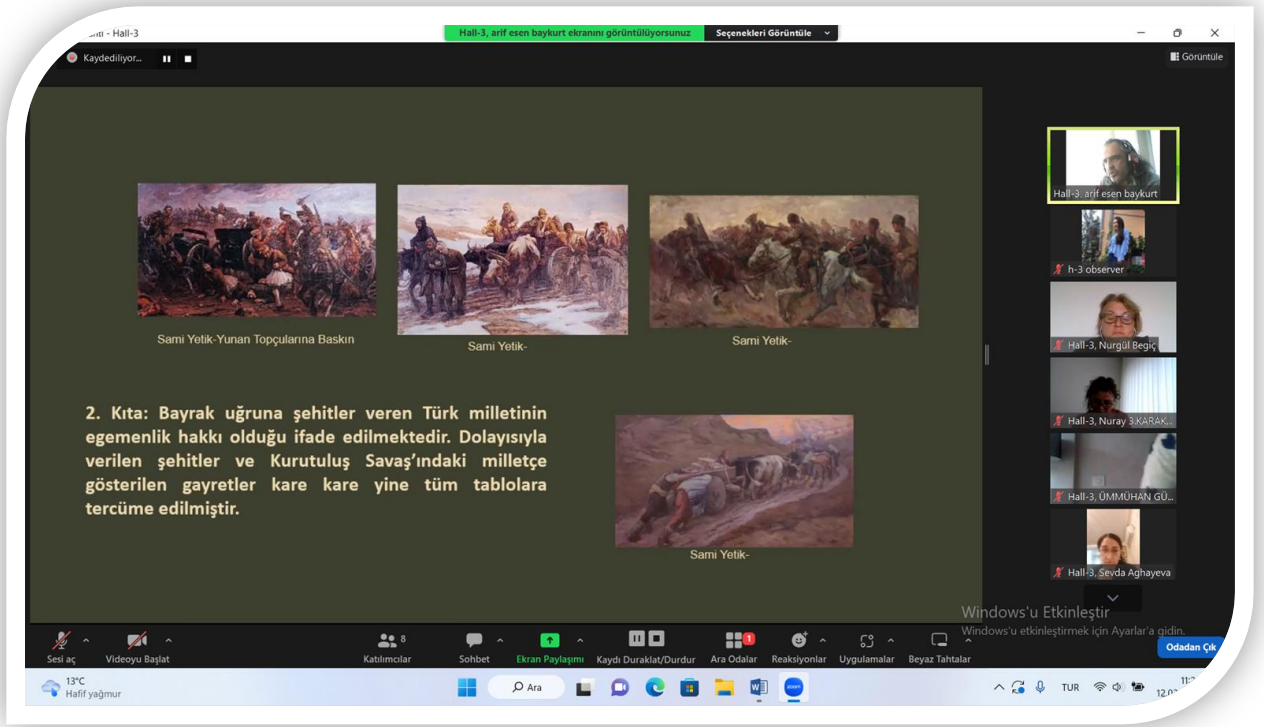
MEHMET

SLAYT 1 / 66 İNGİLİZCE (ABD)

NOTLAR AÇIKLAMALAR 67%

13°C Hafif yağmur

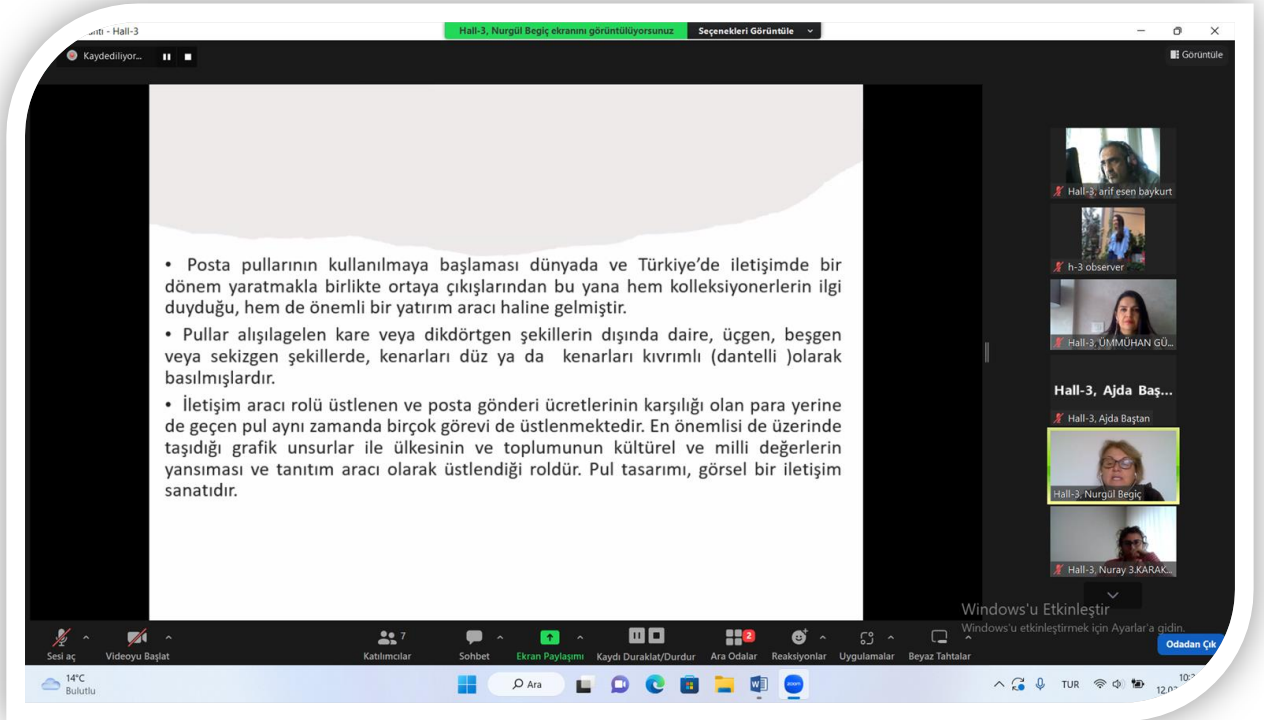
PHOTO GALLERY

The screenshot shows a Zoom meeting window with a photo gallery of historical paintings. The gallery includes three paintings by Sami Yetik: "Sami Yetik-Yunan Topçularına Baskın", "Sami Yetik-", and "Sami Yetik-". Below the paintings, there is a text block in Turkish:

2. Kıta: Bayrak uğruna şehitler veren Türk milletinin egemenlik hakkı olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla verilen şehitler ve Kurtuluş Savaşı'ndaki milletçe gösterilen gayretler kare kare yine tüm tablolara tercüme edilmiştir.

The Zoom interface shows a list of participants on the right, including Hall-3, arif esen baykurt, h-3 observer, Hall-3, Nurgül Beğir, Hall-3, Nuray 3.KARAK, Hall-3, UMMÜHAN GÜ..., and Hall-3, Seyda Aghayeva. The Windows taskbar at the bottom shows the system tray with the date and time 12:01.

The screenshot shows a Zoom meeting window with a text slide. The slide contains the following text:

- Posta pullarının kullanılmaya başlaması dünyada ve Türkiye'de iletişimde bir dönem yaratmakla birlikte ortaya çıkışlarından bu yana hem koleksiyonerlerin ilgi duyduğu, hem de önemli bir yatırım aracı haline gelmiştir.
- Pullar alışlagelen kare veya dikdörtgen şekillerin dışında daire, üçgen, beşgen veya sekizgen şekillerde, kenarları düz ya da kenarları kıvrımlı (dantelli) olarak basılmışlardır.
- İletişim aracı rolü üstlenen ve posta gönderi ücretlerinin karşılığı olan para yerine de geçen pul aynı zamanda birçok görevi de üstlenmektedir. En önemlisi de üzerinde taşıdığı grafik unsurlar ile ülkesinin ve toplumunun kültürel ve milli değerlerin yansımaları ve tanıtım aracı olarak üstlendiği roldür. Pul tasarımı, görsel bir iletişim sanatıdır.

The Zoom interface shows a list of participants on the right, including Hall-3, arif esen baykurt, h-3 observer, Hall-3, UMMÜHAN GÜ..., Hall-3, Ajda Baş..., Hall-3, Ajda Baştan, Hall-3, Nurgül Beğir, and Hall-3, Nuray 3.KARAK. The Windows taskbar at the bottom shows the system tray with the date and time 12:01.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

3rd International Symposium
of National Anthem and National Poet Mehmed Akif Ersoy

12 Mart 2023

*Sempozyumumuza tüm bilim dallarından "İstiklal Marşı" ve
"Mehmet Akif ERSOY" konulu çalışmalar kabul edilmiştir*

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- ✓ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildirimler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ✓ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ✓ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ✓ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ✓ Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- ✓ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 15 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ✓ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ✓ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ✓ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ✓ Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ✓ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ✓ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- ✓ Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

**Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number,
exp. Hall-1, Awais Khan**

**Meeting ID: 830 9795 4732
Passcode: 102102**

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/83097954732?pwd=WjgvOW9OS2o5ZW1qNGpnZHZvUHJaQT09>

-Açılış Konuşması-

12.03.2023

09:30-10:00

-Atabek MOVLYANOV-
İKSAD Kongre Grup Başkanı

-Prof. Dr. Mehmet ÖNAL-
İnönü Üniversitesi

DATE: 12.03.2023
HALL -1 / VIRTUAL

 ANKARA TIME: 10:00-12:00

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Elman Guliyev

TOPIC TITLE	AUTHORS	AFFILIATION
MEHMED AKIF ERSOY'S NATIONAL ANTHEM POEM: THE PRIDE OF OUR TURKISH POETRY AND OUR HISTORY	Prof. Dr. Elman Guliyev	Azerbaijan State Pedagogical University (Azerbaijan)
TEACHING OF MEHMET AKIF ARSOY'S "INDEPENDENCE MARCH"	Xəlilova Xatirə Süleyman Qizi	Education Institute of Azerbaijan Republic (Azerbaijan)
MEHMET AKİF ERSOY: LANDSCAPES OF SPIRITUALITY CARVED WITH WORDS	Prof. Dr. Minehanım Nuriyeva Tekeli	Azerbaijan State Pedagogical University (Azerbaijan)
MEHMET AKİF ERSOY AND AZERBAIJANI POETS	İsmayılova Aynur Humbet	Azerbaijan State Tourism Agency (Azerbaijan)
INDEPENDENT POETS OF CONTEMPORARY AZERBAIJAN	Assoc. Prof. Dr. Şərəbanı Məmmədova	Naxcivan State University (Azerbaijan)
MEHMET AKIF ERSOY'S EFFECT ON BAHTİYAR VAHAPZADE'S POEMS	Lale Bedirova-Şabanova	Azerbaijan National Academy of Sciences Folklore Institute (Azerbaijan)
THE POETIC LANGUAGE OF MEHMET AKIF'S "INDEPENDENT ANTHEM"	Rəhilə Hümətova	Azerbaijan State Pedagogical University (Azerbaijan)

DATE: 12.03.2023
HALL -2 / VIRTUAL

ANKARA TIME: 10:00-12:00

HEAD OF SESSION: Ananda Majumdar

TOPIC TITLE	AUTHORS	AFFILIATION
THE TURKISH NATIONAL STRUGGLE ON THE DAYS WHEN OUR NATIONAL ANTHEM WAS WRITTEN	Lect. Sözer AKYILDIRIM	Iğdır Vocational School (TÜRKİYE)
NATIONAL STRUGGLE CREATED BY MEHMED AKIF ARSOY AND AHMED JAVAD	Assoc. Prof. Dr. Etibar MUSAYEV	Ganja State University (Azerbaijan)
MEHMET AKİF ERSOY AND TÜRKİYE	Ananda Majumdar	University of Alberta (Canada)
MEHMET AKIF ERSOY'S IDEAS IN THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL LAW AND THE FIRST REGULATION OF THE INDEPENDENT ANTHEM IN THE PROVISIONS OF THE 1982 CONSTITUTION	Dr. Fatih ÖZKUL	Judge, Gaziantep Regional Court of Justice (TÜRKİYE)
MEHMET AKIF AND YOUTH	Assoc. Prof. Dr. Mehmet ULUCAN	Fırat University (Türkiye)
PUBLIC (ADULT) EDUCATION IN THE NATIONAL WAR OF INDEPENDENCE: MEETINGS AND MEHMET ÂKİF ERSOY'S CONTRIBUTION TO THE NATIONAL STRUGGLE	Dr.Fatma TEZCAN	Muğla Sıtkı Koçman University (Türkiye)

	DATE: 12.03.2023 HALL -3 / VIRTUAL
	ANKARA TIME: 10:00-12:00

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. H. Nurgül Begiç

TITLE	AUTHOR(S)	AFFILIATION
IMPORTANT CONSIDERATIONS WHEN TRANSLATING THE TURKISH NATIONAL ANTHEM INTO ENGLISH	Assist. Prof. Dr. Ajda Baştan	Sivas Cumhuriyet University (Türkiye)
ON STAMPS WITH THE THEME OF COMMITMENT OF THE 100 TH YEARS OF MARCH	Assoc. Prof. Dr. H. Nurgül Begiç	Izmir Democracy University (Türkiye)
“IMAGINATION AND POETRY” IN MEHMET AKİF'S PROSE	Assoc. Prof. Dr. Nuray KARAKAYA	Zonguldak Bülent Ecevit University (Türkiye)
INDEPENDENCE POETS: MEHMED AKİF ARSOY AND AHMAD JAVAD	Sevda Aghayeva Aydin kizi	Azerbaijan State Pedagogical University (Azerbaijan)
A HOMELAND A POET MEHMET AKİF ERSOY	Lect. Ümmühan GÜLNAR	Selçuk University (Türkiye)
SPATIAL CODINGS AND CULTURAL ANOLOGY OF THE TURKISH NATIONAL. ANTHEM IN PLASTIC ARTS	Arif Esen BAYKURT	İnönü University (Türkiye)

DATE: 12.03.2023
HALL -4 / VIRTUAL

ANKARA TIME: 10:00-12:00

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ

TITLE	AUTHOR(S)	AFFILIATION
UNDERSTANDING MEHMET AKIF ERSOY'S MORALITY THROUGH THE LANGUAGE OF PHILOSOPHY	Assoc. Prof. Dr. Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ Res. Assist. Nigar Gizem ÜNAL	Kırşehir Ahi Evran University (Türkiye)
MEHMET AKIF ERSOY'S AXIS OF THOUGHT: PURPOSE, ATTITUDE, BELIEF AND UNITY OF ACTION	Dr. Yasemin ALPER	TÜRKİYE
THE INFLUENCE OF MEHMET AKIF ON THE POETRY OF NAIM HAZIM AND ALI SALAHADDIN YIGITOGU, IMPORTANT POETS OF SEBILURRESHAD MAGAZINE	Dr. Davut ERTEM	National Education Directorate (Türkiye)
SATURATION AND HUMOR IN MEHMED ÂKİF ERSOY'S POEMS	Res. Assist. Talha ÇİÇEK	Van Yüzüncü Yıl University (Türkiye)
MEHMET AKIF ERSOY and his RED LINES: RELIGION and LIBERTY	MA Tekin ŞEKER	National Education Directorate (Türkiye)
AN EVALUATION ON THE RELIGIOUS DIMENSION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM WITHIN THE CONTEXT OF THE SCIENCE OF KALAM	Lect. Şenol ÇAKMAK	Fırat University (Türkiye)

 DATE: 12.03.2023
HALL -5 / VIRTUAL

 ANKARA TIME: 10:00-12:00

HEAD OF SESSION: Prof. Dr. Cem TUNA

TITLE	AUTHOR(S)	AFFILIATION
MEHMET AKİF ERSOY AND NATIONAL EDUCATION	Mehriban SƏRDAROVA	Azerbaijan State Pedagogical University (Azerbaijan)
A FACTICAL STUDY ON GENERATION Z STUDENTS' PERCEPTION OF THE NATIONAL ANTHEM	Dr. Arzu BOZDAĞ TULUM	Malatya Science and Art Center (Türkiye)
MEHMET AKİF ERSOY ON PENDİK VETERINARY CONTROL INSTITUTE	Dr. Gülseren YILDIZ ÖZ	Pendik Veterinary Control Institute (Türkiye)
EDUCATIONAL THOUGHT IN MEHMET AKIF ERSOY'S ARTICLES	Prof. Dr. Cem TUNA	Recep Tayyip Erdoğan University (Türkiye)
MEHMET AKİF'S GREAT ANGER AT THE SCHOLAR WHO DOESN'T ACT WITH HIS KNOWLEDGE, THE CRUDE BIGOT BLACK IGNORANCE, THE BELIEVER WHO PROSTRATES AGAINST PERSECUTION	Kibar AYAYDIN	Literary Researcher-Educational Writer (TÜRKİYE)
ON THE IMPORTANCE OF SCIENCE AND EDUCATION FOR THE FUTURE OF SOCIETY IN THE WORKS OF MEHMET AKIF ERSOY AND MIRZA ALEKPER SABIR	Assoc. Prof. Dr. Reşad ASGEROV	Azerbaijan National Academy of Elmors (Azerbaijan)

CONTENTS

AUTHOR	TITLE	No
Nuray 3.KARAKAYA	“IMAGINATION AND POETRY” IN MEHMET AKIF'S PROSE	1
Talha ÇİÇEK	HUMOR IN ANATOLIAN FIELD MINSTREL BICKERING	3
Ümmühan GÜLNAR	A HOMELAND A POET MEHMET AKIF ERSOY	5
Elman Guliyev	MEHMED AKIF ERSOY'S NATIONAL ANTHEM POEM: THE PRIDE OF OUR TURKISH POETRY AND OUR HISTORY	7
Etibar MUSAYEV	NATIONAL STRUGGLE CREATED BY MEHMED AKIF ARSOY AND AHMED JAVAD	9
Sevda Aghayeva Aydin kizi	İSTİQLAL ŞAİRLƏRİ: MEHMED AKİF ƏRSOY VƏ ƏHMƏD CAVAD	16
H. Nurgül Begiç	ON STAMPS WITH THE THEME OF COMMITMENT OF THE 100 TH YEARS OF MARCH	25
Ajda Baştan	IMPORTANT CONSIDERATIONS WHEN TRANSLATING THE TURKISH NATIONAL ANTHEM INTO ENGLISH	36
Arzu BOZDAĞ TULUM	A FACTICAL STUDY ON GENERATION Z STUDENTS' PERCEPTION OF THE NATIONAL ANTHEM	41
Şərəbanı Məmmədova	INDEPENDENT POETS OF CONTEMPORARY AZERBAIJAN	43
Lale BEDİROVA- ŞABANOVA	MEHMET AKIF ERSOY'S EFFECT ON BAHTİYAR VAHABZADE'S POEMS	45

Fatih ÖZKUL	MEHMET AKIF ERSOY'S IDEAS IN THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL LAW AND THE FIRST REGULATION OF THE INDEPENDENT ANTHEM IN THE PROVISIONS OF THE 1982 CONSTITUTION	54
XƏLİLOVA XATİRƏ SÜLEYMAN QIZI	TEACHING OF MEHMET AKIF ARSOY'S "INDEPENDENCE MARCH"	60
Sözer AKYILDIRIM	THE TURKISH NATIONAL STRUGGLE ON THE DAYS WHEN OUR NATIONAL ANTHEM WAS WRITTEN	65
Cem TUNA	EDUCATIONAL THOUGHT IN MEHMET AKIF ERSOY'S ARTICLES	67
Ananda Majumdar	MEHMET AKIF ERSOY AND TÜRKİYE	77
MA Tekin ŞEKER	MEHMET AKIF ERSOY and his RED LINES: RELIGION and LIBERTY	89
Mehriban SƏRDAROVA	MEHMET AKIF ERSOY VƏ MILLI TƏHSİL	92
Gülseren YILDIZ ÖZ	MEHMET AKİF ERSOY ON PENDİK VETERINARY CONTROL INSTITUTE	96
Yasemin ALPER	MEHMET ÂKİF ERSOY'S AXIS OF THOUGHT: PURPOSE, ATTITUDE, BELIEF AND UNITY OF ACTION	97
İsmayılova Aynur Humbet	MEHMET AKIF ERSOY AND AZERBAIJANI POETS	105
Davut ERTEM	THE INFLUENCE OF MEHMET AKIF ON THE POETRY OF NAIM HAZIM AND ALI SALAHADDIN YIGITOGU, IMPORTANT POETS OF SEBILURRESHAD MAGAZINE	107
Mehmet ULUCAN	MEHMET AKIF AND YOUTH	109
Kibar AYAYDIN	MEHMET AKİF'S GREAT ANGER AT THE SCHOLAR WHO DOESN'T ACT WITH HIS KNOWLEDGE, THE CRUDE BIGOT BLACK IGNORANCE, THE BELIEVER WHO PROSTRATES AGAINST PERSECUTION	119

Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ Nigar Gizem ÜNAL	UNDERSTANDING MEHMET AKIF ERSOY'S MORALITY THROUGH THE LANGUAGE OF PHILOSOPHY	121
Minehanım Nuriyeva Tekeli	MEHMET AKIF ERSOY: SÖZLƏ NƏQŞ OLUNMUŞ MƏNƏVIYYAT MƏNZƏRƏLƏRİ	130
Reşad ASGEROV	ON THE IMPORTANCE OF SCIENCE AND EDUCATION FOR THE FUTURE OF SOCIETY IN THE WORKS OF MEHMET AKIF ERSOY AND MIRZA ALEKPER SABIR	137
Şenol ÇAKMAK	AN EVALUTION ON THE RELIGIOUS DIMENSION OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM WITHIN THE CONTEXT OF THE SCIENCE OF KALAM	147
Rəhilə Hümmətova	THE POETIC LANGUAGE OF MEHMET AKIF'S "INDEPENDENT ANTHEM"	157
Arif Esen BAYKURT	SPATIAL CODINGS AND CULTURAL ANALOGY OF THE TURKISH NATIONAL ANTHEM IN PLASTIC ARTS	165
Fatma TEZCAN	PUBLIC (ADULT) EDUCATION IN THE NATIONAL WAR OF INDEPENDENCE: MEETINGS AND MEHMET ÂKİF ERSOY'S CONTRIBUTION TO THE NATIONAL STRUGGLE	189

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu MEHMET AKİF'İN NESİRLERİNDE “MUHAYYİLE VE ŞİİR”

“IMAGINATION AND POETRY” IN MEHMET AKIF'S PROSE

Nuray 3.KARAKAYA

Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

ÖZET

Akif geçmişe bakışı, çağındaki duruşu, fikri donanımı ve örnek karakteriyle nazımından daha çok öne çıkmış bir şairimizdir; Tanzimat aydınları fikri yapının, meşrutiyet aydınları bu teorilerin uygulanışının örneğini verseler de edebiyatımızda savundukları, yazdıkları ve yaşadıkları aynı çizgiden şaşmayan münferit örnek Akif gibidir. Onu tam olarak anlayabilmek için şiirleri kadar nesirlerine de vakıf olmak ve edebiyat meseleleri dışındaki yoğun tefekkür silsilesini de çözümlenmek gerekmektedir. Pek çok dergi ve gazeteler de yazmış olsa da nesirlerinden hatıraları, ayet tefsirleri dışında edebiyat, muhayyile ve şiir üzerinde durduğu düz yazılar bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır. Bu yazıların bugüne kadar öne çıkmayan incelikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmakta, onun edebi yönünü ve karakterini ortaya koyan fikri alt yapı üzerinde durulmaktadır. Düşünceler duyguları, duygular davranışları ve alışkanlıkları, alışkanlıklar da kim olduğumuzu ortaya koyar. Milli Şairimizi çeşitli cepheleriyle bir kez daha anlamak ve anlatmak ille de onu Sezai Karakoç'un tabiriyle “şiirle düşünme” noktasında ortaya koydukları bakımından değerlendirmek gerekmektedir. “İnsan başa çıkabileceği işi bilmeli.” diyen Akif hisleri bile yazarın hayal yardımıyla coşkuya kendini kaptırması olarak açıklamaktadır. Ona göre “gerçek, hayat, gözlem” edebi eserin temel şartlarıdır. Şiirde şair teşbihlerde her zaman serbest değildir, bir dereceye kadar geleneğe bağlı olmalıdır; ne zaman neye benzetebileceğinin sınırları vardır. Mesela “Tosun gibisin deyince koltukları kabaran bir adama “Öküz gibisin” deyin de bakın neler olur!”. Bu ve benzeri dikkatler Akif'in nazımının menbağı, zihin hazinesinin incileridir. Anahtar Kelimeler: edebiyat, şiir, muhayyile, tefekkür

Anahtar Kelimeler: edebiyat, şiir, muhayyile, tefekkür

ABSTRACT

Akif is a poet who stands out more than his verse with his view of the past, his stance in his age, his intellectual equipment and exemplary character; Although the Tanzimat intellectuals gave examples of the intellectual structure and the constitutionalist intellectuals of the implementation of these theories, Akif is an individual example that did not deviate from the same line that he defended, wrote and lived in our literature. In order to fully understand him, it is necessary to be aware of his prose as well as his poems, and to analyze the chain of intense contemplation outside of literary matters. Although he wrote for many journals and newspapers, memories, and prose on which he focuses on literature, poetry and imagination are the focus of this study. The subtleties that have not come to the fore until today in his writings will be tried to be revealed, and the intellectual infrastructure that reveals his literary aspect and character will be highlighted. Thoughts reveal feelings, feelings reveal behaviors and habits, habits reveal who we are. It is necessary to understand and explain our

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

national poet with his various aspects once again, and it is necessary to evaluate him in terms of what Sezai Karakoç emphasized: "thinking with poetry". Akif who said that "One should know the job one can handle.", explaining even feelings as the author's immersion in enthusiasm with the help of imagination. According to him, "fact, life, observation" are the basic conditions of literary works. According to him, in poetry, the poet is not always free in similes, he must be bound to some extent by tradition; There are limits to when a simile can be compared to what. For example, say "You are like an ox" to a man whose seats swell when he is likened to a bull and see what happens!". This and similar attentions are the source of Akif's verse, the pearls of the treasure of the mind.

Keywords: literature, poetry, imagination, contemplation

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
ANADOLU SAHASI ÂŞIK ATIŞMALARINDA MİZAH**

HUMOR IN ANATOLIAN FIELD MINSTREL BICKERING

Arş. Gör. Talha ÇİÇEK

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim fakültesi

<https://orcid.org/0000-0002-1849-7794>

ÖZET

Âşıklık, kültürümüzde yer alan kadim geleneklerden biridir. Kültürel belleği yansıtan dinamik bir yapı olan âşıklığın ozan-baksı geleneğinin İslamiyet'ten sonra tasavvufî düşünce ve özellikle Osmanlı hayat biçimi ve kabullerinden doğduğuna dair tespitler vardır. “Âşıklık geleneği” etrafında oluşan edebî gelenek bunu kanıtlar niteliktedir. Anadolu sahasında hala varlığını sürdüren “Âşık geleneğini, âşık sanatını, âşık edebiyatını” çözümleyebilmek için eski Türk inanç sistemi de çözümlemek gerekir. Nitekim söz konusu inanç sistemi şamanlığa kadar uzanmakta ve şamanlık ile âşıklık geleneğinin pek çok ortak noktası bulunmaktadır. Şamanın da tıpkı âşık gibi bir rüya görme sürecinden geçtiği bilinmektedir. Ancak rüya motifi olan âşıklar gibi rüya görmeden sadece usta-çırak ilişkisi ile âşık olan sanatçılar da vardır. Âşıklık sanatı içinde pek çok edebî ürünün varlığından bahsetmek mümkündür. Âşık, mahfillerde şiirler söyleyen, hikâyeler anlatan bir sanatçıdır. Bu sanatını, bazen eğlendirmek bazen geleneği aktarmak için kullanır. Eğlendirme işlevini bazen birden fazla âşık beraber sağlar. Birden fazla âşığın birbirlerinin şairliklerini ölçtüğü, kimi zaman birbirlerini yediği kimi zaman aşağılamağa kadar varan şiirler ürettiği, okuduğu geleneksel icra yapısı “atışma” olarak bilinir. Âşığın atışma sırasında, eğlendirirken kullandığı yöntemlerden birinin mizah olduğu söylemek yerinde olacaktır. Kabaca, şaka, gülmece, eğlence olarak tanımlanan mizah genel olarak gülme ile paralel bir şekilde incelenir. Araştırmacılar mizahı üç kuram perspektifinde inceler. Bunlar: Uyumsuzluk, üstünlük ve rahatlamadır. Bu çalışmada Anadolu sahasında bulunan âşıkların atışma geleneği dahilinde ürettikleri şiirler söz konusu üç kuram bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Âşık, Mizah, Atışma.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ABSTRACT

Minstrel is one of the ancient traditions in our culture. There are determinations that the poet-baksı tradition of minstrelsy, which is a dynamic structure that changes cultural beliefs, stems from mystical thought after Islam, and especially from the Ottoman lifestyle and acceptances. The literary tradition formed around the "minstrel tradition" proves this. In order to analyze the "Aşık tradition, minstrel art, minstrel literature" that still exists in the Anatolian field, it is necessary to analyze the old Turkish belief system. As a matter of fact, the belief system in question extends to shamanism and there are many common points between shamanism and minstrel tradition. It is known that the shaman goes through a dreaming process just like the lover. However, there are also artists who fall in love only with the master-apprentice relationship without dreaming, like the lovers with a dream motif. It is possible to talk about the existence of many literary products in the art of minstrelsy. Minstrel is an artist who sings poems and tells stories in mahfils. He uses this art sometimes to entertain and sometimes to convey tradition. Sometimes more than one lover provides the entertainment function together. The traditional performance structure, in which more than one minstrel measures each other's poetry, sometimes criticizes each other, sometimes produces poems up to humiliation and reads, is known as "bickering". It would be appropriate to say that humor is one of the methods that the lover uses while having fun while bickering. Roughly, humor, which is defined as jokes, humor and entertainment, is generally studied in parallel with laughter. Researchers examine humor from the perspective of three theories. These are dissonance, superiority, and relaxation. In this study, the poems produced by the minstrels in the Anatolian field within the tradition of bickering will be discussed in the context of these three theories.

Keywords: Minstrel, Humor, Bickering.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

BİR VATAN BİR ŞAİR: MEHMET AKİF ERSOY

A HOMELAND A POET MEHMET AKIF ERSOY

Ümmühan GÜLNAR

Öğr. Gör. Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil MYO Yönetim Ve Organizasyon Bölümü,
Orcid 0000-0002-7886-5296

ÖZET

Türk milletinin öz benliğini ortaya koyan milli mücadele ruhunu en katkısız şekilde ifade eden, manevi bir güç olan iman gücü ve vatan sevgisiyle şair ve aynı zamanda bir aydın olan Mehmet Akif Ersoy İstiklal Marşı'mızda yaşanan acılara ve zulümlere karşı milletimizin içinde bulunduğu durumdan kurtulmak amacıyla çözüm önerileri sunarak sömürgeci Batı'nın medeniyet anlayışını lanetlemiştir. Bu çözüm önerilerinin başını Müdafaa-i Milliye Heyeti Neşriyat Şube Başkanı Rezaizade Mahmut Ekrem Efendi çekmiş ve şaire "milletin milli bir destana ihtiyacı var bunu da ancak sen yapabilirsin" diyerek yazmasını istemiştir. Burada şairin sanatına verilen değerin oldukça kıymetli olması yadsınamaz bir gerçektir. Türk milli marşı için birer prototip niteliğinde olan milli mücadele döneminde (1920) kaleme alınan "Ordunun Duası" adlı marş denemesi Türk askerini yüreklendirmesi için yazılmış Ali Rıfat Çağatay tarafından bestelenerek dönemin Genelkurmay Başkanına sunulmuş ve askerler tarafından okunmuştur. Şairin 1911-1913 tarihleri arasında yayımlanan yedi şiir kitabında da milletimizin şuurunu ve milli mücadele ruhunu yansıtan eserler olduğu görülmektedir. Manevi bir anlam ihtiva eden marşımız Türk toplumunun bağımsızlık vesikasıdır. İstiklal Marşını anlamak için Balkan Savaşlarından Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süreyi kavramak gerekmektedir zira marşların yalnızca yazıldığı tarihe odaklanmak doğru olmayacaktır. İstiklal Marşını anlamak için Türk – İslam tarihini de bilmek gerekmektedir. Safahat şairin basılan ilk şiir kitabıdır. Son eseri ise (1933) Gölgeleler'dir. Şair tüm şiirlerinde Osmanlı coğrafyasındaki Müslümanların yaşadığı acıyı dile getirmiş, Balkan Savaşları sırasında Hakkın Sesleri (1913) adlı çalışmasında ise halkın çektiği sıkıntıdan dolayı umutsuz ve karamsar bir havanın hakim olduğunu yansıtmıştır. Fakat diğer tüm eserlerinde halka nasihat eden, düştüğü karamsarlık halinden uyandıran, milletini motive eden bir söylem hakimdir. Şairin toplamda yedi şiir kitabı bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşı, Şair, Şiir, Milli Mücadele

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy, who is a poet and also an intellectual with the spiritual power of faith and love of homeland, who expresses the national struggle spirit that reveals the self-identity of the Turkish nation in the purest way, is a solution to the suffering and oppression experienced in our National Anthem, in order to get rid of the situation our nation is in. He condemned the understanding of civilization of the colonial West by presenting suggestions. Rezaizade Mahmut Ekrem Efendi, Head of the Publication Branch of the National Defense Committee, took the lead among these solution proposals and asked the poet to write it by saying, "The nation needs a national epic, and only you can do it". It is an undeniable fact that the value given to the poet's art is very valuable here. Being a prototype for the Turkish national anthem, the anthem essay "The Prayer of the Army", which was written during the national struggle period (1920), was composed by Ali Rıfat Çağatay, written to encourage the Turkish soldiers, and was presented to the Chief of General Staff of the period and read by the soldiers. It is seen that the poet's seven poetry books published between 1911-1913 are works that reflect the consciousness of our nation and the spirit of national struggle. Our anthem,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

which has a spiritual meaning, is a certificate of independence of the Turkish society. In order to understand the National Anthem, it is necessary to understand the period from the Balkan Wars to the proclamation of the Republic, because it would not be right to focus only on the date when the anthems were written. In order to understand the Turkish National Anthem, it is necessary to know the Turkish-Islamic history. Safahat is the first published poetry book of the poet. His last work is Shadows (1933). In all his poems, the poet expressed the suffering of the Muslims in the Ottoman geography, and in his work called Halkın Sesleri (1913) during the Balkan Wars, he reflected that a hopeless and pessimistic atmosphere prevailed due to the distress of the people. However, in all his other works, a discourse that advises the public, awakens him from the state of pessimism and motivates his nation is dominant. The poet has seven poetry books in total.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, National Anthem, Poet, Poetry, National Struggle

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu**
**MEHMED AKİF ERSOY'UN İSTİKLAL MARŞI ŞİİRİ: TÜRK ŞİİRİMİZİN VE
TARİHİMİZİN GURURU**

MEHMED AKIF ERSOY'S NATIONAL ANTHEM POEM: THE PRIDE OF OUR
TURKISH POETRY AND OUR HISTORY

Prof. Dr. Elman Guliyev

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Türkoloji merkezinin Türk edebiyatı bölümünün başkanı
Orcid: 0000-0001-5413-9479

ÖZET

Edebiyat ve sanat dünyasında "İstiklal Marşı Şairi" sıfatıyla ünlenen Mehmed Akif'in eserlerinin temelinde şiirler yer alır. Türk devletinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün "İstiklal Yürüyüşü" ile ilgili şu görüşleri sosyo-politik ve milli-manevi açıdan önemlidir: "Bu marş bizim inkılabımızı anlatır, inkılabımızın ruhunu anlatır. Bunu ne unutmak ne de unutturmak lazımdır".

"İstiklal Marşı" şiiri 1921 yılında yazılmıştır. "İstiklal Marşı"nın yazılışının ilginç bir hikayesi var. 1920'nin sonunda Türk gazetelerinde "İstiklal Marşı" yazmak için bir yarışma ilan edildi. "Hâkimiyeti-millîye" gazetesinin 7 Kasım 1920 tarihli sayısının 2. sayfasında Milli Eğitim Bakanı Rıza Nur'un imzasıyla "İstiklâl Marşı" müsabakasının yapılacağı ilân edilir.

"Hakimiyeti-millîye" gazetesinde "İstiklal Marşı"na ilişkin ilan metni, "Açık Söz" gazetesinin 11, 22, 29 Kasım ve 16 Aralık 1920 tarihli sayılarında da yayımlanmıştır. "İstiklal Marşı" yarışmasını ülke çapında yaygınlaştırmak ve çok sayıda katılımcıyı yarışmaya çekmek amacıyla "Hakimiyeti-millîye" gazetesinde basılan yarışma metni "Açık Söz" gazetesinin arka arkaya 4 sayısında tekrarlanmıştır. Yarışmaya gönderilen 724 şiirin her biri "Heyyati-adabiyye" üyeleri ve Hamdullah Suphi tarafından bizzat incelendi. M.A.Ersoy'un şiiri tartışmalardan sonra Türkiye İstiklal Marşı'nın sözleri olarak kabul edilir. TBMM'nin 12 Mart 1921 tarihli toplantısında Balıkesir milletvekili Hasan Basri, Bitlis milletvekili Yusif Ziya, Kırşehir milletvekili Yahya Ghalib, Isparta milletvekili İbrahim, Ankara milletvekili Şemseddin, Dr. Suat, Kastamonu milletvekili, Bolu milletvekili Tunalı Hilmi ve diğer milletvekilleri Mehmet Akif Ersoy'un şiirini okudular, takdir ve kabullerini arz ettiler. Konya'dan seçilmiş milletvekili Refik Bey, ayakta "İstiklal Marşı"nı söylemesini ister. TBMM Başkanı, "İstiklal Marşımı" ayakta dinlemeyi teklif ediyor. Böylece "İstiklal Marşı" üç kez ayakta okunduktan ve ayakta alkışlandıktan sonra kabul edilir.

Anahtar kelimeler: "İstiklâl Marşı", Atatürk, Ersoy, Hamdullah Suphi, "Açık söz" gazetesi

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

SUMMARY

Poems are the basis of the works of Mehmed Akif, who became famous as the "Poet of the National Anthem" in the world of literature and art. The following views of Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Turkish state, regarding the "Independence March" are important from a socio-political and national-spiritual point of view: "This march tells about our revolution, it tells about the spirit of our revolution. It is neither necessary to forget nor to be forgotten".

The poem "National Anthem" was written in 1921. There is an interesting story behind the writing of the "National Anthem". At the end of 1920, a competition was announced in Turkish newspapers to write the "Independence Anthem". On the 2nd page of the "Hâkimiyeti-millîye" newspaper dated 7 November 1920, it is announced that the "Independence Anthem" competition will be held with the signature of the Minister of National Education Rıza Nur.

The text of the announcement regarding the "Independence Anthem" in the "Hakimiyeti-millîye" newspaper was also published in the issues of the "Acık Soz" newspaper dated 11, 22, 29 November and 16 December 1920. The text of the competition, which was published in the "Hakimiyeti-millîye" newspaper, was repeated in 4 consecutive issues of the "Açık Soz" newspaper in order to spread the "National Anthem" competition throughout the country and to attract a large number of participants to the competition. Each of the 724 poems sent to the competition was personally reviewed by the members of "Heyyati-adabîyye" and Hamdullah Suphi. M.A. Ersoy's poem is accepted as the words of the Turkish National Anthem after the discussions. At the meeting of the Grand National Assembly on March 12, 1921, Balıkesir deputy Hasan Basri, Bitlis deputy Yusif Ziya, Kırşehir deputy Yahya Ghalib, Isparta deputy İbrahim, Ankara deputy Şemseddin, Dr. Suat, Kastamonu deputy, Bolu deputy Tunalı Hilmi and other parliamentarians read the poem of Mehmet Akif Ersoy and offered their appreciation and acceptance. The Speaker of the Grand National Assembly of Turkey proposes to listen to the "National Anthem" standing up. Thus, the "National Anthem" is accepted after being sung three times and given a standing ovation.

Key words: "Independence Anthem", Atatürk, Ersoy, Hamdullah Suphi, "Açık Soz" newspaper

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMED AKİF ƏRSOY VƏ ƏHMƏD CAVAD YARADICILIĞINDA MİLLİ
MÜBARİZƏ**

NATIONAL STRUGGLE CREATED BY MEHMED AKIF ARSOY AND AHMED
JAVAD

Etibar MUSAYEV

Doç. Dr. Gəncə Dövlət Universiteti

ÖZET:

Mehmet Akif Ərsoy və Əhməd Cavad ikisi də türk dünyasında öz dəsti xətti olan, eyni zamanda istiqlal şairi kimi tanınan yaradıcı şairlər olmuşdur. Hər ikisi də dövrünün siyasi mübarizəsində fəal iştirak etmişdir. Mehmed Akif Ersoy və Əhməd Cavad gənclik illərindən başlayaraq şer yazmışlar. Mehmed Akif Ersoy yaradıcılığında siyasi hadisələrdən, mistik hisslərdən, dünyəvi vəzifələrdən bəhs olunur. Əhməd Cavad yaradıcılığında isə vətənpərvərlik, türkcülük mövzusu daha çox diqqət çəkəndir. Bütün türk dünyasında Əhməd Cavada əbədilik sevgi qazandıracaq “Çırpınırdı Qara dəniz” adlı Türkiyədə, həmçinin Osmanlı Dövlətinin bütün ərazisində “Yol ver türkün bayrağına” kimi məşhur olan şeirinin yaranma tarixinə ekskurs etmədən onun möhtəşəmliyini duymaq mümkündür.

Mehmed Akif Ersoy yaradıcılığı türk xalqının xarici müdaxiləçilərə qarşı mübarizəyə qalxmasında böyük əhəmiyyətə malik olmuşdur. Şairin orduya həsr etdiyi “Türk İstiqlal Marşı”, 17 fevral 1921-ci ildə yayımlandı. 12 mart 1921-ci ildə “Milli İstiqlal Marşı” olaraq qəbul edildi.

Əhməd Cavad hələ Birinci dünya müharibəsi dövründə jurnalist kimi Türkiyənin şərqiində idi. O, I Dünya Müharibəsində Rusiyanın Şərqi Cəbhəsində Antanta qüvvələri tərkibində vuruşan nizami erməni ordusunun yüz minlərlə müsəlmanın- türklərin və kürdlərin həyatına son qoyduğu, evsiz-eşiksiz qoyduğu, yüzlərlə yaşayış məskəni xarabazara çevirdiyi insanların yanında idi. Bütün bunlar onu göstərir ki, Əhməd Cavad və Mehmed Akif Ersoy milli azadlıq və müstəmləkəçilərə qarşı Türk xalqının mübarizəsində birliyinin təşkilində əhəmiyyətli rol oynamışlar.

Hər iki dahi şəxsiyyət “İstiqlal Marşı”nı yazmaqla türk xalqının qəlbində bu gün də yaşamaqdadır. Cümhuriyyət şairi Əhməd Cavadın və Mehmed Akif Ersoyun hər bir şeiri aşıqı olduqları Cümhuriyyətlərinin XX əsrdə ucaldılan Dövlət Bayrağına və o Bayrağın ucaldılması yolunda axıdılan şəhid qanına məhəbbətin nümunəsi olaraq bu günümüzdə qədər gəlib çatmışdır.

Anahtar kelimələr: Mehmet Akif Ersoy. Əhməd Cavad, özgürlük, Türk Birliyi, ulusal kimlik, Vatan

ABSTRACT:

Mehmet Akif Ersoy and Ahmed Javad were both creative poets who had their own line of scenery in the Turkish world, but were also known as independence poets. Both actively participated in the political struggle of their time. Mehmet Akif Ersoy and Ahmed Javad wrote poetry from a young age. In the works of Mehmet Akif Ersoy, we are talking about

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

political events, mystical feelings, secular tasks. In the works of Ahmed Javad, more attention is paid to the theme of patriotism, Turkism. Throughout the Turkish world, you can hear its splendor without taking a tour of the history of the creation of the famous poem by Ahmed Javad “The Black Sea Thundered”, which will bring eternal love in Turkey, as well as throughout the Ottoman state, as “Give way to the Turkish flag”.

The work of Mehmet Akif Ersoy was of great importance for the rise of the Turkish people to fight against foreign invaders. The Turkish National Anthem, dedicated to the poet of the army, was broadcast on February 17, 1921. On March 12, 1921, it was adopted as the “National National Anthem”.

Ahmed Javad was still in eastern Turkey as a journalist during the First World War. He was close to the people whom the regular Armenian army, which fought as part of the Entente forces on the Eastern Front of Russia in the First World War, claimed the lives of hundreds of thousands of Muslim Turks and Kurds, left homeless and threshold, turned hundreds of settlements into ruins. All this indicates that Ahmed Javad and Mehmet Akif Ersoy played a significant role in organizing the unity of the Turkic people in the struggle for national liberation and against the colonialists.

Both geniuses still live in the hearts of the Turkish people, having written the “National Anthem”. Each poem by the poet of the Republic Ahmed Javad and Mehmed Akif Ersoy has come down to our days as an example of love for the National Flag of the Republic they fell in love with, which was raised in the XX century, and the blood of martyrs shed on the way to this flag.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy. Ahmad Javad, Freedom, Turkish Union, national identity, Homeland

Mehmed Akif Ersoy və Əhməd Cavad ikisi də türk dünyasında öz dəsti- xətti olan, eyni zamanda “İstiqlal şairi” kimi tanınan yaradıcı şairlər olmuşdur. Hər ikisi də dövrünün siyasi mübarizəsində fəal iştirak etmişdir. Mehmed Akif Ersoy və Əhməd Cavad gənclik illərindən başlayaraq şeir yazmışlar. Mehmed Akif Ersoy yaradıcılığında siyasi hadisələrdən, mistik hisslərdən, dünyəvi vəzifələrdən bəhs olunur.

Əhməd Cavad yaradıcılığında isə vətənpərvərlik və türkçülük mövzusu daha çox diqqət çəkəndir. Əhməd Cavad elə bir insan olub ki, ruhu dünyanın harasını gəzib dolaşsa da qəlbi Azərbaycanla döyünüb. Bu, mistik olanların qarşısında qeyri-müəyyənliyin yaratdığı və yaxud yarada biləcəyi duyğu deyil, heç romantik gəncliyin mahiyyətindən doğan ümidə də oxşamırdı, intuitiv olaraq qarşıda onu və dünyada ən çox sevdiyi ana Azərbayacanı gözləyən sınaqlardan yazırdı. Bu, Azərbaycanın dövlətçilik tarixində ən ciddi hadisələrdən birinin baş verəcəyi may ayına həsr olunan “Mayıs” şeiridir. Onu oxuduqca heyrətamiz öncəgörmə effekti yaşadan bu şeirin, demək olar ki, hər beytinin gətirəcəyi ağırlığın altında sıxılan şairin iniltisini duyur, ancaq peyğəmbərlərə məxsus hissiyyatla yaradılan mənərə qarşısında daşlaşırsan. Əhməd Cavad yalnız Azərbaycanla bağlı şeirlər yazmamışdır. Onun yaradıcılığında türk dünyası, xüsusilə də Türkiyə ilə bağlı duyğuları əks etdirən şeirləri də vardır. Bütün türk dünyasında Əhməd Cavada əbədilik sevgi qazandıracaq “Çırpınırdı Qara dəniz” adlı (Fərəcov,4) Türkiyədə, həmçinin Osmanlının bütün ərazisində “Yol ver türkün

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

bayrağına” kimi məşhur olan şeirin yaranma tarixinə ekskurs etmədən onun möhtəşəmliyini duymaq mümkündür.

“Çırpınırdı Qara dəniz” şerində, əsrlər boyu qalibiyyətlə dalğalanan türk bayrağına məhəbbətin vəsf olunduğu möhtəşəm ədəbiyyat incisidir. Məhz bu şer, Türkiyə səfərindən, həmin səfər zamanı qanı bir, canı bir sadə türk insanından, ya şəhid, ya da qazi olmaq üçün taleyüklü döyüşlərə yollanan, ölmək üçün döyüşə girmək əmrini birmənalı olaraq qarşılayan və icra edən türk əsgərindən yaşanan qürurun doğduğu gerçək mənzərəni təqdim etməkdədir.

Mehmed Akif Ərsoy gənclik illərindən başlayaraq şerlər yazmışdır. İlk şerini Baytar həkimi oxuduğu illərdə yazmışdır. İlk nəşr olunan şeiri “Qurana xitab” adlanır. 1893-cü ildə Xəzinəyi Fünun jurnalında bir qəzəli, 1895-ci ildə "Məktəb" məcmuəsində "Qurana xitab" adlı şeiri çap olunmuşdu(4). 1908-ci ildən bəri əruz vəznində şeirlər, hekayələr yazmağa başladı. Hekayələrində insanların dərdlərini və sıxıntılarını dilləndirdi. Balkan müharibəsi illərindən bəri epik şeirlər yazmağa başladı. İlk böyük dastanı "Çanaqqala şəhidləri"(Savalan Fərəcov,3) başlıqlı şeiridir. İkinci böyük dastanı Bursanın işğalı ilə bağlı yazdığı "Bülbül" şeiridir. Üçüncü əsəri [Türkiyə İstiqlaliyyət müharibəsinə](#) həsr etiyi "[İstiqlal Marşı](#)"nı yazdı. Şairin “Səfahət” adlı şeirlər toplusu səkkiz kitabdan ibarətdir. Lakin İstiqlal marşını bu topluya daxil etməmişdir. Mehmed Akif Ərsoybunu belə izah edir: *"Çünkü ben onu milletimin kalbine gömdüm."* Qırx dörd şeirdən ibarət olan “Səfahət” 1911-ci ildə nəşrolunmuşdur. Bu topluda siyasi hadisələrdən, mistik hisslərdən, dünyəvi vəzifələrdən bəhs olunur. İkinci kitabı 1912-ci ildə nəşr olunan “Süleymaniyə Kürsüsündə” adlı kitabıdır. Bu kitabda Süleymaniyə məscidinə gedən iki nəfərin söhbəti ilə başlayır və Səyyah Əbdürrəşid İbrahimin kürsüdə danışdığı uzun bir hissə ilə davam edir. “Haqqın Səsləri” adlı üçüncü kitabı 1913-cü ildə nəşr edilib. Kitabda cəmiyyətə islami mesajlar verən on şeir nəşr olunub. “Fateh Kürsüsündə” adlı dördüncü kitabı 1914-cü ildə nışr olunub. Kitabda Fateh məscidinə gedən iki nəfərin söhbəti ilə başlayır və vaizin uzun söhbəti ilə davam edir.Beşinci kitabı “Xatirələr” adlanır və 1917-ci ildə nəşr olunub. Bu kitabda öz səyahətləri zamanı gördükləri səsial vəziyyət əks olunmuşdur. Altıncı kitabı “Asim” 1924-cü ildə nəşr olunub. Yeddinci kitab “Kölgələr” adlanır və 1933-cü ildə çap olunub. Kitabda 1918-1933-cü illər arasında yazılmış 41 şeirdən ibarətdir. Səkkizinci kitab isə 1943-cü ildə nəşr olunub, “Səfahət” adlanır. Bu topluda yeddi cild bir yerə yığılmışdır.

Milli mübarizə illərində Anadoluda xalqı şerləri ilə, moizələri ilə mübarizəyə təşviq etdi. İstiqlal marşı haqqında: “O şer bir daha yazılmaz, onu mən də yaza bilmərəm. Belə bir şer yaza bilmək üçün o günləri görmək, o günləri yaşamaq gərəkdir. O şer artıq mənim deyil, millətin malıdır. Mənim millətə ən qiymətli hədiyyəm budur. Allah bir daha bu millətə istiqlal marşı yazdırmasın” demişdir.

Milli mübarizənin zəfərlə başa çatacağına inandığını hər fürsətdə bildirən M. Akif istiqlal mübarizəsini abidələşdirən şeri yazmağa başladı. Ankarada Tacəddin dərğahında bir gecə yarısı yaşadığı hiss əsnasında rəvayətlərə görə, bir qələm axtarmış, tapa bilmədikdə isə əlinə keçdiyi bir çubuqla müstəqillik həyəcanının zirvə nöqtəsinə çıxdığı israrları dərhal qeyd etmək təlaşı ilə divara həkk etmişdir.

Qeyd edək ki, Məşrutiyənin ilk dövründə Ziya Gökalpın rəhbərliyi ilə başlayan “türkçülük” cərəyanına qarşı Akif Misirli alim Məhəmməd Əbduhun təsiri ilə “İslam birliyi” görüşünü mənimsəmişdir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmed Akif Ersoy yaradıcılığı türk xalqının xarici müdaxiləçilərə qarşı mübarizəyə qalxmasında böyük əhəmiyyətə malik olmuşdur. Belə ki, bu dövrdə Anadolu torpaqları işğal edildi, Türk xalqı [İstiqlaliyyət müharibəsinə](#) başladı və müqavimət göstərdi. Bu hərəkətdə iştirak etmək istəyən Akif, [Balıkesirə](#) getdi və 6 fevral 1920-ci ildə Balıkesir Ulu məscidində xütbə oxudu. Xalqdan gözləmədiyi diqqəti görərək, daha bir çox yerdə xütbə oxudu, çıxışlar etdi və İstanbula döndü. Bu arada Sebilürrəşad idarəsi Milli Mübarizəyə qoşulmaq istəyən Anadoluya keçənlərlə [İstanbuldakı](#) yaxınlarının gizli xəbərləşmə mərkəzinə çevrilmişdi. Mehmet Akif, 1920-ci ildə [Türkiyə İstiqlaliyyət müharibəsinə](#) verdiyi dəstəyi səbəbindən Darü-l - Hikmeti-l-İslamiyə cəmiyyətindəki vəzifəsindən azad edildi. Belə ki, 1918-ci ildə [Livanda](#) yaşayan Məkkə əmiri Şərif Əli Heydər paşanın dəvəti ilə Livana gedən Akif, Livanda ikən Şeyxülislama bağlı Darül-Hikmeti-l-İslamiyə cəmiyyətinin baş katibi vəzifəsinə təyin edilmişdi.

İstanbulda sərbəst hərəkət edə bilməyən Mehmet Akif, vəzifəsindən azad edilməzdən əvvəl oğlu Emini də götürərək [Anadoluya](#) getdi. Sebilür-Rəşadın Ankara şöbəsi üçün [Mustafa Kamal Paşadan](#) dəvət gəlmişdi. [Türkiyə Böyük Millət Məclisinin](#) (TBMM) açılışının ertəsi günü, 24 aprel 1920-ci ildə [Ankaraya](#) gəldi. Milli mübarizəyə şair, natiq, səyyah, jurnalist və siyasətçi kimi qatıldı. Ankaraya gəldikdən bir müddət sonra ailəsini də özü ilə apardı.

1920-ci ilin noyabrında Kastamonuda Nəsrullah məscidində xalqı düşməne müqavimət göstərməyə təşviq etmək üçün oxuduğu xütbə [Diyarbəkirdə](#) nəşr edildi və bütün vilayətlərə və cəbhələrə paylandı.

Şairin orduya həsr etdiyi Türk İstiqlal marşı, 17 fevral 1921-ci ildə Sırat-ı Müstəkim və [Hakimiyəti Milliədə](#) yayımlandı. 12 mart 1921-ci ildə Milli İstiqlal marşı olaraq qəbul edildi.

Mehmet Akif şeir yazmağa Baytar məktəbində tələbə ikən başladı. İlk nəşr olunan şeiri "Qurana xitab" adlanır. 1908-ci ildən bəri əruz vəznində şeirlər, hekayələr yazmağa başladı. Hekayələrində insanların dərdlərini və sıxıntılarını dilləndirdi. Balkan müharibəsi illərindən bəri epik şeirlər yazmağa başladı. İlk böyük dastanı "Çanaqqala şəhidləri" başlıqlı şeiridir. İkinci böyük dastanı Bursanın işğalı ilə bağlı yazdığı "Bülbül" şeiridir. Üçüncü əsəri [Türkiyə İstiqlaliyyət müharibəsinə](#) həsr etdiyi [İstiqlal Marşını](#) yazdı.

"Sənət sənət üçündür" düşüncəsinə qarşı çıxan Mehmet Akif, dini yönümlü ədəbi üslubu qəbul etdi. Ədəbi dil olaraq milli ədəbiyyat hərəkətinə qarşı çıxdı və ədəbiyyatdakı qərbləşmə mövzusunda [Tefik Fikrət](#) ilə toqquşdu.

Əhməd Cavad hələ birinci dünya müharibəsi dövründə jurnalist kimi Türkiyənin şərqudə, I Dünya Müharibəsinin bütün ağırlıqlarını yaşayan, Eçmiədzin kilsəsinin təşviqi və təbliği ilə tərəf olaraq bu müharibədə iştirak edən, yüz minlərlə müsəlmanı - türk və kürdlərin həyatına son qoyan, yüzlərlə yaşayış məskəni xarabazara çevirən, Rusiyanın Şərq Cəbhəsində Antanta qüvvələri tərkibində vuruşan nizami erməni ordusunun evsiz-əşiksiz qoyduğu Qars, Ərdahan, Soğanlıq, Xorasan, Sarıqamışda, insanların yanında idi. Onu qeyd etməyi vacib sayırıq ki, Əhməd Cavad ancaq baş verən hadisələr, qaçqına çevrilən insanların yaşadıkları ağrı-acılar barədə "Açıq söz" və digər mətbuat vasitələrinə yazılar göndərməklə kifayətlənmir, həmçinin Xosrov bəy Sultanovun rəhbərliyi ilə həmin bölgədə çalışan xeyriyyə təşkilatının yardımı ilə onları mümkün qədər daha sakit və əmin-amanlıqda olacaqları yerlərə köçürülməsində iştirak edirdi.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Əhməd Cavad o ədəbiyyat adamlarındandır ki, onun üçün dəyərlər mövcud mənəvi normaların məhək daşı kimi qəbul edilib, şüurlu həyatının başlıca bələdçisinə çevrilib. Həmin dəyərlər ayrı-ayrılıqda götürülmüş əxlaq kodeksləri deyil, hər bir millətin tamlığı və bütövlüyünü, yaşamaq haqqını müəyyənləşdirərək özündə ehtiva edən konsepsiyadır. Maraqlı olan budur ki, XIX əsrin başa çatmasına 8 il qalmış Şəmkinin Seyfəli kəndində, Əhməd Cavadın tədqiqatçıların dili ilə desək, “babaları köklü tacir və ziyalı mühiti ilə bağlı olan” axund Məhəmmədəlinin ailəsində anadan olsa da, böyük Mirzə Fətəlinin “kamal ata kürkü deyil ki, irsən övlada keçsin” deyimini yada salmaq lazım gəlir. Sonralar, lap erkən yaşlarından atasını itirən, 14 yaşında Yelizavetpol (Gəncə) Müsəlman-Ruhani Seminariyasına qoyulan, əla qiymətlərlə oxuduğuna görə xeyriyyə cəmiyyətindən hər ay yeddi dinar qızıl pul məbləğində təqaüd alan Əhməd Cavadı o dəyərlərə tərəf istiqmətləndirən daha çox hansı mühit olub?

Hüseyn Cavidin yaradıcılığında romantizmin tarixlə əlaqələndirilməsi nəinki aydın görünür, hətta bu xəttin təşviqi gücü leytmotivə çevrilirdi. Bütün bunlarla bərabər, Avropa romantizminin fəlsəfəsində xalq vahid kollektiv şəxsiyyət kimi qəbul edildiyi, hər bir insanın onun yalnız kiçik bir hissəsi olaraq göründüyü halda, Cavidin əsərlərində şəxsiyyət xüsusi kursivlə yazılırdı. Baxmayaraq ki, nə cür yazılmasından asılı olmayaraq, onun romantizmində dəyərlərin müdafiəsi ilə bərabər, obivatel materializmin, dar pragmatizmin və mexaniki empirizmin işğalına qarşı üsyan vardı. Bu üsyan ancaq onun əsərləri deyil, Əli bəy Hüseynzadə, Məhəmməd Hadinin yaradıcılığı üçün də xarakterik idi və sonralar nəinki Əhməd Cavadın şeirlərində, onun bütün həyatında müşahidə olunacaq.

Əhməd Cavad XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında Şəhid obrazını ilk yaradanlardan, şəhidliyin layiq olduğu yeri göstərənlərdən biri kimi də özünü təqdim edir. Bu fikrimizi onun həmin mövzuda yazdığı şeirlərin çoxluğu ilə deyil, o şeirlərdə Şəhid məzarının müqəddəs övliyələr məkanlarına tay tutulması ilə də yox, bütün ruhu ilə oxşadığı məzar daşlarına həkk olunan və heç zaman pozulmayacaq sevgisində təsdiq olunur. Bu, Azərbaycandakı türkiyəli şəhidlərə həsr edilən, 1919-cu ildə Gəncədə yazdığı “Şəhidlərə” şeirində daha qabarıq görünür:

Qalx, qalx! Sarmaşığı məzar altından,

Gəlmiş ziyarətə qızlar, gəlinlər.

Ey karvan keçidi, yollar üstündə,

Hər gələn yolçuya yol soran əsgər!

Sənin qovduqların yabançı xanlar,

Qurtardı ölkəmi tökdüyün qanlar!

Bax nasıl öpməkdə tozlar, dumanlar,

Qərib məzarını mənə bərabər! (Cavad, 2005)

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Bayraq bir millətin bir millətin gələcəyinin və müstəqilliyinin simvoludur. Məmməd Akif də Əhməd Cavad da yazdıqları istiqlal himninin ilk sətirlərində bayrağın müqəddəsliyini və bayrağın qədəri ilə millətimizin qədərini bir-birinə bağlı olduğunu vurğulayırlar.

Torpaq ilə vətən arasında böyük bir fərq vardır. Torpağı vətən halına gətirən onu əldə etmək və qorumaq üçün döyüşən fərdlərin varlığıdır. Qısaca desək, sırası bir torpaq böyük bir dəyər daşmaz; Torpaq dünyanın hər yerində ola bilər. Ancaq sinəsi hər bə meydan olub, şəhidlərimizin qanlarıyla suvarılan torpaqlar müqəddəs vətən torpağıdır. Əhməd Cavadın yazdığı kimi minlərlə canların qurban olduğu torpaq -vətəndir (Məmmədli Pərvanə, 2013:334-335):

Minlərlə can qurban oldu,

Sinə hər bə meydan oldu!

Hüququndan keçən əsgər,

Hər bə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,

Sənə hər an can qurban!

Sənə min bir məhəbbət

Sinəmdə tutmuş məkan! (Cavad, 2005)

Əhməd Cavad bir istiqlal şairi kimi Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin süqutundan sonra bəzi üzəndən irəqlər tərəfindən təqiblərə məruz qaldı. Onun yazıları incələnməyə başlayır. Əsərlərində pantürküst ideyaları axtarılır və tutarlı faktlarla ona qarşı ittihamları daha da möhkəmləndirməyə çalışırdılar. Şairin Türkiyədə nəşr olunan əsərlərində türkçülük və islamçılıq ideyalarının olması məsələsində sovet imperiya tərəfdarlarının təzyiqləri daha da artırdı. Gəncədə yaşayan şairi “ifşa edənlər” dəstəsi fəaliyyətsiz dayanmırdı. Şairə qarşı siyasi təsirlər və hətta yüksək vəzifə sahiblərinin də xüsusi göstərişi ilə təzyiqlərini daha da artırırtdılar. Şairin həbsdən sonra onun həyat yoldaşı Şükriyyə xanımı şairdən ayrılması ilə bağlı təzyiqlər də göstərirdilər. Həbsdən sonra Şükriyyə xanımı qəbuluna çağırtdıran Mircəfər Bağırov ona “xalq düşməni”nin həyat yoldaşı kimi həbsə göndərilməmək üçün Əhməd Cavaddan ayrılmağın yeganə yol olduğunu deyir. Şükriyyə xanım ona cavabında belə deyir: “Mən atam Süleyman bəyi ataraq seçdiyim Əhməd Cavadı 4 övladıma qurban vermərəm, elə bir addım atsam, bu onu ona atılacaq güllədən tez öldürər”

Bütün bunlar onu göstərir ki, Əhməd Cavad və Mehmed Akif Ersoy milli azadlıq və müstəmləkəçilərə qarşı mübarizədə xalqı ruhlandırmaq üçün natiqlik etmiş, türk xalqının mübarizədə birliyinin təşkilində əhəmiyyətli rol oynamışlar.

Hər iki dahi şəxsiyyət istiqlal marşını yazmaqla türk xalqının qəlbində bu gün də yaşamaqdadır.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Cümhuriyyət şairi Əhməd Cavadın və Mehmed Akif Ərsoyun hər bir şeiri aşiqi olduqları Cümhuriyyətlərinin XX əsrdə ucaldılan Dövlət Bayrağına və o Bayrağın ucaldılması yolunda axıdılan şəhid qanına məhəbbətin nümunəsi olaraq bu günümüzdə qədər gəlib çatıb.

ƏDƏBİYYAT:

1. Cavad Əhməd. Seçilmiş əsərləri / Cavad Ə. - Bakı: Şərq-Qərb, 2005. 296 s.
2. Məmmədli, Afina. Əhməd Cavad və Türkiyə / A.Məmmədli. Bakı: Elm və Təhsil, 2010.167 s.
- 3.Məmmədli Pərvanə (2013). Türk dünyasının Məmməd Akif Ərsoy, Əhməd Cavad və Mir Mehdi Etimad kimi ünlü ədəbi şəxsiyyətlərinin yaradıcılığında ortaq mövzu. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransın materialları. Qafqaz Universiteti 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.333-339).
- 4.<http://www.anl.az/download/meqale/medeniyyet/2016/mart/479681.htm>/Savalan Fərəcov.Türk i stiqlalına yön verən şair
- 5.https://www.wikimedia.azaz.nina.az/Mehmet_Akif_%C6%8Frsoy.html#%C6%8Fd%C9%99bi_h%C9%99yat%C4%B1
- 6.<http://www.anl.az/download/meqale/medeniyyet/2016/mart/481832.htm>/Soltan,“O mənim millətə timin ulduzudur, parlayacaq”

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu**
INDEPENDENCE POETS: MEHMED AKIF ERSOY AND AHMAD JAVAD

İSTİQLAL ŞAİRLƏRİ: MEHMED AKİF ƏRSOY VƏ ƏHMƏD CAVAD

Sevda Aghayeva Aydın kızı

Azerbaijan State Pedagogical University,

Senior teacher of the Foreign Languages Centre

Xülasə

Hər bir dövlətin müstəqilliyini ifadə edən atributları mövcuddur. Bu baxımdan da Respublikanın bayrağı, gerbi və himni dövlətin müstəqilliyini təcəssüm etdirən müqəddəs rəmzlərdir. Bu dövlət atributlarının aşılması hər bir vətəndaşda - yeniyetmə, gənc və yaşlılarda, cəmiyyətdə vətənpərvərlik ruhunun, vətənə sevgi və məhəbbət hisslərinin möhkəmləndirilməsinə Dövlət atributlarının mahiyyət və əhəmiyyətinin əhali arasında geniş təbliğ olunması, gənc nəslin bayrağına, gerbinə və himninə hörmət ruhunda tərbiyə edilməsi vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasının mühüm amillərindən biridir.

XX yüzilliyin əvvəlləri türk ədəbiyyatında vətənpərvərlik poeziyasının görkəmli nümayəndələrindən biri də Mehmed Akif Ərsoy olub. Xalqın qəhrəmanlıq tarixini poetik dillə qələmə alan şairin seirlərindəki milli ruh, azadlıq eşqi türk ordusunun qüdrətinə əlavə güc qatıb. Mehmed Akif Tahir oğlu Ərsoy bir millətin var olma mübarizəsinin simvolu olan İstiqlal marşının müəllifi, Türk şairi, baytar, müəllim, vaiz, Quran tərcüməçisi, siyasətçidir.

Şair, tərcüməçi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, Azərbaycan himninin sözlərinin müəllifi Əhməd Cavad Azərbaycan ədəbi-bədii fikri tarixində istiqlal şairi kimi özünəməxsus dəst-xətti ilə seçilən, müstəsna mövqeyə malik söz ustalarındandır. Bütün qəlbi ilə bağlı olduğu doğma xalqının müstəqillik ideallarına həyatı boyu sadıq qalmış sənətkarın azadlıq motivləri ilə zəngin yaradıcılığı milli məfkurədən yoxsulmuşdur. Azərbaycanın dövlət rəmzlərini yüksək şeiriyyətlə alovlu tərənnüm edən şairin müstəqil dövlətçiliyə sevgi aşılardan əsərləri dərin vətənpərvərlik duyğularının heyvətəmiz poetik ifadəsidir. Əhməd Cavad daim ictimai-siyasi hadisələrin qaynar nöqtələrində olmuş, dövrün parlaq şəxsiyyətləri sırasında 1930-cu illərin ağır repressiyalarına məruz qalaraq, sovet totalitarizminin qurbanına çevrilmişdir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev Azərbaycan ədəbiyyatının və Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixinin görkəmli nümayəndəsi, tanınmış maarifçi və ictimai-siyasi xadim, tərcüməçi, istiqlal şairi Əhməd Cavadın 130 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında 20 aprel 2022-ci ildə Sərəncam imzalamışdır.

Açar sözlər: Mehmed Akif Ərsoy, Əhməd Cavad, Türk ədəbiyyatı, İstiqlal marşı, vaiz, şair, Azərbaycan ədəbiyyatı, vətənpərvərlik, emblem, himn

Abstract

Each state has attributes that express its independence. In this regard, the flag, emblem and anthem of the Republic are sacred symbols that embody the independence of the state. The instillation of these state attributes serves to strengthen the spirit of patriotism, love and affection for the motherland in every citizen - teenagers, young and old, in the society.

Wide dissemination of the nature and importance of state attributes among the population, education of the young generation in the spirit of respect for the flag, emblem and anthem are one of the important factors in the creation of a civil society.

One of the prominent representatives of patriotic poetry in the Turkish literature of the beginning of the 20th century was **Mehmed Akif Ersoy**. The national spirit and love of freedom in the poems of the poet, who wrote the heroic history of the people in poetic language, added additional strength to the power of the Turkish Army.

Mehmed Akif Tahir oghlu Ersoy is the author of the national anthem, a symbol of the struggle for the existence of a nation, a Turkish poet, veterinarian, teacher, preacher, Koran translator, and politician.

Poet, translator, member of the Azerbaijan Writers' Union, author of the words of the Azerbaijani national anthem **Ahmad Javad** is one of the wordsmiths who has an exceptional position in the history of Azerbaijan's literary and artistic thought, distinguished by his unique handwriting as a poet of independence. The creativity of the artist, who remained faithful to the ideals of independence of his native people, to whom he was attached with all his heart, was woven from the national ideology, rich in motives of freedom. The works of the poet, who glorifies Azerbaijan's national symbols with high poetry, instilling love for independent statehood, are an amazing poetic expression of deep patriotic feelings. Ahmad Javad was always at the hot spots of social and political events, among the bright personalities of the time, he was subjected to severe repressions in the 1930s and became a victim of Soviet totalitarianism.

On April 20, 2022, the President of the Republic of Azerbaijan, Mr. Ilham Aliyev, signed a decree on holding the 130th anniversary of Ahmad Javad, a prominent representative of Azerbaijani literature

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

and the history of Azerbaijani school and pedagogical thought, a well-known educator and socio-political figure, translator, poet of independence.

Key words: Mehmed Akif Ersoy, Ahmad Javad, Turkish literature, Independence anthem, preacher, poet, Azerbaijani literature, patriotism, emblem, anthem

The author of the national anthem, which is a symbol of the struggle for existence of a nation, Turkish poet, veterinarian, teacher, preacher, memorizer, Koran translator, politician

Mehmed Akif Ersoy (1873-1936)

was born in Istanbul on December 20, 1873. His real name is Mehmet Ragif. At home, his father teaches him Arabic and French and introduces him to Islamic philosophy. He wrote about his parents in his memoirs: "He is both my father and my teacher. Whatever I know, I learned from him." The independence poet remembered his mother like this: "My mother was a woman who prayed a lot. So was my father. Both of them tasted the pleasure of worship."

In 1913, he went on a trip to Egypt, Medina, Berlin. He returned to Istanbul during the war of independence. Addressing the crowd in Ankara, he called the people to unity.

Akif, who was elected to the Grand National Assembly of Turkiye (GNAT) from Burdur, was participating in the competition for the independence march of the parliament. Among the 724 poems he wrote on February 17, 1921, the National Anthem was accepted by the First National Assembly on March 12. The Republic of Turkiye, established in 1923, became Mehmed Akif's ideal.

About the national anthem: "That poem will never be written again, I can't write it either. To be able to write such a poem, you need to see those days and live those days. That poem is not mine anymore, it is the property of the nation. This is my most valuable gift to the nation. May God never write an independence anthem for this nation again," he said. (2)

The famous poet's poem "Independence Anthem" has an interesting history. Thus, at the end of 1920, a competition for the national anthem was announced by the Ministry of Education in Turkish newspapers. According to the terms of the competition, the winner will receive a cash prize of 500 lira. At the first stage, none of the poems submitted to the competition are approved. Minister of Education Hamdulla Subhi invited Mehmed Akif to participate in the competition: He said "I do not write poetry for money." He agreed to participate in the competition on the condition that no money

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

was paid and wrote the "Independence March". The poem was approved by the competition commission and was accepted as the national anthem of Türkiye.

"Independence March" is a remarkable example in terms of instilling faith in people for a bright and victorious tomorrow.

Arkadaş! Yurduma alçaqları uğratma sakın, Friend! Don't let the scoundrels come to my home,
Sipər et gövdəni, dursun bu həyasızca axın. Shield your body, stop this shameless flow.
Doğacaqdır sənə vəd etdiyi günlər Haqqın, The days promised to you by the Truth will be born,
Kim bilir, bəlkə yarın, bəlkə yarından da yaxın. Who knows, maybe tomorrow, maybe even
closer to tomorrow.

The work was written at a time when a large part of Türkiye's territory was lost, the future fate of the country was decided in the battles in Anatolia, and the poet's confidence was soon justified.

It should be noted that this poem by Mehmed Akif is now the national anthem of Türkiye and the Turkish Republic of Northern Cyprus.

Professor Elman Guliyev wrote in his research:” The poet who wishes for the independence of the homeland hates oppressors who are enemies of freedom. Independence is considered a great blessing for the country. The country sees a happy future for its children in independence.”

According to the poet, the country that owns it will never be defeated. If the country has brave men who protect their chests on the field in the difficult day of the nation, the invasion of that country is impossible:

Sahibsiz olan məmləkətin batması haqdır, It is right that a country sinks, if it has no owner
Sən sahib olursan, bu vətən batmayacaqdır... If you own it, this country will not sink...

In Mehmed Akif's works, the famous Dardanelles battle (**Çanakkale Savaşı**) is also recited in highly poetic language. In the work, the poet calls the Europeans, who are at the head of military aggression, predators. The author glorified the bravery and invincibility of the brave Turkish soldier who was a heroic martyr in his work "To the Martyrs of Dardanelles". He pointed to the heroic history of the Turks with the expression "O martyr son of a martyr" and noted that not one generation, but generations have a share in this heroism. (1)

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

In the first years of the republic, the attitude towards Islamic values was ambiguous. That is why he went to Egypt. He worked as a literature teacher there for some time. The independence poet, who returned to Istanbul due to the deterioration of his health, died on December 20, 1936.

Ahmad Javad (Javadali Mahammad oghlu Akhundzadeh) (1892-1937), the author of the National Anthem of Azerbaijan, a well-known poet was born on May 5, 1892 in Ganja.

A. Javad lost his father when he was eight years old, and first learned Arabic-Persian languages. A. Javad wrote his first poem in 1906. In the same year, he entered the Yelizavetpol (Ganja) Muslim Theological

Seminary, which is called a madrasa, and completed his education in 1912.

From the certificate issued to A. Javad on May 27, 1912, it is known that the person who graduated from that seminary, along with other subjects, studied four languages, including the Azerbaijani language, Russian, Arabic, Persian.

A. Javad visited Türkiye in 1914 and returned a few months after the start of the First World War.

A. Javad was the secretary of the Muslim Charitable Society in 1914-1918, went to the front line and wrote articles, news, reports and published them in newspapers and magazines.

A. Javad also wrote the poem "The Black Sea Was Roaring, Looking at the Turk's Flag" at that time - in 1914.

The poet wrote these lines with both longing and pride:

Çırpınırdı Qara dəniz.
Baxıb türkün bayrağına!

The Black Sea was storming,
Looking at the Turkish flag!

«Ah!...» deyərdim, heç ölməzdim

"Oh!..." I would say, I would never die

Düşə bilsəm ayağına!

If I can fall to your feet!

Later, the great composer Ü. Hajibeyli composed impressive music for this poem.

The establishment of the Azerbaijan Democratic Republic on May 28, 1918. It played an important role in A. Javad's life and creativity. A. Javad was a close assistant and friend of N. Yusifbeyli, who was the Minister of Education in the first period of the Republic (28.05.1918-26.12.1918).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

In addition to being a member of the Musavat Party, A. Javad helped the work of the parliament and was closely involved in the opening of a new university and many schools. A. Javad was a great independence poet of the newly formed Azerbaijan Republic.

In 1918-1920, he glorified the flag of Azerbaijan and the Turkish soldier who came to save Azerbaijan with great love. The first poem written by A. Javad during the Azerbaijan Republic is called: "Elin bayrağı" ("Flag of Land"). The poem was dedicated to the National Council. This poem was written in 1918 when the government of the Republic of Azerbaijan was in Ganja. The poem is considered the first poem dedicated to our flag in the history of Azerbaijani literature. (4)

It should be noted that when A. Javad wrote this poem, our national flag was red in color according to the decision of the government of the Republic of Azerbaijan dated June 21, 1918. The decision about our tricolor national flag was adopted on November 9, 1918.

A. Javad hailed the heroic Turkish soldier who came to Ganja under the command of Nuru Pasha to liberate Baki in 1918 and shouted "O soldier!" wrote in his poem:

Dağa, daşa sancağımı öpdürüb, He kissed his pin on the mountain and stone,
Duman kimi bu dağları bürüdün! You covered these mountains like fog!
Dənizlərə salam rəsmi yapıdırıb, Made a picture of greetings to the seas,
Göylərdəki bulud kimi yürüdün! You walked like a cloud in the sky!
Yürü, yürü batan günəş izinə! Walk, walk in the footsteps of the setting sun!
Gülümsəyir doğan günəş yüzünə! The rising sun smiles on his face!

It is noted that A. Javad wrote this poem in Guzdek region on the eve of Turkish soldiers' entry into Baku.

A. Javad expressed his love for the Turkish army that was still in Ganja, preparing to save Baki, in his poem "Turkish army":

Ey şanlı ölkənin şanlı ordusu, O glorious army of the glorious land,
Unutma Qafqaza girdiyin günü! Don't forget the day you entered the Caucasus!
Gəlirkən qovmağa Turandan urusu, To chase Russian from Turan when coming,
Ayağımı Qara dəniz öpdümü? Did the Black Sea kiss your feet?

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

More than a thousand Turkish soldiers were martyred while liberating Baki from enemies. The graves of the martyrs who came from Turkiye and liberated not only Baki, but Azerbaijan as a whole in many regions have turned into holy shrines.

A. Javad expressed the people's love for the Turkish Martyrs in his poem "To the Martyrs" with such emotions:

Qalx, qalx sarmaşıqlı məzar altından,	Get up, get up from under the ivy-covered grave,
Gəlmiş ziyarətə qızlar, gəlinlər!	Come girls, brides!
Ey karvan keçidi, yollar üstündə,	O caravan pass, on the roads,
Hər gələn yolçuya yol soran əsgər!	A soldier who asks for directions to every traveler!

A. Javad's poem written on July 24, 1919 was dedicated to our tricolor flag and was called: "Red Flag". In this poem, A. Javad presented the image of the flag as an artist:

Gül rəngində bir yarpağın	A rose-colored leaf
Ortasında bir hilal!	A crescent in the middle!
Ey al bayraq, sənin rəngin	Oh red flag, your color
Söylə neyçin böylə al!?	Tell me why red like this!?

* * *

Ey sevgili bayrağımın	O my beloved flag
O dalğalı duruşu!	That wavy posture!
Sandım salam rəsmi sana	I thought hello to you officially
Buludların yürüşü!	March of the clouds!

On April 27, 1920, Azerbaijan was invaded by Russian Bolsheviks. On May 3, 1920, the occupying soldiers climbed up to the parliament building and lowered our tricolor flag. Instead of our flag, which is holy and a symbol of freedom, they hung the red Soviet flag, which is the carrier of a foreign idea.

After some time, A. Javad, longing for the tricolor flag, wrote these lines:

Çoxdandır ayrı düşdüm	I have been separated for a long time
Üç boyalı bayraqdan.	Of the three colored flag.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

A dostlar, mən yoruludum, Friends, I'm tired
Bu gizli ağlamaqdan. From this secret crying.

A. Javad was arrested on June 4, 1937. The investigation process related to him ended on September 25, 1937. They used to torture A. Javad in prison. His wife Shukriyya was informed by her acquaintance Maria Sergeevna that A. Javad was brought to the mobile hospital of Bayil prison with his head wrapped in bandages and a temperature of 40 degrees. A. Javad's closed court on October 12, 1937 lasted 15 minutes. On the night of October 12-13, 1937, A. Javad was shot. (According to the words of the poet's grandson Javad Akhuzadeh, he died a day ago because he couldn't bear the torture, and then they formalized the murder with one shot.)

In February 1938, his wife Shukriyya was also arrested and exiled to Kazakhstan for eight years.

A. Javad's eldest son, 20-year-old Niyazi, who ran away from fear after this incident, was searched and found and detained for three and a half months. A. Javad's 16-year-old son Aydın was taken to Keshla prison, and his 14-year-old son Tugay was sent to an orphanage for children with difficult upbringing in Volga-Nikolayev. A. Javad's one and a half year old son Yilmas was taken to the nursery situated at the Volodarsk factory.

A. Javad's wife Shukriyya returned to Baku in 1946 after eight years of exile, but she was not allowed to live in Baku. He was forced to go to Shamkir. (4)

Summing up the meetings and views in the work of the patriot Ahmad Javad, we come to the following conclusion: Unforgettable educator Ahmad Javad made valuable contributions to the development of the history of Azerbaijani school and pedagogical ideas in the struggle for national interests;

Ahmad Javad, who was inspired by the national liberation movement, called every reader to spiritual purity and high deeds with his exemplary personal quality and brilliant creativity;

In addition to his pedagogical activities, Ahmad Javad wrote a program and a textbook for children called "Sərf və nəhv" ("Sarf ve Nahv") (Grammar);

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

References:

1. Savalan Fərəcov Mədəniyyət.- 2016.- 2 mart.- S. 14.
<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2016/mart/479681.htm>
2. <http://kimdirnediraz.blogspot.com/2008/12/mehmet-akif-rsoy-1873-1936>
3. Kamal Camalov <https://www.muallim.edu.az/>
4. Nəsiman Yaqublu edebiyatqazeti.az <https://kayzen.az/blog/edebiyat>
5. Salmanlı R. İstiqlal şairi Əhməd Cavad haqqında // Azərbaycan.- 2003.- 28 may.- s.6.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
İSTİKLAL MARŞININ 100. YILI ANMA KONULU PULLAR ÜZERİNE**

ON STAMPS WITH THE THEME OF COMMITMENT OF THE 100 TH YEARS OF
MARCH

Doç. Dr. H. Nurgül Begiç

İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir / Türkiye
(Doç. Dr.), ORCID: 0002-5727-7516

ÖZET

İletişim her dönemde insanların kendi aralarında geliştirdikleri farklı yöntemlerle sağlamışlardır. Tarihsel süreçte haberleşme yazılı kaynaklardan edinilen bilgilerde ilk olarak Sümerlerde kil üzerine çivi ile yazılmış tablet ile başlayan posta ve haberleşme sistemi, Babil imparatorluğu zamanında Kral Hammurabi'nin dış devletlere gönderdiği mektuplar siyasi ve askeri anlamda değerlidir. Haberleşme Türk topluluklarında konar göçer yaşamdan yerleşik düzene kadar geçen süreçte farklı yöntemlerle sağlanmıştır. Yerleşik düzende yaşayan toplumların haberleşme yöntemlerinden birisi olan posta yoluyla iletişimidir. Pul, posta dağıtımında posta parasının ödendiğini göstermek üzere kullanılmaktadır. Ön yüzünde dönemin önemli olayları ya da farklı görsellerle, arka yüzü yapışkanlı, genellikle kare ve dikdörtgen şekillerinde hazırlanmış değerli kâğıt etiketlerdir. Posta pullarının kullanılmaya başlaması dünyada ve Türkiye'de iletişimde bir dönem yaratmakla birlikte ortaya çıkışlarından bu yana hem koleksiyonerlerin ilgi duyduğu, hem de önemli bir yatırım aracı haline gelmiştir. Pullar alışlagelen kare veya dikdörtgen şekillerin dışında daire, üçgen, beşgen veya sekizgen şekillerde, kenarları düz ya da kenarları kıvrımlı (dantelli) olarak basılmışlardır. İletişim aracı rolü üstlenen, posta gönderi ücretlerinin karşılığı olan ve para yerine de geçen pul aynı zamanda birçok işlevi de üstlenmektedir. Yazılı iletişim aracı olarak başlayan posta pulları zamanla üzerinde simge, logo ve işaretlerle basıldığı ülkenin kültür taşıyıcılığı işlevini de görmeye başlamıştır En önemlisi de üzerinde taşıdığı grafik unsurlar ile ülkesinin ve toplumunun kültürel yansıması ve tanıtım aracı olarak üstlendiği roldür. Pul tasarımı, görsel bir iletişim sanatıdır. Pul tasarımının birinci işlevi de bir mesaj iletmektir.

Tarihsel süreçte devlet ve milletleri birleştiren en önemli sembol bayrak ve milli marşlarıdır. Türk halkının kahramanlıklarını ve tek yürek olması nedeniyle 23 Ekim - 23 Aralık 1920 tarihleri arasında milli marş yarışması düzenleyerek kazanan yarışmacıya 500 Türk Lirası ödül

Bu yarışmayı Mehmet Akif Ersoy kazanmış ve para ödülünü almamıştır. Türkiye Büyük

koymuştur.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Millet Meclisi tarafından İstiklal ve bağımsızlık marşının kabulünün 100. yılı anısına PTT AŞ tarafından “İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 100 Yılı konulu tek değerli anma pulu ile varak uygulamalı İlk gün zarfı 12.03.2021 tarihinde basılmış ve satışa sunulmuştur.

Bu çalışmada İstiklal Marşının kabulü ve posta pullarında basılı çalışmalar incelenmiş ve çok az sayıda basıldığı tespit edilmiştir. Posta pulları iletişimin aracının olmasının yanı sıra toplumların kültürel belleğidir. Konu ile ilgili yazılı ve sanal kaynaklar taranacak, inceleme ve değerlendirme sonuçları ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler; Mehmet Akif Ersoy ,istiklal marşı, posta pulu, haberleşme

SUMMARY

Communication has been provided by different methods that people have developed among themselves in every period. In the historical process, the information obtained from the written sources of communication, the mail and communication system, which first started with the tablet written with nails on the clay in the Sumerians, the letters sent by King Hammurabi to foreign states during the Babylonian empire are valuable in political and military terms. Communication has been provided by different methods in the process from nomadic life to settled order in Turkish communities. Communication by mail, which is one of the communication methods of societies living in a settled order. The stamp is used in postal distribution to show that the postage has been paid. They are precious paper labels, usually prepared in square and rectangular shapes, with important events of the period or different images on the front and adhesive on the back. The use of postage stamps created a new era in communication both in the world and in Turkey, and since their emergence, they have become an important investment tool that attracts collectors. Apart from the usual square or rectangular shapes, the stamps were printed in circular, triangular, pentagonal or octagonal shapes, with straight edges or curved edges (lacy). The stamp, which plays the role of a communication tool, corresponds to postage fees and replaces money, also undertakes many functions. Postage stamps, which started as a means of written communication, started to serve as cultural carriers of the country in which they were printed with symbols, logos and signs. Stamp design is a visual communication art. The primary function of stamp design is to convey a message.

The most important symbol that unites the state and nations in the historical process is the flag and national anthem. Due to the heroism and unity of the Turkish people, it organized a national anthem competition between October 23 and December 23, 1920 and awarded 500 Turkish Liras to the winner.

Mehmet Akif Ersoy won this competition and did not receive the monetary award. In commemoration of the 100th anniversary of the adoption of the Independence and Independence anthem by the Turkish Grand National Assembly, the PTT AŞ issued a single-valued commemorative stamp with the theme "100 Years of the Adoption of the National Anthem" and the first day envelope with foil applied on 12.03.2021 and offered for sale.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

In this study, the acceptance of the National Anthem and the works printed on postage stamps were examined and it was determined that very few were printed. Postage stamps are the cultural memory of societies as well as being a means of communication. Written and virtual resources related to the subject will be scanned and the results of the examination and evaluation will be revealed.

Keywords; Mehmet Akif Ersoy, national anthem, postage stamp, communication

GİRİŞ

Toplumları bir arada tutan ve güçlü kılan değerleri vardır. Bu değerlerden birisi de ortak geçmişleridir. Yaşanılan zor dönemlerden çıkış için topluma verilen moral ve umutta milli değerlerin öne çıkarıldığı görülür. Bayrak ve marş milli değerlerin başlıcalarındandır. Toplumunu ortak bir paydada birleştirmek ve milli duyguları güçlendirmek için marşlar İmparatorlukların giderek zayıfladığı ve ulus-devlet anlayışının dünyada yaygınlaşmaya başladığı 19.yüzyıldan itibaren önemli bir sembol olmaya başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğunun zayıfladığı ve topraklarının yabancı devletler tarafından işgal edildiği günlerde Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Anadolu’da başlatılan kurtuluş mücadelesinin en zor döneminde milleti birlikte hareket etmek, cesaretlendirmek ve umutlandırmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılan eser, milli marş olarak kabul edilmiştir.

Milli marş Türk Milletini bir arada tutan, yaşanılan zor dönemlerden çıkış için umut ve cesaret vermiştir. Millet her ferdi geçmişte olduğu gibi bugün de milli marşı heyecanla söylemekte ve atalarının zoru başarmalarını, gelecekte yaşanılacak zor dönemlerde de birlikte, inançla, cesaretle başarılabilenliği duygusunu yüklemektedir. Kabul edildiği günden bugüne kadar milletçe gurur ve onurla söylenen milli marş kabulünün 100. yılında da birçok etkinlikte yeniden gündeme getirilmektedir.

Diğer taraftan asırlardır haberleşmede kullanılan çeşitli şekil ve boyutlarda üretilen posta pulları aynı zamanda basıldıkları ülkelerin kültürlerini ve milli değerlerini yansıtan ve tanıtan işlevleri ile öne çıkmaktadır. Üzerinde bulunan ve özel tasarım çalışmaları ile aktarılan görsel değerler ile inceleyenlere birçok mesajı veren pullar, dolaşımında oldukları her yerde aynı zamanda ait olduğu ülkenin kültürel ve milli değerlerinin tanıtım görevini de yerine getirmektedir. Bu bağlamda PTT Kurumu tarafından basılarak dağıtıma sokulan İstiklal Marşı’nın kabulünün 100.yılı konulu posta pulları, ilk gün zarfları ve anma pulları yeniden hatırlanma ve tanıtılma amacını yerine getirmektedir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

İSTİKLAL MARŞI

XX. yüzyılın başından itibaren kötü yönetimler sonucu Osmanlı İmparatorluğunun giderek zayıflaması ve Dünya savaşı sonrası galip devletler tarafından Mondros Mütarekesindeki maddelere dayanarak İmparatorluk toprakları işgal edilmeye başlanmıştır. Anadolu da bu işgalden etkilenmiş ve halk birçok cephede yapılan savaşlardan yorgun ve bitkin bir durumda çaresiz kalmıştır. Bu zor günlerde Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları Anadolu'yu dolaşarak aldıkları kararlarla kurtuluş mücadelesi için hazırlık yapmışlardır. Ankara'da Millet Meclisi açılarak alınan kararlarla mücadele yönlendirilmiş ve halkın mücadeleye katılması için çalışılmıştır.

Yeni kurulan ulus-devlet motifinin hem kendi halkı hem de diğer egemenler tarafından tanınması için çeşitli parametrelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu parametrelerin işlevi halkın hem yeni sistemi hem de ulusçuluk fikrini benimsemesi ve ülkenin diğer ülkeler nezdinde de kabulünün sağlanması şeklinde özetlenebilir. Millî marşlar da söz konusu parametrelerin en önemlilerinden biridir (Çetin Dağdelen, 2022: 380). Bu yönüyle milli marşlar bir arada yaşama bilinci ve isteğinin dünyaya ilan edildiği metinlerdir.

Millet Meclisi tarafından gelen teklifler üzerine İstiklal Marşı yazılmasına karar verilerek Maarif Vekaletine yarışma açması görevi verilmiştir. Yarışma sonucunda Gazi Mustafa Kemal Paşa başkanlığındaki T.B.M.M hükümeti 12.03.1921 günkü oturumunda M. Akif Ersoy'un şiirini defalarca okutarak alkışlar arasında Milli Marş olarak bestelenmek üzere seçmiştir (Üngör, 1966:10-25).

Millî marşlar, bir ülkenin sloganı, arması veya bayrağının müzikteki karşılığı olan resmi vatansever sembollerdir. Bu itibarla, ulusun kimliğini veya karakterini, iktidardakiler tarafından ortaya konan ruh halini, arzularını ve hedeflerini temsil ederler. Marşlar, diğer ulusal semboller gibi, bir ulusun "arama kartı" haline gelir. Bunlar, ulusların kendilerini birbirlerinden ayırt etmelerini veya "kimlik" sınırlarını yeniden doğrulamalarını sağlayan modern totem işaretleridir (Cerulo, 1989: 78). Başka bir ifadeyle Marş, Bir milletin ortak duygularını, heyecanlarını, ümitlerini, birlikte var olma ve yaşama azmini, millî birlik inancını terennüm eden ahenkli, müzikli olarak söylenen manzum metinleridir (Çetin, 2014: 31).

Bir milli marşın sözleri, yazıldığı dönemdeki milli karakterin aynasıdır. Çoğu ülkenin milli marşı, politik karışıklıklar döneminde ortaya çıkmıştır. Pek çok marş, milli kahramanlıklar döneminde yazılmış ve bestelenmiştir (Sarihan, 1984:15). Bu yönüyle İstiklal Marşı kurtuluş savaşı döneminde yazılması nedeniyle ağırlıklı olarak Türk milletine zorlukları aşmada cesaret ve moral veren mısralardan oluşmaktadır.

Millî Mücadele devam ederken Mehmet Âkif'in yazmış olduğu İstiklâl Marşı, mücadeleyi yürütenlerin iradesiyle ortaya konulmuş bir metindir. Dolayısıyla İstiklâl Marşı ile Millî Mücadele, birbirleriyle et ve tırnak gibi kaynaşmış ve bir bütünlük meydana getirmiştir (Duymaz, 2014: 3).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

POSTA PULLARI

Haberleşme ihtiyacı yaşanan dönemin özelliklerine göre değişim göstermiş ve sürekli gelişim halinde olmuştur. Aynı yaşayan insanların birbirlerine haber göndermeleri her dönemde geliştirdikleri ve çeşitlendirdikleri iletişim araçları ile olmuştur. Posta hizmetlerinin kesin olarak ne zaman başladığı ile ilgili bilgiler mevcut olmamakla birlikte; Romalılar, Persler, Venedikliler ve Osmanlılar'ın, posta hizmetleri açısından kendi dönemlerinde hüküm süren çağdaşı diğer devletlerden daha ileri seviyede oldukları bilinmektedir (Düzenli ve Kavuran, 2004:190; Yazıcı, 2010:321). Önceleri kralların görevlendirdiği kişiler tarafından yapılan haberleşme işi dünyada ilk posta hizmetinin başlangıcı olarak değerlendirmek gerekir. Tevrat'a göre; Postayı ilk olarak Asuri hükümdarları kullanmışlardır. Dünyada, en eski postacı olarak bilinen ise, Doğu Roma İmparatoru Flavie Valensin'in postacısı olan Zenon'dur (Akoba, 1963:11). Bu bilgiler ışığında posta hizmetlerinin önce devletlerin resmi haberleşmelerini sağlama amaçlı olduğu söylenebilir.

Posta ile haberleşme zaman içerisinde gelişerek bir bedel karşılığı yapılmaya başlanmış ve bu bedelin alındığını gösteren bir işaret olarak pul uygulaması başlatılmıştır. Pul tarihsel süreçte devletler tarafından haberleşme hizmeti görmek üzere çeşitli ebatlarda ve değerlerde çıkarılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren toplumsal hayatın gelişmesine paralel olarak posta hizmetlerine duyulan ihtiyacın giderek artması ve yaşanan gelişmeler sonucu, İngiltere'den başlamak üzere posta hizmetlerinin devlet kontrolü altında gerçekleştirilmesi uygulamasına geçilmiştir. İngiliz Posta Ofisi, Hill' in önerilerinden yola çıkarak, günümüzde "Black Penny" ismiyle anılan ve üzerinde Kraliçe Victoria'nın portresinin bulunduğu dünyanın ilk posta pulunu, 06.05.1840 tarihinde dantelsiz olarak basmıştır (Kunze, 1943; Thompson, 1995; Frewer, 2002). Bu gelişmeler etkisini diğer ülkelerde de hissettirmiş, 1850'lerden özellikle de 1870'lerden sonra, Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika'daki bütün ülkelerde, Mısır, İran ve Osmanlı imparatorluğunda, hükümet kontrolünde ulusal posta sistemleri kurulmuş ve devlet tekelinde posta pulları basılmaya başlanmıştır (Frewer, 2002; Yazıcı 2010: 323).

XVIII. yüzyılın sonlarında ve XIX. yüzyılda yaşanan posta ücretlerinin karşılanmaması konusunda bazı sorunlar yaşayan İngiltere, bu sorunları gidermek için posta bakanı Rowland Hill'in önerileri sonucunda, 1840 yılında üzerinde Kraliçe Victoria'nın portresinin yer aldığı ilk posta pulunu çıkartmıştır. O yıllarda çıkartılan posta pulları sayesinde halkın ve hazine'nin zarar görmesi engellenerek posta pulları makbuz yerine kullanılmaya başlanmıştır (Frewer, 2002: 2; Düzenli ve Kavuran: 2004:192; Yazıcı, 2014: 178).

Osmanlı Devleti, 1863 yılında ilk posta pulunu bastı ve postada kullanmaya başladı. Böylece, Asya'da yapışkan posta pulu basan ikinci bağımsız devlet Osmanlı Devleti oldu. Bu pul; Konstantinopolis matbaasında tasarlandı ve basıldı. Yazımı tamamıyla Türkçe olup Arapça el yazısı kullanılmıştır. Bu pullar 2 Kuruş ve 5 Kuruş olmak üzere 2 değerden oluşmaktadır. (<http://www.pttpulmuzesi.org.tr/CategoryDetail.aspx?CID=2>)

Yeni Cumhuriyet'in pulları ulusal kulisi ve Mustafa Kemal'i gösteriyordu. 1920 sonlarından 1940 yılına kadar Türkiye, bir miktar pulu sergi ve demir yollarının açılışları için sürşarjladı. 1931 yılında Türkiye, Mustafa Kemal'i gösteren çağdaş pul basımına başladı. 1937 yılına kadar Türkiye'nin pulları oyma baskı veya tipografi yöntemiyle basılıyordu. 1937 yılında

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

litografi, 1938 yılında ise fotogravür yöntemiyle pul basıldı. 2012 yılında ise Türkiye Cumhuriyeti Pulları PTT'nin kendi matbaasında dijital baskı yöntemiyle basılmaktadır. (<http://www.pttpulmuzesi.org.tr/CategoryDetail.aspx?CID=3>)

Günümüzde hobi haline dönüşen pul biriktirme alışkanlığı, yüksek değer ihtiva eden antika pulların günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Pulları muhafaza etmek zor bir iştir. Bakım konusunda yetersizlik hisseden koleksiyonerler uzun uğraşlar sonucunda biriktirdikleri pulları, bir süre sonra kültür mirası kurumlarına bağışlamaktadır (Ozeran, 2017: 1).

PTT Genel Müdürlüğü tarafından bugüne kadar basımı yapılan İstiklal Marşı konulu pullar taranmış ve yapılan araştırmada;

P.T.T. Genel Müdürlüğü tarafından şâir Mehmet Âkif Ersoy'un ölümünün 20. yılı münasebetiyle 26.12.1956 tarihinden itibaren 30 kuruşluk bir seri pul çıkarılmış bulunmaktadır. Üç ayrı renkte olan bu pulların herbirinin üzerinde İstiklâl Marşımızın birer mısraı bulunmaktadır. (<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1956/12/26>)

P.T.T. Genel Müdürlüğü tarafından 30.08.1968 tarihinde, İstiklal Madalyası konulu iki değerli Anma Pulları serisi, 0,50 ETL (50 Kuruş) ve 1,30 ETL (130 Kuruş) olmak üzere toplam 1,80 ETL (180 Kuruş) bedelle PTT Merkez Müdürlüklerinde ve Ankara PTT Başmüdürlüğü Ulus PTT Merkez Müdürlüğü Filateli Gişesi Ulus - Ankara adresinde satışa sunulmuştur. 130 kuruşluk pulda İstiklal Marşı ve İstiklal Madalyasının arka yüzü bulunmaktadır. (<https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k196811.html>)

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Cumhurbaşkanlığı 2021/6 sayılı genelgesiyle, özgürlük, bağımsızlık ve Millî Mücadelenin en önemli belgelerinden biri olan İstiklâl Marşı'nın Millî Marş olarak kabul edilmesinin 100.yılı dönümü kapsamında 2021 yılının "Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı" olarak kutlanmasına karar verilmiştir. (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210306-7.pdf>)

Bu kapsamda, Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi (PTT AŞ) tarafından "İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 100. Yılı" konulu 3 Türk Lirası değerinde anma pulu ile 10 Türk Lirası değerinde ilkgün zarfı 12 Mart Cuma günü tedavüle sunulmuştur. Yine aynı tarihte PTT Pul Müzesi'nde düzenlenecek olan pul tanıtım toplantısının yanı sıra İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 100. Yılı anısına daha önce tedavüle sunulan pullardan oluşan bir de sergi düzenlenmiştir. Söz konusu sergi 12-19 Mart 2021 tarihleri arasında Ankara Ulus'ta PTT Pul Müzesi'nde ziyaretçilerin beğenisine sunulmuştur. (<https://www.yelpazeistanbul.com/millimarsimiz-100-yilinda-mehmet-akif-ve-istiklal-marsi-yili-ilan-edildi/>)

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Ptt First Day Cover
İlk gün Zarfı

İSTİKLÂL MARŞI

Kahraman Ordumuza

*Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak,*

*Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül, ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!*

İSTİKLÂL MARŞI'NIN KABULÜNÜN 100. YILI
CENTENARY OF THE ACCEPTANCE OF THE NATIONAL ANTHEM

İstiklal Marşının yazarı Mehmet Akif Ersoy'un adını taşıyan Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) tarafından 2021 yılında İstiklâl Marşı'nın Kabulünün 100. yılı anısına Kişisel Pul tasarımı yaptırıldı. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğr. Gör. Ozan Güvendi tarafından tasarımı yapılan pul çalışması iki ayrı çalışma halinde gerçekleştirildi. Filatelist ve koleksiyonerler tarafından büyük heyecanla karşılanan pul tasarımlarında Mehmet Akif Ersoy'un portreleri ile "10 Kıta 1 Vatan, İlelebet İstiklal" yazısı yer alıyor. Her birinden 1000'er adet basılan pullar 9 Mart 2021 tarihi itibarıyla kullanıma girdi. (<https://www.mehmetakif.edu.tr/haber/690/maku-istiklal-marsinin-100-yilina-ozel-pul-bastirdi>)

Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Posta Dairesi, İstiklal Marşı'nın kabulünün 100'üncü yılı ve Kapalı Maraş'ın halkın ziyaretine açılmasının birinci yıl dönümü dolayısıyla, "Yıl Dönümleri ve Olaylar" konulu pul serisi ve ilk gün zarfı çıkardı. Devlet Basımevinde dijital baskı usulü ile 9'lu tabakalar halinde filigranlı kağıda basılan pul serisi ve ilk gün zarfları bir yıl süre ile satışta olacak. Pul serisi ve ilk gün zarflarının grafik tasarımını Görel Korol Sönmezer tarafından yapıldı. "İstiklal Marşı'nın kabulünün 100. Yılı" pullarında, İstiklal Marşı'nı kaleme alan Mehmet Akif Ersoy ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İstiklal Marşı'nı resmen kabul ettiği 12 Mart 1921 tarihli oturumundan birer fotoğraf yer alırken,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

“2020 Maraş 1974” pullarının üzerinde ise, 46 yıl aradan sonra yapılan düzenlemeyle bir bölümü 8 Ekim 2020’de ziyarete açılan Maraş’tan bir kare bulunuyor. Pullar, 2.25 TL ve 3TL’den, ilk gün zarfları ise 7.25 TL’den satılacak. (<https://www.guncelkibris.com/posta-dairesinden-yil-donumleri-ve-olaylar-konulu-pul-serisi/>)

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğunun zayıfladığı ve topraklarının yabancı devletler tarafından işgal edildiği günlerde Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Anadolu’da başlatılan kurtuluş savaşının en zor döneminde milleti birlikte hareket etmek, cesaretlendirmek ve umutlandırmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce Mehmet Akif Ersoy tarafından yazılan eser İstiklâl Marşı olarak kabul edilmiştir.

İstiklâl Marşı Türk Milletini bir arada tutan, yaşanan zor dönemlerden çıkış için umut ve cesaret vermiştir. Milletin her ferdi geçmişte olduğu gibi bugün de milli marşı heyecanla söylemekte ve atalarının zoru başarılarını, gelecekte yaşanılacak zor dönemlerde de birlikte, inançla, cesaretle başarabileceği duygusunu yüklemektedir. Kabul edildiği günden bugüne kadar milletçe gurur ve onurla söylenen milli marş kabulünün 100. yılında da birçok etkinlikte yeniden gündeme getirilmektedir.

Diğer taraftan asırlardır haberleşmede kullanılan posta pulları aynı zamanda basıldıkları ülkelerin kültürlerini ve milli değerlerini tanıtmaya işlevleri ile öne çıkmaktadır. Üzerinde bulunan ve tasarım çalışmaları ile aktarılan görsel değerler ile inceleyenlere birçok mesaj veren pullar, dolaşımında oldukları her yerde aynı zamanda ait oldukları ülkelerin kültürel ve milli değerlerini tanıtmaya görevini de yerine getirmektedir. Bu bağlamda PTT Kurumu tarafından Mehmet Âkif Ersoy’un ölümünün 20. yılı münasebetiyle 1956 yılında, İstiklâl Madalyası konulu 1968 yılında ve İstiklâl Marşının kabulünün 100.yılı konulu posta pullarını 2021 yılında ilkgün zarfları ve anma pulları basarak dağıtıma sokmuştur. Ayrıca 2021 yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) tarafından İstiklâl Marşı’nın Kabulünün

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

100. yılı anısına Kişisel Pul tasarımı yapılarak bastırılmıştır. Yine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Posta Dairesi, İstiklal Marşı'nın kabulünün 100'üncü yılı ve Kapalı Maraş'ın halkın ziyaretine açılmasının birinci yıl dönümü dolayısıyla, "Yıl Dönümleri ve Olaylar" konulu pul serisi ve ilk gün zarfı bastırarak yeniden hatırlanma ve tanıtılma amacını yerine getirmişlerdir.

Sınırlı sayıda yapılan bu tür anma etkinliklerine dayalı pul basımlarının daha sık yapılarak yeni kuşakların milli duygularının güçlendirilmesi, aidiyetin öne çıkarılması ve işgalden kurtuluşa giden yoldaki mücadelenin daha iyi anlaşılması sağlanması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akoba, M. (1963), Türkiye'de Pul ve Pulculuk, İstanbul: Ceylan Yayınları.

Cerulo K. A. 1989. "Sociopolitical Control and the Structure of National Symbols: An Empirical Analysis of National Anthems". *Social Forces*, Vol. 68, No. 1, 76-99.

Çetin Dağdelen, M.(2022). Ulus-Devletlerin Özet Metni Milli Marş Tezahürleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi Cilt : 10 Sayı : 30 Sayfa:354 - 385 Mart 2022.*
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2302441>

Çetin, N. (2014). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi 21, 2 (2014) 25-92

Duymaz, R. (2014). İstiklâl Marşı'mıza Yakından Bakış. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 7, Ocak 2014, s. 1-40.*

Düzenli, Ş. ve Kavuran T. (2004). Görsel İletişim Aracı Olan Pulun Tarihi Gelişimi ve Grafik Ürün Olarak Önemi, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:28(2), s:187-204.*

Frewer, Douglas (2002), *Japanese Postage Stamps as Social Agents: Some Anthropological Perspectives, Japan Forum 14(1), 1-19*

Kunze, A. (1943), "Latin American Postage Stamps and the Teaching of Spanish and Portuguese", *Hispania, 26(1), pp. 68-72.*

Ozeran, M. (2017). "Managing Metadata for Philatelic Materials", *Information Technology and Libraries, 1-11. doi: 10.6017/ital.v36i3.10022.*

Sarıhan, Z., (1984). *Vatan Türküsü (İstiklal Marşı, Tarihi, Anlamı), s. 15, Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları.*

Thompson, S. (1995), "Stamps", *Arts & Activities, October, pp. 51-55.*

Üngör, E., (1966). *Türk Marşları, s 10-25, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü., Ankara*

Yazıcı, K. (2010). Sosyal Bilgilerde Eğitimsel Bir Araç Olarak Posta Pullarının Kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 14(1), 321-346.*

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

YAZICI, K. (2014).Tarih Öğretiminde Posta Pullarının Kullanılabilirliğine Bir Örnek “100 Posta Pulu İle Türk Tarihinden Bir Kesit -1863-1950 Yılları Arası”, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi.

SANAL KAYNAKLAR

www.pttpulmuzesi.org.tr, Erişim Tarihi:04.03.2023 (Erişim tarihi: 04.03.2023)

<http://www.pttpulmuzesi.org.tr/CategoryDetail.aspx?CID=2> (Erişim tarihi: 04.03.2023)

<http://www.pttpulmuzesi.org.tr/CategoryDetail.aspx?CID=3> (Erişim tarihi: 04.03.2023)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210306-7.pdf> (Erişim tarihi: 05.03.2023)

<https://www.mehmetakif.edu.tr/haber/690/maku-istiklal-marsinin-100-yilina-ozel-pul-bastirdi>
(Erişim tarihi: 05.03.2023)

<https://www.pulhane.com/KatalogSayfalari/k196811.html> (Erişim tarihi: 05.03.2023)

<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1956/12/26> (Erişim tarihi: 05.03.2023)

<https://www.guncelkibris.com/posta-dairesinden-yil-donumleri-ve-olaylar-konulu-pul-serisi/>
(Erişim tarihi: 06.03.2023)

<https://www.yelpazeistanbul.com/milli-marsimiz-100-yilinda-mehmet-akif-ve-istiklal-marsi-yili-ilan-edildi/> (Erişim tarihi: 06.03.2023)

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
İSTİKLAL MARŞINI İNGİLİZCE'YE ÇEVİRİRKEN DİKKAT EDİLMESİ
GEREKEN UNSURLAR**

IMPORTANT CONSIDERATIONS WHEN TRANSLATING THE TURKISH NATIONAL
ANTHEM INTO ENGLISH

Dr. Öğrt. Üyesi Ajda Baştan
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
ORCID 0000-0001-8171-8644

ÖZET

Bu çalışmada, İstiklal Marşı'nın İngilizceye edebi ve kurallı bir şekilde nasıl çevrilmesi gerektiği anlatılmıştır. Ayrıca, örnek olarak İstiklal Marşı'nın ilk iki kıtası, edebi çeviri kurallarına uygun bir şekilde İngilizceye çevrilmiştir. Edebi çeviri yapmak, özellikle şiir çevirisi yapmak zorlu bir iştir, çünkü edebi eserler sadece kelimelerin bir araya gelmesinden ibaret değildir. Bu nedenle, çeviri yaparken, yazarın duygusal içeriği ve anlatımı gibi edebi unsurların korunması çok önemlidir. Çevirmen, kaynak ve hedef dildeki edebi unsurları anlayarak, doğru kelime ve cümle yapıları seçerek şiirin anlamını ve yapısını korumalıdır. İstiklal Marşı gibi muhteşem bir şiirin İngilizceye çevrilmesi zorlu bir görevdir, çünkü şiir, Türkçe dilinin belirli bir ritmi, uyumu, kafiyesi, söz sanatı, kelimelerin vurgusu ve anlamına dayanan özel bir yapıya sahiptir. Ayrıca, Mehmet Akif Ersoy'un sıklıkla kullandığı kelime oyunları, mecazlar ve semboller de çeviri sürecinde bir zorluk oluşturur. Bu özellikler, kelime kelime çeviriyle karşılanamayacak kadar karmaşıktır. Şiirin anlamını ve duygusunu korumak için, İngilizce çeviride Türkçe'nin dil yapısına benzer bir ritim ve uyum yakalanmalıdır. İngilizce çeviride, satır uzunlukları, zamanlar, isimler ve fiiller de aslına uygun olarak kullanılmalıdır. Ayrıca, şiirin kültürel, tarihi ve toplumsal referansları da doğru bir şekilde İngilizceye çevrilmelidir. Sonuçta, İstiklal Marşı gibi milli bir şiirin İngilizceye edebi ve kurallı olarak çevrilmesi, İngilizce konuşanlar için marşın anlamını daha iyi anlamalarına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Edebi Çeviri, İngilizce Çeviri, İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy

ABSTRACT

In this study, it is explained how the Turkish National Anthem, "İstiklal Marşı," should be translated into English in a literary and structured manner. Additionally, as an example, the first two stanzas of the anthem have been translated into English according to the rules of literary translation. Literary translation, especially poetry translation, is a challenging task because literary works are not only about the combination of words. Therefore, when translating, it is crucial to preserve the literary elements such as the emotional content and

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

expression of the poet. The translator must understand the literary elements in both the source and target languages, and choose the correct word and sentence structures to preserve the meaning and structure of the poem. Translating a magnificent poem like the Turkish National Anthem into English is difficult because the poem has a specific structure based on the rhythm, harmony, rhyme, figure of speech, emphasis of words, and meaning of the Turkish language. Moreover, wordplays, metaphors, and symbols used by Mehmet Akif Ersoy, the author of the anthem, also pose a challenge during the translation process. These features are too complex to be met by word-for-word translation. To preserve the meaning and emotion of the poem, a rhythm and harmony similar to the Turkish language structure should be captured in the English translation. In the English translation, line lengths, tenses, nouns, and verbs should be used correctly. Additionally, the cultural, historical, and social references of the poem should also be transferred correctly into English. Consequently, translating a national poem like the Turkish National Anthem into English in a literary and structured way will help English speakers better understand the meaning of the anthem.

Keywords: Literary Translation, English Translation, National Anthem, Mehmet Akif Ersoy

GİRİŞ

Edebi çeviri, edebi eserlerin bir dilden başka bir dile aktarılması işlemidir. Çevirmen, orijinal eserin tüm inceliklerini koruyarak, hedef dile uygun bir şekilde aktarmak zorundadır. Edebi çeviri, dilbilgisi, kelime dağarcığı, sözcük oyunları, atasözleri, mecazlar, anlam değişiklikleri, ritim, ton, vurgu ve stil gibi çeşitli faktörlerin hassas bir şekilde ele alınması gerektiği için oldukça zordur. Ayrıca, edebi eserlerin anlamı ve yorumu, zaman ve kültür bağlamına bağlıdır ve bu nedenle çevirmenler, kaynak ve hedef dillerin kültürel farklılıklarını da dikkate almak gerekmektedir.

Edebi çeviri yapmak, özellikle şiir çevirisi yapmak zordur çünkü edebi eserler, sadece kelimelerin bir araya getirilmesinden ibaret değildir. Bildiğimiz gibi, edebiyat eserleri, yazarın düşüncelerinin ve duygularının kelimelere dökülmesidir. Bu nedenle, eserin çevirisinde, yazarın duygusal içeriğinin ve anlatımının korunması çok önemlidir. Aynı zamanda, şiirlerde sıklıkla kullanılan semboller ve kelime oyunları da çeviri sürecinde bir zorluk oluşturur. Söz konusu dil özelliklerinin çevirisi doğru bir şekilde yapılmadığında, şiirin anlamı ve anlatımı kaybolabilir. Dahası, her dilin kendine özgü bir yapısı ve kültürel referansları vardır. Bu, bir dilden diğerine çeviri yaparken, metnin hedef dilin dilbilgisi, kelime seçimi ve kültürel referanslarına uyarlanması gerektiği anlamına gelir.

Edebi çevirinin zorlukları, bazen tam olarak aynı anlamı ve etkiyi vermek için kelime kelime çeviri yapmanın yetersiz olduğu gerçeğinden kaynaklanır. Çevirmenler, orijinal metnin anlamını koruyarak, hedef dile uygun bir şekilde aktarmak için sıklıkla yaratıcı çözümler geliştirirler. Dahası, bu yaratıcı çözümlerin, orijinal metnin inceliklerini tam olarak yansıtamayabileceği bir gerçektir. Bu nedenle, edebi çeviri, çevirmenlerin birçok farklı beceri ve yeteneği bir arada kullanmalarını gerektirir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Öte yandan, İstiklal Marşı, milli mücadele döneminde yazılmıştır ve Türkiye'nin bağımsızlığı için mücadele eden insanların fedakârlıklarını anlatmaktadır. Marşın çevirisinde bu duygu yüklü mesajın korunması elzemdir. Ayrıca, İngilizce dilinin farklılıkları göz önüne alınarak, çeviride belirli sözcüklerin ve ifadelerin farklı anlamlar taşıyabileceği dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, çeviride yalnızca kelime anlamlarına odaklanmak yeterli değildir. Aynı zamanda, Türk kültüründen ve tarihinden kaynaklanan özel ifadelerin ve sembollerin İngilizce okuyuculara doğru bir şekilde aktarılması önemlidir.

İSTİKLAL MARŞI

İstiklal Marşı¹, Türk tarihinin en önemli sembollerinden biridir ve Türk milletinin bağımsızlık savaşındaki kararlılığı ve mücadeleciliğini yansıtır. Mehmet Akif Ersoy'un bu eşsiz şiiri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana Türk insanının gurur kaynağı olmaya devam etmektedir. Akif'in diliyle İstiklal Marşı'na yüklenen duygular milli değerleri yansıtarak Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini destanlaştırmıştır. Marşın dili sade ve etkilidir ve okunduğunda insanın içinde milli bir coşku uyandırmaktadır. İstiklal Marşı, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesindeki azmini yansıttığından, Türk milletinin en önemli ortak değerlerinden biridir.

İstiklal Marşı'nın İngilizceye çevrilmesi, dil farklılıklarından kaynaklanan bazı zorluklar nedeniyle oldukça güçtür. İlk olarak, İstiklal Marşı'nın dilinde yer alan edebi sanatlar, Türkçe ile İngilizce arasındaki dil farklılıkları nedeniyle tam olarak aktarılamaz. Teşbih sanatı gibi bazı sanatlar, Türk kültürüne özgüdür ve İngilizceye çevrildiğinde anlamını tam olarak yansıtamayabilir. İkinci olarak, Türkçenin gramer yapısı, İngilizce gramer yapısından farklıdır ve bu da çeviride zorluk yaratır. İstiklal Marşı'nın ilk kıtasında kullanılan kafiye düzeni, Türkçe dilinin yapısına özgüdür ve İngilizceye tam olarak aktarılamaz. Ayrıca, Türk kültüründeki sembolik anlamlar, İngilizce dilinde aynı sembolik anlamı taşımaz.

İNGİLİZCEYE ÇEVİRİ

İstiklal Marşı'nı İngilizceye çevirirken kafiye düzenine, satır uzunluklarına, duygu ve anlama olabildiğince sadık olmak gerekir. Şiirin ana fikri ve temel unsurları, hedef dile doğru bir şekilde aktarılmalıdır. Bir başka önemli unsur da hedef dildeki okuyucunun zihninde net bilgiler oluşturmaktır. Kültür farklılıkları olması nedeniyle orijinal dilden hedef dile çevirdikten sonra ana dili İngilizce olan bir kişiye çeviriyi okutup kontrol ettirmek şiddetle tavsiye edilir. Söz konusu durum, hedef dilde yaptığımız çevirilerin doğru olması, mesajımızın anlaşılmasını ve iletişimimizin etkili olmasını sağlamak için son derece önemlidir. Bu kontrol işlemi, çevirinin doğru ve uygun bir şekilde yapıldığından emin olmak için yapılır. Kontrol eden kişi, çeviriyi okuyarak ve analiz ederek, dilbilgisi, sözcük seçimi,

¹ İstiklal Marşı, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 12 Mart 1921'de Ankara'da kabul edildi.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

yazım ve noktalama hataları gibi konularda geri bildirim sağlayabilir. Bu geri bildirim, çevirinin kalitesini arttırmak için yapılacak düzeltmeleri ve değişiklikleri belirlememize yardımcı olabilir. Ayrıca, kontrol işlemi, hedef dili konuşan bir kişinin gözünden bakarak, hedef dilin kültürel, sosyal ve dilbilimsel faktörlerini de göz önünde bulundurarak çeviriyi değerlendirmemize yardımcı olabilir. Bu, çevirinin hedef dilde tam anlamıyla anlaşılıp anlatılmak istenilen mesajı doğru bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığını kontrol etmemize olanak tanır.

İstiklal Marşı'nın ilk kıtasında aaaa kafiye düzeni kullanılmıştır ve her satırın sonunda "cak" hecesi ile zengin kafiye vardır. İkinci kıtada ise bbbb kafiye düzeni kullanılmıştır ve her satırın sonunda tam kafiye bulunur.

Turkish Independence March

-To Our Heroic Army-

Fear not, the red banner in the sky won't decline;

Till the last soul over my homeland doesn't sign.

It is the star of my nation, forever to shine;

It belongs only to my nation, it is also mine.

Don't make faces you coy crescent for mercy's sake!

Smile to our brave nation...What this anger, this pique?

Our spilled blood for you then will not be angelic,

Independence is the pure right of my religious folk.

SONUÇ

Şiir çevirisi, dilin, kültürün ve edebiyatın farklı özelliklerini bir arada kullanarak karmaşık bir edebi türün aktarılmasını gerektirir. Çevirmenler, şiirin yapısal özelliklerini korumak, dil özelliklerini uygun şekilde aktarmak ve şiirin kültürel bağlamını dikkate almak için yaratıcı çözümler geliştirmek zorundadırlar. İstiklal Marşı ise Türk bağımsızlık mücadelesinin sembolü haline gelmiş ve Türk milli kimliğinin önemli bir parçası olmuştur. İstiklal Marşı'nın İngilizce çevirisi yapılırken, birkaç önemli kurala dikkat etmek gerekiyor. Öncelikle, marşın anlamını ve ruhunu doğru bir şekilde aktarmak çok önemlidir. Bu nedenle, çeviride her kelimenin doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlamak gerekmektedir. Şiirdeki dizeler de orijinale sadık kalarak belirli uzunlukta olmalıdır. İngilizce çeviride, cümle yapıları, zamanlar,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

isimler ve fiiller doğru bir şekilde kullanılmalıdır. İstiklal Marşı'nda kafiye ve edebi sanatların korunması İngilizce çevirinin okunabilirliğini ve estetiğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

Aydoğan, Y. (2017). *Milli Şair Mehmet Akif Ersoy*. Genç Hayat.

Göktürk, A. (1994). *Çeviri: Dillerin Dili*. Yapı Kredi Yayınları.

Kocakaplan, İ. (2017). *İstiklal Marşımız ve Mehmet Akif Ersoy*. Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.

Kuntay, M.C. (2018). *Mehmet Akif Ersoy: Hayatı - Seciyesi – Sanatı*. Alfa Yayınları.

Vakkasoğlu, V. (2018). *Mehmet Akif: Hayatı - Sanatı – Eserleri*. Boğaziçi Yayınları.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
Z KUŞAĞI ÖĞRENCİLERİNİN İSTİKLAL MARŞI ALGISINA DAİR OLGUSAL
BİR ÇALIŞMA**

A FACTICAL STUDY ON GENERATION Z STUDENTS' PERCEPTION OF THE
NATIONAL ANTHEM

Arzu BOZDAĞ TULUM

Dr, Malatya Bilim ve Sanat Merkezi, Sosyoloji, 0000-0001-6925-0145

ÖZET

Yapılmış olan bu araştırmanın amacı; Z kuşağı öğrencilerin “İstiklal Marşı” kavramına dair geliştirdikleri zihinsel imgeleri tespit etmek ve tespit edilen bu imgeleri çeşitli kategorilerde sınıflandırarak Z kuşağı öğrencilerin zihinsel imgelerini ortaya çıkarmak ve literatüre katkıda bulunmaktır.

Bu bağlamda “İstiklal Marşı”nın Z kuşağı öğrencilerin zihinlerinde karşılık gelen imgelerinin tespiti için metafor çalışması yapılmıştır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma tekniği olarak anket tekniği kullanılırken, Nitel araştırma olarak olgubilim deseni kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan Z kuşağı öğrencilerin “İstiklal Marşı” kavramına dair metaforlarını ortaya çıkarmak amacıyla “İstiklal Marşı.....gibidir, çünkü.....” ifadesini tamlamaları istenmiştir. Bu cümle çalışmanın temel veri kaynağıdır. Ayrıca anket formunda “İstiklal Marşı” imgesinin bazı sosyo-demografik etkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla cinsiyet, sınıf seviyesi sorularına da yer verilmiştir.

304 Z kuşağı öğrencinin katılımı ile toplanan veriler doğrultusunda, çağrıştırdıkları ortak temalar doğrultusunda toplam 10 farklı kategori oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin analizi için SPSS 25 paket programı kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Z Kuşağı, İstiklal Marşı, Metafor.

ABSTRACT

The aim of this research is; To identify the mental images that Z generation students have developed about the concept of "National Anthem" and to classify these images in various categories to reveal the mental images of Z generation students and to contribute to the literature.

A metaphor study was conducted to determine the corresponding images of the " National Anthem" in the minds of the Z generation students. Mixed research method, in which qualitative and quantitative research methods are used together, was used in the research. While the questionnaire technique was used as the quantitative research technique, the phenomenology design was used as the qualitative research.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

In order to reveal the metaphors of the Z generation students who participated in the research about the concept of “National Anthem”, “The National Anthem It's like, because” were asked to complete the statement. This sentence is the main data source of the study. In addition, gender and grade level questions were also included in the questionnaire in order to determine whether the image of the “National Anthem” differs according to some socio -demographic factors.

In line with the data collected with the participation of 304 Generation Z students, a total of 10 different categories were created in line with the common themes they evoked. SPSS 25 package program was used for the analysis of the obtained data.

Keywords: Generation Z, National Anthem, Metaphor.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu ÇAĞDAŞ AZƏRBAYCANIN İSTİQLAL ŞAİRLƏRİ

INDEPENDENT POETS OF CONTEMPORARY AZERBAIJAN

Şərəbanı Məmmədova

Doç. Dr., Naxçıvan Dövlət Universitetinin baş müəllimi, Naxçıvan, Azərbaycan,
<https://orcid.org/0000-0002-8425-5080>

ÖZƏT

Çoxəsrlik Azərbaycan ədəbiyyatı zəngin ədəbi irsə sahib görkəmli söz ustaları, sayız-hesabsız yazarlar yetişdirmişdir. Fərdi yaradıcılıq və sənətkarlıq baxımından seçilən, xalqın mənəvi dünyasının, milli varlığının ifadəçisi olan sənətkarlar ədəbiyyat tariximizdə özünəməxsus iz qoymuşdur. Milli mücadilə, milli azadlıq duyğularının yaradıcılığından qırmızı xətlə keçən üç şair ədəbiyyatımıza istiqlal şairi kimi öz möhrünü vurmuşdur. Əhməd Cavad, Almas Yıldırım apardığı istiqlal mücadiləsinin estafetini qəbul edib layiqincə davam etdirən, xalqımızı azadlıq mübarizəsinə səfərbər edən Xəlil Rza Ulutürk, Bəxtiyar Vahabzadə və Məmməd Araz vətəndaş qeyrətli ədəbiyyat nəhəngləridir. Fəlsəfi məzmunlu, lirik düşüncəli şeirlərilə yanaşı, hər üç şair həm də milli azadlıq ideyalı əsərlərilə istiqlal şairi olaraq əbədi şöhrət qazanmışdır.

Azadlıq meydanında milyonluq insan selinin qarşısında hayqırılan məhz bu üç şairin şeirləri idi. Məhz onların şeirləri xalqı mübarizəyə səsləyir, xalqa vətəni sevmək, düşməne nifrət hissi aşılayırdı. Bəxtiyar Vahabzadənin “Gülüstan” poeması əllərdə gəzir, meydanlar Məmməd Arazın “Nə yatmışan, qoca vulkan, sən inləyəm! Ayağa dur, Azərbaycan, sən inləyəm! Şeirinin sədasından lərzəyə gəlirdi. Xəlil Rza Ulutürkün hayqıtısı yeri-göyü titrədirdi.

Hər üç şairin yaradıcılığını 3 mərhələyə bölmək olar:

I. Sovet dövrü. II. Milli-azadlıq hərəkatının meydan dövrü. III. Müstəqillik dövrü.

İstiqlal şairlərimizin yaradıcılığı və bədii düşüncəsində Azərbaycan bir Dünyadır, Kainatdır. Azərbaycanın milli müstəqillik uğrunda apardığı mücadilə dönəmində böyük mənəvi təkan rolunu oynayan Məmməd Arazın “Qalx ayağa Azərbaycan”, “Azərbaycan”, “Ata millət, ana millət ağlama”, “Bizi vətən çağırır”, “Ulu şahım, qılıncına söykənim mən” və b. şeirləri, Bəxtiyar Vahabzadənin “Gülüstan” poeması, “Torpaqdan pay olmaz”, “Vətəndən Vətənə”, “Şəhidlər”. “Ana dilim” şeirləri, Xəlil Rzanın “Məndən başlanır Vətən”, “Uzun sürən gənclik”, “Davam edir 37...” “Azadlığın səsi” şeirləri milli istiqlal şeirimizin ən tutarlı nümunələrindəndir. Sovet dövrünün bolşevik ideologiyasından azad milli Azərbaycan ədəbiyyatının nümunələri olan bu əsərlər bir amala - Azərbaycanın bütövlüyü və azadlığı idealına xidmət etmişdir.

1995-ci ildə hər üç şair müstəqil Azərbaycanın ən ali ordeni “İstiqlal”a layiq görülmüşdür. Bu istiqlal şairlərinin ədəbi yaradıcılığı XX əsr Azərbaycan poeziyasının sözün bütün mənalarında parlaq səhifəsini təşkil edir.

Açar sözlər: azadlıq şeirləri, milli mücadilə, milli azadlıq duyğuları, poeziya, Azərbaycan

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ABSTRACT

The centuries-old Azerbaijani literature has produced outstanding masters of words and countless writers with a rich literary heritage. A poet's spirit rises from every corner of my country. The artists who stand out in terms of individual creativity and artistry, who express the spiritual world and national existence of the people, have left a unique mark in our literary history. Three poets, who crossed the red line in the works of national struggle and national liberation, left their mark on our literature as the poets of independence. Halil Rza Ulutürk, Bahtiyar Vahabzade and Mammad Araz, who accept the heirs of the independence struggle of Ahmed Javad and Almas Yıldırım and who continue it honorably, mobilize our people in the struggle for freedom, are giants of civil zeal. In addition to their philosophical and lyrical poems, all three poets have gained eternal fame as the poets of independence with their works on the ideal of national liberation.

These were the poems of three poets shouting in front of the flood of people in Freedom Square. It was his poems that called the people to struggle and instilled in them a feeling of patriotism and hatred towards the enemy. Bahtiyar Vahabzadeh's poem "Gulistan" in his hand, squares Mammad Araz's "Why did you sleep, old volcano, let me be with you!" Stand up Azerbaijan, I am with you! trembled at the sound of his poetry. Halil Rza Ulutürk's cry shook the sky.

The main task of the works of these poets of independence was to evoke the memory of the dormant volcano - to carry on with their pens the struggle of the ancestors with the sword.

The creativity of all three poets can be divided into 3 stages:

I. Soviet period. II. The field period of the national liberation movement. III. Independence period.

In the creativity and artistic thinking of our Isiglal poets, Azerbaijan is a World, a Universe. Mammad Araz's "Stand up Azerbaijan", "Azerbaijan", "Father nation, mother nation do not cry", "The motherland calls us", "Great king, I lean on your sword" etc. poems, Bakhtiyar Vahabzade's poem "Gulistan", "There is no share in the land", "From Homeland to Homeland", "Martyrs". Poems "My Mother Tongue", "Motherland Begins from Me", "Long Lasting Youth", "It Continues 37..." poems by Khalil Rza, "Voice of Freedom" are the most consistent examples of our national independence poetry. These works, which are examples of national Azerbaijani literature free from the Bolshevik ideology of the Soviet era, served one purpose - the ideal of the integrity and freedom of Azerbaijan.

In 1995, all three poets were awarded Istiglal, the highest rank of independent Azerbaijan. Literary creativity of these independence poets is a bright page of 20th century Azerbaijani poetry in all senses of the word.

Keywords: poems of freedom, national struggle, feelings of national freedom, poetry, Azerbaijan

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu BAHTİYAR VAHABZADE ŞİİRLERİNDE MEHMET AKİF ERSOY ETKİSİ

MEHMET AKİF ERSOY'S EFFECT ON BAHTİYAR VAHABZADE'S POEMS

Lale BEDİROVA-ŞABANOVA

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü, Güney Azerbaycan Folkloru
Şubesi araştırmacısı,

ÖZET

Bahtiyar Vahabzade XX. Yüzyıl Azerbaycan edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Bahtiyar Vahabzade'nin hayatı Azerbaycan tarihinin en buhranlı dönemlerinden birine denk gelmiştir. Özellikle gençlik yılları Stalin yönetimindeki komünist ideolojinin katı politikaları ile mücadele içinde geçmiştir.

Günümüzde eserleri ve fikirleri ile Türkiye'de tanınan Bahtiyar Vahabzade'nin Türkiye'de tanınmasındaki en önemli hadise 1973 yılında aylık sanat ve edebiyat dergisi olan "Varlık" dergisinde klasik edebiyatın özellikle de Fuzuli'nin dilinin zorluğundan, onun taklitçilik yaptığından, klasik edebiyatın gerekli olup olmadığından bahseden Zeki Eyüpoğlu imzalı "Ölü Edebiyat" isimli bir makalenin yayınlanması ve bu yazıya aynı derginin Şubat sayısında Vahabzade'nin cevap niteliğinde bir makalesinin yayınlanması ile olmuştur.

Türk dünyasının nüfus bakımından en kalabalık ülkesi olan, Türk dünyasına örnek olan Türkiye Vahabzadenin eserlerinde ayrı bir yere sahiptir. "İstanbul", "Deprem", "Yunus Emre'ye", "Atatürk", "Tenha Mezar", "Türkiye Havası", "Azerbaycan-Türkiye" gibi şiirleri Türkiye'ye ihtafen yazılmış şiirlerden bazılarıdır.

"İstiklal Marşı" ve "Çanakkale Şehitlerine" hayranlığını her fırsatta vurgulayan, Mehmet Akif Ersoy'a olan derin saygı ve hürmetini "Ben Akif'in karşısında saygıyla eğiliyorum. Allah ona rahmet eylesin" şeklinde dile getiren Bahtiyar Vahabzade "Biz şairleri dinlendiren derttir. Akif'i dinlendiren de derttir" ifadesiyle Mehmet Akif Ersoy toplumsal meselelere bakış açısını ve kendisinin de aynı pencereden baktığını belirtmektedir.

Bahtiyar Vahabzade de Mehmet Akif Ersoy gibi eserlerini toplum için kaleme almış, toplum hayatına öncelik vermiş, toplumsallığı bireyselliğin önünde tutmuştur.

Kendisini her zaman Necip Fazıl ve Mehmet Akif arasında gördüğünü söyleyen Vahabzade'nin eserlerine bakıldığında, ifadelerinde ne kadar gerçekçi olduğunun şahidi oluyoruz.

Şiirlerinde aile hayatını, ailedeki sıkıntıları, sıkıntılardan kurtulmak isteyen anne baba portresini çizer. Bahtiyar Vahabzade şiirlerinde de ailede kazanılan değerlerin insan kişiliğinin oluşumundaki öneminden bahseder.

Hem Mehmet Akif Ersoy'da hem de Bahtiyar Vahabzade de anne ile vatan özdeşleşmiştir.

Anahtar kelimeler: şiir, vatan, toplum, Azerbaycan, Türkiye

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ABSTRACT

Bahtiyar Vahabzade XX. He is one of the most important representatives of the 20th century Azerbaijani literature. The life of Bahtiyar Vahabzade coincided with one of the most depressed periods in the history of Azerbaijan. Especially his youth years were spent in struggle with the strict policies of the communist ideology under Stalin.

The most important event in the recognition of Bahtiyar Vahabzade, who is known in Turkey with his works and ideas today, was published in the monthly art and literature magazine "Varlık" in 1973, because of the difficulty of classical literature, especially Fuzuli's language, his imitation, and the necessity of classical literature. It happened with the publication of an article named "Dead Literature" by Zeki Eyüpoğlu, who mentioned that there was no

Turkey, which is the most populous country of the Turkish world in terms of population and an example to the Turkish world, has a special place in Vahabzade's works. His poems such as "Istanbul", "Earthquake", "Yunus Emre", "Atatürk", "Secluded Grave", "Turkey Weather", "Azerbaijan-Turkey" are some of the poems written for Turkey.

Emphasizing his admiration for the "National Anthem" and the "Çanakkale Martyrs" at every opportunity, he expressed his deep respect and respect for Mehmet Akif Ersoy: "I bow respectfully before Akif. Bahtiyar Vahabzade, who said, "May Allah have mercy on him", said, "It is the trouble that puts us poets to rest. Mehmet Akif Ersoy states his point of view on social issues and that he also looks at it from the same window, with the expression "What gives Akif rest is also trouble".

Bahtiyar Vahabzade, like Mehmet Akif Ersoy, wrote his works for the society, gave priority to social life, and prioritized sociality over individuality.

When we look at the works of Vahabzade, who said that he always saw himself between Necip Fazıl and Mehmet Akif, we witness how realistic he was in his statements.

In his poems, he draws the family life, the troubles in the family, the portraits of the parents who want to get rid of the troubles. Bahtiyar Vahabzade also talks about the importance of the values acquired in the family in the formation of human personality in his poems.

Mother and homeland are identified with both Mehmet Akif Ersoy and Bahtiyar Vahabzade.

Keywords: poetry, homeland, society, Azerbaijan, Turkey

1. GİRİŞ.

Gayesiz yaşamak, yaşamak değildir. İnsan yaratılışında da bir hikmet, bir sır vardır. Bu hikmet, bu sır, insanın ruh dünyasında kendini bulacaktır veya insanın ruh dünyasını şekillendirecek, ona bir istikamet verecektir.

“Yaşamaq yanmaqdır, yanasan gərək,

Həyatın mƏnası yalnız ondadır.

Şam əgər yanmırsa yaşamır demək,

Onun da həyatı yanmağındadır”.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Özel ve parlak dizeleri, mağrur şiirsel parlaklığı, lirik-romantik, psikolojik-felsefi, ulusal ve toplumsal üslubu, birleşik şiir sistemi, manevi ve ahlaki kanunlarını yankılaması ile 20. yüzyıl Azerbaycan şiirinin bir örneği olan Bahtiyar Vahabzade, sevgi ve güzelliği, Anavatan - milletin talebi ve ihtiyaçlarından doğan neşe, hüznün, memnuniyetsizlik, keder, öfke ve nefret dolu zengin bir edebi ve sanatsal miras oluşturmuştur.

Modern Azerbaycan şiirini yaratan ve geliştiren tanınmış şairler arasında en öne çıkan yerlerden biri de halk ozanı Bahtiyar Vahabzade'ye aittir. Yaklaşık 65 yıldır yoğun bir yaratıcı faaliyet içinde olan yazarın zengin ve renkli şiir dünyasında vatanseverlik, milli-manevi özgürlük, anadilin saflığı, ahlaki değerlere ve geleneklere saygı mücadelesi, vb. özel bir yere sahiptir.

2. Bahtiyar Vahabzade Hayatına Genel Bakış

Sadece Azerbaycan`ın değil tüm Türk Dünyasının önde gelen sanat ve fikir adamları arasında çoktan beri yer almış bulunan Bahtiyar Vahabzade 1925 yılında Azerbaycan`ın kuzeyinde bulunan Şeki şehrinde doğar. Bu dönemde Azerbaycan`da Sovyet rejimi iyi kötü yerleşmeye başlamış, sıra kolektifleştirmenin uygulanmasına gelmiştir. Azerbaycan`ın birçok yerinde olduğu gibi Şeki`de de halk kolektifleştirmeye sert bir şekilde karşı çıkar. Hatta 1932`de isyan eden halk; şehri ele geçirir. Durumu ancak bir hafta sonra kontrol altına alan Sovyet hükümeti, bazı isyancıları evinde sakladığı için Vahabzade`nin dedesini hapse atar. Bir yakınlarının kefil olması ile hapisten kurtulan dedesi, ailesini alarak Türkistan`a kaçar. 1934 yılında ortalık bir az yatışınca Bakü`ye döner.

Küçük yaşlarından itibaren Sovyet yönetiminin sert ve acımasız yüzüyle karşılaşan Bahtiyar Vahabzade, 1942`de Bakü`de orta eğitimini bitirdikten sonra Tıp Fakültesini kazanır. Daha sonra Tıp Fakültesini yarıda bırakarak Bakü Devlet Üniversitesi`nin Filoloji Bölümünü kazanır. (Akpınar, 2011:12)

Küçük yaşlarından itibaren sanata, şiire ilgisi olan Vahabzade`nin ilk şiiri **“Yaşıl çemen, ağaç altı... bir de ki tünd çay”**dır. Yayınlandıktan sonra sonra bu şiir çok beğenilir. Hatta bu şiir Samet Vurgun`un da dikkatini çeker. Böylece de Vahabzade`nin hayat akışı değişmeğe başlar.

Vahabzade`nin şiirlerini ele alan araştırmacılar, ilk şiirlerinde, savaş yıllarında ortaya çıkan akımın, özellikle de E. Cemil`in tesiri altında kaldığı görüşündedirler. Bu süreç uzun sürmez zamanla Vahabzade de kendi yolunu çizer. Onun 1949 yılında çıkan **“Benim dostlarım”** isimli ilk şiir kitabı sanat çevreleri tarafından beğenilir. Bu kitaptaki şiirlerin bir kısmı **“Mektep Şiirleri”** başlığı altında bir araya getirilir. Bahsedilen şiirlerinde yaygın olarak kullanılan kelimelerden kaçınır, bu hususta da başarılı olur. (Ahundlu, 1998:15)

Şair yaşadığı dönemdeki olayları eserlerine konu ederken aynı zamanda şiirlerinde farklı konulardan bahseder. Şair bazı şiirlerinde insanın kaderinden bahseder, manevi, ahlaki yönlerine değinir. Bazı şiirlerinde vatanın güzelliklerini dile getirir, halkının diğer milletlerin azatlık uğrundaki mücadelelere medhiyeler düzer. Dünyadaki adaletin, vicdanın olmaması şairi derinden düşündürür. Bu açıdan yola çıkarak şairlere büyük görevler yükler.

“Şair-fikirlərin çırpınan səsi,

Şair-həqiqətin müğnnisidir.

Şair-təbiətin danışan dili,

Şair-cəmiyyətin üsyan səsidir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Şair-zamanının, əsrin vicadını,

Şair-tarixlərin şərəfi, şanı.

Şair-bu dünyaya zamanın sözü,

Şair-həqiqətin, haqqın aynası”. (Vahabzade, 1992:10)

Bahtiyar Vahabzade`nin fikirləri; doğup büyüdüğü muhitin gelenek ve görenekləri, ailesindən aldığı terbiyə ilə şəkillənir. Küçük yaşında yaşadığı olaylar şairin dünya görüşünün oluşmasında rol oynarken, eserlerinde işlediği konular da dönemdeki olayların etkisiyle ortaya çıkar.

Vahabzade`nin eserleri incelendiğinde yaşadığı dönemi tüm yönlerini dile getirmeye çalışan, ait olduğu toplum için kalemini kullanan bir aydınla karşılaşırız. Şairleri vatan mecnunları, dil mecnunları olarak tanımlayan Vahabzade`ye göre şiir “vatan sevgisinin, millet aşkının kor halinde temsilcisi” olmalıdır. Bu nedenle Sovyetler döneminde tüm baskılara rağmen Azərbaycan`ın bölünmüşlüğünü, Rus emperyalizmine duyduğu tepki dile getirirken, 1991`den sonra ağırlıklı olarak Azərbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işğali, Türk dünyası özellikle de Türkiye ile ilgili eserler vermiştir.

Türk Dünyası`nı bir bütün olarak ele alan Vahabzade, dil konusundaki duyarlılığını sadece ülkesi için değil tüm Türk Dünyası için de göstermiş, 90`lı yıllarda katılmış olduğu Türk Dünyası Yazarlar Kurultay`ında Türkiye`deki dil kirliliğine yönelik eleştirisini şu sözlerle ifade etmiştir: “ ... Biz yetmiş sene esaret altında yaşadık, resmi dilimiz Rusça idi. Ağır baskılara rağmen ana dilimiz Türkçeyi muhafaza edip bu günlere getirdik. Siz bağımsız bir Türkiye Cumhuriyeti olarak ne gibi güçlüğe uğradınız, kimden baskı gördünüz de dilinizi bu hale soktunuz” (Küçük, 2007:505). Bir şair için anlaşılabilmenin her şeyden önemli olduğunu vurgulayan Vahabzade, eserlerinde Azərbaycan Türkçesini en saf haliyle kullanmaya özen göstermiştir. “Dil bir milletin namusudur” diyen Cemil Meriç gibi dilin doğru kullanılmasına büyük önem vermiş, bütün baskılara rağmen 1954`te yayınladığı “Ana Dili” isimli şiirinde bu hassasiyetini şöyle dile getirmiştir:

“Ana dilim, səndədir xalqın ağılı hikməti,

Ərəb oğlu Məcnun`un dərdi səndə dil açmış.

Ürəklərə yol açan Füzulinin sənəti,

Ey dilim qüdrətinlə dünyalara yol açmış.

Sən də mənim xalqımın qəhrənalıqlarla dolu,

Tarixi vərəqlənilir,

Səndə neçə min illik mənim mədəniyyətim.

Şan-şöhrətim saxlanılır.

Mənim adım sanımsan

Namusum vicdanımsan” (Vahabzade, 2004:8).

Vahabzade ana dilinə önəm vermiş və bu uğurda mücadele etmişdir. Şiirlerinde və makalelerinde bu husustaki hassasiyyətini görəbiliriz. Şaire görə ana dilini bilməyən insanın o millete ait olduğunu iddia etməyə hakkı yoktur. Ana dilini bilməyənler milli düşünce, millik

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

kimlik ve vatanseverlik konusunda onursuz olur. Şair için vatan kavramı aile, akraba anlamına gelmektedir. Aşağıdaki şiirinde Ana dili ile ilgili düşüncelerini şöyle aktarır:

“Ey vətən gözəli, gəl öpüm sənin,
Vətən dili deyən dodaqlarından.
Haqq sözün qəlbimi titrətdi mənim,
Bu vətən torpağı qoy olsun qanım.
Vətəndə yaşayıb onun dilinə,
Ruhuna, zövqünə, ana vətənə,
Xor baxan şərəfsiz vətənsizlərə!”

Şaire gören vatan sevgisi kutsaldır. Ona göre vatan sevgisi ebedidir. Buna göre de bu sevgi diğer sevgilerin önüne geçer. Vatan farklı duygu ve düşünceye, farklı fikirlere sahip evlatların annesidir. Vahabzade bir şiirinde bu toprakların oğlu olduğunu, vatan için ter türlü fedakarlıklar yapacağını şöyle dile getirir:

“Azerbaycan oğluyam
Min ildir
Öz adımın
Növbəsində durmuşam,
Silahım olmayanda,
Nifrətimi barutək
Qəlbimə doldurmuşam.”

3. Bahtiyar Vahabzade'nin Mehmet Akif Ersoy'dan Etkilenmesi.

Amerikalı eleştirmen ve yazar Harol Bloom, Etkilenme Endişesi (Bloom, 2008) adlı eserinde şairlerin birbirinden etkilenme sürecini “clinamen”, “tessera”, “kenosis”, “daimonikleşme”, “askesis” ve “apophrades” adını verdiği 6 aşamaya ayırır. Yazar, ortaya attığı bu aşamalarla bir şairin başka bir şairden hangi ölçülerle etkilenebileceğini ya da esinlenebileceğini tartışmaya açmaktadır.

Bir şairin başka bir şairden etkilenmesi doğal bir durumdur. Özellikle şiire yeni başlayanların, kendilerinden önceki örneklerin izini sürüp, o örnekler üzerine kendi şiirlerini oluşturduklarına dair pek çok örnek vardır. Türk edebiyatı tarihinde doğduğu, yetiştiği ülke sınırlarının dışında da tanına ve bilinen, fikirleri ve sanat anlayışıyla farklı coğrafyalarda yaşayan sanatçılar üzerinde etki uyandıran, kendisinden etkilenilen ve esinlenen şairlerden biri de Mehmet Akif Ersoy, etkinin yoğun olarak gözlemlendiği yerlerden biri de Azerbaycan'dır. (Asgerzade, 2009:479)

Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, her iki ülke insanının aynı kökten gelmesi, aynı dili konuşması ve aynı dinin müntesipleri olması hasebiyle hususiyet arz etmektedir. Sözünü ettiğimiz münasebetler, belli dönemlerde dumura uğrasa da, iki ülke insanının kalbindeki

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

sevgi, sürekli tazeliğini korumuş ve bu muhabbet kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze kadar taşınmıştır.

Hiç şüphesiz bu sevgi ve saygıyı en güzel şekilde insanlara yansıtanlar, his ve duygu yönünden diğer insanlara göre daha hassas bir konumda olan şair ve ediplerdir. Azerbaycan`ın yetiştirdiği birçok edip ve şair, bu sevgiyi, özellikle iki ülke sınırlarını kapatıldığı, geliş ve gidişlerin yasaklandığı bir dönemde, eserlerinde dile getirmişlerdir. Özlemlerini; duygu yumağı olan, hasretin ve sevginin, dışa yansımaları diyebileceğimiz dizelerle gidermeye çalışmışlardır.

Türkiye`ye olan hasretini, özlemini dile getiren şairlerden biri de hiç kuşkusuz Bahtiyar Vahabzade olmuştur. Çünkü küçüklükten Türkiye sevgisi Bahtiyar Vahabzade`nin hayallerini süsler.

Sovyetler Birliği döneminde Azerbaycan aydını Türkiye ile ilgili duygu ve düşüncelerini söyleyemezler. Türkiye ile irtibatı olanlara en ağır cezalar verilir. Vahabzade`nin ilkökul öğretmeni de bunlardan birisidir. Bahtiyar Vahabzade`nin anlattığına göre ilkökul öğretmeni, derslerde Türk kelimesi geçtiğinde pencereye yaklaşır, arkasını talebelere döner ağlarmış. Öğretmen yüzünü sınıfa döndüğünde, öğrenciler hocalarının ağladığını anlardı. İlkokul öğretmeni bu yönüyle Vahabzade`nin Türkiye`ye bakış açısını etkileyen önemli şahsiyetlerden birisidir.

Bahtiyar Vahabzade`nin eserlerinde Türkiye konusu, tüm Türk Dünyası`na olan sevginin bir simgesi olarak yer alır. Aynı zamanda Ebülfez Elçibey`in Türkiye sevgisi sanatsal bir detay olarak işlenmiştir. Elçibey`in kalbinin Azerbaycan, gözünün Türkiye, bir Türk olarak ise idealinin Turan olduğunu şu dizelerle dile getirir:

“Qəlbi Azərbaycan, gözü Türkiyə,

Yaşadı Türk deyə, öldü Türk deyə.

Bağladı Turana o imanını,

Bu iman onun üçün həyatdan baha.

Məgər təsadüfdürmü? O öz canını,

Gedib Türkiyəyə verdi Allaha,

Yandı bizim üçün duymadıq onu,

Çatmadı işığı gözlərimizə,

O, öz istisini, o öz nurunu (Musaoğlu, 2010: 106).

Mehmet Akif Ersoy, milli marş şairi olmasının yanında düşünce dünyasının özgünlüğü ve şiir dilindeki güçlü üslubu ile Türk edebiyatının en önemli şahsiyetleri arasında yer alır. Şiirin kendine has özellikleri, devrinin birçok şairi arasında Akif`in özel bir yer edinmesinde önemli rol oynamıştır. Mehmet Akif Ersoy sadece yaşadığı coğrafyayı değil aynı zamanda tüm Türk Dünyası`nı etkilemiştir. Mehmet Akif`in tesiri, Anadolu`ya en yakın edebi muhitlerde daha belirgindir. Mehmet Akif Ersoy Azerbaycan edebiyatında birçok şairi etkilemiştir. Mirze Elekber Sabir`in “Harda Müselman Görürem Gorhürüm” şiiri ile Mehmet Akif`in “İşleri Dinimiz, Dinleri İşlerimiz Gibi” şiirlerinde Doğu Müslümanlığı eleştirisi konusunda birleştiğini görüyoruz.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Azerbaycan edebiyatının en önemli şairlerinden olan Hüseyin Cavid Mehmet Akif'in öğrencisi olmuş, başyazarı olduğu "Sırat-ı Müstakim" dergisinde şiirleri yayınlanmıştır.

Mehmet Akif'in etkilediği bir diğer Azerbaycan şairi Ahmet Cavad'dır. Her iki şairin ortak özelliklerinden biri de milli marşın yazarı olmasıdır. Ahmet Cevad da Mehmet Akif Ersoy gibi İstanbul'u sadece Türkiye'nin değil aynı zaman da genel Türklüğün bayrağı olarak görür.

Mehmet Akif Ersoy'dan etkilenen Azerbaycan'ın tanınmış şairlerinden biri de Bahtiyar Vahabzade'dir. Bahtiyar Vahabzade Mehmet Akif Ersoy'dan etkilenmemiş ona olan hayranlığını açık bir şekilde dile getirmiştir. Vahabzade'ye göre Mehmet Akif'in büyüklüğü onun fikir dünyası ve şahsiyetinden kaynaklanır. Bahtiyar Vahabzade en çok İstiklal Marş'ından etkilenmiş ve Mehmet Akif Ersoy'un vatan, millet uğrunda her türlü fedakarlık yapabilecek bir şahsiyet olduğunu dile getirir. Vahabzade aynı zamanda "Çanakale Şehitlerine" şiirinden de etkilenmiş, şiiri okurken göz yaşlarınıza tutamaz.

"Ey Gëhid oğlu Gëhid! Gësteme benden makber,

Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber." (Düzdağ, 1999:387)

Bu şiir hakkındaki görüşünü Türkiye'de yayınlanan bir dergiye verdiği röportajda: "Hele onun "Çanakale Şehitleri" şiiri baştanbaşa başka bir âlemdir. şehidi ondan daha güzel tasvir eden ikinci bir şair dünyaya gelmemiştir. Bu konuda ondan daha büyük bir şiir tasavvur edemiyorum. Bu kadar kuvvetli söz söylemek çok zor olsa gerektir." (Vahabzade, 1999) şeklinde dile getirmiştir.

Türk dünyasının nüfus bakımından en kalabalık ülkesi olan, Türk dünyasına örnek olan Türkiye Vahabzade'nin eserlerinde ayrı bir yere sahiptir. "İstanbul", "Deprem", "Yunus Emre'ye", "Atatürk", "Tenha Mezar", "Türkiye Havası", "Azerbaycan-Türkiye" gibi şiirleri Türkiye'ye ihtafen yazılmış şiirlerden bazılarıdır.

Akif'e olan derin saygı ve hürmetini de: "Ben Akif'in karşısında saygıyla eğiliyorum. Allah Ona rahmet eylesin." sözleriyle ifade eder. (Vahabzade, 2003:516)

Akif'e hayranlığını: "Mehmet Akif'e ayrı bir muhabbetim var. O, Türk milletinin yetiştirdiği en büyük aydınlardan birisidir." (Karaman, 2000) diyerek dile getiren Vahabzade, "İstiklal Marşı'nı", "Çanakale Şehitleri'ni" ve "Bülbül" şiirlerini Akif'e yazdıran amillerin onun yaşadığı devirde Türkiye'nin içinde bulunduğu buhranlı dönemin rol oynadığı düşüncesindedir. Akif'in, şairliğinin akidelerine bağlılıktan ve yüksek ahlâkından geldiğini dile getirir. Yine bu konuyla ilgili bir başka yazısında da: "Biz şairleri dillendiren derttir. Akif'i dillendiren de derttir." (Vahabzade, 2003:518) sözleriyle Akif'in halkının dertlerini kendine dert edindiğini, yazılarının da bu derdin tezahürü olduğunu belirtir.

B. Vahabzade özellikle, M. Akif'in "vatan, millet, iman" karşısındaki sevgisine hayran kaldığını ve bu yönde onu örnek alarak eserler verdiğini söylemektedir. Özellikle Akif'in "sanat ve edebiyat" konusundaki fikirlerine tamamen katıldığını ifade etmektedir. Vahabzade'ye kendisini Türk şairlerinden hangilerine yakın hissettiğini sorduğumuzda verdiği cevap çok ilginçtir. "Ben kendimi Akif'le Necip Fazıl arasında bir yerlerde görüyorum." (Gündoğdu, 2004).

Mehmet Akif Ersoy, şiirlerinde aile hayatındaki sıkıntıları tasvir ederken, sıkıntıların üstesinden gelmek için çabalayan fedakar anne ve eş portresi çizer. Bahtiyar Vahabzade şiirlerine baktığımızda da ailenin önemi, yetiştiği çevrenin değerleri, bireyin çocukluk yıllarında, ailede kazandığı değerleri ön plandadır. Hem Mehmet Akif Ersoy'da hem de Bahtiyar Vahabzade de anne ile vatan özdeşleşmiştir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Vahabzade, Akif'in Türk Dünyasına ve genç nesle daha iyi tanıtılması gerektiğine inanır. “Onun şairliği iman ve amelinden kaynaklanmaktadır. “Safahat” benim başucu kitabımdır. O, 70 milyon halkın kalbinde daima yaşayacaktır. Onun fikirlerini nesiller boyu yaşatmalıyız. Türk halkları onu derinden tanımalı ve öğrenmelidir. O yaşadığımız asrın bayraktarlarından birisidir” (Vahabzade, 2003:516) ifadeleriyle Akif'e olan sevgisini bir kez daha dile getirir.

SONUÇ.

Edebiyatımızda Türkçülüğün aynası olan, makale ve şiirleriyle binlerce yılın yoluna ışık tutan Bahtiyar Vahabzade'nin eserleri tüm Türk Dünyası tarafından beğenilmiş, gelecek nesillere aktarmak için tarihi kaynaklarda vücut bulmuştur.

Mehmet Akif Ersoy'un Türk Edebiyatı üzerindeki etkisini değerlendirdiğimizde onun genel Türk Dünyası üzerindeki etkisini de görüyoruz. Akif'ten izler taşıyan yazarlar, Mehmet Akif'in “Cemiyete, hayata yaramayan sanat yerin dibine batsın” sözünü yansıtan “toplum için edebiyat” anlayışına sahip kimselerdir.

KAYNAKÇA

- Ahundlu, Yavuz (1998). İstiklal Şairleri, Bakü.
- Akpınar, Yavuz (2011). Bahtiyar Vahabzade Hayatı, Eserleri, Türkiye'de Tanınması, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi 31, sayı 11.
- Asgerzade, Lütfiye (2009). Mehmet Akif Ersoy ve Azerbaycan Şairleri. I Uluslararası Mehmet Akif sempozyumu Bildirileri kitabı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, CII, Burdur.
- Bloom, Harol (2008). Etkilenme Endişesi-Bir Şiir Teorisi (Çeviren: Ferit Burak Aydar), İstanbul:Metis Yayıncılık.
- Düzdağ, M. Ertuğrul (1999). Safahat, İstanbul: Şule Yayınları.
- Gündoğdu, Bayram (2004). Bahtiyar Vahabzade'nin Publisistikası, Filoloji Meseleleri Dergisi, Sayı 4, Bakü.
- Karaman, Erdal (2000). Bahtiyar Vahabzade ile Bir Görüşme, Türk Edebiyatı Dergisi, Kasım.
- Karaman, Erdal (2004). Bahtiyar Vahabzade ile Dil, Kültür ve Tarih Üzerine Bir söyleşi, Journal of Caucasian Studies, Sayı 1.
- Küçük, Salim (2007). Dil Kirliliğinin Türkçemize Yansıması, Türk Dili, cilt XCNI, sayı 669.
- Mayadağlı, Hüsniye Zal (1998). Bahtiyar Vahabzade'nin Hayatı ve Eserleri, Ankara: TDV Yayınları, Ankara.
- Musaoğlu, Mehman (2010). Bahtiyar Vahabzade Şiirinde Türkiye, Gazi Türkiyat, sayı 6.
- Şahin, Dursun, Mehmet, Alver (2016). Bahtiyar Vahabzade'nin Tahkiye, Tasvir ve Tahlil Örneği Olarak “Atılmışlar” Şiirinde Mehmet Akif Ersoy Etkisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, sayı 14
- Şengüler, Ş. Hakkı (1990). M. Akif Külliyyatı, C. 5, 1.baskı, İstanbul:Hikmet Neşriyat.
- Vahabzade, Bahtiyar (1992). Azer Neşriyat, Bakü.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Vahabzade, Bahtiyar (1999). Vatan Millet Anadili, Ankara:Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Vahabzade, Bahtiyar (2003). Eserleri, Bakü: Çaşoğlu Neşriyatı, C. 11.

Vahabzade, Bahtiyar (2003). Eserleri, Bakü:Çaşoğlu Neşriyatı, C. 10.

Vahabzade, Bahtiyar (2004). Beni Şair Eden Milletimin Derdidir, Eğitim-Bilim Dergisi, Mayıs.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ANAYASA HUKUKU BAĞLAMINDA MEHMET AKİF ERSOY'UN FİKİRLERİ VE İSTİKLAL MARŞININ İLK KEZ 1982 ANAYASASI HÜKÜMLERİNDE DÜZENLENME ALTINA ALINMASI

MEHMET AKİF ERSOY'S IDEAS IN THE CONTEXT OF CONSTITUTIONAL LAW
AND THE FIRST REGULATION OF THE INDEPENDENT ANTHEM IN THE
PROVISIONS OF THE 1982 CONSTITUTION

Dr. Fatih ÖZKUL

Dr., Hâkim, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi, Gaziantep, Türkiye.

ORCID NO: 0000-0002-1082-6856

ÖZET

İstiklal Marşımızın yazarı Mehmet Akif Ersoy “yaşadığı asrın eseri” bir kişiliktir. Mehmet Akif Ersoy’un tanıklık ettiği 20. yüzyıl, çağımızın birçok önde gelen düşünürü tarafından insanlığın şahit olduğu en dehşet verici yüzyıl olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde birçok savaş ve felaket meydana gelmiştir. Mehmet Akif Ersoy böylesine bir zaman diliminde kendisini kadere teslim etmek yerine halkını ümitlendirme yolunu seçmiştir. Ancak seçtiği yol, bırakmış olduğu edebi eserlerden ve fikirlerinden de anlaşılacağı üzere ulaşılması imkânsız hayallere değil gerçeklere ve halka dayanmaktadır. Mehmet Akif Ersoy, milletinin ıstırabını tüm kalbinde hisseden, yüzyıllar sonrasına kalacak cesaret dolu müstesna bir değerdir.

Mehmet Akif Ersoy’un hem edebi eserleri hem de siyasi fikirleri birbirlerinden ayıramayacak bir bütün oluştursa da biz bu çalışmamızda, büyük düşünürün edebi yönünden ziyade anayasa hukuku kapsamında değerlendirilebilecek fikirlerine ve siyasi faaliyetlerine yer vereceğiz. Mehmet Akif Ersoy, II. Meşrutiyet ilan edildiğinde Umur-ı Baytar-ıye Dairesi müdür vekili olup Osmanlı Padişahı 2. Abdülhamit’in istibdat rejiminin ateşli bir muhalifidir. Bu doğrultuda on bir arkadaşıyla birlikte İttihat ve Terakki Cemiyetine üye olmuş ancak Cemiyetin yemin metninde yer alan “*Cemiyet’in bütün emirlerine bilâ kayd-ü şart itaat edeceğim*” ibaresine karşı çıkmış ve “*sadece iyi ve doğru olanlarına*” uyacağını belirtmiştir.

Mehmet Akif Ersoy, 2 Şubat 1913 tarihinde Beyazıt Camii kürsüsünde kalabalık bir kitleye ilk konuşmasını yaparak halkı vatanını savunmaya çağırılmış, milli mücadeleyi desteklemiş, devamında birçok yerde halkı cesaretlendirici konuşmalarına devam etmiştir. Bu faaliyetleri sonucunda da 1920’de Dârül Hikmet-i İslamiye Cemiyeti’ndeki görevinden azledilmiştir. Mehmet Akif Ersoy, Mustafa Kemal Paşa’dan gelen davet üzerine Anadolu’ya geçerek kurtuluş savaşına seyyah, gazeteci, siyasetçi olarak katılmış, Burdur ve Biga’dan mebus olarak seçilmiş, 1920-1923 yılları arasında Birinci Meclis’te görev yapmıştır.

Anayasalar bir devletin bağımsızlığının manifestosudur. Devlet olmazsa anayasa da olmaz. Mehmet Akif Ersoy’un düşünceleri, yaptığı konuşmalar incelendiğinde inanç, ibadet gibi kavramların yanında, devletin kurtarılması, adalet, bağımsızlık, hürriyet, istibdat, devlet ve devlet yönetimi gibi kavramları da ayrıntılı bir şekilde incelediği görülmektedir. Anılan kavramların hepsi bugün anayasa hukukunun konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla Mehmet Akif Ersoy, 1876 Osmanlı Anayasası sonrasındaki Cumhuriyet Anayasalarının oluşumuna fikirleriyle büyük katkı sağlamıştır.

Ulusal marşlar milletlerin ortak duygularını, heyecanlarını, umutlarını, beklentilerini, birlikte var olma ve yaşama kararlılığını dile getiren şiirsel metinlerdir. İnsanlar, ulusal marşları aracılığıyla üyesi oldukları ulusun dünyaya bakışını, tarihsel geçmişini ve değer yargılarını

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

dile getirirler. Birçok ülkenin ulusal marşı çok güç dönemlerde, birleştiricilik gayesiyle yazılmış ve devlet olmanın felsefesini dile getirmiştir. Mehmet Akif Ersoy sağladığı katkı ile bu yoldaki köşe taşlarından birisidir. Ancak ne yazık ki büyük düşünürün kaleme aldığı istiklal marşı 1924, 1961 Anayasalarında değil, ancak şu an yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nın 3. maddesinde değiştirilemez hükümler arasında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy ve Anayasa Kavramı, Devlet, Bağımsızlık, İstiklal Marşı.

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy, the author of our National Anthem, is a "work of the century". The 20th century witnessed by Mehmet Akif Ersoy is described by many of the leading thinkers of our time as the most terrifying century that humanity has ever witnessed. Many wars and disasters occurred during this period. Mehmet Akif Ersoy chose the way of giving hope to his people instead of surrendering himself to fate in such a period of time. However, the path he chose is based on facts and his people, not on impossible dreams, as can be understood from the literary works and ideas he left. Mehmet Akif Ersoy has felt the suffering of his nation in his whole heart and is an exceptional value full of courage that will remain for centuries.

Although Mehmet Akif Ersoy's literary works and political ideas constitute an inseparable whole, in this study, we will include the ideas and political activities of the great thinker that can be evaluated within the scope of constitutional law rather than literary aspects. Mehmet Akif Ersoy, II. When the Constitutional Monarchy was declared, he was the deputy director of the Umur-ı Baytar-ıye Department and was an ardent opponent of the tyranny of the Ottoman Sultan Abdulhamid II. In this direction, he became a member of the Committee of Union and Progress with eleven of his friends, but he objected to the statement "*I will obey all the orders of the Association without reservation*" in the text of the oath of the Association and stated that he would obey "*only the good and right ones*".

Mehmet Akif Ersoy made his first speech to a large crowd on February 2, 1913 at the pulpit of Beyazıt Mosque, urging the people to defend their homeland, supporting the national struggle, and continued with his speeches encouraging the people in many places. As a result of these activities, he was dismissed from his duty in the Dârül Hikmet-i İslamiye Cemiyeti in 1920. Mehmet Akif Ersoy, upon the invitation of Mustafa Kemal Pasha, went to Anatolia and participated in the War of Independence as a traveler, journalist and politician, was elected as a deputy from Burdur and Biga and served in the First Assembly between 1920-1923.

Constitutions are the manifesto of a state's independence. If there is no state, there is no constitution. When Mehmet Akif Ersoy's thoughts and speeches are examined, it is seen that he examined concepts such as the salvation of the state, justice, independence, freedom, tyranny, state and state administration in detail, as well as concepts such as faith and worship. All of the aforementioned concepts constitute the subject of constitutional law today. Therefore, Mehmet Akif Ersoy contributed greatly to the formation of the Constitutions of the Republic after the 1876 Ottoman Constitution with his ideas.

National anthems are poetic texts expressing the common feelings, excitement, hopes, expectations of nations, their determination to coexist and live together. People express the view of the world, historical background and value judgments of the nation they are a member of through their national anthems. The national anthems of many countries were written in very difficult times for the purpose of unifying and expressed the philosophy of being a state. Mehmet Akif Ersoy is one of the cornerstones on this road with his contribution. However, unfortunately, the national anthem written by the great thinker was not included in the 1924

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

and 1961 Constitutions, but in the 3rd article of the 1982 Constitution, which is currently in force in the form of irrovecable provision.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy and the Concept of Constitution, State, Independence, National Anthem.

1. GİRİŞ

Tam bağımsız Türkiye'nin kuruluş aşamasında yazdığı "İstiklal Şiiri" mili marş olarak kabul edilen Mehmet Akif Ersoy hafızalarda "Vatan Şairi" ve "Milli Şair" olarak yer edinmiştir. Kaleme aldığı İstiklal Marşı ile Kurtuluş Savaşı'nın manevi cephesinde Türk Milletinin muzaffer olmasında pay sahibi olan usta şair ulusumuz için müstesna değerlerden birisi niteliğindedir. Mehmet Akif Ersoy'un yaşadığı yıllar insanlık açısından felaketlerle dolu bir zaman dilimine denk gelmektedir. İmparatorlukların yıkılmasının yanında insanlık, açlık, yokluk ve savaşlarla boğuşmak zorunda kalmıştır. Mehmet Akif Ersoy bu zaman dilimi içerisinde kendini olayların akışına, kadere teslim etmek yerine vatanın bağımsızlığı için mücadele yolunu seçmiştir. Ancak usta şairin seçtiği bu yol hayallere değil gerçeklere ve en önemlisi halkına dayanmaktadır. Mehmet Akif Ersoy bir fikir adamı olarak incelendiğinde, bıraktığı eserler mercek altına alındığında, edebi yönünün yanında siyasi bir kimliği sahip olduğu da anlaşılmaktadır. Onun siyasi fikirlerinin temelini tam bağımsızlık oluşturmaktadır. Aslında bu temel büyük oranda edebi eserlerine de yansımıştır.

Anayasalar esasen bir devletin bağımsızlık manifestosunu oluşturmaktadır. Devletler, ulaşmak istedikleri amaçları, ülkülerini, vatandaşlarının temel hak ve hürriyetlerini, nasıl bir yönetim biçimi belirlediklerini, halkın yönetime katılma usulünü, devlet organlarının oluşumunu, yönetimini, hürriyet ve özgürlük kavramlarının hangi şekillerde kabul edildiğini anayasalarında düzenleme altına alırlar. Mehmet Akif Ersoy'un fikirleri incelendiğinde yaşadığı zaman dilimi içerisinde işgal altında olan vatan topraklarının kurtarılması, adalet, bağımsızlık, hürriyet, istibdat, devlet ve devlet yönetimi gibi kavramlar hakkında da ayrıntılı ve sistematik bir biçimde görüş bildirdiği eserlerinde bu konuları incelediği anlaşılmaktadır. Mehmet Akif Ersoy'un incelemiş olduğu bu eserler aynı zamanda anayasa hukukunun da konusunu oluşturmaktadır. İlk Anayasamız olarak kabul edilen 1876 Anayasası'nı 1921, 1924 ve 1983 Anayasaları takip etmiştir. Dolayısıyla Mehmet Akif Ersoy fikirleri ile Cumhuriyet Dönemi Anayasalarının oluşumuna katkı sağlamıştır. Milli marşlar bir toplum için büyük önem ifade etmektedir. Genellikle zor zamanlarda yazılırlar ve insanları birleştirici gaye taşırlar. İçeriklerine bakıldığında güçlüklerle mücadele etme azmi, yarınlara umutlu bir bakış, yeniden başlama gibi yoğun duyguların işlendiği görülmektedir. Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınan milli marşımız da bu nitelikte bir eserdir. İstiklal marşımız ile ilgili bir düzenleme 1921 Anayasası hükümlerinde yer bulamadığı gibi onu takip eden 1924 ve 1961 Anayasalarında da hüküm altına alınmamıştır. Anayasal bağlamda İstiklal Marşımıza ilişkin ilk düzenleme ancak şu an yürürlükte bulunan 1982 Anayasasında yapılmış ve değiştirilemez hüküm niteliğinde kabul edilmiştir.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2.1. Mehmet Akif Ersoy ve Siyaset

Mehmet Akif Ersoy'un belirli bir dünya görüşü bulunmaktadır. Bu fikirlerini edebiyat eserlerinin yanında yaptığı konuşmalarda, gazetelere yazdığı köşe yazılarında, kaleme aldığı diğer eserlerinde görmek mümkündür. Ancak bu durum Mehmet Akif Ersoy'un bir politikacı olduğu yönünde yorumlanmamalıdır. Merhum şair, siyaseti bir meslek olarak değil kurtuluş mücadelesinde inandığı değerleri halka sunmak, kitleleri bilinçlendirmek, vatanın kurtuluşu

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

için bir ruh oluşturmak amacıyla kullanmıştır (Vakkasoğlu, 1983, s. 125-126). Mehmet Akif Ersoy'un fikirlerini ve mücadelesini oturttuğu ana değerler ise din, millet, vatan ve bağımsızlıktır (Vakkasoğlu, 1983, s. 126).

2.2. İttihat ve Terakkiye Katılması

Mehmet Akif Ersoy İttihat ve Terakki Partisinin kurucularından veya ateşli savunucularından değildir; hiçbir zaman da olmamıştır. O dönem içerisinde işgal edilen vatan topraklarını düşman işgalinden kurtarmak için birçok düşünce belirli çatılar altında birleşmiştir. Mehmet Akif Ersoy, bu dönemde İttihat ve Terakki'yi oluşturan topluluğun özellikle vatansever kanadıyla iletişime geçmiş ve orada hizmet edebileceğini düşünmüştür (Kuntay, 2007, s. 85). Mehmet Akif Ersoy bu doğrultuda on bir arkadaşıyla birlikte İttihat ve Terakki Cemiyetine üye olmuş ancak Cemiyetin yemin metninde yer alan "*Cemiyet'in bütün emirlerine bilâ kayd-ü şart itaat edeceğim*" ibaresine karşı çıkmış ve "*sadece iyi ve doğru olanlarına*" uyacağını belirtmiştir (Düzdağ, 1998, s. 21). Usta şair hiçbir zaman İttihat ve Terakki'nin fanatik bir savunucusu ve üyesi olmamış, Osmanlı halkının uyarılmasını, yaşanan yıkım ve işgal karşısında güçlü, yeni bir toplum, devlet anlayışının ortaya çıkarılmasını kendisine gaye edinmiştir (Göçer, 2012, s. 78).

2.3. Milli Mücadele Dönemindeki Faaliyetleri

Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki Mehmet Akif Ersoy cesur bir ruh yapısına sahiptir. Milli Mücadele'nin fiilen başlamasından önce Mehmet Akif Ersoy, 2 Şubat 1913 tarihinde Beyazıt Camii kürsüsünde kalabalık bir kitleye ilk konuşmasını yaparak halkı vatanını savunmaya çağırılmış, milli mücadeleyi desteklemiş, devamında birçok yerde halkı cesaretlendirici konuşmalarına devam etmiştir. Bu faaliyetleri sonucunda da 1920'de Dârül Hikmet-i İslamiye Cemiyeti'ndeki görevinden azledilmiştir (Düzdağ, 1998, s. 23). Usta şair milli mücadeleye tüm ruhuyla katkı vermiş, bağımsızlığın sağlanabilmesi için her türlü fedakârlıkta bulunmuştur.

2.4. Burdur Mebusluğu

Mehmet Akif Ersoy'un siyasi geçmişinde önemli yer tutan görevlerinden bir tanesi de Burdur Mebusluğu yani 1. Meclisteki görevidir. Ersoy, İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine Anadolu'da toplanmasına karar verilen Meclise Mustafa Kemal Paşa tarafından bizzat davet edilmiş, o da hiç tereddüt etmeden İstanbul'dan ayrılmıştır (Bacanlı, 2018, s. 52). Ersoy, Ankara'ya ulaşmasıyla birlikte hemen çalışmalarına başlamış, bir ay gibi kısa bir zaman dilimi içerisinde Eskişehir, Burdur, Sandıklı, Dinar ve Antalya'da yörenin ileri gelenleriyle görüşmelerde bulunmuş, Kuvay-ı Milliye ile temas kurmuş, yaptığı konuşmalarla halkı vatani işgale karşı direnmeye çağırmıştır (Bacanlı, 2018, s. 23).

2.5. Mehmet Akif Ersoy'un Siyasal Düşünceleri ve Anayasa Hukuku

Anayasalar bir devletin bağımsızlığını ilan eden metinlerdir. Diğer bir tabirle ülkelerin kimlik belgeleridir (Soysal, 1969, s. 28). Bir topluluk devlet niteliğine ulaşamadığı takdirde Anayasası da olmayacaktır. Burada önemli olan husus ise devletin bağımsız olmasıdır. Anayasalar ideolojik olarak birbirlerinden ayrılırlar da ortak bir noktada devletin temel ilkelerini, temel hak ve hürriyetleri, devletin temel organlarını düzenlerler (Eren, 2018, s. 1). Anayasalar da, aynı milli marşlarda olduğu gibi ortak bir uzlaşımın, ümit ve beklentilerin ürünleridir. Mehmet Akif Ersoy'un düşünceleri, yaptığı konuşmalar incelendiğinde inanç, ibadet gibi kavramların yanında, devletin kurtarılması, adalet, bağımsızlık, hürriyet, istibdat, devlet ve devlet yönetimi gibi kavramları da ayrıntılı bir şekilde incelediği görülmektedir. Bu kavramlar anayasa hukukunun her zaman tartışılan, gündemden düşmeyen konularıdır.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Ersoy'un en belirgin özelliği ise hürriyet aşığı bir düşünür olmasıdır (Bacanlı, 2018, s. 36). Belki de Ersoy, fikir ve düşünce hürriyetine verdiği önemden dolayı II. Abdülhamit'in karşısındaki cephede yer almıştır (Okay, 1989, s. 18-19). Mehmet Akif Ersoy, ideal devlet yönetimini bağımsızlık ve adalet kavramları üzerine oturtmuş bir şahsiyettir (Kır, 1988, s. 97-103). Ersoy, sahip olduğu siyasi fikirleri savunurken kendisini belirli bir siyasi akıma veya partiye özgülememiştir (Fergan, 1938, s. 330). Aslında bu durum onun kişisel özgürlüğüne de büyük bir önem verdiğinin kanıtıdır. Dolayısıyla Mehmet Akif Ersoy, savunduğu fikirler ile 1876 Osmanlı Anayasası sonrasındaki Cumhuriyet Anayasalarının oluşumuna büyük katkı sağlamış bir düşünürdür.

2.6. İstiklal Marşının İlk Kez 1982 Anayasası'nda Düzenleme Altına Alınması

Milli marşlar bir devleti oluşturan insanların ortak duygularını, heyecanlarını, umutlarını, beklentilerini, birlikte var olma ve yaşama kararlılığını dile getiren edebi yapıtlardır. Devletler, ulusal marşları aracılığıyla dünyaya bakış açılarını, tarihsel geçmişlerini ve belirli konularda kabul ettikleri düşüncelerini dile getirirler. Birçok ülkenin ulusal marşı çok güç dönemlerde birleştiricilik gayesiyle yazılmış ve devlet olmanın, birlikte olmanın felsefesini dile getirmiştir. Mehmet Akif Ersoy sağladığı katkı ile bu yoldaki köşe taşlarından birisidir. Ancak ne yazık ki büyük düşünürün kaleme aldığı istiklal marşı 1924, 1961 Anayasalarında değil, ancak şu an yürürlükte bulunan 1982 Anayasası'nın 3. maddesinde değiştirilemez hükümler arasında yer almıştır (İba, 2018, s. 85).

3. SONUÇ

Tam bağımsız Türkiye'nin kuruluş aşamasında yazdığı "İstiklal Şiiri" mili marş olarak kabul edilen Mehmet Akif Ersoy, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında önemli rolü olan değerlerimizden birisidir. Mehmet Akif Ersoy yaşadığı zor zaman dilimi içerisinde vatanın bağımsızlığının kazanılması için büyük uğraş vermiştir. Mehmet Akif Ersoy bir fikir adamı olarak incelendiğinde, siyasi fikirlerinin temelini bağımsızlığın oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Anayasalar esasen bir devletin temel kuruluş felsefesini ifade ederler. Devletler, ulaşmak istedikleri amaçları, ülkülerini, vatandaşlarının temel hak ve hürriyetlerini, nasıl bir yönetim biçimi belirlediklerini, halkın yönetime katılma usulünü, devlet organlarının oluşumunu, yönetimini, hürriyet ve özgürlük kavramlarının hangi şekillerde kabul edildiğini anayasalarında düzenleme altına alırlar. Mehmet Akif Ersoy'un fikirleri incelendiğinde adalet, bağımsızlık, hürriyet, istibdat, devlet ve devlet yönetimi gibi kavramlar hakkında da ayrıntılı ve sistematik bir biçimde görüş bildirdiği anlaşılmaktadır. Mehmet Akif Ersoy'un incelemiş olduğu bu eserler aynı zaman da anayasa hukukunun da konusunu oluşturmaktadır. Mehmet Akif Ersoy fikirleri ile Cumhuriyet Dönemi Anayasalarının oluşumuna katkı sağlamıştır.

Milli marşlar bir toplum için büyük önem ifade etmektedir. Genellikle zor zamanlarda yazılırlar ve insanları birleştirici gaye taşırlar. Mehmet Akif Ersoy tarafından kaleme alınan milli marşımız da bu nitelikte bir eserdir. İstiklal marşımız ile ilgili bir düzenleme 1921 Anayasası hükümlerinde yer bulamadığı gibi onu takip eden 1924 ve 1961 Anayasalarında da hüküm altına alınmamıştır. İstiklal marşımıza ilişkin düzenleme ancak şu an yürürlükte bulunan 1982 Anayasasında yapılmış ve değiştirilemez hüküm niteliğinde kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

Bacanlı, H. (2018). "Birinci TBMM'de Burdur Milletvekili Mehmet Akif Ersoy ve Faaliyetleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 1, S. 34.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Eren, A. (2018). *Anayasa Hukuku Ders Notları (Genel Esaslar Türk Anayasa Hukuku)*. İstanbul: Onikilevha

Düzdag, M. E. (1988). *Mehmet Akif Ersoy*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Fergan, E. E. (1938). *Mehmed Akif*. İstanbul: Asar- İlmiye.

Göçer, G. (2012). “Balkan Harbi Sonrası Bir Özeleştiri Örneği Olarak Kırmızı ve Siyah Kitap 1328 Faciası”, *TYB Akademi Dergisi*, S. 6.

Kır, İ. (1988). *Mehmed Akif'in Görüşlerinin Sosyolojik Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuntay, M.C. (2007). *Mehmet Akif*. İstanbul: LM

İba, Ş. (2018). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Turhan.

Okay, O. (1989). *Mehmed Akif Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*. Ankara: Akçağ.

Soysal, M. (1969). *Anayasa'ya Giriş*. Ankara: İmge.

Vakkasoğlu, V. (1983). *Açıklamalı Mehmet Akif Külliyyatı*. İstanbul: Hikmet Neşriyat.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİF ƏRSOYUN “İSTİQLAL MARŞI” ƏSƏRİNİN TƏDRİSİ
TEACHING OF MEHMET AKIF ARSOY'S "INDEPENDENCE MARCH"**

XƏLİLOVA XATİRƏ SÜLEYMAN QIZI

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu, doktorant

ADPU nəzdində ADPK-nın dil-ədəbiyyat müəllimi

0000-0003-3828-0565

Xülasə:

Mehmet Akif Ersoy yaradıcılığı milli özünüdürkdür. Vətənpərlilik hissini formalaşmasında, milli kimliyin dərk olunmasında, azərbaycançılıq, türkçülük ruhunun inkişafında bir mayakdır. “İstiqlal marşı” insanın qanını coşdurur, azadlığa səsləyir, millətçiliyi, düşmənə qarşı mübarizəni möhkəmləndirir.

VIII sinifdə ədəbiyyat dərində “İstiqlal marşı” tədris olunur. Nə əsərin seçimi nə də onun məhz VIII sinifdə tədris olunması təsadüfi xarakter daşımır. Yeniyyətlərdə vətənpərvərlik hissələrinin inkişafına, azadlığın və müstəqilliyin nəyin bahasına olursa olsun yaşadılmasına ruhlandırır, heç vaxt əsarətin qəbulədməzliyinə inandırır, mübarizlik ruhunu inkişaf etdirir.

Himn dövlətin müstəqilliyini təcəssüm etdirən müqəddəs rəmzlərdən (bayraq, gerb, himn) biridir. Dövlət atributlarının təbliğ olunmasında, onlara hörmətin tərbiyə olunmasında marşın tədrisinin təsiri var. Yeniyyətlərdə dövlətə, dövlətçiliyə dərin rəğbət hissini aşılmasında, vətən hissini möhkəmlənməsində himnin rolu böyükdür. “İstiqlal marşı” dinləyən hər kəsin azadlıq, suverenlik, əyilməzlik, məğrurluq, dönməzlik, vətəni qorumaq kimi hissələrini möhkəmləndirir, vətəndaş cəmiyyətini formalaşdırır.

Dərsləkdə mövzuya həsr olunmuş tapşırıqlar da diqqətlə seçilmişdir. “Türkün nəğməsi”, “Vətəndaş” kimi əsərlərlə müqayisənin aparılması, integrativ şəkildə öyrədilməsi şagirdlərdə əsl vətəndaşlıq mövqeyinin daha möhkəm və daha inamlı olmasına ciddi təsir göstərir. Həm Azərbaycanın Dövlət himni həm də “İstiqlal marşı” türkçülük ideyalarını təbliğ edir, xalqın sarsılmaz inamını ifadə edir, azadlığı təcəssüm etdirir, onun ən müqəddəs nemət olduğunu vurğulayır, millət, xalq, vətən yolunda lazım gələrsə ölümə belə getməyin mümkünliyünü qeyd edir. Hər iki himndə bayraqla himn bərabər tutulur, dövlətin əsasını onların təşkil etdiyi vurğulanır. Əsərin tədrisi prosesində də bu diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır.

Açar sözlər: azadlıq, milli özünüdürk, vətənpərvərlik, milli kimlik, himn

Summary:

Mehmet Akif Ersoy's work is national self-awareness. It is a beacon in the formation of the sense of patriotism, the understanding of national identity, and the development of the spirit of Azerbaijaniness and Turkism. The "Independence March" stirs the blood, calls for freedom, strengthens nationalism and the fight against the enemy.

"Independence anthem" is taught in the literature class in VIII grade. Neither the choice of the work nor the fact that it is taught in the VIII grade is not accidental. It inspires the development of patriotism in teenagers, the survival of freedom and independence at any cost, convinces them that slavery is never acceptable, and develops the spirit of struggle.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Anthem is one of the sacred symbols (flag, coat of arms, anthem) that embody the independence of the state. Teaching the march has the effect of promoting state attributes and cultivating respect for them. Anthem plays a great role in instilling a deep sympathy for the state and statehood in teenagers and strengthening the sense of homeland. The "Independence March" strengthens the feelings of freedom, sovereignty, inflexibility, pride, irreversibility, protection of the motherland, and forms the civil society of everyone who listens.

Tasks dedicated to the topic in the textbook have also been carefully selected. Comparing with works such as "Turk's Song" and "Vetandash" and teaching them in an integrative manner has a serious effect on making students' real citizenship position stronger and more confident. Both the National Anthem of Azerbaijan and the "Independence March" promote the ideas of Turkism, express the unshakable faith of the people, embody freedom, emphasize that it is the most sacred blessing, and mention the possibility of even dying for the sake of the nation, the people, and the homeland. In both anthems, the national anthem is equated with the flag, and it is emphasized that they form the basis of the state. This focus should be kept in the process of teaching the work.

Keywords: freedom, national self-awareness, patriotism, national identity, anthem

Giriş:

Dövlət himnləri ölkələrin milli birliyinin və müstəqilliyinin rəmzi olmaq üçün bəstələnir və oxunur. Bu şeirlər milliyyətçilik və milli dövlət quruluşlarının dünya səhnəsində mühüm yer tutur. Himnlərin mətnlərinin tarixi əvvəlki əsrlərə gedib çıxsa da, bu gün rəsmi status qazanaraq dövlət himninə çevrilmişdir. Dövlətlərin müstəqillik qazanması ilə dövlətçiliyin sütunu sayılan himnlərin yaranmasına ehtiyac yaranır. Rəsmi görüşlərdə, səfərlərdə səsəndirmək üçün dövlət himni axtarırları başlayır; müxtəlif dövrlərdə sultanların adları ilə xatırlanan müxtəlif söz və bəstələrdən istifadə edilmişdir

Ölkələrin gələcəyi üçün kritik dövrlərdə bir çox ölkənin milli marşı; ölkələrin yeni mövcudluğunu sübut etmişdir. O, ölüm-dirim mübarizəsinin getdiyi dövrlərdə yazılmışdır. İstiqlal marşları, cəmiyyət, ölkənin qurtuluşu və millətin müstəqilliyinə, millətin şüuraltı kodlarını ifadə etdiyi kritik dövrlərə istiqamət vermək məqsədi daşıyır. İstiqlal Marşı xalqın gözünü açmağa, azadlığa səsəlməyə bir vasitə idi...

Araşdırma:

Təbii ki, Qurtuluş müharibəsi illərində yazılan Türkiyə dövlətinin Dövlət Himnində də bayraq, vətən, millət sevgisi özünü göstərir.

Türk ədəbiyyatının milli-mənəvi dəyərlərlə zəngin əsərlərindən biri milli şair Mehmet Akif Ersoyun qələmə aldığı İstiqlal Marşıdır. Güclü ədəbi xüsusiyyətləri ilə yanaşı; dövlət-respublika- milli suverenlik dəyərləri və xarakter tərbiyəsi baxımından da ciddi təsirə malikdir. Mehmet Akif Ersoy deyincə millət,vətən sevgisi qəlbimizə axıb dolur, Mehmet Akif Ersoya deyincə nurlu bir sima gözümüz önünə gəlir,Mehmet Akif Ersoy deyincə bizləri düşmənə qarşı savaşa,mənsub olduğunu milləti qorumağa səsəlməyən bir dahini xatırlayırıq,

Himn haqq, iman, şəhadət, dua kimi mənəvi dəyərləri; daha sonra, müvafiq olaraq, cəsərət, özünə inam, müstəqillik, şəfqət, sədaqət, ədalət, sülh, əmin-amanlıq, səbir, hörmət, məsuliyyət və fədakarlıq kimi milli dəyərləri özündə birləşdirir.

“İstiqlal marşı” insanlarda parlaq və qalib sabaha inam doğurmaq baxımından diqqətəlayiq nümunədir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmet Akif Ersoyun “İstiqlal marşı” orta ümumtəhsil məktəblərinin VIII sinfində tədris olunur. Marş başdan – başa milli vətənpərvərlik nəğməsidir. Onu əzbərləməklə yanaşı məzmunundakı dəyərləri təhlil etmək və izah etmək çox vacibdir. Yeni yetişən gənc nəslin təlim- tərbiyəsində bu cür mənəvi dəyərlərlə yüklənmiş, milli kimliyin dərkini formalaşdıran, vətən, millət, xalq anlayışlarının mənimsənilməsinə təsir edən əsərlərin rolu əhəmiyyətlidir. Gənclərin xarakter tərbiyəsində ədəbi mətn kimi daha şüurlu şəkildə istifadə edilməlidir.

Görkəmli şairin “İstiqlal marşı” şeirinin maraqlı yaranma tarixi var. Belə ki, 1920-ci ilin axırlarında Türkiyə qəzetlərində Maarif Nazirliyi tərəfindən dövlət himni üçün müsabiqə elan olunur. Müsabiqənin şərtinə görə, qalib şəxsə 500 lirə pul mükafatı nəzərdə tutulur. İlk mərhələdə müsabiqəyə təqdim olunan şeirlərin heç biri bəyənilir. Maarif naziri Həmdulla Sübhü Mehmed Akifi müsabiqəyə qatılmağa dəvət edir. O isə pul üçün şeir yazmadığını bildirir. Pul ödənməməsi şərti ilə müsabiqəyə qatılacağına razılıq verir və “İstiqlal marşı”nı qələmə alır. Şeir müsabiqə komissiyası tərəfindən bəyənilir və Türkiyənin dövlət himni kimi qəbul edilir.

Milli mübarizə illərində ən incə duyğularla yazıya köçürülmüş İstiqlal marşı ilə əcdadlarımız az qala küldən yenidən doğulmuş, millətin qəlbini qurtuluş, istiqlal, gələcək ümidi ilə dolmuşdur. Uşaqlara dəyərlərin ötürülməsi və onların gündəlik həyatlarında tətbiqi göründüyü qədər sadə deyil. Ürəklə yanaşı, zehni də cəlb etmək qabiliyyətinə malik olan ədəbi əsərlər vasitəsilə dəyərlər qazanılır. Ədəbi məhsullar cəmiyyətin əsas dəyərlərindən biridir. İnsanlara ilham verir və onları təbii şəkildə əks etdirir. Müəlliflər öz hiss və düşüncələrini əsərlərində yerləşdirirlər.

Araşdırma nəticələrinə görə İstiqlal marşında bayraq kimi milli dəyərlər, vətən və millət sevgisi, cəsarət, özünə inam, müstəqillik, sədaqət, ədalət, səbir, hörmət, sülh, məsuliyyət və fədakarlıq kimi dəyərlər inkişaf edir. Bədii mətn kimi dəyərlər xəzinəsi olan İstiqlal Marşı xarakter tərbiyəsində də rol oynayır. Xarakter təhsili, uşaqların məsuliyyət daşıya biləcəyi ağlabatan seçimlər imkanı verən bilik, bacarıq və bacarıqların dəstəklənməsi başqa sözlə xarakter təhsili müxtəlif proqramlar vasitəsilə yeni nəsillərə əsas insani dəyərləri təqdim edir. Xarakter tərbiyəsindən faydalana bilməyən uşaq gələcəkdə bütün cəmiyyətə mənfi təsir göstərir. Bu səbəbdən də cəmiyyətlərin gələcəyi üçün keyfiyyətli xarakter təhsili lazımdır. Onların səriştələri ümumbəşəri və milli dəyərləri yeni nəsillərə ötürmək qabiliyyəti ilə düz mütənasibdir. Ədəbiyyat uşağa çoxlu yaxşı və pis təcrübələri bilmək və yaşamaq imkanı verir; milli və ümumbəşəri dəyərləri anlamağı asanlaşdırır və daimiliyi təmin edir. Dünyada qəbul olunmayan xüsusiyyətlər ədəbi əsərlər vasitəsilə öz əksini tapır. Dəyərlər oxuculara cəmiyyət tərəfindən qəbul edilmiş davranışlar haqqında düşünməyə imkan verir.

“İstiqlal marşı”bütün sözlərinin özündə birləşdirir. Onun uğurlu tədrisi şagirdlərin vətən, millət, yurd, torpaq anlayışlarına dəyər qatır. Milli ruhun inkişafına müsbət təsir göstərir, azadlıq və istiqlalçılıq anlayışları, azadlıq uğrunda mübarizə formalaşır :

Mən əzəldən bəridir, hür yaşadım, hür yaşarım.

Hancı çılqın bana zəncir vuracaqmı? Şaşarım!

Kükrəmiş sel kimiyəm, bəndimi çeynər, aşarım.

Yırtaram dağları, ənginlərə sığmam, daşarım.

Şeirdə təqdim olunmuş bədii təsvir və ifadə vasitələri də olduqca cəzədidir və şeirin ruhu ilə, ideyası ilə tam səsleşərək onu tamamlayır:

O mənim millətimin ulduzudur, parlayacaq.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

O mənimdir, o mənim millətimindir ancaq.

Əsərin tədrisinə üç saat vaxt ayrılıb. Nəzərdə tutulan vaxtda əsərin oxusu, təhlili, gəlinən nəticələrin müzakirəsi həyata keçirilir. Dərslərdə verilmiş tapşırıqlar yerinə yetirilir, Azərbaycan ədəbiyyatında eyni mövzuda yazılmış əsərlər müqayisə edilir, ortaq nəticələr çıxarılır. Araşdırın, fikirləşin, cavab verin- başlığı altında verilmiş çalışmada düşündürücü suallar verilmişdir:

1. Qazanılmış zəfərin əbədi olacağına şair nə üçün inanır?
2. Vətənin azadlığına düşmən kəsilənlərə sənətkar necə münasibət bəsləyir?
3. Şairin məhz şəhid oğluna müraciət etməsinin səbəbi nədir?
4. Şeir azadlığa, müstəqilliyə, milli birliyə həsr olunmuş digər əsərlərdən fərqi nədədir?- kimi suallarla şagirdləri düşməyə və məntiqi nəticəyə gəlməyə istiqamətləndirir.

Dərslərdəki tapşırıqların içərisində araşdırma istiqamətli çox maraqlı bir tapşırıq da var:

Kitabxanadan və ya internetdəki mənbələrdən Azərbaycan Respublikasının və Türkiyə Cumhuriyyətinin Dövlət himnləri haqqında məlumat toplayın.- tapşırığın yerinə yetirilməsi ilə şagirdlərin bu iki dövlət arasındakı oxşar dəyərlərin kəşf edilməsi nəzərdə tutulur. Şagird özü araşdırma apararaq nəticə əldə etdiyi üçün daha əhəmiyyətli və yadda qalan olur. Himnlərin mövzu və məzmun ortaqlığı və fərqlilikləri müəyyən edilir.

M.A.Ərsoyun vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı digər əsərlərin araşdırılması, həmin əsərlərin daşdığı məna yükünü anlayan şagirdlərdə vətənpərvərlik hissləri artır, istiqlalyyətin əldə olunması və qorunması, gələcək nəsillərə ötürülməsi yolları aydınlaşmış olur. Əldə olunmuş nəticələrin müəllimlərlə, digər yoldaşlarla, ailə üzvləri və valideynlərlə müzakirə olunması ən xoşagələnlərdir.

Ümummilli lider H.Əliyevin belə bir deyəmi var: “ Mən bu gün bildirmək istəyirəm ki, 1918-1920-ci illərdə Azərbaycanda hakimiyyətdə olmuş Xalq Cumhuriyyətinin bugünkü nəsillərə qoyub getdiyi ən böyük miras Azərbaycanın bu gün biz qəbul etdiyimiz Dövlət himnidir və bir də Azərbaycanın Dövlət bayrağıdır.” Bu milli liderimizin dövlət himninə və bayrağına verdiyi dəyərdir.”Bir millət, iki dövlət” şüarını hər zaman səsləndirən lider iki türk dövlətinin ayrılmaz və sarsılmaz inamını ifadə etmişdir. Şeirdə də eyni fikir ifadə olunub:

Kim bu cənnət vətənin uğrunda olmaz ki fəda?

Şühəda, fısqıracaq torpağı sıxsan, şühəda.

Canı, cananı, bütün varımı alsın da xuda,

Etməsin tək vətənimdən məni dünyada cüda.

Nəticə:

Gənclərin vətənpərvərlik ruhunda böyüməsi işinin mühüm istiqamətlərindən birini təhsil müəssisələrindəki təlim-tərbiyə işləri təşkil edir. Təhsilin bütün pillələrində, xüsusən də ümumtəhsil məktəblərində bu tərbiyə işinin həyata keçirilməsi üçün imkanlar genişdir. Təhsil ocaqlarında tədris olunan ədəbiyyat fənninin tədrisi təhsil alanları müvafiq biliklərlə təmin etməklə yanaşı, onların milli-mənlik şüurunun formalaşmasına, vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsinə əvəzsiz təsir göstərir.

Gənclərdə milli mənlik şüurunun, vətənpərvərlik hisslərinin formalaşmasına təsir edən amillər sırasında yazılan mahnılar, bədii və sənədli filmlər, incəsənət nümunələri ilə yanaşı bədii ədəbiyyatın da böyük təsiri var.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Ədəbiyyat bütün dövrlərdə insanların vətənpərvər ruhda böyüməsində, milli ruhda formalaşmasında böyük rol oynayıb. Biz bunun bariz nümunəsinə Məhmət Akif Ərsoyun “İstiqlal marşı” əsərində də şahid olduq. Vətənpərvərlik, azərbaycançılıq hissələrinə malik olan gənclər yetişdirmək cəmiyyətin bütün sahələrində təbliğ edilməli, hədəfə çevrilməlidir. Bu hədəf müstəqillik yolu seçən ölkəmizin daha da inkişaf etməsi, intellektual və vətənpərvər vətəndaşlara malik olması istiqamətində atılan mühüm addım olar:

Dalğalan, sən də şəfəqlər kimi, ey nazlı hilal!

Olsun artıq tökülən qanlarımın hamısı halal.

Ədbədiyyən sənə yox, xalqıma yox, bil ki zaval.

Haqqıdır: hürr yaşamış bayrağımın hürriyyət.

Haqqıdır, haqqa tapan millətimin istiqlal.

Ədəbiyyat

1. B.Həsənov, S.Əliyev, N.Verdiyeva, A.Mustafayeva, S.Məmmədova: Ümumtəhsil məktəblərinin 8-ci sinfi üçün ədəbiyyat fənni üzrə dərsləyin metodik vəsaiti, Bakı, “Şərq- Qərb ” nəşriyyatı, 2019
2. B.Həsənov, S.Əliyev, N.Verdiyeva, A.Mustafayeva, S.Məmmədova: Ümumtəhsil məktəblərinin 8-ci sinfi üçün ədəbiyyat fənni üzrə dərsləyin metodik vəsaiti, Bakı, “Şərq- Qərb ” nəşriyyatı, 2019
3. <http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2016/mart/479681.htm>
4. Kabulünün 101. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 2. Uluslararası Sempozyumu 12 Mart 2022 / İstanbul KONGRE KITABI
5. Kabulünün 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy Uluslararası Sempozyumu 12 Mart 2021 / Şanlıurfa, Türkiye KONGRE TAM METİN KITABI

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
İSTİKLAL MARŞIMIZIN YAZILDIĞI GÜNLERDE TÜRK MİLLİ MÜCADELESİ**

THE TURKISH NATIONAL STRUGGLE ON THE DAYS WHEN OUR NATIONAL
ANTHEM WAS WRITTEN

Sözer AKYILDIRIM

Öğretim Görevlisi, Iğdır Meslek Yüksekokulu

ORCID ID: 0000-0002-6847-5913

ÖZET

Birinci Dünya Savaşını Osmanlı Devleti'nin kaybetmesi ve çok ağır koşullarda bir Ateşkes Anlaşması imzalaması, Türk yurdunun parçalanmasına tam bir gidiştir. Osmanlı Devleti savaşı kaybetmiştir. İttihat ve Terakki partisinin önderleri bir Alman Denizaltısı ile İstanbul'dan kaçmışlardır. Osmanlı Hükümeti, Wilson ilkeleri ışığı altında bir ateşkesi imzalamaya hazır olduğunu galip devletlere bildirdi. Talat paşanın istifa etmesi ile yerine getirilen Tevfik Paşa, İsviçre aracılığı ile ateşkes için başvuruyu yinelemiş, ama olumlu bir cevap alamamıştır çünkü, İngilizler Ortadoğu'da mümkün olduğu kadar hızlı ilerleyip ele geçirilecek toprak elde etmek istiyorlardı. Ateşkes imzasını başaramadığı için görevden alınan Tevfik Paşanın yerine Ahmet İzzet Paşa sadrazam atandı. Bu ünlü askerın uğraşmaları sonucunda ve pek çok arabulucu devreye sokularak galip devletleri ateşkes görüşmelerine razı etmişlerdi. İngilizler 23 Ekim'de Osmanlı Hükümetine, Limni Adasının Mondros Limanında ateşkes görüşmelerinin yapılacağını ve Anlaşma Devletleri adına İngiliz Generali Calthorpe'nin yetkili olduğu bildirilmiştir. Bunun üzerine Bahriye (Denizcilik) Bakanı Rauf Bey (Orbay) başkanlığındaki bir kurul hemen Mondros'a gönderilmiştir. Osmanlı Delegatesi, Wilson ilkeleri ışığı altında ortak bir metin üzerinde uzlaşmaya varılacağını sanıyorlardı. Fakat Anlaşma Devletleri, bir ateşkes anlaşmasından çok kayıtsız – şartsız teslimiyet belgesini Osmanlı heyetinin önüne koymuştur. Beş gün süren görüşmeler sonunda 30 Ekim 1918 günü ünlü Mondros Ateşkes Anlaşması imzalanmıştır. Galip Devletlerin düşüncesine göre, Ateşkes Anlaşması Türklerin Anadolu'daki varlıklarını sona erdirmek için bir başlangıçtan ibaretti.

Bu çalışma, ordusu dağıtılan, silahları alınan, vatan topraklarının her bir köşesi işgale uğrayan, Anadolu Türklüğüne, “Korkma!” diye, seslenen büyük şair Akif'in yaşamını, düşman çizmeleri tarafından çiğnenen vatan topraklarında yaşanan acılarını analizini yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Savaş, Antlaşma, Vatan

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

SUMMARY

The Ottoman Empire's loss of the First World War and the signing of an Armistice Agreement under very severe conditions is a complete departure from the disintegration of the Turkish homeland. The Ottoman Empire lost the war. The leaders of the Committee of Union and Progress had fled from Istanbul in a German Submarine. The Ottoman Government informed the victorious states that it was ready to sign an armistice in the light of Wilson's principles. Tevfik Pasha, who was fulfilled with the resignation of Talat Pasha, repeated the application for a ceasefire through Switzerland, but did not receive a positive answer because the British wanted to advance as quickly as possible in the Middle East and obtain land to be seized. Ahmet İzzet Pasha was appointed grand vizier instead of Tevfik Pasha, who was dismissed because he could not sign the ceasefire. As a result of the efforts of this famous soldier and many mediators, they persuaded the victorious states to ceasefire negotiations. The British informed the Ottoman Government on 23 October that ceasefire negotiations would be held at the Mudros Port of the Lemnos Island and that British General Calthorpe was authorized on behalf of the Contracting States. Thereupon, a committee headed by Naval (Maritime) Minister Rauf Bey (Orbay) was immediately sent to Mondros. Ottoman Delegates thought that a common text would be agreed upon in the light of Wilson's principles. However, the Contracting States put the document of unconditional surrender before the Ottoman delegation rather than a ceasefire agreement. After five days of negotiations, the famous Mondros Armistice Agreement was signed on 30 October 1918. In the opinion of the victorious Powers, the Armistice Agreement was only a prelude to end the Turks' presence in Anatolia.

This work is a testament to Anatolian Turkishness, whose army was disbanded, weapons were taken, every corner of the homeland was occupied, "Do not be afraid!" The aim is to analyze the life of the great poet Akif, who calls out, and his pain in the homeland trampled by the boots of the enemy.

Keywords: Ottoman, war, treaty, homeland

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu MEHMET AKİF ERSOY'UN MAKALELERİNDE EĞİTİM DÜŞÜNCESİ

EDUCATIONAL THOUGHT IN MEHMET AKIF ERSOY'S ARTICLES

Cem TUNA

Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,

ORCID: 0000-0002-6846-8676

ÖZET

İstiklal Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un şiirleri dışında Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Reşad dergilerinde makaleleri bulunmaktadır. Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde eğitim düşüncesi incelenmiştir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. Çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un elli üç makalesi ele alınmış, eğitimle ilgili olanlar seçilmiştir. Makalelerde eğitim ile ilgili görülen cümleler bulgu olarak saptanmış, elde edilen bulgulara nitel veri analizlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu amaçla toplanan veriler önce eğitim olarak kavramsallaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmiş ve buna göre veriyi açıklayan kodlar saptanmıştır. Buna göre halk eğitimi, yabancı dil eğitimi, ahlak eğitimi, Türkçe öğretimi, edebiyat öğretimi, ders kitapları, yaşam boyu eğitim konuları kodlama yapılmıştır.

Bulgular ve sonuçlara göre; Mehmet Akif Ersoy bir halk eğitimcisidir. Halk eğitimini önelemekte, halkın kitap-gazete okuma durumunu yetersiz bulmakta, kitap-gazetelerin halkın çok az faydasına oluşu üzerinde durmaktadır. Ona göre tercüme kitaplar halkın düzeyine uygun değildir. Halkın düzeyine uygun sade bir Türkçe ile eserler verilmelidir. Halk eğitimi için camiler yaygın eğitim kurumudur ancak cami hocaları halk eğitiminde yeterli donanıma sahip değildir. Halk eğitimcisi Ahmed Mithat Efendi ve Şemseddin Efendinin çalışmalarının önemine vurgu yapmaktadır. Hikmetli şiirler, yazılarla edebiyatta edep eğitimi, ahlak eğitimi tavsiye etmektedir. Çocuklara milli manevi değerlerin verilmesinde eksiklikler bulunmaktadır. Okullarda öğretilen Arapça, Türkçe, Farsça, Fransızca derslerinde öğrencilere hedef davranışların kazandırılmasında büyük eksiklikler söz konusudur. Öğrenci düzeyine uygun olmayan kitaplarda dil bilgisi öğretilmekte ancak bu yeterli olmamaktadır. Özellikle Fransızca eğitim her öğrenciye değil, gönüllü öğrencilere isteğe bağlı olarak öğretilmelidir. İlk ve orta öğretimde okutulan ders kitapları pedagojik değildir. Bu kitapların yazımında 'öğrenciye görelilik' ilkesine uyulmamaktadır. Aileler de bu konuda bilinçli olmadığından çocuklara faydalı olamamaktadır. Bu konuda Eğitim Bakanından bir yarışma açarak, öğrenci düzeyine uygun ders kitaplarını hazırlatması beklenmektedir. Mehmet Akif Ersoy yaşam boyu eğitimi benimsemiş, her yerde eğitim imkânlarından yararlanmışır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Makaleler, Eğitim düşüncesi.

ABSTRACT

In addition to his poems, our National Anthem Poet Mehmet Akif Ersoy has articles in Sırat-ı Müstakim and Sebilü'r-Reşad magazines. In this study, the idea of education in Mehmet Akif Ersoy's articles was examined. The study is based on document analysis, one of the qualitative research methods. Fifty-three articles of Mehmet Akif Ersoy were discussed in the study, and those related to education were selected. The sentences related to education in the articles were determined as findings, and content analysis, one of the qualitative data analysis, was applied to the findings. For this purpose, the collected data was first conceptualized as

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

education, then arranged logically according to the emerging concepts and codes explaining the data were determined accordingly. Accordingly, the subjects of public education, foreign language education, moral education, Turkish teaching, literature teaching, textbooks, lifelong education were coded.

According to the findings and results; Mehmet Akif Ersoy is a public educator. He prioritizes public education, finds the public's reading of books and newspapers insufficient, and emphasizes that book-newspapers are of little use to the public. According to him, translated books are not suitable for the level of the people. Works should be given in plain Turkish appropriate to the level of the people. Mosques are non-formal education institutions for public education, but mosque teachers do not have enough equipment in public education. It emphasizes the importance of the works of public educator Ahmed Mithat Efendi and Şemseddin Efendi. He recommends moral education and moral education in literature with wise poems, writings. There are deficiencies in giving national moral values to children. In Arabic, Turkish, Persian and French lessons taught in schools, there are major deficiencies in helping students acquire target behaviors. Grammar is taught in books that are not suitable for student level, but this is not enough. In particular, French education should not be taught to every student, but to voluntary students. Textbooks taught in primary and secondary education are not pedagogical. The principle of 'relevance to the student' is not followed in the writing of these books. Since families are not aware of this issue, they cannot be beneficial to children. In this regard, the Minister of Education is expected to open a competition and have the textbooks prepared according to the level of the students. Mehmet Akif Ersoy has embraced lifelong education and has benefited from education opportunities everywhere.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Articles, Educational thought.

1. GİRİŞ

Üstün hayatı ve eserleri ile milletimize ve İslam dünyasına örnek olan nadir şahsiyetlerden biri Mehmet Akif Ersoy'dur. Ersoy; bu vatanın yetiştirdiği kıymetli şahsiyetlerden, İstiklal Marşı'mızın şairi, Milli Mücadelenin manevi önderi, Birinci Meclis Burdur mebusu, mütefekkir, yazar, mütercim, muallim, veteriner, sporcu, hafız ve müfessir özelliklerine sahiptir. O, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına tanıklık etmiş, yıkılış süreciyle birlikte meydana gelen sancılı olaylara şahitlik etmiş, bağımsızlık mücadelesi içinde değerli fikirleri, vatan sevgisi, ilmi, edebi kişiliği, İslam tasavvuru ve örnek ahlakı ile milletimizin kalbinde önemli bir yere sahip olmuştur (Yıldırım ve Karaçöl, 2022, 5).

Yaşadığı zorlu dönemdeilmekilmek dizeleriyle, yazılarıyla, yurdu dört bucak gezerek ve anlatarak mücadele vermiş, problemler üzerinde kafa yormuş, çözüm önerileri getirmiştir. O, dert sahibidir, İslam ve Türk Dünyası'nın, İslam coğrafyasının içine düşmüş olduğu acı, buhranlı durumu, ruhunun derinliklerinde hissetmiş, yudum yudum yaşamış ve eserleriyle okuyuculara yaşatmıştır (Tuna, 2021, 38).

İstiklal Marşı Şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un şiirleri dışında Sırat-ı Müstakim ve Sebilü'r-Reşad dergilerinde makaleleri bulunmaktadır. Ersoy'un şiirlerinin toplandığı Safahat adlı eserinde eğitim görüşleri ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır (Tuna, 2020; Tuna, 2021; Tuna, 2022). Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde eğitim düşüncesi incelenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- 1- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde halk eğitime dair düşünceleri nelerdir?
- 2- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde yabancı dil eğitime dair düşünceleri nelerdir?
- 3- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde ahlak eğitime dair düşünceleri nelerdir?

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

- 4- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde Türkçe ve Edebiyat öğretimine dair düşünceleri nelerdir?
- 5- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde ders kitaplarına dair düşünceleri nelerdir?
- 6- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde yaşam boyu eğitime dair düşünceleri nelerdir?
- 7- Mehmet Akif Ersoy'un makalelerinde farklı konularda eğitime dair düşünceleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine dayalıdır. Çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un elli üç makalesi incelenmiş, eğitimle ilgili olan 29 makale seçilmiştir. 20 makale Sırat-ı Müstakim, 8 makale Sebilü'r-Reşad, 1 makale Servet-i Fünun dergilerinde yayınlanmıştır. Makalelerde eğitim ile ilgili görülen cümleler bulgu olarak saptanmış, elde edilen bulgulara nitel veri analizlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Bu amaçla toplanan veriler önce eğitim olarak kavramsallaştırılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmiş ve buna göre veriyi açıklayan kodlar saptanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Buna göre halk eğitimi, yabancı dil eğitimi, ahlak eğitimi, Türkçe öğretimi, edebiyat öğretimi, ders kitapları, yaşamboyu eğitim konuları kodlama yapılmıştır. Kategorilerden oluşturulan üst tema eğitim olarak saptanmıştır. Bu aşamada elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

3.1. Halk Eğitimi

Mehmet Akif camilerin yaygın eğitim kurumu olmasını ister. Camiler milletin fikirlerinin aydınlatılması için uygun yerlerdir. Burada Kur'an ve hadis hakikatleri halka anlatılabilir, öğretilir. Ancak bu fırsatın değerlendirildiğini söylemek zordur. Camideki insanlara toplum konuları gereklidir, insanların uykusunu getirecek okuma şekilleri ve bilgileri anlatmak yanlıştır. Bu konuda cami hocaları yeterli değildir. Vaaz veren hocalar milletin geçmişini bilmeli ve onları geleceğe hazırlamalıdır. Yetersiz hocalar dini eğitime zarar vermektedir. Aynı durum hac için de geçerlidir. Hacdan ve haccın yapıldığı Hicaz mekânından yaygın eğitim kurumu olarak yararlanılmalıdır. Hacca akli başında insanlar gitmeli, orada diğer insanlarla tanışmalı, birlik, beraberlik kurulmalıdır. Müslümanların toplumsal hastalıkları ortaya konularak bunlara çare aranmalıdır. Bu konuda geçen seneki hacda bir ümit ortaya çıkmıştır, bunun devamı gelmelidir (Mehmet Akif, 71-76).

Mehmet Akif kıraathanede beklerken iki kişinin tartışmasına şahit olur. Tartışmada halk eğitiminin önceliği ileri sürülür. Mehmet Akif tartışmanın sonunu dinleyemeden arkadaşının gelmesiyle oradan ayrılır. Burada yorum yapmayan Mehmet Akif, halk eğitimi önemseydiği için bu yazıyı yayımlar (Mehmet Akif, 99-103).

Rusya'daki yenilik hareketlerinde yazarlar tarafından gazete, hikâye, roman yazımı, basımı ve amaçları üzerinde duran Mehmet Akif, bu çabanın halkın aydınlatılmasında yararlı olduğunu belirtir. Bizde ise halkın kitap-gazete okuma durumunun İstanbul'daki bir avuç aydını dışında pek olmadığını, zaten kitap-gazetelerin de halkın çok az faydasına olduğunu ifade eder. Tercüme kitapları ise okumak ve anlaşılma konusunda yetersizdir. Halk için yazılan eserler, yazılar yok denecek kadar azdır. Rusya'da yazarlar halka gereken tarım, hayvancılık, hukuk, vergi, sağlık gibi pek çok konuda onların anlayacağı bir üslupla, küçük kitaplar yazarak bastırılmış, ucuz fiyatla satılmış, halka faydalı olmuşlardır. Hatta halkın içine girip, onlarla beraber yaşayarak hem sorunları görmüş hem de halkı aydınlatmışlardır. Atmış, yetmiş senelik çalışma sonucu Rusya'da inkılap olmuştur ve halk bilinçli olduğu için eski sistemi istememektedir. Basılan kitaplarla haklarını öğrenmekte ve kullanmaktadır. Osmanlı

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ülkesinde acaba halk meşrutiyet, özgürlük, eşitlik sözcüklerinin anlamını biliyor mu? Hayır, çünkü basılan gazete ve kitaplar genel olarak onlara faydalı değildir. Bizim yazarlarımız para, şöhret ve alkış için bu işi yapmaktadır (Mehmet Akif, 105-114).

Mehmet Akif, Sebilü'rreşad'da edebiyat yoluyla halk eğitimi yapıldığı, edebe dikkat edildiği, edepsizliğin başladığı yerde edebiyatın bittiğini belirtir. Bu edebiyat milli, hakiki ve insanidir. Sade dil kullanılmakta ve Türkçenin gücüne inanılmaktadır. Halkın anladığı dilde yazılmayan eserler ölmeye mahkûmdur (Mehmet Akif, 217-221).

Mehmet Akif, vefat eden iki halk eğitimcisi ile ilgili görüşlerini açıklar. Bir halk eğitimcisi olan Manastırlı İsmail Efendi kendini çok yetiştirmiş ve geliştirmiştir. Derslerinde derinlemesine bilgiye sahipti. İleri düzeyde olan öğrenciler için çok faydalı idi. Ancak başlangıç düzeyindeki öğrenciler o kadar istifade edemezdi. Öğrencileri konuşturmadan hoşlanırdı. Arapçayı iyi bildiği için Mısırda basılan eserleri takip eder, Batı dünyası eserlerinden de haberdar olurdu. Tefsir alanına vakıf idi. Şakir Efendi Hoca ile yaptıkları ilmi bir konuda, o sıralar ortaokul öğrencisi olan Mehmet Akif, kendi hocası olan Şakir Efendiyi tutmuş, Mehmet Akif'in babası ona taraf tutmasının doğru olmadığını, konunun derin olduğunu, objektif olması gerektiğini söylemiştir. Mehmet Akif, yine başka bir halk eğitimcisi Ahmed Mithat Efendi'nin çalışmalarından övgü ile söz eder. Onun millete hocalık ettiğini, eğittiğini, kütüphaneler dolusu faydalı eserler yazdığını belirtir. Bu eserlerden bütün insanlar yararlanmıştı. Kendisi Darü'sşafaka'da yetimlere ders verirken, onlarla ilgilenirken vefat etmiş, cenazesini kıldırın hoca onu şehid olarak kabul etmiştir (Mehmet Akif, 257-262).

Avrupa'da birçok doğu bilimci ile tanışan Mehmet Akif, bunlardan biri dışında hepsinden hoşlanmaz. Hoşlandığı doğu bilimci, Osmanlı Devletinde aydınların halka uzak kişiler olduğunu, bu nedenle kalkınmanın olmadığını belirtir. Halk eğitimi gereklidir ve Mehmet Akif bu fikri destekler. Osmanlı Devleti içindeki toplumlara kendi hocaları tarafından eğitime görevi verilmelidir. Her topluma kendi içinden hoca verilmesi, halk eğitimindeki başarıyı sağlayacaktır. Bu başarı ülke geneline de yansıtacaktır. Köy Hocası Dergisi bu konuda öncü niteliğinde olup son derece faydalıdır. Mehmet Akif, dergiyi çıkaran Vahid Beyefendiyi tebrik ve teşvik etmiştir (Mehmet Akif, 289-296).

Mehmet Akif, kendine yöneltilen eleştirilere cevap vererek şiirleriyle halkı aydınlatma amacı taşıdığını belirtir. Çalışmaları ile onun bir halk eğitimcisi olduğu ifade edilebilir (Mehmet Akif, 305-307).

3.2. Yabancı Dil Eğitimi

Okullarda dil dersleri programların önemli bir bölümünü teşkil etmektedir. Osmanlı Türkçesi, Arapça ve Farsça ile yakından ilişkili olduğu için dil derslerine önem verilmesi normaldir. Süre olarak programlarda bilim derslerine ayrılan sürenin iki hatta üç katı süre dil öğretimine ayrılmıştır. Acaba bu dersler nitelikli bir şekilde verilmekte midir? Örneğin Arapça, kurallar ezberletilir ama hazmedilmez, anlaşılmaz. Hocaların bu yöntemi öğrencileri Arapçadan yıldırılmaktadır. Bu yöntemle Arapça öğrenilememektedir. Öğrenci kuralları bilse de bir Arapça kitabı, gazeteyi okuyup anlayamamaktadır. Türkçe yazılmış Arapça öğretim kitaplarında ise, teorik bilgiler ve detaylar yer almakta, uygulamalı örneklere önem verilmemektedir. Öğretimde kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru gidilmelidir. Şiirlerden, hikâyelerden oluşan kitaplar kullanılmalıdır. Bu görüşler Farsça öğretimi için de geçerlidir (Mehmet Akif, 77-84).

Okullarda Fransızca eğitiminde yanlışlar yapılmaktadır. Eğitime önce Fransız çocukları için yazılmış dilbilgisinden başlanmaktadır. Çocuklarımız dilbilgisini öğrenmekte ancak konuşmayı anlamamakta ve konuşamamaktadırlar. Mehmet Akif yeni bir soru ortaya atar:

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Fransızca'yı bütün okullarda okutmak ne derece doğrudur? Bu öğretim biçimi ile okullarda Fransızca öğretmek mümkün değildir. Öğrencilerin hepsine gelecekte kullanmayacakları, onlara gerekmeyecek bir dili öğretmek yanlıştır. İlkokul ve ortaokul öğrencileri Fransızca ile meşgul edilmemeli, bunun yerine diğer gerekli derslere yoğunlaşmalıdır. Bu öğretim kademelerini bitiren öğrenciler seçecekleri mesleğe göre dil öğrenmelidir. Bu daha etkili ve verimli bir yoldur. Eğitim Bakanlığı okullardan Fransızca'yı kaldırmalıdır ve bunun yerine Fransızcanın yeni yöntemlerle öğretildiği sınıflar açarsa amaca ulaşılabilir. O, Fransızca'yı ihtiyacı olanlar okusun, olmayanlar kendilerine daha yararlı dersleri alsın görüşünü savunur (Mehmet Akif, 91-94).

Mehmet Akif, Fransa devletinin Osmanlı devletine ve milletine olumsuz politikaları sonucu Fransızca öğretiminden vazgeçmek isteyenleri eleştirir. Çünkü eskiden beri okullarda Fransızca öğretimi ve Fransa'ya giden öğrencilerin dil öğrenimleri başarısızdır. Ona göre dil öğreniminde amaçlara ulaşılamamıştır (Mehmet Akif, 265-266).

3.3. Ahlak Eğitimi

Vapurla Beykoz'a giden Mehmet Akif, birkaç yıl önceki öğretmenlik hatırasını hatırlar. Özel ders vermek üzere bir yazlık eve gittiğinde ailenin sözünü yanlış anlayan çocuk Mehmet Akif'ten korkar (Hoca gelmiş-umacı gelmiş). O, bunun gibi çocuklara sadece bilim derslerinin verilmesini ve milli manevi değerlerin verilmemesini eleştirir (Mehmet Akif, 41-44).

Ona göre çocuklarımızı eğitim ve öğretim için yabancı okullara vermek doğru değildir. Okulların hem bilim ve feni hem de milli ve manevi değerleri etkili ve verimli vermesi gerektiği üzerinde duran Mehmet Akif, bunu başkasından beklemenin yanlış olduğunu, okulu kendi insanımızın yapması gerektiğini vurgular. Örnek olayda Lehistan Müslümanlarından bir kişinin çocuğunun eğitimi için İstanbul'da kaliteli bir okul aradığını, tavsiye edilen okulda Hristiyanlık eğitimi verildiğini, bu nedenle vazgeçtiğini, istediği nitelikte bir okul bulamadığını anlatır (Mehmet Akif, 129-133).

3.4. Türkçe ve Edebiyat Öğretimi

Mehmet Akif Türkçenin sadeleştirilmesini gerekli görür ancak bu iş yapılırken orta yolun bulunması ister. Ona göre yerleşmiş, bilinen kelimeler kalmalı, hiç bilinmeyen kelimeler de alınmamalıdır (Mehmet Akif 57-61).

Mehmet Akif, şanlı Osmanlı tarihinin göz kamaştırdığını ancak bunun edebiyat tarihine yansıtılmadığını üzüntü ile açıklar. Edebiyatçılar kendilerine önceleri Fars edebiyatını, İran şairlerini örnek almışlar, daha sonra Arap edebiyatını taklit etmiştir. Edebiyat tarihimizde hikmet yoluyla yazılan ahlak eğitiminin yapıldığı şiirler maalesef çok azdır. Arap edebiyatı bu konuda çok üstündür. Edebiyatçılarımız İran'ın Senai, Sa'di gibi ilim ve hikmet sahibi edebiyatçıları yerine yalancı ve kafa karıştıran sembolistleri örnek almıştır. Edebiyatın ahlakla ilişkisi düşünülmemiştir. Taklide dayalı edebiyat eserleri, okuyanları ya uyuşuk ya da ahlaksız hale getirir. Doğu edebiyatından istifade edilemediği gibi bugün Batı edebiyatından da istisnalar dışında istifade edilememiştir. Ülkenin hikmetli şiirler ve yazılarla edebiyatta edep eğitimi, ahlak eğitimine ihtiyacı vardır (Mehmet Akif, 5-9).

O, edebiyat öğretmenin önemini bir örnek olayla açıklar. Yasak olmasına rağmen içki içen üç gencin edebiyatı kullanarak cezadan kurtulduklarını hikâye eder (Mehmet Akif, 165-168).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

3.5. Ders Kitapları

Mehmet Akif, ülke olarak ilerlemenin yolunu günün şartlarına bir diğer deyişle çağın gereklerine uygun bir eğitim ile olacağı saptamasını yapar. Yeni nesli eski neslin şartlarına göre eğitmek cinayettir. O kendi çocukluğunun muhasebesini yapar, bir sürü gereksiz bilgi verildiğini, ezbere dayalı eğitim yapıldığını, sekiz yaşında ezberlediklerini ancak otuz sene sonra anlayabildiğini belirtir. Bugün de yazılan ders kitaplarının pedagojik değildir. Öğrenciye düzeyine uygunluk ilkesine uyulmamaktadır. Ailelerin birçoğu bu konuda bilinçli değildir. Bu konuda Eğitim Bakanlığı ilk, orta ve lise kitapları için yarışma düzenlemelidir. Böyle bir yarışma öncesinde küçük bir imtihan yapmalı, bu imtihanda başarılı olanlara ücret karşılığı kitap yazdırmalıdır. Eğitim Bakanı Emrullah efendiden bunlar beklenmektedir (Mehmet Akif, 63-66).

Arapçadan Türkçeye Kamus, Vankulu ve Ahteri olmak üzere üç sözlük bulunmaktadır. Bir de tercüme eser bulunmakta, ancak bunlar yetmemektedir. Arapçadan Türkçeye yeni sözlük ihtiyacı söz konusudur. Eğitim Bakanlığı Arapça dilinin öğretimine önem vermektedir. Bakanlık bir yarışma açarak ve ön çalışma yaptırarak şartları en iyi yerine getiren kişiye kitap yazdırılmalıdır (Mehmet Akif, 95-98).

Okul kitapları yenilenmesi, öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun yazılmaya başlanması önemli gelişmelerdir. Öğrenci düzeyine uygun yazılmış bir okul kitabı olarak Selim Sabit Efendi'nin İslam dininin belli başlı ilkelerini ve kurallarına öğreten ilmihal kitabı bu konuda olumlu bir örnektir. Burada öğretmen çalışma kitabı da bulunmaktadır. Bu kitap eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilmiş ve kitabın yazarına telif ücreti ödenmiştir. Bu durum hem çocuklarımız hem de yazarı için sevindiricidir (Mehmet Akif, 149-151).

Mehmet Akif, o günlerde ülkede yayılan kolera hastalığı için duadan önce tıbbi çarelere başvurulması gerektiğini, eskiden medreselerde zorunlu tıp ve sağlık eğitimi derslerinin olduğunu, koleraya karşı doktorların yeme-içme ve temizliğe dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Mehmet Akif, 159-163).

Ortaokullarda Şeyh Sadi Şirazi'nin Gülistan kitabının öğretiminde yanlışlar yapılmakta, çocukların düzeyine uygun olmayan parçalar öğretilmeye çalışılmakta ancak başarılı olunamamaktadır. Mehmet Akif, bu eseri ve aynı yazarın Bostan adlı eserini ilerleyen yaşlarında anladığını ifade eder. Küçük hakikatlerden büyük dersler çıkarmayı da bu eserden öğrendiğini açıklar (Mehmet Akif, 169-172).

3.6. Yaşam Boyu Eğitim

Mehmet Akif, İkdam Gazetesinde müstear ad kullanarak dil ve edebiyat üzerine yazılar yazan bir yazarı çok beğenmekte, takdir etmektedir. Bu yazarı araştırınca onun Emrullah Efendi olduğunu öğrenir (Emrullah Efendi daha sonra iki kez Eğitim Bakanı olarak görev yapacaktır). Mehmet Akif, Emrullah Efendi ile tanışmış, sohbetlerinde bulunmuş, arkadaşlarını da sohbetlere götürmekten geri durmamıştır. Sohbetlerden yararlanmış, görüş-alışverişleri sonucu bilgisi artmıştır. Emrullah Efendi Galatasaray Lisesi'ne müdür olarak atanmış ancak İstanbul gazeteleri haksız yere onu eleştiren yazılar yazmış, müdürlüğü on gün sürmüştür. Mehmet Akif eleştirilerin acele bir şekilde yapıldığını, Emrullah Efendinin nitelikli bir eğitimci olduğunu, ona haksızlık yapıldığını belirterek onu savunmuştur (Mehmet Akif, 19-26).

Mehmet Akif, arkadaşı ile birlikte vapurda giderken bir kişi ile tanışır. Onun matematik bilimi alanında çok eserinin olduğunu öğrenir. Elli beş-atmış yaşlarındaki bu kişi şu an bir yerden talep gelmediği için eğitimcilik tapmamaktadır. Mehmet Akif, eğitimci kaynağının etkili ve

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

verimli kullanılmamasına üzüldür. Bu konuda arkadaşları ile birlikte çok bilgili birisinden ilim talep ettiklerini, bu âlimin kabul ettiğini ancak ilerleyen haftalarda eğitim almada birlikte hareket edemediklerini, arkadaşlarının şartları yerine getirmemesi nedeniyle bu fırsatı kaçırdıklarını bir anı olarak anlatır (Mehmet Akif, 135-142).

O, eski anılarını yâd ederken Hicri Efendi Hocayı anlatır. Ondan yaşam boyu öğrenme ilkesiyle çeşitli mekânlarda ders dinlediği, her yerde eğitim yaptıklarını ve yararlı olduğunu açıklar (Mehmet Akif, 173-177).

Mehmet Akif bir eser okunurken eleştirel okuma yapılmasını ister. Bunu için sağlam kafa ve sağlam yürek gerektiğini söyler. Ayrıca o sahada derinlemesine bilgi sahibi de olmak gerekmektedir. Objektif ve tarafsız olarak eleştirel okuma yapılabilir (Mehmet Akif, 223-228).

O, ülkenin başına gelen felaketlerden ders alınması gerektiğini, insanların birbirleriyle uğraşmak yerine birlik beraberlik içinde olmalarını ister. Hükümetin işlerine karışmayarak insanların kendi aralarında barış sözleşmesi yapmasını ifade eder (Mehmet Akif, 253-256).

Mehmet Akif'e göre atalarımız bol bol tarih okur, bilgileri, kültürleri artar, dünyayı buna yorumlamış. Ancak bugün bu özelliğimiz kalmamıştır. Başımıza gelen felaketlerden ibret de alınmamaktadır. Bu konuda gençlerimizden şairlerimize, bilim insanlarından hocalara, yazarlara kadar herkes sorumludur. Bunların içinde istisnalar bulunmaktadır. Onlardan biri Şemseddin Efendidir ve yazdığı kitap okumaya, tavsiye edilmeye değerdir. Bu eser bizi ölüm uykusundan silkinip kaldıracak bir eserdir. Mehmet Akif şunu önerir: Ümitsizliğe düşmeden çalışalım, çalışalım, çalışalım (Mehmet Akif, 271-275).

3.7. Farklı Konularda Eğitim

Mehmet Akif, 1908 yılında İstanbul Üniversitesine yeni hocaların atanmasını coşku ile müjdelemektedir. Bu hocaların birçoğu alanında tanınmış bilim insanlarından oluşmaktadır. Bunların içinde Arap Edebiyatı Hocası Ali Fehmi Efendinin niteliğinden övgü ile söz etmektedir. O, Arap dili ve edebiyatına son derece vakıf, bu alanda eserler veren bir kişidir. Eserlerini yazarken oldukça titiz olan Ali Fehmi Efendi, kütüphane kütüphane dolaşmaktan ve para harcamaktan çekinmez. Mehmet Akif üniversite öğrencilerine, bu hocadan sonuna kadar istifade etmelerini, soru sormaktan çekinmemelerini tavsiye eder. Eğitim Bakanlığını bu isabetli atamadan ve öğrencileri de başarılarından dolayı tebrik eder (Mehmet Akif, 1-4).

Mehmet Akif, bilimsel araştırmalarda önyargıya karşı çıkar. Bir konuda yargıya varmak için bilimsel araştırmanın tam olarak yapılması gerektiği, sadece kulaktan dolma bilgilerle hakikate ulaşamayacağı üzerinde durur. Felsefe, kelam, tasavvuf bilimlerinden örnekler verir. Bunun yanında felsefe konusunda objektif bir eseri de örnek olarak gösterir (Mehmet Akif, 179-187).

Sebilü-rreşad Dergisi'nde bilimsel ve sağlık konularında yazılar yazan ve parlak bir öğrenci olan genç Cevdet'in vefatı üzerine, okulun öğretmenlerinden İsmail Hakkı, Mehmet Akif'e taziye mektubu göndermiştir. Öğrencinin vefatına üzülen Mehmet Akif, çalışkan gencin geleceğinin güzel olacağını beklediğini ancak bunun mümkün olmadığını belirtir (Mehmet Akif, 281-283).

4. SONUÇ

Mehmet Akif camilerin yaygın eğitim kurumu olmasını ister. Camiler milletin fikirlerinin aydınlatılması için uygun yerlerdir. Burada Kur'an ve hadis hakikatleri halka anlatılabilir, öğretilir. Hacdan ve haccın yapıldığı Hicaz mekânından yaygın eğitim kurumu olarak

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

yararlanılmalıdır. O, halk eğitiminin önceliğini kabul eder. Mehmet Akif Osmanlı devletinde halkın kitap-gazete okuma durumu olarak İstanbul'daki bir avuç aydın dışında pek olmadığını, kitap-gazetelerin de halkın çok az faydasına olduğunu ifade eder. O, Sebilü'rreşad'da edebiyat yoluyla halk eğitimi yapıldığı, bu edebiyatın sade dilde, milli, hakiki ve insani olduğunu belirtir. Mehmet Akif, vefat eden iki halk eğitimcisi Manastırlı İsmail Efendi ve ile ilgili görüşlerini açıklar. Bir halk eğitimcisi olan Manastırlı İsmail Efendi ve Ahmed Mithat Efendi'nin yapmış olduğu hizmetleri överek açıklar. Halk eğitimi gereklidir ve Mehmet Akif bu fikri destekler. Osmanlı Devleti içindeki toplumlara kendi hocaları tarafından eğitime görevi verilmelidir. Her topluma kendi içinden hoca verilmesi, halk eğitimindeki başarıyı sağlayacaktır. Bu başarı ülke geneline de yansıtacaktır. Çalışmaları ile Mehmet Akif'in bir halk eğitimcisi olduğu ifade edilebilir.

Okullarda Arapça ve Farsça öğretimi nitelikli değildir. Öğretimde kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru gidilmelidir. Şiirlerden, hikâyelerden oluşan kitaplar kullanılmalıdır. Okullarda Fransızca eğitiminde yanlışlar yapılmaktadır. Fransızca öğretimi lise düzeyinde ve isteğe bağlı olmalıdır. Mehmet Akif, Fransa devletinin Osmanlı devletine ve milletine olumsuz politikaları sonucu Fransızca öğretiminden vazgeçmek isteyenleri eleştirir.

Çocuklara sadece bilim derslerinin verilmesini ve milli manevi değerlerin verilmemesini eleştirmiştir. Mehmet Akif, okulların hem bilim ve feni hem de milli ve manevi değerleri etkili ve verimli vermesi gerektiğini, bu okulları kendi insanımızın yapması gerektiğini vurgular.

Mehmet Akif Türkçenin sadeleştirilmesini gerekli görür ancak bu iş yapılırken orta yolun bulunması ister. Ona göre ülkenin hikmetli şiirler ve yazılarla edebiyatta edep eğitimi, ahlak eğitimine ihtiyacı vardır. Mehmet Akif, edebiyat öğretmenin önemini bir örnek olayla açıklar. Yasak olmasına rağmen içki içen üç gencin edebiyatı kullanarak cezadan kurtulduklarını hikâyeye eder.

Mehmet Akif, ülke olarak ilerlemenin yolunu çağın gereklerine uygun bir eğitim ve ders kitaplarının yeniden yazılması ile olacağı saptamasını yapar. Arapçadan Türkçeye yeni sözlük ihtiyacı söz konusudur. Eğitim Bakanlığı bu sözlüğü şartlarını ilan ederek yazdırmalıdır. Öğrenci düzeyine uygun bir okul kitabı ve öğretmen çalışma kitabının yazılması ve Eğitim Bakanlığının bunu kabul ederek ders kitabı olarak eğitim sisteminde yer alması son derece önemli bir gelişmedir. Mehmet Akif, o günlerde ülkede yayılan kolera hastalığı için duadan önce tıbbi çarelere başvurulması gerektiğini belirtir. Ortaokullarda Şeyh Sadi Şirazi'nin Gülistan kitabının öğretiminde yanlışlar yapılmakta, çocukların düzeyine uygun olmayan parçalar öğretilmeye çalışılmakta ancak başarılı olunamamaktadır.

Mehmet Akif, hakkında haksız eleştiri yapılan Emrullah Efendinin nitelikli bir eğitimci olduğunu, eleştirilerin acele bir şekilde yapıldığını, bunun haksızlık olduğunu belirterek onu savunmuştur. Mehmet Akif, eğitimci kaynağının etkili ve verimli kullanılmamasına üzülmüştür. Toplu eğitimde gurup olarak şartlara uyularak hareket edilmesinin bizde eksik olduğunu belirtir. Yaşam boyu öğrenme ve her yerde eğitim ilkelerine uygun olarak Mehmet Akif, Hicri Efendi Hoca'dan bir süre değişik mekânlarda ders almıştır. Mehmet Akif, objektif, tarafsız ve derin bilgiye sahip olunarak olarak eleştirel okuma yapılabileceğini ifade eder. O, ülkenin başına gelen felaketlerden ders alınması gerektiğini, insanların birbirleriyle uğraşmak yerine birlik beraberlik içinde olmalarını isteyerek barış eğitimi ileri sürer. Mehmet Akif'e göre atalarımız bol bol tarih okur, bilgileri, kültürleri artar, dünyayı buna yorumlamış. Ancak bugün bu özelliğimiz kalmamıştır. Başımıza gelen felaketlerden ibret de alınmamaktadır.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmet Akif, 1908 yılında İstanbul Üniversitesine yeni hocaların atanmasını coşku ile müjdelemiş, öğrencilere onlardan sonuna kadar yararlanmalarını tavsiye etmiştir. O, bilimsel araştırmalarda önyargıya karşı çıkar. Bir konuda yargıya varmak için bilimsel araştırmanın tam olarak yapılması gerektiği, sadece kulaktan dolma bilgilerle hakikate ulaşılamayacağı üzerinde durur. Toplumla nice güzel yazıları ile faydası olan bir genç öğrencinin vefatı Mehmet Akif'i derinden yaralamış ve üzmüştür.

KAYNAKÇA

- Mehmet Akif. (1326). Darü'l Fünun Talebesine Mühim Bir Tebşir. 6 T. Sani 1324, 24 Şevval 1326, *Sırat-ı Müstakim*, C.:1, aded:13, s. 198,199, (Akt. Şengüler, 2013, 1-4).
- Mehmet Akif. (1327). Mukallidliği de Yapamıyoruz. 17 Eylül 1325, 15 Ramazan 1327, *Sırat-ı Müstakim*, C.:3, aded:56, s. 54-55, (Akt. Şengüler, 2013, 5-9).
- Mehmet Akif. (1328). Eski Hatıralar. 8 Nisan 1326, 11 R.ahir 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 85, s. 114-116, (Akt. Şengüler, 2013, 19-26).
- Mehmet Akif. (1328). Eski Hatıralar. 6 Mayıs 1326, 10 C.evvel 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 89, s. 188, (Akt. Şengüler, 2013, 41-44).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 27 Mayıs 1326, 1 C.ahir 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 92, s. 237-238, (Akt. Şengüler, 2013, 57-61).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 3 Haziran 1326, 8 C.ahir 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 93, s. 263-264, (Akt. Şengüler, 2013, 63-66).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 17 Haziran 1326, 22 C.ahir 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 95, s. 290-291, (Akt. Şengüler, 2013, 71-76).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 24 Haziran 1326, 27 C.ahir 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 96, s. 304-305, (Akt. Şengüler, 2013, 77-84).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 8 Temmuz 1326, 14 Receb 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 98, s. 340-341, (Akt. Şengüler, 2013, 91-94).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 29 Temmuz 1326, 5 Şaban 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 101, s. 384, (Akt. Şengüler, 2013, 95-98).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 5 Ağustos 1326, 12 Şaban 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:4, aded: 102, s. 403, (Akt. Şengüler, 2013, 99-103).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 26 Ağustos 1326, 4 Ramazan 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 105, s. 6-8, (Akt. Şengüler, 2013, 105-114).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal. 16 Eylül 1326, 25 Ramazan 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 108, s. 59-60, (Akt. Şengüler, 2013, 129-133).
- Mehmet Akif. (1328). Eski Hatıralar. 23 Eylül 1326, 2 Şevval 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 109, s. 73-74, (Akt. Şengüler, 2013, 135-142).
- Mehmet Akif. (1328). Yeni Bir Mektep Kitabı. 8 T.evvel 1326, 16 Şevval 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 111, s. 115-116, (Akt. Şengüler, 2013, 149-151).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal Koleraya Dair. 4 T.sani 1326, 15 Z.Ka'de 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 115, s. 178-179, (Akt. Şengüler, 2013, 159-163).
- Mehmet Akif. (1328). Lataif-i Arabdan Kişizadeler. 4 T.sani 1326, 15 Z.Ka'de 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 115, s. 181, (Akt. Şengüler, 2013, 165-168).
- Mehmet Akif. (1328). Hasbihal Sa'di. 25 T.sani 1326, 5 Z.hicce 1328, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 118, s. 227-228, (Akt. Şengüler, 2013, 169-172).
- Mehmet Akif. (1329). Eski Hatıralar. 30 K.evvel 1326, 11 Muharrem 1329, *Sırat-ı Müstakim*, C.:5, aded: 123, s. 311-312, (Akt. Şengüler, 2013, 173-177).
- Mehmet Akif. (1329). Hasbihal. 16 Haziran 1327, 3 Receb 1329, *Sırat-ı Müstakim*, C.:6, aded: 147, s. 257-259, (Akt. Şengüler, 2013, 179-187).
- Mehmet Akif. (1330). Edebiyat. 24 Şubat 1327, 19 R.evvel 1330, *Sebilü'rreşad*, c.8-1, aded: 183, s. 9-10, (Akt. Şengüler, 2013, 217-221).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

- Mehmet Akif. (1330). İntikad. 1 Mart 1328, 25 R.evvel 1330, *Sebilü'rreşad*, c.8-1, aded: 184, s. 21-22, (Akt. Şengüler, 2013, 223-228).
- Mehmet Akif. (1330). Makalat Hasbihal. 22 T.sani 1328, 26 Z.hicce 1330, *Sebilü'rreşad*, c.9-2, aded: 221, s. 232-233, (Akt. Şengüler, 2013, 253-256).
- Mehmet Akif. (1330). Makalat Ya Hasreten Ba'de Hasretin Ale'l Müslimin. 20 K.evvel 1328, 23 Muharrem 1330, *Sebilü'rreşad*, c.9-2, aded: 225, s. 300-302, (Akt. Şengüler, 2013, 257-263).
- Mehmet Akif. (1330). Makalat Hasbihal. 3 K.sani 1328, 8 Safer 1330, *Sebilü'rreşad*, c.9-2, aded: 227, s. 336-337, (Akt. Şengüler, 2013, 265-266).
- Mehmet Akif. (1331). Tenkid ve Takriz Zulmetten Nura. 9 Mayıs 1329, 16 C.ahir 1331, *Sebilü'rreşad*, c.10, aded: 245, s. 187-188, (Akt. Şengüler, 2013, 271-275).
- Mehmet Akif. (1332). Bir Mektub ve Bir Cevab. 6 Mart 1330, 21 R.ahir 1332, *Sebilü'rreşad*, c.12, aded: 288, s. 39-40, (Akt. Şengüler, 2013, 281-283).
- Mehmet Akif. (1337). Köy Hocası. 12. K.evvel 1334, 8 R.evvel 1337, *Sebilü'rreşad*, c.15, aded: 382, s. 331-332, (Akt. Şengüler, 2013, 289-296).
- Mehmet Akif. (1919). Tahkikat-ı Edebiyye Sütunları. *Servet-i Fünun*, c.54, nr. 1429, sy. 360, 2 Teşrinevvel 1335/ 2 Ekim 1919, (Akt. Şengüler, 2013, 305-307).
- Şengüler, İ.H. (2013). Açıklamalı ve Lügatçeli Mehmed Akif Külliyyatı. İstanbul: Kitap rengi Yayınları.
- Tuna, C. (2022). Mehmet Akif Ersoy'un Safahat Adlı Eserinde Eğitim Görüşleri. Fikirleri ve Mücadelesiyle Mehmet Akif Ersoy. (Editörler: Adem Yıldırım ve Betül Karaçöl). Grafiker Yayınları, Ankara: 2022.
- Tuna, C. (2020). Safahat'tan Günümüz İnsan Hakları Eğitimine Yansımalar. *Turkish Studies - Educational Sciences*, cilt.15, sa.2, ss.1267-1285, 2020.
- Tuna, C. (2021). Safahat'ta Öğretim İlke ve Yöntemlerinden Örnek Olay Yöntemi. *Kosova Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2/1, (2021): 36-54.
- Yıldırım, A. ve Karaçöl, B. (2022). Önsöz. Fikirleri ve Mücadelesiyle Mehmet Akif Ersoy. (Editörler: Adem Yıldırım ve Betül Karaçöl). Grafiker Yayınları, Ankara: 2022.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKIF ERSOY AND TÜRKİYE**

Ananda Majumdar

(0000-0003-3045-0056) - ORCID | Connecting Research and Researchers

Ananda Majumdar | University of Alberta - Academia.edu

*Harvard Graduate School of Education (Professional Education as a Child Development Educator, Certificate in Early Education Leadership (CEEL-Series 1,2,3), online) 2017-present

*John. F. Kennedy School of Government, Harvard University, Public Leadership Credentials Courses

*Norquest College (Edmonton, AB, Canada), "LINC" (English Literacy Certificate Program) January 2023 / Early Childhood Pedagogy Certificate

*Vancouver Island University (Nanaimo Campus), British Columbia, Canada, Basic Adult Education (Certification), 2023

The University of Alberta (Bachelor of Education after Degree Elementary, Faculty of Education,

Community Service-Learning Certificate and Certificate in International Learning, CIL) – 2012-2022

Zhejiang University Global Summer Program, Inclusive Development, School of Public Affairs, August 1-15, 2022, Online

Intern, Digital Museum and Diaspora, Migration, GRFDT, New Delhi, India (April 2021-March 2022, Online)

Book Pecker Fellow, Peace X, India (April 1, 2021- September 1, 2021, Online) best fellow in the social science department and computer literacy

Certificate in Migration Studies, GRFDT, New Delhi, India (September 2020-March 2021, Online)

Grant MacEwan University (Diploma in H.R. Management), 2008-2012

Jadavpur University (Master of Arts in International Relations)

Sikkim Manipal University (Master of Business Administration in H.R. and Marketing Management)

MBB College, Tripura University (Bachelor of Arts in Political Science)

Antarctic Institute of Canada (Researcher and Writer), Servicing Community Internship Program (SCiP) Funded by the Government of Alberta

Member of Student Panel, Cambridge University Press,

Member of the Association of Political Theory (ATP) University of Massachusetts

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Student Member of ESA (European Studies Association), Columbia University, U.S.

General Coordinator, Let's Talk Science, University of Alberta

Early Childhood Educator, Brander Garden After School Parents Association

Researcher, Project-based Articles, Antarctic Institute of Canada under Riipen

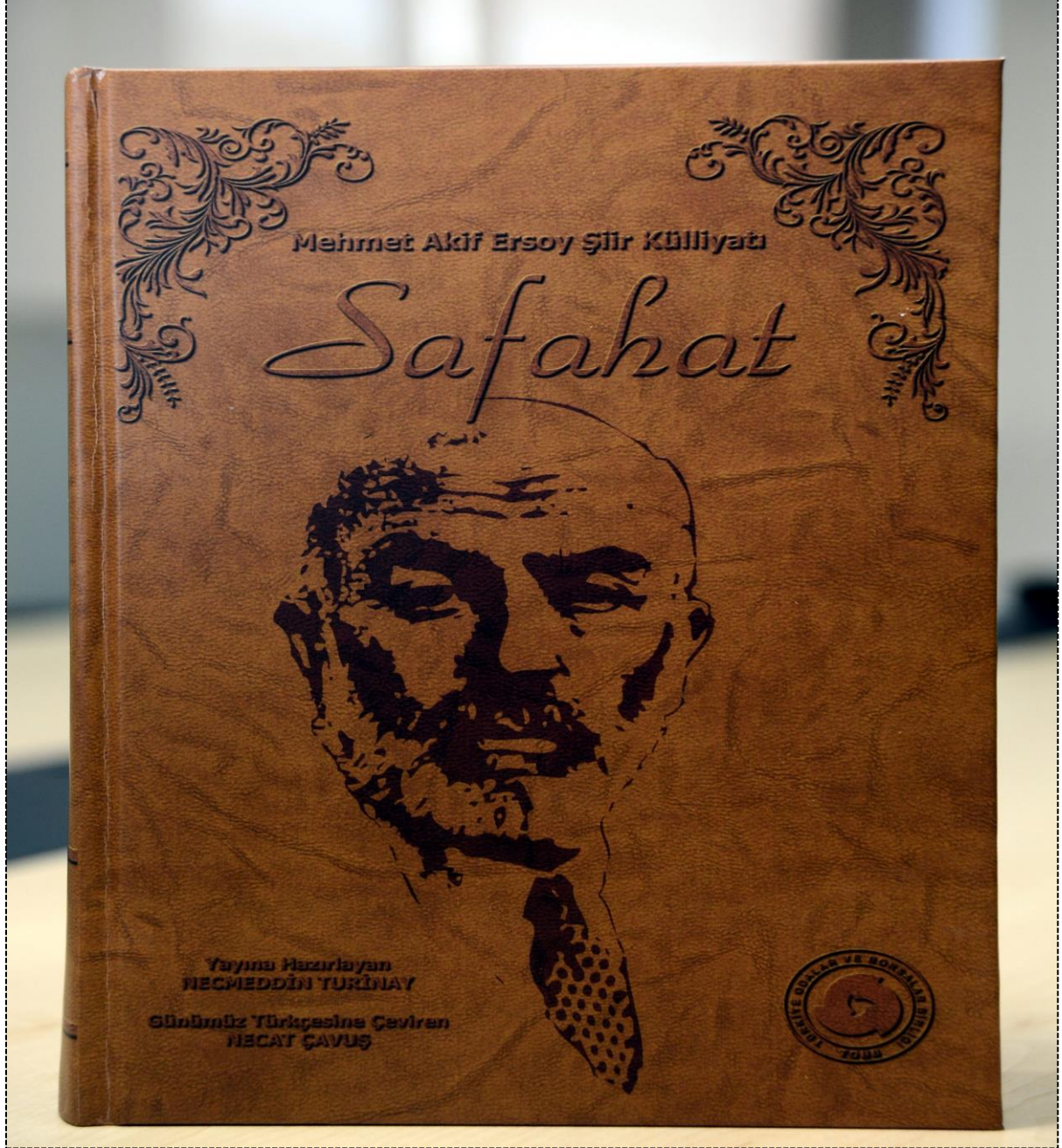

Figure 1: Mehmet Akif Ersoy - Turkish Portraits. (2022, April 19).

<https://www.turkishportraits.com/mehmet-akif-ersoy/>

Abstract: Mehmet Akif Ersoy, The Turkish-Albanian poet, was born in 1873 during the Ottoman era in Istanbul's Fatih district. His father, Mehmet Tahis, was a lecturer at the Fatih

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Madrassa in Istanbul, and his mother, Emine Serife, was Turkish-Uzbek origin. During his education, he studied Arabic, Persian and French. But he left school when his father passed away in 1888 due to facing poverty when a fire destroyed their home. Later, Ersoy started the Mulkiye Baytar Mektebi, a veterinary school where she graduated with honours in 1893. He was interested in poetry, and his first poetry was published in a journal when he graduated. Ersoy worked as a teacher and continued to write poems. He later becomes the editor-in-chief of Sirat-i-Mustakim, a weekly magazine. His famous work Safahat, a collection of 44 poems in various lengths, was published in 1911. His poems were based on social and religious issues. Ersoy was elected as the deputy of the Burdur province in 1920 and entered the parliament. Upon a special request by the then Education Minister Hamdullah Suphi Bey, the poet penned the Istiklal Marsi, Independence March. In the march, Ersoy immortalized Türkiye's battle for survival after World War 1, crowning its national liberation in 1921 during the Turkish war against the war-monger countries. Ersoy donated all the rewards he received from his good speeches and poetry writing to the charity from his independence march. On March 12, 1921, the Grand National Assembly declared Ersoy's poem the national anthem. The Republic of Turkey also adopted Ersoy's poem as the national anthem. Ersoy moved to Cairo, the Egyptian capital city, and learnt Turkish from an Egyptian University. Ersoy returned to Istanbul in 1936 after 11 years of living in Egypt. He passed away on December 27, 1936, in his apartment. Ersoy is remembered through his heritage of poems and memoirs. The objective of the paper is to discuss Mehmet Akif Ersoy. The outcome of the article will be valuable for the readers to study Ersoy's social entity. It will say how Ersoy was connected socially. The methodology has been conducted through documentary analysis. The feature question is, what were Ersoy's poems through which he tried to educate the people by all means?

Keywords: Poems, Social Attention, Teacher, Education School Education, Literature, Linguistic, Work of Arts (Gulistan, Divani), Social Problems and Moral Benefit, Social Values, Patriotism, Self-Righteousness, Unity, Man as Human, Westernization, National Movement, Second Assembly, Social and Political revolution, Educationist, Scholar, Statesman, Informal Adaptive Leader, Writing and Reading, Language Development, Pedagogical Practice, Turkish Youth, Teacher, Child Education, Humour, Word Play, Pasha, Western Education, Religious Education, Social Order, Free School Environment, Peace, Unity, Integrity, Passionate, Belonginess, Heroism.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Introduction: Mehmet Akif Ersoy started his school education at four² in Emir Buhari (Erdal,2009) near Faith and completed his education in many schools. Whatever he learnt from school tried to broaden with a piece of new knowledge through his and people's understanding. He studied Arabic and improved his language education continuously³. His Arabic language learning was more advanced than his school, and he did not like the pattern of Persian taught at school. After the mid-afternoon prayer, the poet continuously studied works of art from his teacher Esad Dede⁴ concepts like 'Hafz Divani,' 'Gulistan,' etc. (Erdal, 2009). From junior high school, he was interested in foreign languages and stood first in Turkish, Arabic, Persian and French classes. After graduating from the Veterinary school, the poet joined the civil service and worked as a teacher. Mehmet Akif as a civil service officer, wrote his poems in Sirat-t Mustakim. He translated the poem from Arabic to Turkish language and provided a private lesson to many. He resigned from the civil service job and continued his teaching position in schools and madrasahs. ⁵Akif Ersoy was appointed a Turkish language professor at the Egypt University during his extended stay in Egypt. He worked for the literature faculty by translating ⁶Koran when he was not lecturing. Akif was appointed as a secretary in an institution called 'Dar-ul-Hikmet-ul-Islamiye, established in High Islamic Council (Erdal,2009).

After the ⁷1st World War, Turkish people fought with the World War winner countries who wanted to share Turkish land. ⁸Mehmet Akif contributed his time during time as an adaptive leader to the people of Turkey in the fight against those rebellious countries. He visited different provinces of Turkey and campaigned for unification against the enemies. Ottoman Government was unsatisfied with him because of his revolutionary activities and publication. He was appointed at Halkali Agriculture School as a literacy composition teacher in 1906. He was established at Darulfunun as a literature teacher on November 11, 1908, from which he was forced to resign because of his ongoing publication activities (Erdal,2009). He was a

² The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

³ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

⁴ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

⁵ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

⁶ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

⁷ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

⁸ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 1st.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

renowned literature who observed and learnt from the view of social problems and moral benefits. Therefore, social problems are published in his articles and books through which he finds out the solution. His dictation and writing of poems were a societal reflection and the expressions he felt. Though it looks obnoxious, he the hidden truth of the society he would focus on and reflects on the audience.⁹ He called it and stayed away from delusion. He wrote about Rumelia, Germany, and Anatolia from the point of view he realized. He discussed those regions from the point of social values. He believed that patriotism and self-righteousness are the top narratives of social values. He then tried to unite the citizens within those narratives of social values to make people human and society strong.

Literature Review: As a great poet of Islamic literature, he also wrote the lyrics of the national anthem of Türkiye¹⁰. He wrote poems for those who died at Gallipoli¹¹ as their legends of heroism. He was the greatest of the great poet who gave the most compelling examples of the art of poetry to the world of literature. He was famous for his intellectuality, studiousness, and writing. During the National Independence War,¹² he moved to Anatolia to relate himself to the independence war. Though he was considered a poet of Islamic literature, his reflections were always about society and problems instead of religious stigma. He barely added religious subjects in his poems. His poems are collected in seven volumes, entitled 'Safahat.'

Akif travelled to many places as a Veterinary worker¹³, such as in Berlin in 1914 as a representative of the Ottoman Especial Organization Teskilat-I Mahsura. He gave the sermon and advised an estimated 100,000 Muslim community captured as prisoners while fighting in the French, Russian and British armies. Akif has not liked a person to the Ottoman government because of his many criticisms and opposing remarks over the government's organizational policies. He had been forced to dismiss from the Faculty of Letters. He opposed the Unionist Government and wrote articles against the policies of the Ottomans. Therefore, the journal where he was the editor-in-chief was censored. After the successful

⁹ The ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Intro. Paragraph 4th.

¹⁰ All About Turkey. Mehmet Akif Ersoy. Paragraph 1st.

¹¹ All About Turkey. Mehmet Akif Ersoy. Paragraph 1st.

¹² All About Turkey. Mehmet Akif Ersoy. Paragraph 2nd.

¹³ Turkish Portrait. Mehmet Akif Ersoy. Mehmet Akif and Committee of Union and Progress. Paragraph 2nd.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

conclusion of the National Movement, Akif had not been nominated to serve in the second assembly established in 1923. ¹⁴Akif did not imagine that Westernization would be so focused on Turkish identity. Many violent political instabilities were created in the name of an authoritarian regime, and many intellectuals were killed due to the opposition. Akif decided to leave his motherland for a while. In the autumn of 1925, Akif went to Egypt after the invitation of his friend Abbas Halim Pasha¹⁵. He started to live in Egypt in a kind of voluntary exile for estimated eleven years. He was a professor of language at Cairo University. Therefore, it has been reflected that he was raising his voice for the greater societal good and citizens' betterment and opposing the Ottoman regulations, which were partly Westernized. He made his way thus tricky and complicated in the eyes of the Ottoman government. Ersoy's dilemma was a combination of Madrasa and School Education. He did not mention the specification of madrasa education and school education. He was speaking about the amalgamation of both education for building a natural person who is religiously and academically advanced for the betterment of humanities.

Methodology: The paper has been assumed through subordinate sources of data. Subordinate sources of data include academic articles, websites etc. The description of sources has taken the method of writing the essay, reading, gathering in-depth insights on topics, exploring ideas, summarizing, interpreting, and mainly expressing in words (documentary analysis through qualitative approach). The biography of the poet has been focused here for more exploration and innovation about the poet, who was not only the Turkish but the poet and an actual human being for the rest of the world. The article discussed his early life as a student, his profession, and his social movement through his poems for the greater societal good of the people. His difficulties have also been written because of his negative mood against the Ottoman authority. His long-term Egyptian life has been discussed and shared as well. Ersoy's views of education, peace and unity have been focused on here, who himself was a teacher and a renowned global scholar.

Discussion: Mehmet Akif is an educationist and a teacher. He dealt with education very closely¹⁶ for the future of society (Erdal,2009). He focused on education and poems in both theoretical and practical contexts. The greatest pleasures of Mehmet Akif are writing and

¹⁴ Turkish Portrait. Mehmet Akif Ersoy. Mehmet Akif and Committee of Union and Progress. Paragraph 5th.

¹⁵ Turkish Portrait. Mehmet Akif Ersoy Egypt: Period of Voluntary Exile. Paragraph 1st.

¹⁶ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Introduction. Paragraph 5th.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

reading. From the education perspective, he has approached poetry for social benefit (Erdal,2009) and views his expression on Turkish youth and educators. He expressed Turkish youth as a future asset of the country and let them prepare from the beginning of their childhood. Therefore, he expressed his view on child education. ¹⁷he said, "Trees bend when they are young." (Erdal,2009). According to him, after a certain period of age, it may not be possible to teach moral and sacred values; therefore, during childhood, the teacher should teach morality and ethics. Poets and authors have always developed education throughout their literature pathway. Mehmet Akif wrote poems about children. He described youth as a given message inspired by their childhood. His poem 'Dirvas' mentioned the spirit of a child who attracts everyone with his humour and wordplay. A child can save their country from violent conditions as an assurance for future youth. During the rule of Hisam bin Abdulmelik,¹⁸ there was a drought near Damascus for three years, through which Bedouins were dying, becoming a skeleton due to hunger. In this condition, Tribal sheiks gathered and decided to meet with sultan Hisam. They took Dirvas, who was young and attracted children. Dirvas was talking with the sultan after the prayer. Sultan Hasim discovered that a child was speaking with him instead of the leader of the Tribal sheiks. He nags the child, then. ¹⁹Dirvas then answered the sultan, "Is age the measure of wit? Do you believe Dirvas is a child? Just listen to decide. Don't you have justice?" Dirvas then explained the hard situation of the region and the Bedouins. The sultan was speechless and ordered him to give anything to the child he requested. The sultan was fascinated throughout the child Dirvas, and through his explanation of philosophical points through an extensive maturity, even yet a child, and without fear. Akif's essay "Hasbihal"²⁰ (Erdal,2009) contains modern ideas about the present education concept. ²¹He said, "If we try to bring our children with our measures, we will commit murder. Cenab-Ali, directly regarding the wisdom of our Prophet, says: Do not try to adopt your discipline to your dears. Remember that they are created for another time than yours." He requested that educators and society, as future assets, children should be treated with respect which is the need for the century. He also focused on the disadvantages of useless knowledge of "Hasbihal." He suggested competition in the context of school course

¹⁷ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Turkish Youth. Paragraph 1st.

¹⁸ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Turkish Youth. Paragraph 2nd.

¹⁹ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Turkish Youth. Paragraph 2nd.

²⁰ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Turkish Youth. Paragraph 3rd

²¹ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Turkish Youth. Paragraph 4th.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

preparation by the management of the Ministry of Education. In his essay "Yeni Bir Mektep," he expressed his gladness for improving the educational syllabus for a better child education and preparation. He said children's books should be prepared with care for child education, and the teachers should be trained for proper nurturing.²² He said, "Rearming our soldiers with new weapons is the same as giving our children books written following the era" (Erdal,2009). Mehmet Akif was considering Western education. he was saying that overseas education is important for global education and knowledge. He mentioned that young people with western education had been established in Turkish society with values. They went to Europe for better education, and they have gained it. They are now using their values and Western knowledge for the betterment of Turkish society. He also mentioned the identity through which Turkish students abroad identify them as Turk nationals, thus protecting their social values. He warned those students not to forget their social values and identity abroad. Mehmet Akif has given education importance as a teacher (Erdal,2009).²³ According to him, education must be widespread. Poems, dreams and scientifically developed should note it. He was astonished and glad by the glimpses of Western scientific education. he has mentioned many ethics and models through his views in his poems. Therefore, all the views on education that he defended and wished to be taken as a model of pedagogy. Ersoy's justification of educational morality, child education, and Westernized educational value has been taken seriously by Turkish policymakers and implemented by Ataturk²⁴. Ersoy mentioned some disadvantages of Turkey that have been focused on because of illiteracy²⁵.²⁶ He said that local schools must be (Erdal,2009) opened for education, and people must be educated. A school can solve the problem of illiteracy through education and solve many societal and economic problems in the community.²⁷ He said, "Imagine the cost if a group of grasshoppers come along pretending to be teachers. The one who calls himself a teacher must be religious, decent, fair and skillful. The task is a great one. Therefore, those four features are a must" (Erdal,2009).²⁸ In his poem 'Husran-1 Mubin, he mentioned the character of parents, father, and mother. They had a son; his father wished his son would be a good person, while his

²² The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Turkish Youth. Paragraph 5th.

²³ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 1st.

²⁴ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 2nd.

²⁵ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 3rd.

²⁶ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 3rd.

²⁷ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 3rd.

²⁸ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 4th.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

mother wished to become a pasha (Erdal,2009). The child becomes neither of them. The children wasted in between, though no information was given about the wastage. The dilemma between the madrasa and schools has been found. According to ²⁹Mehmet Akif, a person can be good moral when they go through both religious and scientific education and development. The absence of each moral, either madrasa or school, could be a disaster for society. It could be an unintellectual society. In his articles, Mehmet Akif presented his views of education his various perspectives. In the article "Darul-Funun Talebesine Tebsir," he praised the qualities of a university lecturer as a researcher. Because of their teaching and research, many books have been invented, and students have opportunities to read and gain knowledge. Akif asked the student society to follow those lecturers and ask them questions without hesitation. ³⁰In the book "Suleymaniye Kursusunda," Mehmet Akif talks about a clergyman who dreamed of opening a school for education and knowledge in an independent environment. Akif would like to express that children are free, and they like a free environment without any obligation. Therefore, school, according to him, will be a free environment where children will play, run independently, and thus they will learn the joy of freedom. ³¹According to Akif, the school should not be closed where social order and education are rational objects. Closing a school is irrational and incongruous (Erdal,2009). ³²'Asim' is another book written by Mehmet Akif, in which he praised teachers as a backbone for societal development through education. There is a village in Türkiye, Konya, where inhabitants expelled their teachers from school. Mehmet Akif was shocked and ashamed on behalf of the villagers. He always respects the teacher as he is the teacher herself. The villagers of Konya finally realized the importance of roads and schools (Erdal,2009). They finally rebuilt the school. ³³Mehmet Akif said, "hopelessness is such a swamp that if you fall, you will drown, hold on to your determination and see what you will become (Erdal,2009). ³⁴Mehmet Akif expressed the concept of peace and unity in society (Unal et al., 2014). Peace and unity are important narratives in human history for societal stabilization. A human need to be articulate and closer to restoring peace and unity. People supported Mehmet Akif's expression of unity and peace because of Akif's support for the common people to use rights

²⁹ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 5th.

³⁰ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 8th.

³¹ The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 8th.

³² The Ideal Turkish youth and teacher in Mehmet Akif Ersoy's Poems. Teacher Education. Paragraph 9th.

³³ Turkish Portraits. Mehmet Akif Ersoy. Early Life. Paragraph 2nd.

³⁴ The concepts of peace and unity in the works of Mehmet Akif Ersoy. Introduction. Paragraph 1st.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

for peace and stability. People are for rights, and they will use them. ³⁵Akif said a human being is an important soul and even more important than an angel. Human beings should know about themselves. Therefore, he asked human beings to open their heart for purification just like God, who created and made sand and the ray of the sun of God. His expression about peace and unity in society and among the citizens made him different than others. He thought that human is not only flesh and bone, but human creates creature. This material and spirituality reach a stage from where a human being can think about the moral of humanity. Mehmet Akif was trying to replace a new spirituality in the Turkish nations with its old and dead spirituality. ³⁶Mehmet Akif expressed among the people that there is no outcome of riots, vulnerability, or misunderstanding, which can destroy the motto of unity and strength. Therefore, people need to belong together to continue peace and unity in the community. ³⁷Mehmet Akif's concept about Islam is a valued religion connecting other religions, regions, origins, and cultures. Therefore, religion feeds the acculturation and support. He said that (Unal et al., 2014) the quality of mercy is a part of Turkish cultural values that spread the motto of unity and peace. His expression of unity and peacefulness also mentions the governmental unity concept for national integration (Unal et al., 2014). Divine service³⁸, according to Mehmet Akif, can unite society, but losing divine service may result in the loss of society.

Conclusion: In the poems of Mehmet Akif, children and child education has given importance, and they have been considered young and responsible for the nation and society (Erdal,2009). He said children should be raised in the era, not in their parents' time. Therefore, child education should be up to date based on current perspectives. The students should be trusted as the future maker, and they should be supported. Mehmet Akif was sure of the strength of the future of society, which the youth would organize. Mehmet Akif represented a young Turkish man, Asim (Erdal,2009), who was concerned about society's problems and was trying to find a solution through his adaptive leadership. He has praised Western education and its scientific evaluation and asked Turkish youth to visit Western educational institutions to gain Western education, along with their existence of Turkish identity. He remarked that children are patriotic, which is necessary for the amalgamation between society

³⁵ The concepts of peace and unity in the works of Mehmet Akif Ersoy. Introduction. Paragraph 2nd.

³⁶ The concepts of peace and unity in the works of Mehmet Akif Ersoy. Introduction. Paragraph 6th.

³⁷ The concepts of peace and unity in the works of Mehmet Akif Ersoy. Introduction. Paragraph 7th.

³⁸ The concepts of peace and unity in the works of Mehmet Akif Ersoy. Introduction. Paragraph 13th.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

and the country for the continuation of civilization within a land called a country, operated by the elected people called government. Therefore, the country's expectations, its shaping and image, and the structural governmental institution depend on the nation's youth. He requested teachers respect the inhabitants of the place where they live and work (Erdal,2009). A school is a place to learn humanities, values, and ethics. Therefore, it is the responsibility of the teachers to grow values within students and the respect of the locals they live and work with them always. He said the teacher should be moral, religious, skillful, and fair (Erdal,2009). Otherwise, expectations for a good education can be adequately flourished where iniquities are available. Therefore, it can be said that the poet shed light from the past to the present on the condition of Turkish youth, the principle of teaching, literacy and education and his views on educational glimpses. He also presented his prediction for the future as well.

Mehmet Ersoy was not only a poet, but a thinker, scholar, professor of the Faculty of Letters, Cairo University, a member of parliament of the Turkish National Assembly, and the composer of the Turkish National Anthem (Mehmet Akif Ersoy English Translations Turkish Poet, 2023). He was one of the premier literary minds of his time who had dreamt of making Turkey modern through the leadership of the young generation. He pioneered many rules of pedagogy and its implementation in society, such as a free educational environment in school for the freedom of children. A Westernized educational glimpse into Turkish education for its scientific evolution as he always prised Western scientific educational system. Ersoy is remembered for his patriotism and support for the Turkish War of Independence (Mehmet Akif Ersoy English Translations Turkish Poet, 2023). There is a university in his name after his demise in Turkey. His portrait was shown on the reserve of the Turkish 100 lira banknotes from 1983 to 1989 (Mehmet Akif Ersoy English Translations Turkish Poet, 2023). Ersoy said,

"Earth's least trace of life cannot be erased;
even when you lie underground, it encompasses you.
So, those of you who anticipate the shadows,
how long will the darkness remember you."

Ersoy asked about the universe and its grace for human beings and care. Ersoy was thankful for the nature of law that has sustained the human being always for the life cycle system. He was, therefore, grateful to mother nature and the ecological system.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

References:

- Fen-Edebiyat, U., Sosyal, F., Dergisi, B., & Erdal, K. (2009). *THE IDEAL TURKISH YOUTH AND TEACHER IN MEHMET AKİF ERSOY'S POEMS*.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214886>
- Göktaş, M. (2018, December 27). *Mehmet Akif Ersoy: Poet of Turkish national anthem*.
Www.aa.com.tr. <https://www.aa.com.tr/en/todays-headlines/mehmet-akif-ersoy-poet-of-turkish-national-anthem/1350125>
- Mehmet Akif Ersoy - Turkish Portraits*. (2022, April 19).
<https://www.turkishportraits.com/mehmet-akif-ersoy/>
- Mehmet Akif Ersoy | All About Turkey*. (n.d.). Www.allaboutturkey.com. Retrieved March 12, 2023, from <https://www.allaboutturkey.com/mehmet-akif-ersoy.html>
- ARABACI, N. (2022). A Social Perspective on the Concepts of Child, Youth, Family and Education from Mehmet Akif Ersoy's Perspective. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1108805>
- December 1873Constantinople, M. A. E. in the 1930sBornMehmed R., December 1936Istanbul, O. E., TurkeyOccupationPoet, author, politicianNationalityOttoman, worksSafahat, later T. citizen Literary movementThe R. E., & MarşıSignatureWebsitewww.mehmetakifersoy.com, İ. (n.d.). *Wikiwand - Mehmet Akif Ersoy*. Wikiwand. Retrieved March 12, 2023, from <https://www.wikiwand.com/en/Mehmet%20Akif%20Ersoy>
- Unal, Y., Janaikhan, B., & Berikbolova, P. (2014). The Concepts of Peace and Unity in the Works of Mehmet Akif Ersoy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 122, 220–224. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.1331>
- Mehmet Akif Ersoy English Translations Turkish Poet. (2023). Thehypertexts.com.
<http://www.thehypertexts.com/Mehmet%20Akif%20Ersoy%20English%20Translations%20Turkish%20Poet.htm>

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİF ERSOY ve KIRMIZI ÇİZGİLERİ: DİN ve İSTİKLAL**

MEHMET AKIF ERSOY and his RED LINES: RELIGION and LIBERTY

MA Tekin ŞEKER

National Education Directorate, Diyarbakır, Türkiye

ORCID NO: 0000-0001-5297-8498

ÖZET

Türk edebiyatının mümtaz simalarından Mehmet Akif Ersoy'un, yaşamında ve edebi yapıtlarında milli ve manevi mefhumların belirgin bir biçimde etkileri görülmektedir. Bu etkilerin kaynağına bakıldığında dinin dolayısıyla da İslam'ın temel referans olduğu bir gerçektir. Böyle bir yüce kaynağı kendine rehber edinen Akif'in hem edebi hem de fikri hayatı özgün bir karaktere sahip olmuştur. Mehmet Akif Ersoy kendisine düstur ettiği kavramlar doğrultusunda yaşam tarzını belirlemiştir. Öte yandan Akif, toplumun da bu kavramlardan istifade etmesi için çalışan bir mütefekkir olma özelliğine sahiptir. Osmanlı'nın son dönem yenileşme hareketlerinin bir ürünü olan II. Meşrutiyet'in önemli temsilcilerinden olan Mehmet Akif Ersoy, Milli Mücadele Dönemi'nde bağımsızlığın kazanılmasına yönelik halkı bilinçlendirmenin yanı sıra İstiklal Marşı'nı yazarak da bağımsızlık sembolünün mimarı olarak önemli bir görevi ifa etmiştir.

Mehmet Akif Ersoy'un düşünsel hayatında ve pratik yaşantısında, İslami değerler ve buna bağlı olarak ahlaki yapı, dayanışma, ümmetçilik, millet, vatanseverlik ve istiklal ruhu kendini açıkça göstermektedir. Akif, özellikle Osmanlı'nın Balkan Savaşları'ndaki yenilgisinin ardından halkta meydana gelen tahribatın analizini çok iyi yapmıştır. Bu analizden çıkardığı sonuçla I. Dünya Savaşı sonrasında halkın aynı duruma düşmemesi için Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti bünyesinde vaaz ve konferans yoluyla orduya gönüllü askerlerin kazanılmasını amaçlayan İrşad Heyetinde genel sekreterlik görevinde bulunmuştur. Mehmet Akif Ersoy vaazlarında ırkçılık ve partililik çekişmelerinden uzak durulması gerektiğinin, milli birlik ve beraberliğin önemini benimsetmeye çalışırken kurtuluşun din merkezli harekette olduğunun altını çizmiştir. O sırada kendisi İttihat ve Terakki Partisinin bir üyesi olmasına rağmen parti çerçevesinde hareket etmemiştir. Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın dağıtılmasının ardından Ankara'ya gelen Akif, dinin ve

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ülkenin baskıdan kurtarılması amacıyla Anadolu'nun farklı bölgelerinde halkı bilinçlendirmek için çalışmıştır. Mehmet Akif Ersoy; Afyon, Sandıklı, Dinar, Burdur, Antalya, Kastamonu ve Çankırı gibi merkezlerde verdiği vaazlarda halkı işgalci güçlere karşı hürriyetlerini ve dinlerini korumalarını telkin etmiştir. Akif, coşkulu, heyecanlı, vatansever ve dindar karakterini eserlerine yansıtarak özellikle Milli Mücadele Dönemi edebiyatında da önemli bir yere sahip olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşı, Milli Mücadelede Mehmet Akif Ersoy, Mehmet Akif Ersoy ve Manevi Değerler, İstiklal ve Din.

ABSTRACT

Mehmet Akif Ersoy, one of the distinguished figures of Turkish literature, clearly to be seen the effects of national and spiritual concepts in his life and literary works. Looking at the source of these effects, it is a fact that religion, and therefore Islam, is the main reference. Adopting such a sublime source as his guide, Akif's both literary and intellectual life has a unique character. Mehmet Akif Ersoy has determined his lifestyle in line with the concepts he has set himself. On the other hand Akif, has the feature of being a thinker who works for the society to benefit from these concepts. As a product of the Ottoman's last period of innovation movements, II. Mehmet Akif Ersoy, one of the important representatives of the Constitutional Monarchy, not only raised the awareness of the people for the achievement of independence during the National Struggle Period, but also performed an important task as the architect of the symbol of independence by writing the National Anthem. In Mehmet Akif Ersoy's intellectual life and practical life, Islamic values and, accordingly, moral structure, solidarity, ummahism, nation, patriotism and the spirit of independence clearly show themselves. Akif has done a very good analysis of the destruction of the people, especially after the defeat of the Ottomans in the Balkan Wars. As a result of this analysis, he worked as the general secretary of the Irshad Committee, which aimed to recruit volunteers to the army through sermons and conferences, so that the people would not fall into the same situation after the First World War. Mehmet Akif Ersoy underlined in his sermons that racism and partisanship conflicts should be avoided, and that salvation lies in a religion-centered movement while trying to adopt the importance of national unity and solidarity. Akif, although he was a member of the Party of Union and Progress at that time, he did not act within the framework of the party. Akif, who came to Ankara after the dissolution of the last Ottoman Parliament, worked to raise awareness of the people in different regions of Anatolia in order to save the religion and the country from oppression.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmet Akif Ersoy; In the sermons he gave in centers such as Afyon, Sandıklı, Dinar, Burdur, Antalya, Kastamonu and Çankırı, he advised the people to protect their freedom and religion against the invading forces. Akif, reflecting his enthusiastic, enthusiastic, patriotic and religious character in his works, had an important place especially in the literature of the National Struggle Period.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, National Anthem, Mehmet Akif Ersoy in the National Struggle, Mehmet Akif Ersoy and Spiritual Values, Independence and Religion.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKIF ERSOY AND NATIONAL EDUCATION**

MEHMET AKIF ERSOY VƏ MILLİ TƏHSİL

Mehriban SƏRDAROVA

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Elmi Tədqiqat Mərkəzi, elmi işçi.

ÖZET

Ziya Göyalpın təbirincə, mədəniyyətin xüsusi bir sahəsində birinciliyi qazanmış böyük millətlərin içində türklər öz əxlaqı ilə birincidir. Türk əxlaqının içində Vətən əxlaqı öz bənzərsiz xüsusiyyətləri və keyfiyyətləri ilə dünya mədəniyyət tarixində zaman-zaman tərənnüm vasitəsidir.

Türkçülüğü, milli istiqlalı, vətən məhəbbətini, vətən amalını haqq sevgisinin meyarı kimi tərənnüm edən Mehmet Akif Ersoy irsi türkün bənzərsiz mənəviyyatını rəvnəqləndirməklə böyük türkçülərin sırasında özünəməxsus yer tutur.

Mehmet Akif Ersoyun “Vətən şairi”, “Milli şair” ünvanları ilə tanınması bir tərəfdən yolu və əqidəsinin milli məzmunu ilə, digər tərəfdən də, milli mücadiləyə qoşularaq “Milli Müdafiə” dərəcəsinə çalışması, xalqı ədəbiyyat yolu ilə maarifləndirməyi hədəfləyən əsərlər yazması, çıxışlar etməsi ilə bağlıdır. İstər şeirləri, istər uca, eşidilən kürsülərdən xalqı, xüsusən gəncliyi vətənlərini qorumağa təşviq edən çıxışları – məsələn,

“Sahipsiz vatanın batması haktır, sen sahip çikarsan bu vatan batmayacaktır.”

“Vatan için ölmekse kaderim, böyle kaderin ellerinden öperim.”

“Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker! Gökten ecdad inerek öpse o pak alını değer.”

“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!

Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.

Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.”

“Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.

Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.”

fikirləri ilə türk əsgərlərini düşmənlərlə mübarizəyə səsləyir, vətənin müdafiəsində

əsgərləri mətin, dözümlü olmağa, maneələri dəf etməyə çağırır. Və eyni zamanda

“Bastığın yerleri 'toprak!' diyerek geçme, tanı:

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Düşün altında binlerce kefensiz yatanı.” kimi özünüdərək səsləyən misralarla əsgərlərin milli qeyrət ruhuna toxunur. Haqqın da əcdadların ruhu ilə yanaşı onlarla olacağına inam yaradır: “Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,

"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?"

Bu fikirlər əslində Mehmet Akif Ersoyun özünəməxsus vətən fəlsəfəsinə malik olduğu, ruhun və aqlın vəhdətindən çıxış edən bir milli təhsil yönəldici kimi də xarakterizə edir.

Ona görə də “İstiqlal marşı” nın müəllifi vətən, bayraq, torpaq, gənclik, şəhid və s. kimi müqəddəs anlayışları milli fəlsəfi məzmunla zənginləşdirməklə sadəcə yaşadığı zamanın deyil, bütün zamanların gənc nəslinə dərs verməyə davam edir.

XX əsrin əvvəlində Türkiyənin parçalanmasına susayan qüvvələrlə milli mübarizə dövründə yazılmağına baxmayaraq, onun əsərlərində irəli sürdüyü milli istiqlal ideyaları hələ də öz fəlsəfi dəyərini itirməmişdir, əksinə onun irsinə maraq getdikcə artır, çünki vətəni daim düşmən təhlükəsində olan ölkələrin gəncləri milli vətənpərvərlik ruhu ilə, vətənə fəda ola bilməyin yüksək əxlaq və iman meyarı olduğunu həm də Mehmet Akif Ersoydan öyrənirlər.

Bu baxımdan, Mehmet Akif Ersoy təkcə Türkiyənin deyil, bütün Türk aləminin iftixarı olmaqla həyatı, şəxsiyyəti, vətən fəlsəfəsi ilə Türk millətinin bu günündə, gələcəyində daima aktualdır. Təsadüfi deyil ki, “İstiqlal Marşı” Zəfər Savaşımızda millət və milli dövlət yolunda döyüş səngərində Qarabağ simfoniyası kimi qəlblərə hopmuş, Qarabağ döyüşlərində iştirak edən əsgərlərimizə, Vətən oğullarına mənəvi dayaq olmuşdur.

Daşdığı ideyalarına görə Məhməd Akif Ersoyun “İstiqlal Marşı” azərbaycancılıq ideologiyasının əsasında qurulan milli təhsilimizin mühüm tərkib hissələrindən biridir. Müstəqil dövlətçiliyimizin təhsilinin məzmununun milliləşdirilməsində qardaş Türkiyənin təhsil fəlsəfəsinin önəmli imzaları da xüsusi yerə malikdir. Təhsilimizin məzmununu türkçülük, azərbaycancılıq idealları ilə zənginləşdirilməsində xüsusi xidməti olan ümummilli liderimiz Heydər Əliyev milli vətən keyfiyyətlərinin formalaşmasında əsərlərin önəmli rola malik olduğuna toxunaraq qeyd edir: "Bizim ədəbiyyatımızın xalqımıza etdiyi ən böyük xidmət ondan ibarətdir ki, şairlərimiz, yazıçılarımız öz əsərləri ilə Azərbaycanda, xalqımızda, millətimizdə daim hissiyyatlar oyatmağa çalışmışlar, milli özünüdərək, milli oyanış, dirçəliş prosesi xalqımıza birinci növbədə ədəbiyyatdan gəlir".

Bu baxımdan müstəqillik illərində Azərbaycan təhsilində tədris olunan “İstiqlal Marşı” milli istiqlal düşüncələri ruhu daşımaqla ana Vətənin istiqlalı ideyasını əks etdirməklə milli ruh və vətəndaşlıq mövqeyini gücləndirmişdir.

Şübhəsiz ki, Mehmet Akif Ersoy irsi gələcək nəsillərdə turançılıq hisslərinin daha da genişləməsi və möhkəmlənməsinə xidmət etməklə türk soy-kökünə dönüş, özünüdərək, milli vicdan, milli birlik və s. hisslərinin formalaşmasında vasitə olmaqla ortaqlıq türk dəyərlərinin öyrənilməsi istiqamətində də təhsildə dövlətçilik fəaliyyətinin tərkib hissəsi olacaqdır.

Çünki dünyaya sülh, barış niyyətli Türkün özünüdərkində Mehmet Akif Ersoyun təhsil fəlsəfəsi Rəcəb Tayyib Ərdoğanın təbirincə, “bizə böyük düşünməyi və çətin şərtlərdə təslim olmamağı öyrəndir.”

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Açar sözlər: Mehmet Akif Ersoy, "İstiqlal Marşı", milli təhsil, milli istiqlal ideyaları, türkçülük, vətən əxlaqı

ABSTRACT

According to Ziya Göyalp, Turks are the first among the great nations that have won the first place in a special field of culture with their morals. Within the Turkish morality, the Motherland morality with its unique features and qualities is a means of glorification from time to time in the history of world culture.

Mehmet Akif Ersoy, who glorifies Turkishness, national independence, love of the country, and the love of the country as a measure of true love, takes a special place among the great Turkists by promoting the unique spirituality of the heritage Turk.

Mehmet Akif Ersoy's recognition with the titles "Poet of the Motherland" and "National Poet" is on the one hand due to the national content of his path and beliefs, and on the other hand, he joined the national struggle and worked in the "National Defense" association, wrote works aimed at educating the people through literature, and gave speeches.

These ideas actually characterize Mehmet Akif Ersoy as a national education director who has a unique philosophy of the homeland, based on the unity of spirit and mind.

That's why the author of "İstiqlal March" is the motherland, flag, land, youth, martyr, etc. by enriching such holy concepts with national philosophical content, he continues to teach the young generation not only of his time, but of all times.

Despite the fact that it was written at the beginning of the 20th century during the national struggle against the forces that thirsted for the division of Turkey, the ideas of national independence put forward in his works have not yet lost their philosophical value, on the contrary, interest in his heritage is increasing, because the youth of countries whose homeland is constantly under threat from the enemy, with the spirit of national patriotism, sacrifice to the motherland. they also learn from Mehmet Akif Ersoy that knowing is a high moral and faith criterion.

From this point of view, Mehmet Akif Ersoy, being the pride of not only Turkey, but the entire Turkic world, is always relevant in the present day and future of the Turkish nation with his life, personality, and philosophy of the homeland. It is not by chance that the "Independence March" was absorbed into the hearts of the Karabakh symphony in the trenches on the way to the nation and national state in our Victory War, and became a moral support for our soldiers and sons of the Motherland who participated in the Karabakh battles.

Due to the ideas it carries, Mehmed Akif Ersoy's "Independence March" is one of the important components of our national education, which is based on the ideology of Azerbaijaniism. In the nationalization of the educational content of our independent statehood, the important signatures of the educational philosophy of brother Turkey have a special place. Our national leader Heydar Aliyev, who has a special service in enriching the content of our education with the ideals of Turkism and Azerbaijaniism, points out that the

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

works have an important role in the formation of the qualities of the national homeland: "The greatest service our literature does to our people is that our poets and writers, with their works, in Azerbaijan, our people, They have always tried to arouse feelings in our nation, the process of national self-awareness, national awakening, revival comes to our people first of all from literature".

In this regard, the "Independence March" taught in Azerbaijani education during the years of independence strengthened the national spirit and citizenship position by reflecting the independent idea of the motherland by carrying the spirit of national independence thoughts.

Undoubtedly, the legacy of Mehmet Akif Ersoy serves to further expand and strengthen the feelings of Turanism in the future generations, returning to the Turkish ancestry, self-awareness, national conscience, national unity, etc. It will be an integral part of statehood activities in education in the direction of learning common Turkish values as a tool for the formation of feelings.

Because in the self-awareness of a Turk who intends to bring peace to the world, Mehmet Akif Ersoy's educational philosophy, in the words of Recep Tayyip Erdogan, "teaches us to think big and not to give up in difficult circumstances."

Key words: Mehmet Akif Ersoy, "Independence March", national education, ideas of national independence, Turkism, homeland morality

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu**
**PENDİK VETERİNER KONTROL ENSTİTÜSÜ TARİHİNDE MEHMET AKİF
ERSOY**

MEHMET AKİF ERSOY ON PENDİK VETERINARY CONTROL INSTITUTE

Gülseren YILDIZ ÖZ

Dr. Biyokimya Uzmanı, Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü

ÖZET

Ünlü şair Mehmet Akif Ersoy’u herkes “İstiklal Marşı” yazarı olarak tanımaktadır. Mehmet Akif Ersoy’un asıl mesleği olan Veteriner Hekim’lik ise çok az kişi tarafından bilinmektedir. Kurtuluş savaşı yıllarında zor şartlarda çalışmalarını sürdüren, günümüzde araştırma ve kontrol faaliyetlerine devam eden Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü tarihinde ise vazgeçilmez bir yeri olduğu ise pek fazla bilinmemektedir.

1894’te “Bakteriyolojihane-i Osmani” adıyla açılan ilk bakteriyoloji laboratuvarı 1913 yılında İstanbul’un Pendik ilçesine taşınmıştır. Bahsi geçen yıllarda Bakanlıkta Veteriner İşleri Müdür Yardımcılığı görevinde olan Mehmet Akif Ersoy’un enstitü tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü’nün kurulduğu günden bu yana yaptığı çalışmalarda önemli bir yeri olan Mehmet Akif Ersoy’un Veteriner Hekimlik ve Enstitü tarihindeki yeri hakkında çok az bilinen bazı tarihi notlar bu derlemede verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Veteriner Hekim, Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü

ABSTRACT

Everyone knows the famous poet Mehmet Akif Ersoy as the author of the Turkish National Anthem. Veterinarian, which is Mehmet Akif Ersoy's real profession, is known by very few people. It is not well known that it has an indispensable place in the history of Pendik Veterinary Control Institute, which continued its work under difficult conditions during the years of the War of Independence and continues its research and control activities today.

The first bacteriology laboratory, which was opened under the name of "Bakteriyolojihane-i Osmani" in 1894, was moved to the Pendik district of Istanbul in 1913. Mehmet Akif Ersoy, who was the Deputy Director of Veterinary Affairs in the ministry in the aforementioned years, has an important place in the history of the institute.

Some little-known historical notes about Mehmet Akif Ersoy, who has an important place in the studies of Pendik Veterinary Control Institute since its establishment, in the history of Veterinary Medicine and Institute are given in this review.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Veterinarian, Pendik Veterinary Control Institute

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİF ERSOY'UN DÜŞÜNCE EKSENİ: AMAÇ, TAVIR, İNANÇ VE
EYLEM BİRLİĞİ**

MEHMET ÂKİF ERSOY'S AXIS OF THOUGHT: PURPOSE, ATTITUDE, BELIEF AND
UNITY OF ACTION

Dr. Yasemin ALPER

Orcid: 0000-0001-7640-2696

ÖZET

Türk milletinin kolektif bilincinde, birlik ve beraberliğin temsili olan zaferlerin yanında milleti tasada, acıda birleştiren mağlubiyetler de söz konusudur. Altı yüz yıllık ömrünün sonlarına doğru Osmanlı devleti, dönemin şartlarının zorlamasıyla girdiği Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkar. Devlet, çağın gerektirdiği dinamizmi, atılımları gerçekleştirmekten oldukça uzaklaşmış ve yıkılma sürecini tamamlamak üzeredir. Halk ise zaferlerin etrafında mutlu olmayı unutmmuş, bozgun ve mağlubiyetlerin yaşattığı ümitsizlik batağına saplanıp kalmış, motivasyonunu yitirmiştir. Osmanlı devletinin yıkıntılarında yeni bir Türk devletinin tesisine önderlik eden liderinin “ya istiklâl, ya ölüm” parolası eşliğinde harekete geçen Türk milleti, içinden çıkardığı sanatçıların da desteğiyle topyekûn bir mücadeleye girer. Bu mücadelenin içinde düşünceleri ve sanatıyla yer alan Mehmet Âkif Ersoy, bağımsızlığın, hürriyetin sembolü olan bayrağın şahsında “kahraman orduya” hitaben yazdığı İstiklâl Marşı ile orduya ve millete motivasyon kazandırmayı hedefler. Düşünce ve eylem birlikteliğini karakterinin ayrılmaz bir unsuru olarak gören sanatçı; Mütareke döneminde Anadolu'da coşkun ve akla dayalı konuşmalarıyla milleti içinde bulunduğu durumdan kurtaracak şuur aşılardan, yol haritası çizer. Âkif'in nihai amacı; bilim ve çalışmanın yaşamın temel kaidesi olduğu, hurafelerden, bağnazlıklardan arındırılmış; temiz ve duru inanca sahip fertlerden müteşekkil bir toplumdur. “Asım'ın Nesli” olarak idealleştirdiği gençlik profili ise kadim “fütüvvet” anlayışının son aşısındaki tezahürüdür. Âkif, amacını gerçekleştirmeye yönelik özgün bir tavır içindedir. Zira “Safahat” adlı eseri hem tavır ve duruşunun hem de tüm bunlara yönelik eylemlerle dolu hayatının somut örnekleriyle doludur.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Amaç, Tavır, İnanç, Eylem

ABSTRACT

In the collective consciousness of the Turkish nation, besides the victories that represent unity and solidarity, there are also defeats that unite the nation in pain and suffering. Toward the end of its six-hundred-year life, the Ottomans emerged defeated from the First World War, which was forced by the conditions of the period. The state is far from realizing the dynamism and breakthroughs required by the age and is about to complete the process of collapse. The people, on the other hand, forgot to be happy around victories, stuck in the swamp of despair caused by defeats and defeats, and lost their motivation. The Turkish nation, which took action with the slogan of “either in dependence or death” of its leader, who led the establishment of a new Turkish state from the ruins of the Ottoman state, embarks on

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

an all-outstruggle with the support of its artists. Mehmet Âkif Ersoy, who took part in this struggle with his thought and art, aims to motivate the army and the nation with the National Anthem, which he wrote in the person of the flag, which is the symbol of independence and freedom, addressed to the “heroic army”. The artist who sees the unity of thought and action as an inseparable element of his character; During the armistice period, with his enthusiastic and rational speeches in Anatolia, he instills consciousness and draws a road map that will save the nation from the situation it is in. Âkif's ultimate goal is; free from superstitions and bigotry, where science and work are the fundamental principles of life; It is a society consisting of individuals with clean and pure faith. The youth profile, which he idealized as “Asım's Generation”, is the manifestation of the ancient understanding of “fütüvvet” in the last century. Âkif has a unique attitude towards realizing his purpose. Because his work “Safahat” is full of concrete examples of both his attitude and stance and his life full of actions towards all these.

Keywords: Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Purpose, Attitude, Belief, Action

1. GİRİŞ

Mehmet Âkif Ersoy, 1873 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, Fatih Medresesi müderrislerinden Mehmed Tahir Efendi; annesi, Emine Şerife Hanım'dır. Âkif, ilköğrenimini Sarı Güzel mahalle mektebi ile Emir Buhari'deki mekteb-i ibtidaide tamamlar. Fatih Merkezi Rüştiyesinden mezun olur. Fransızca, Arapça, Farsça gibi yabancı dilleri öğrenir. Fatih Rüştiyenin yüksek kısmını okuduğu sırada babası vefat eder. Babasının ani kaybı üzerine okuldan ayrılmak zorunda kalır. Ailesinin yaşadığı maddi zorluk nedeniyle kısa zamanda meslek sahibi olmak ve ailesine destek amacıyla Mülkiye Baytar Mektebine girer. Yaşadığı tüm sıkıntılara rağmen okulunu birincilikle bitiren Âkif, okul yıllarında şiirle ilgilenir. Önceki okulunda Muallim Naci'den edebiyat dersleri alır. Muallim Naci ile Abdülhak Hamit'in edebî anlayışından etkilenir. Meslek hayatına Umur-ı Baytariyye Müdüriyeti'nde müfettiş yardımcısı olarak başlar. Göreve başladıktan sonra evlenen Âkif, *Servet-i Fünûn ile* daha sonra adı *Sebîlürreşâd* olarak değişen *Sırât-ı Müstakîm Dergileri*'nde makaleler yayımlar. İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olan Âkif, çeşitli okullarda öğretmenlik yapar. Ardından Darülfünun edebiyat profesörlüğüne atanır. Edebî çalışmalarına büyük hız verir ancak pek çok yazar gibi eserlerini tümüyle yayımlama imkânı bulamaz.³⁹ Balkan Savaşı sırasında halkın aydınlatılması, birlik ve beraberliğin pekiştirilmesi amacıyla İstanbul'un Süleymaniye, Fatih ve Beyazıt Camilerinde konuşmalar yapar. Millî mücadelenin örgütlenmesinde başkanlığını Recaizade Mahmut Ekrem'in yaptığı Hey'et-i Tenvîriyye cemiyetinde aktif çalışmalar yürütür.⁴⁰ Şiirlerini 1911 yılında *Safahat* isimli eserinde toplar. Âkif'in hayat serüvenine kronolojik açıdan bakıldığında, büyük bir medeniyetin temsilcisi olan Osmanlı Devleti'nin yıkılışını hemen ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin yeşerişini sebepleriyle birlikte görmek mümkündür. Şairin çalkantılı dönemlere tesadüf eden hayatı, duygu ve düşünceleri büyük ölçüde mısralarına aksetmiş; orada vücut bulmuştur. Şahsını milletin kaderiyle bir gören sanatçı; inancını, milletini ve mensubu olduğu medeniyeti ilgilendiren konuları dert edinmiş, fikirlere ve hislere tercüman olan manzumeler kaleme almıştır.

³⁹ Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiir Antolojisi*, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1970, s. 534.

⁴⁰ M. Orhan Okay, M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmed Âkif Ersoy*, TDVİA, C. 28, 2003, s. 433.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

2. ÂKİF'İN YAŞADIĞI DÖNEME DAİR

Âkif'in şâhidi olduğu on dokuzuncu asrın sonları ile yirminci asrın başlarında, Osmanlı devleti art arda yıkımlara ve acılara sahne olur. Bitmek bilmeyen savaşlar, kayıplar, göçler toplumun ve devletin dinamiklerini temelinden sarsar. Sosyal, ekonomik ve doğal olarak da siyasi çalkantılar; halkta yılgınlık, huzursuzluk ve ümitsizlik hislerini günden güne artırır. Maddi güçle birlikte Doğu karşısında psikolojik üstünlüğü ele geçiren Batı, emperyal emellerini Osmanlı coğrafyasında gerçekleştirmek için çok daha cesur adımlar atmaya başlar. Doğu'dan bakıldığında sarsılmaz bir ittifak hâlinde görülen dört başı mamur Batı dünyası karşısında, yıkıntılar arasında yaşam mücadelesi veren, acılarla yaşamaktan başka bir hayat bilmeyen, kompleksler içinde zorunluluklara hapsolmuş bir Doğu dünyası yer alır.

2.1. Şark'ın Âkif'in Penceresine Akseden Enkazı

Ziya Paşa'nın;

*Diyâr-ı küfrü gezdim beldeler kâşâneler gördüm
Dolaştım mülk-i İslâm'ı bütün virâneler gördüm⁴¹*

beytinde bahsettiği gibi yıkıntılar ve viraneler arasında dolaşan Âkif, yoğun bir hüznle birlikte derin bir kırılma hissi yaşar. Onun kişisel buhranı, mensubu olduğu medeniyetin içinde bulunduğu çağda yaşadığı kırılma ile doğru orantılıdır. Nitekim Âkif, duygularını Şair Eşref'e ithafen yazdığı mısralarında Ziya Paşa'yla benzer bir şekilde şöyle dile getirir:

*Ne gördüm, Şark'ı hep gezdin deyip sor... Gördüğüm her yer
Yıkılmış hânumânlar, devrilip gitmiş hükümetler
Serâb olmuş kanallar, dümdüz olmuş burç u bârûlar
Dökülmüş âbrûlar, hapsedilmiş zinde bâzûlar
Bükülmüş beller, incelmüş boyunlar, coşmayan kanlar.⁴²*

Âkif'e göre Osmanlı devleti ve kültür havzası, uzun süredir giderek artan ve şartları her geçen gün ağırlaşan bir kuşatılmışlık içerisinde zulümler, mağduriyetler yaşamakta; mazisi kahramanlık ve ihtişamlı dolu bu âlemin kanı, canı heder olmaktadır. Savaşların darmadağın ettiği ocaklar; gücünü, kudretini yitirmiş hükümetler, hapsedilen kabiliyetler ile birlikte boşa giden emekler umumi bir atalet oluşturmuş; halkta kesif bir karamsarlık duygusu baskın gelmiştir. Âkif, toplumun içine yuvarlandığı ve ümitsizce çırpındığı batağın, bataklığın genel tasvirini yaparken yeisin/ümitsizliğin bir virüs gibi kitlelere aşılandığını anlatır:

*Yurdun ezeli yasçısı baykuş gibi herkes
Ye'sin bulanık ruhunu zerk etmeye baktı
Mel'un aşu bir nesli uyuşturdu bıraktı.
“Devlet batacak” çılgılığı beyinlerde öter de
Millette bekâ hissi ezilmez mi ki? Nerde!
“Devlet batacak” işte bu öldürdü şebâbı
Git yokla da bak var mı kımıldamaya tâbı
Âfâkına yüklense de binlerce mehâlik*

⁴¹ Önder Göçgün, *Ziya Paşa*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.7.

⁴²(Hazırlayan: Necmettin Turinay) *Safahat-İstiklal Marşı'nın 100.Yılında Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı-TBMM Yayınları 2021, s.838.*

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Batmazdı bu devlet, "batacaktır." demeyeydik.⁴³

Âkif, yeis içinde olumsuz mecrada büyümeye, genişlemeye doğru giden "efkâr-ı umumiye"nin devletin başına sükün etmiş binlerce tehlikeden daha büyük bir tehlike olduğunu düşünür. Devleti asıl batırmanın herkesçe karamsarlıkla dillendirilen "devlet batacak" düşüncesi olduğunu ileri sürer.

3. ÂKİF'İN AMACI VE BU AMACI BESLEYEN UNSURLAR ÜZERİNE

Âkif'in en temel gayesi, bin bir türlü bağ ve kayıtle hürriyeti kısıtlanmış Türk milletini esaret zincirlerinden kurtarmak ve onu layık olduğu yerde görmektir. Zaruretlerin cenderesine sıkışmış toplum, temsil ettiği medeniyetle birlikte kanatlandığında yerine yurduna sığmaz hâle gelir ve onun hür yaşamı dünyada ulaşılmak için hayal edilen bir konumda olduğu görülür, anlaşılır:

*Değil bir kayda, sığmazsın -kanatlandın mı- eb'âda;
Hayatın en muhayyel gâyedir ahrâra dünyada.⁴⁴*

Bu kanatlanmanın, yükselişin gerçekleşmesi için derin gaflet uykusundan uyanılması ve her daim uyanık olunması gerektiğini düşünen Âkif yürekten tazarru ve niyazda bulunur:

*Uyandır bizleri, bundan gerû âgâh için olsun
Uyan ey âlem-i İslâm, uyan Allah için olsun,⁴⁵*

Mehmet Âkif, toplumun manevi güçle atılım yapacağına inanır. Bu nedenle her yere sinen ümitsizliğin karşısında ayakları yere basan bir ümidi takipçilerine sunma gayreti içindedir.

Aşılacağı moral ve motivasyonu sağlam bir ereğe yönlendiren Âkif, bitmek bilmeyen bir çaba ile her türlü engelin aşılacağına kânidir. Bunun için ümitsizliğin öldürülmesi, büyük işleri başarma kararlılığının zihinlerde uyandırılması gerekir. Yeisin yok edilmesiyle dirilen ümidin ve inancın hayat bahşeden nefesi tüm ataleti ve hareketsizliği ortadan kaldıracaktır. Yeter ki nesiller sağlam bir emel mayası ile aşılsın. Netice itibarıyla Âkif, inanca dayanıp, çabaya sarılarak ilim ve hikmetle donanmaktan başka, saplanılan bataklıktan bir çıkış yolu bilmediğini ifade eder:

*Batmazdı, hayır batmadı hem batmayacaktır
Tek sen uluyan **ye'si** gebert, **azmi** uyandır
Kâfi ona can vermeye bir nefha-yı **imân**
Davransın **ümidin**, bu ne haybet bu ne hirmân
Mâzideki hicranları susturmaya başla
Evladına sağlam bir **emel** mâyesi aşla
Allah'a dayan, **sa'ye** sarıl, **hikmete** râm ol
Yol varsa budur, bilmiyorum başka **çıkâr yol**⁴⁶ (Yeis Yok)*

⁴³age, s.853.

⁴⁴age, s.867.

⁴⁵age, s. 860.

⁴⁶age, s. 853.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Âkif, tahayyül ettiği ve gelenekteki fütüvvet anlayışının çağdaş bir görünümü olarak yorumlanabilecek “Âsım’ın Nesli”ne sağlam bir ideal, emel aşılama hedeflerken tüm emellerin üstünde bir emelinden de bahseder. Esasında söz ettiği tüm ulvi gaye ve emeli besleyen, kapsayan bir arzu, bir taleptir. Milletten bağımsızlığının, hürriyetinin sembolü olan bayrağın şahsında “kahraman orduya” hitaben yazdığı *İstiklâl Marşı*’nda ruhunun tek arzusunun imanın mücessem mekânı ve hürriyetin sembollerinden biri olarak gördüğü (kutsal) mabede namahrem elinin değmemesidir:

*Rûhumun senden, ilâhî şudur ancak emeli,
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli,
Bu ezanlar ki şehâdetleri dinin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.*⁴⁷

Bu manada Âkif’in, şark medeniyetinin mana ve içeriğinin yanında onun remiz ve sembollerini de çok önemseydiği anlaşılır. Daha kapsamlı söylemek gerekirse inanç ve medeniyet bağlamında öz yahut kabuk fark etmeksizin -hakiki olmak, batıl olmamak kaydıyla- şair için her şey çok ama çok önemlidir.

Âkif, kişisel bir kazanç, menfaat ve amaç gütmeye yüksek ideallerini mısralar arasına yukarıdaki gibi⁴⁸ bir kavram haritası oluşturacak biçimde serpiştirir. İdeallerini kuramsal bir temele oturtmakla kalmaz, geçmişe atıfta bulunarak onları hayata geçirilebilecek makul hakikatler olarak takdim eder.

*Semalardan mı nâzilsin, gönüllerden mi sâidsin?
Hayal-i pâk-i hürriyet misin? Her fikre vâridsin!
Salâhaddîn-i sânisin, ne âlî bir mücâhidsin;
Sözüm vahy-i ilâhîdir, ki elbet sen de şâhidsin.
“Vatan bir âbidendir, bin güneş batsın siyâh olmaz.”⁴⁹*

Sanatçı, bilim ve çalışmanın yaşamın temel kaidesi olduğu, temiz ve duru inanca sahip fertlerden müteşekkil bir toplum arzular. Bunu gerçekleştirmek için de yanlış anlayışları, yorumlamaları, hurafeleri insanların dimağından ve hayatından silmek için gayret sarf eder.

*Hurafeler, üfürükler, düğüm düğüm bağlar;
Mezar mezar dolaşıp hasta baktıran sağlar...
Ataletin o mülevves teressübâtı bütün!*⁵⁰

...

*“Çalış!” dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun,
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
Sonunda bir de “tevekkül” sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!*⁵¹

...

Bakın ne hale getirmiş ki cehlimiz dini:

⁴⁷ *İstiklâl Marşı* (8. Kıta), Nurullah Çetin, *İstiklâl Marşı’mızı Anlamak*, Öncü Kitap, Ankara, 2012, s. 72.

⁴⁸ bkz. *Yeis Yok* şiiri.

⁴⁹ age, s. 73.

⁵⁰ age, s. 606.

⁵¹ age, s. 609.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

*Hurafeler bürümüş en temiz, menâbiini*⁵²

Sanatçı, toplumu geri bırakan pek çok etkene değinir bunların başında gelen ise nitelik ve evrensellikten hayli uzaklaşmış olan eğitimidir. Çeşitli manzumelerinde Dünya ölçeğinde düşünür, bilim adamı yetiştirmekten uzaklaşan medreselere ve sisteme dikkatleri çeker. İslam dininin ana kaynağından, *Kuran*'dan ilham alınarak modern zamanlarda yaşayan insanın anlayış ve ihtiyaçlarına göre yorumlanması gerektiğini savunur. Topluma yön veren halihazırdaki âlimlerin, asırlar önce kendi dönemlerinin yenilikçi âlimlerini tekrardan öteye gidemediklerini söyler. Dinin özüne bağlı kalarak onu ilim ve teknikle beraber ele alacak kudretli fikir adamları olmadığı için toplumun ilerleyemediğini dile getirir:

*Medresen var mı senin? Bence o çoktan yürüdü.
Hadi göster bakayım şimdi de İbnür-Rüşd'ü?
İbni Sîna niye yok? Nerde Gazali görelim?
Hani Seyyid gibi, Râzi gibi üç beş âlim?
En büyük fâzılınız: Bunların âsârından,
Belki on şerhe bakıp, bir kuru manâ çıkaran.
Yedi yüz yıllık eserlerle bu dinin hâlâ,
İhtiyâcâtını kâbil mi telâfi? Asla.
Doğrudan doğruya Kur'ân'dan alıp ilhâmı,
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı.
Kuru dava ile olmaz bu, fakat ilm ister;
Ben o kudrette adam görmüyorum, sen göster?
Koca ilmiyyeyi aktar da, bul üç tane fakih*⁵³

Âkif, diğer taraftan Sadi, Gazali, Fahreddin Razi gibi düşünürlerin erdem ve meziyetlerinden misaller vererek “tefekürü, erdemi, bilimi” hayatın bir parçası hâline getirmeyi amaçlar:

*Muhyî-i ulûmsun Gazâli!
Allah meziyyetin ne âlî?
İlham ile yazdığın eserler
Şâyândır olunsa yekser ezber*⁵⁴
...
*Fıkh u tefsirde, mantıkta, riyâzide imam
Tıpta, heyette, akâidde serefrâz-ı enâm
Görmedik kimsede Râzi gibi her fende rüsûh
Beşerin kârı değildir bu kadar fende rüsûh!*⁵⁵

Mehmet Âkif'in hem şahsi dünyasının hem de sanatının merkezinde inanç/iman yer alır. Sanatçı, evrene ve olaylara inancın penceresinden bakar. Ancak şair; kuru, ilim ve hikmetten kopuk, ritüellerin esiri olmuş taklitçi bir bağlanmayı, teslimiyeti reddeder. İlim ve düşünceyle donanmış, hayatın bütününe huzur ve düzen getiren bir inancı savunur. Onun inancı hayattan

⁵² age, s. 615.

⁵³ age, s. 783.

⁵⁴ age, s.171.

⁵⁵ age, s.174.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

kopuk esatirin mahsulü, ütöpik itikatlara değil samimi ve hayatın bizzat izdüşümü olan gerçeklere yaslanır.

4. ÂKİF'İN EŞYA VE OLAYLAR KARŞISINDAKİ TAVRI VE EYLEM BİÇİMİ HAKKINDA

Yüksek karakteri ve örnek şahsiyetiyle tanınan Mehmet Âkif, düşüncelerinde de istikrarlı ve tutarlı bir sanatçıdır. Âkif'in kamuoyunca da yakından bilinen hayat hikâyesi, eserleri ve eserlerinde ortaya koyduğu düşünceleri aynı doğrultuda olup birbiriyle çelişkiye düşmezler. Bununla birlikte onun sanatçı duyarlılığı, insani duyarlılığıyla iç içedir. Nitekim şair; çağının sorunlarına, haksızlıklarına, zorbalıklarına hayat felsefesi gereğince tüm benliğiyle müdahale etme azim ve kararlılığındadır. Aldırmazlık, görmezden gelme, mesele yokmuş gibi davranma onun mizacında yoktur:

*Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım.
Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...⁵⁶*

İnancı çerçevesinde mâziyi, hâli ve istikbâli bir gören, köklerine bağlı, ecdadına daima saygılı olan şair; zulüm ve hak kavramları karşısında son derece hassastır. Zâlim ve mazlum karşısında her zaman mazlumdan yana tavrını koyar. Burada mazlumun kimliği, dini, inancı, ırkı söz konusu değildir. Hayatında doğru bildiğini söyler, söylediklerini de uygulama çabası içindedir. Yalnızca menfaat gereği keyfi bir biçimde geçmişi kötüleyenlerin de karşısına dikilir şair:

*Zulmü alkışlayamam, zâlimi aslâ sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdâdıma sadırdı mı, hattâ boğarım...⁵⁷*

Âkif; ilim ve fenle dolu, hurafelerden ve kuru taklitten arınmış olarak idealize ettiği imana sahip beş on kişiyle insanlığın aleyhine gelişme gösteren dünyada tekrar söz sahibi olunabileceği inancını taşır:

*Titretirsin yine dünyayı, emin ol, tir tir;
Hele sen Şark'a o imanda beş on sîne getir⁵⁸*

Mehmet Âkif, his ve düşüncelerini çeşitli vasıtalarla yaymaya çalışır. Gazeteler, dergiler, kitaplar sanatçının matbuat aracılığıyla ortaya koyduğu manzume ve fikirleri ihtiva eder. Fakat onu pek çok münevver-aydından farklı ve özgün kılan husus ise hitabet sanatını kullanarak yaptığı faaliyetlerdir. Bir kısmı kayda geçmiş olan bu anlatılar hitabet sanatının son asırlardaki en güzel ve sade örneklerindedir. Eşya ve olaylar karşısındaki tavrını “edibâne” bir şekilde ortaya koymaya özen gösterir. Oldukça iyi eğitilmiş bir şair olan Âkif, Anadolu’yu dolaşır camilerde vaazlar, salonlarda toplantılar tertip eder. Bulunduğu yörelerde

⁵⁶age, s.763

⁵⁷age, s.763

⁵⁸age, s.782

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

eşraftan insanlarla ayrıca sohbetlerde bulunur. Burdur milletvekili olduğu dönemde Ankara'da düşüncelerini paylaştığı mahfiller bulunur. Bulduğu yerin niteliğine göre her kesime anlayabileceği şekilde seslenir. Sıradan vatandaşa da üst düzey insanlara da aynı malumatı anlaşılır bir biçimde aktarır. Çünkü onun en temel gayesi anlaşılır olmaktır. Bunu yaparken döneminde "tasannu ve müteşairlik" olarak bilinen sanat ve gösteriş yapmak gibi basitliklere asla girmez ve bunları onaylamaz. Sanatçının tüm etkisi hayatında, düşüncelerinde tutarlı ve samimi olmasından gelir. Ayrıca Türkçe'ye hâkimiyeti de en az onlar kadar sevilip kalıcı olmasındaki etkenlerdendir.

Sonuç olarak Âkif, insanı insan yapan tüm nitelikleri şahsında temsil etme gayreti güderken eserleri ve nasihatleri aracılığıyla karakteri hâline gelen düşüncelerini çevresine talim etme iradesi gösterir. İnsan onurunu ayakta tutma ve koruma doğrultusunda eylem sergiler.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Kenan (1970). *Batı Tesirinde Türk Şiir Antolojisi*, Ankara: Doğu Matbaacılık.
- Çetin, Nurullah (2012). *İstiklâl Marşı'mızı Anlamak*, Ankara: Öncü Kitap.
- Göçgün, Önder (1987). *Ziya Paşa*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Okay, M. Orhan & Düzdağ, M. Ertuğrul (2003). Mehmed Âkif Ersoy, *TDVİA*, C. 28, s. 432-439.
- Safahat-İstiklal Marşı'nın 100.Yılında Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı*- Haz. Necmettin Turinay (2021), Ankara: TBMM Yayınları.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKIF ERSOY VƏ AZERBAJCAN ŞAIRLƏRI**

MEHMET AKIF ERSOY AND AZERBAIJANI POETS

İsmayılova Aynur Humbet

Azerbaycan Devlet Turizm Ajansı "Yanar Dağ" Devlet Tarih-Kültür ve Tabiatı Koruma
Alanının araştırmacısı

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, tüm Türk dünyasının önemli tarihi olaylarından biridir. Bu cumhuriyetin kuruluşunda başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere birçok siyasi, sanatçı ve hatta kültürel şahsiyetin rolü vazgeçilmez olmuştur. Kültürel düşüncenin gelişmesinde eşsiz hizmetleri olan Mehmet Akif Ersoy, Türkiye Cumhuriyeti İstiklal Marşı'nın yazarıdır. Türkiye ile Azerbaycan arasındaki kültürel ilişkilerin güçlenmesi sonucunda, bazı yazı işleri için İstanbul'a gelen Mirza Fatali Ahundzadeh'in ziyaretinden sonra kültürel ilişkiler daha da genişledi. Azerbaycan'dan birçok aydın, İstanbul'da yayınlanan birçok dergiyi satın alıp okudu ve aydınlandı. Tarihin en önemli şairlerinden biri olan Mehmet Akif Ersoy, Azerbaycan'ın birçok dahi yazarını da yakından tanımış, aynı zamanda üniversitede ders verirken Azerbaycan'ın dahi şairi ve oyun yazarı Hüseyin Cavid'e ders vermiştir. . Hüseyin Cavid Mehmet Akif Ersoy'un eserlerinden etkilenen "Sırat-ı Müstakim" dergisinde üç şiiri yayımlandı. Alibey Hüseyinzade, Ahmet Ağaoğlu, Mehmetagah Shahtakhtli gibi Azerbaycanlı aydınların bu alanda katkıları olmuştur.

Mehmet Akif Ersoy'un şiirleriyle ilgilenen Muhammed Hüseyin Şehriyar, Türk edebiyatına her zaman saygı duymuş ve ondan istifade etmiştir. 19. yüzyıl Azerbaycan edebiyatının ustası Muhammed Hüseyin Şehriyar Güney Azerbaycan'da yaşayan bir Türk olmasına rağmen bu yüzyılda Fars ve Türk şiirinin en büyük temsilcisidir. Bu yazımızda Mehmet Akif Ersoy'un yaratıcılığın Azerbaycan şair ve yazarlarına ne gibi faydalar sağladığından ve Azerbaycan ile Türkiye arasındaki kültürel ilişkilerin gelişmesinden bahsedeceğiz.

Anahtar kelimeler: İstiklal yürüyüşü, Kültürel ilişkiler, Cumhuriyet inşası

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ABSTRACT

The foundation of the Turkish Republic is one of the important historical events of the entire Turkish world. The role of many political, artistic and even cultural figures, especially Mustafa Kemal Atatürk, has been indispensable in the establishment of this republic. Mehmet Akif Ersoy, who has a unique service in the development of cultural thought, is the author of the Turkish Republic National Anthem. As a result of the strengthening of cultural relations between Turkey and Azerbaijan, cultural relations expanded further after the visit of Mirza Fatali Ahundzadeh, who came to Istanbul for some editorial works. Many intellectuals from Azerbaijan bought and read many magazines published in Istanbul and became enlightened. Mehmet Akif Ersoy, one of the most important poets of history, got to know many genius writers of Azerbaijan closely, and at the same time gave lectures to the poet and playwright of Azerbaijan, Hüseyn Cavid, while giving lectures at the university. . Three of his poems were published in the "Sırat-ı Müstakim" magazine, which was influenced by the works of Hüseyn Cavid Mehmet Akif Ersoy. Azerbaijani intellectuals such as Alibey Hüseynzade, Ahmet Ağaoğlu, Mehmetagah Shahtakhtli have contributed to this field.

Muhammed Hüseyn Şehiryar, who is interested in Mehmet Akif Ersoy's poems, has always respected and benefited from Turkish literature. Although the master of 19th century Azerbaijani literature, Muhammed Hüseyn Shahriyar is a Turk living in Southern Azerbaijan, he is the greatest representative of Persian and Turkish poetry in this century. In this article, we will talk about the benefits of Mehmet Akif Ersoy's creativity to Azerbaijani poets and writers and the development of cultural relations between Azerbaijan and Turkey.

Keywords: Independence march, Cultural relations, Republic building

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
SEBİLÜRREŞÂD DERGİSİNİN ÖNEMLİ ŞAİRLERİNDEN NAİM HÂZİM İLE ALİ
SALÂHADDİN YİĞİTOĞLU’NUN ŞİİRLERİNDE MEHMET ÂKİF ETKİSİ**

THE INFLUENCE OF MEHMET AKIF ON THE POETRY OF NAIM HAZIM AND ALI
SALAHADDIN YIGITOGLU, IMPORTANT POETS OF SEBILURRESHAD MAGAZINE

Davut ERTEM

Dr., National Education Directorate, Diyarbakır, Türkiye

ORCID NO: 0000-0001-7767-0916

ÖZET

Sebîlürreşâd dergisinde Mehmet Âkif’ten sonra en çok şiiri yayımlanan şair olarak bilinen ve önemli bir dil bilgini olan Naîm Hâzım, Sebîlürreşâd’da yayımlanan şiirlerinde ağırlıklı olarak dinî ve millî konuları işlemiştir. Sebîlürreşâd’daki şiirlerinde çoğunlukla İbni Hâzım Naîm imzasını kullanan şair, gerek dinî ve millî konularda yazılmış şiirlerinde gerekse kişisel hayatını konu ettiği şiirlerinde doğrudan veya dolaylı olarak Balkanlarda çıkan isyanlara temas etmiş, ayaklanmaların ve toprak kayıplarının millette yol açtığı psikolojik yıkımı tıpkı Mehmet Âkif’in Safahat’ında özellikle de Hakk’ın Sesleri adlı bölümdeki şiirlerinde içli bir dille yansıtması gibi derinden hissederek aktarmıştır. Naîm Hâzım’ın Sebîlürreşâd’da yayımlanan şiirlerinde üzerinde önemle durduğu diğer konular ise tembellik, gaflet, geri kalmışlık ve eğitimidir. Bu temaları işlediği şiirlerinde ve Balkan Savaşlarında yaşanan dramı ele aldığı şiirlerinde Mehmet Âkif’in etkisi altındadır. Âkif’ten etkilenen bir diğer önemli şair ise Ali Salâhaddin Yiğitoğlu’dur. İslamcılık fikrine bağlı Mehmed Âkif ve arkadaşlarının eserlerinin yayımlandığı Sırât-ı Müstakîm sonraki adıyla Sebîlürreşâd’da şiirleri yayımlanan önemli bir şarih ve şair olan Salâhî mahlaslı Ali Salâhaddin Yiğitoğlu, özellikle İslam tarihi ile ilgili manzum hikâyelerinde ve Milli Mücadele temalı şiirlerinde Mehmed Âkif üslûbunun tesirleri açıkça görülür. Gerek Dîvân’ında gerekse de Nuhbetü’l-Emsâl adlı eserinde cehalet, ümitsizlik ve tembelliğin topluma zararlarını dile getirmesi, azmi, çalışmayı, güzel ahlakı, doğruluğu ve dürüstlüğü sıklıkla kullanıp yüceltmesi yönüyle de Ali Salâhaddin’de Âkif etkisinden söz etmek mümkündür. Bu çalışmada Sebîlürreşâd’ın söz konusu iki önemli şairinin aynı dergide kalem oynattıkları, çağdaşları ve fikir yoldaşları olan İstiklal şairi Mehmet Âkif’ten tema ve üslûp bakımından ne ölçüde etkilendikleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sebîlürreşâd, Milli Mücadele, Mehmed Âkif, Naîm Hâzım, Ali Salâhaddin.

ABSTRACT

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Naim Hazım, who is known as the poet whose poems were published in Sebilurreshad after Mehmet Akif and who is an important linguist, mainly dealt with religious and national issues in his poems published in Sebilurreshad. The poet, who mostly used the signature Ibni Hazım Naim in his poems in Sebilurreshad, directly or indirectly touched upon the uprisings in the Balkans both in his poems on religious and national issues and in his poems about his personal life, and conveyed the psychological devastation caused by the uprisings and territorial losses in the nation, just as Mehmet Akif reflected the psychological devastation caused by the uprisings and territorial losses in his Safahat, especially in his poems in the section titled Hakk'ın Sesleri. Other issues that Naim Hazım emphasized in his poems published in Sebilurreshad were laziness, heedlessness, backwardness and education. He is under the influence of Mehmet Akif in his poems on these themes and in his poems on the tragedy of the Balkan Wars. Another important poet influenced by Akif is Ali Salahaddin Yigitoglu. Ali Salahaddin Yigitoglu with the pseudonym Salahi, an important commentator and poet whose poems were published in Sirat-ı Mustakim, later Sebilurreshad, where the works of Mehmed Akif and his friends, who adhered to the idea of Islamism, were published, clearly shows the influences of Mehmed Akif's style, especially in his verse stories about Islamic history and his poems on the theme of the National Struggle. It is possible to talk about the influence of Akif on Ali Salahaddin both in his Divan and in his work Nuhbetü'l-Emsal in terms of expressing the harms of ignorance, hopelessness and laziness to society, and frequently using and glorifying determination, work, good morals, truthfulness and honesty. In this study, the extent to which these two important poets of Sebilurreshad were influenced in terms of theme and style by Mehmet Akif, the poet of independence, who was their contemporary and intellectual comrade.

Keywords: Sebilurreshad, National Struggle, Mehmed Akif, Naim Hazım, Ali Salahaddin.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİF VE GENÇLİK**

MEHMET AKIF AND YOUTH

Mehmet ULUCAN

Doç. Dr. Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, orcid.org/0000-0001-8445-3127

ÖZET

Bazı istisnaları olmakla birlikte tarih boyunca bütün önemli şahsiyetlerin, fikirlerini, düşüncelerini, duygularını, ideallerini, umutlarını, beklentilerini, korkularını, endişelerini, tavsiyelerini, bildiklerini hep gençlere; başka bir ifade ile gelecek kuşaklara aktarmak, anlatmak istedikleri bilinmektedir. Çünkü gençler bir toplumun ve milletin en güçlü, dayanıklı ve aktif kuşağını oluşturmaktadır. Bu anlayış, hemen hemen her toplum ve millette aynıdır, denebilir. Bundan da anlaşıldığı üzere fert ve toplumların gelecek tasavvuru, özellikle gençler üzerinden kurulmakta ve gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

İnsan, varlıklar içinde en ileri derecede sorumluluk almak istidadına sahip olduğu için bu özelliğini en çok kendinden sonrakilere karşı yapacaklarında ve yapılacaklarda göstermektedir. Başka bir ifade ile kendini, daha önemlisi kendi dışındakileri düşünerek bir şeyler yapmak sorumluluğu ve zorunluluğu duyması onun fitrî özelliğinin bir sonucudur. Sorumluluk duygusu ise en çok sanatçı duyarlığı taşıyan kimselerde kendini gösterir. Neredeyse bütün sanatçılar, bu özelliğinden dolayıdır ki, en çok korkan, endişelenen, üzülen, acıyan, paylaşan, gayret eden; bir şeyleri manen duyup onu sanatıyla maddeten de ortaya koymaya çalışırlardır. Sanatçılar içinde şairler ve yazarlar ise bu gayretlerini, sözle ve yazıyla ortaya koymaktadırlar. Türk edebiyatının önde gelen şair ve yazarları arasında bu niteliği haiz önemli bir şahsiyet de Mehmet Akif'tir.

Mehmet Akif, Türk edebiyatında gelecek tasavvuru üzerinde en çok duran şairlerden biridir. Gençleri hedef kuşak olarak görmekle birlikte aslında toplumun bütününü kucaklamak istediği bilinmektedir. Şiirlerinde toplumu herhangi bir ayrıma gitmediği görülmekle birlikte özellikle gençleri dikkate aldığı anlaşılmaktadır. Mehmet Akif, gençleri eğitebilir, öğretilir, iyiye, güzele ve doğruya yönlendirilebilir bir güç olduğunun farkındadır. Böylece gençlerle birlikte bütün toplumu geliştirmeyi istediği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif, toplum, gelecek, gelişme, gençlik

ABSTRACT

Although there are some exceptions, all important personalities throughout history, their ideas, thoughts, feelings, ideals, hopes, expectations, fears, concerns, advice, and knowledge have always been shared with the youth; in other words, it is known that they want to convey and convey to future generations. Because young people constitute the strongest, durable and active generation of a society and nation. It can be said that this understanding is the same in almost every society and nation. As it is understood from this, the future vision of individuals and societies is established and tried to be realized, especially through young people.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Since man has the ability to take the highest degree of responsibility among the beings, he shows this feature the most in what he will do and will do against the next ones. In other words, his feeling of responsibility and obligation to do something by thinking of himself, and more importantly, of others other than himself, is a result of his innate feature. The sense of responsibility is most evident in those who have artistic sensitivity. Almost all artists, due to this feature, are the ones who fear, worry, grieve, pity, share, strive the most; they are those who hear something spiritually and try to reveal it materially with their art. Among the artists, poets and writers reveal their efforts verbally and in writing. Among the leading poets and writers of Turkish literature, an important person with this quality is Mehmet Akif.

Mehmet Akif is one of the poets who dwells most on the vision of the future in Turkish literature. It is known that although he sees the youth as the target generation, he actually wants to embrace the whole of society. Although it is seen that he does not discriminate against the society in his poems, it is understood that he especially considers the youth. Mehmet Akif is aware that young people can be trained, taught, and can be directed towards the good, the beautiful and the right. Thus, it is understood that he wants to develop the whole society together with the youth.

Keywords: Mehmet Akif, society, future, development, youth

1. Giriş

Mehmet Akif kimdir?

Çok kısa olarak Mehmet Akif'i tanıyalım. 20 Aralık 1873'te İstanbul'un Fatih semti, Sarıgözel mahallesinde doğmuştur. 27 Aralık 1936'da İstanbul'da ölmüştür. Babası ona Ragif adını vermiş ama daha sonra bu ad, Akif'e dönüşmüştür. Mehmet Akif eğitimini İstanbul'da tamamlamıştır. Farklı sebeplerle birçok kez yurtdışına gitmiştir. Arapça, Farsça ve Fransızca'yı tercüme ve manzum tercüme yapacak kadar iyi bilmektedir.

Mehmet Akif, tam bir eğitimcidir. Çünkü gönüllü olarak öğretmenliği ve öğretme işini seçmiş biri olarak geleceği önemseydiği bilinmektedir. Balkan harbi yenilgiyle sonuçlanınca Mehmet Akif, İstanbul'un selatin camilerinde bu konuyla ilgili önemli vaazlar vermiştir. Onun Çanakkale ve Kurtuluş savaşı yıllarında da hem İstanbul'da hem Anadolu'nun çeşitli illerinde benzer faaliyetlerin içinde bulunduğu bilinmektedir.

Mehmet Akif, Mısırlı Abdülaziz Caviş'in eserlerini Türkçeye tercüme ederek halkı özellikle de öğrencileri başka bir ifade ile gençleri eğitmeğe, öğretmeye ve aydınlatmaya sürekli olarak onlara rehber olmaya çalışmıştır. Bu şahsın "İçkinin/alkolün Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler" adlı eserini tercüme etmiştir. Bundan maksadı, özellikle gençleri içki, alkol, uyuşturucu vb. zararlılardan korumaktır. Mehmet Akif alkol, uyuşturucu gibi maddelerin zararlarını bilimsel olarak ortaya koymakla birlikte bunların aynı zamanda İslam dini tarafından da yasaklandığını özellikle belirtmek istemiştir.

Yukarıdaki kısa bilgilerden de anlaşıldığı üzere Mehmet Akif, içinde yaşadığı toplumu, özellikle de gençleri oldukça önemsemektedir.

2. Gençlik ve Gelecek

Neden gençlik ve gelecek? Çünkü gençlik gelecektir; şiirlerini topladığı kitabının adı olan Safahat'ın önemli bir bölümü olan Asım, gençlere yönelik olarak yaptığı tespit, tavsiye ve uyarıları içermektedir. Aynı zamanda onun idealindeki gençliğin sembolleşen adı da

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Asım'dır. "Asım" şiir kitabı, 1919 ile 1924 yılları arasında yayımladığı şiirlerini kapsamaktadır. 1919 ile 1924 yılları arası, genel olarak Türklerin, özel olarak da Osmanlı devleti ve yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin yaşadıkları en zor(lu) yılları ve dönemidir.

Mehmet Akif sanatını toplumun yararı için kullanan sanatçılardandır. Şiirlerinden anlaşıldığına göre asıl maksadının gençlerin, toplumun ve bütün insanların eğitilmesi olduğunu anlamak zor değildir. Özellikle gençlere yönelik olarak yazdığı Safahat'ın bir bölümünü oluşturan Asım, aynı zamanda onun ideal gençliğinin adı ve sembolü olduğu herkesin malumudur. İslam kültür ve edebiyatındaki mektûbât geleneğinin benzer bir tezahürü sayılabilecek Asım, Mehmet Akif'in döneminde seçtiği hedef kuşağın sahip olması gereken niteliklerini içermektedir.

Bu yüzden Mehmet Akif, gelecekte gençler için güzel günlerin olduğunu, olacağını samimiyet ve inançla dile getirmektedir. Bunun için temel şartın ise birlik ve beraberlik olduğunu kesin olarak belirtmektedir:

"İttihad yaşatır, yükseltir; tefrika yakar, öldürür"

...

*Sen! Ben! Desin efrad, aradan vahdeti kaldır,
Milletler için işte kıyâmet o zamandır.*

*Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;
Toplu vurdukça yürekler, onu top sindiremez.*

...

Mehmet Akif, şahsı ve cemiyetiyle ilgili beklentisini İslam dininin temel prensiplerine bağlı ve dayalı olarak görmüş ve göstermeye çalışmıştır. İttihat ve terakki cemiyetine üye olması için arkadaşının yaptığı izahatı dinledikten sonra "üye olunurken yapılması gereken yemini kabul etmiş ancak yemin metnindeki "cemiyetin bütün emirlerini "bila kayd u şart" kabul etmeyerek "Ben cemiyetin yalnız emr-i marufuna biat ederim. Mutlak söz veremem" demekten çekinmemiş biridir.

Peki, gençlerin ve dönemin gençliğinin Mehmet Akif'e duyduğu ilgi nasıl ve hangi düzeydedir? Dönemin gençliğinin Mehmet Akif'e ilgisi, daha çok ölümü ve cenazesiyle ilgili durumla başlamıştır, denebilir. Ne yazık ki Mehmet Akif'in cenazesine ve defnine resmî ilgi olmamıştır. Bu ilgisizliği gören gençler ve onların ortaya koydukları güçlü refleksle/tepkiyle ilgisizlik, tam tersi bir hal alarak çok güçlü bir ilgi ve sevgiye dönüşmüştür. Mehmet Akif'in ölümüne ve cenazesinin kaldırılmasına resmi ilgi olmayınca gençlik, bu ilgisizliğe karşılık çok samimi bir ilgi ve gerçek bir sevgi göstermeye başlamış ve bu ilgi ve sevgi her geçen gün artmıştır. Bugün de bu ilgi ve sevginin giderek arttığını rahatlıkla söylemek mümkündür. Mehmet Akif, özellikle gençlere yönelik ilgisini, azim ve gayrete bağlılık olarak "Durmayalım" adlı şiirinde şu mısralarda görülmektedir:

*Varmak istersen, diyor Sa'dî, eğer bir maksada,
Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da;
Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın!
Hangi müşkildir ki himmet olsun, âsân olmasın.
Hangi dehşettir ki insandan hırsan olmasın
İbret al, erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına:*

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken ısrarına.

...
*“Leysa li'l-insani illa masa 'a” derken Huda;
Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha
Davran artık karbanın arkasından durma koş!
Mahvolursun bir dakikan geçse hatta böyle boş.
Menzil almışlar da yorgun, belki senden bî-mecâl
Belki yok, elbette öyle! Sen ne etmiştin hayal?*

...

Ayrıca Mehmet Akif'in “Azim” adlı şiiri de bu minvalde değerlendirilmelidir.

Mehmet Akif, kendi ve içinde yaşadığı toplumun o günkü gerçekliğini apaçık ortaya koymaktadır. “Seyfi Baba” adlı şiiri, bu gerçekliği en iyi dile getirenlerden biridir. Kim olursa olsun kişinin en önemli özelliklerinden birinin vicdanının olmasıdır. İster çocuk, ister genç, ister yaşlı, ister padişah, isterse sıradan biri olsun ama mutlaka kişi vicdanlı olsun. Ona göre vicdanı olmayan, insan değildir.

Mehmet Akif, her şeyden önce kişinin insan olması gerektiğini söyler. Başka bir ifade ile bizim “adam gibi adam” yetiştirmemiz gerektiğini ısrarla belirtir. Terbiye ve ahlak mutlaka ailede başlamalıdır. Cehaletle devam edilemeyeceği, aileden başlanılıp bütün halkın uyandırılması gerekmektedir, diye belirtmektedir; “Köse İmam” adlı şiirinde de bu hususa uzun uzun değinir:

...
*Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz.
Şu bizim halkı uyandırmadadır felâh,
Bu cehalet yürümez, asra bakın: Asr-ı ulûm
Başlasın terbiyeniz, ailelerden oğlum.
Sade hürriyet i'lan ile bir şey çıkmaz,
Fikr-i hürriyeti hazm ettiriniz halka biraz.*

...

Mehmet Akif, şiirlerinde birçok gerçek ismi dile getirmiştir. O isimlerden bazılarının sembolik olduğunu belirtmek gerekir. Ancak Akif, bu isimlere gerçekte olsun veya olmasın büyük bir değer ve önem vermektedir. Mehmet Akif, çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun fark etmeksizin herkesin çalışmasını istemektedir, “Hasbihal” adlı şiirinde:

...
*Atalet fitratın ahkâmına madem ki isyandır;
Çalışsın, durmasın her kim ki davasında insandır.*

...

Mehmet Akif, gelecekle köprüler kurabilmek için geçmişle köklerin ve bağların koparılmaması gerektiği düşüncesindedir. Yine bu fikrini sıkça dile getirdiği de bilinmektedir:

Mehmet Akif, millet kavramına çok sık atıfta bulunup oldukça önem atfettiği bilinmektedir. Milleti özünü gençlerin oluşturduğuna içtenlikle inanmış bir şairdir. Mehmet Akif, “Hakkın Sesleri” adlı şiirlerinde ya bir hadis veya bir ayet mealinden yola çıkarak mesajlarını bu yolla vermeye başlamakta ve bu minvalde devam etmektedir. Zümer suresi 9. Ayetin bir bölümünün “...helyestevillezine ya'lemune vellezine la-ya'lemune...” *Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?* anlamıyla şiirine devam etmektedir:

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

*Olmaz ya... Tabû... Biri insan, biri hayvan!
Öyleyse “cehalet” denilen yüz karasından,
Kurtulmaya azmetmeli baştan başa millet.
Kâfi mi değil yoksa bu son ders-i felâket
Son ders-i felaket neye mâl oldu? Düşünsen;
Beynin eriyip yaş gibi damlardı gözünden!
“Son ders-i felaket” ne demektir? Şu demektir:
Gelmezse eğer kendine millet, gidecektir!
Zira, yeni bir sadmeye artık dayanılmaz;
Zira bu sefer uyku ölümdür: uyanılmaz.*

...
*Ki bir yandan celadetler saçıp dünyayı titretmiş;
Öbür yandan da insanlık nedir, dünyaya öğretmiş.*

...
*Şehâmet dini, gayret dini ancak Müslümanlıktır
Hakiki Müslümanlık en büyük kahramanlıktır.
Cebânet, meskenet, dünyada sığmaz rûh-i İslâma...
Kitabullahı işhâd eyledin -gördüm ya- davama.
Görürsün, hissedersin varsa vicdanınla imanın:
Ne müdhiş bir hamaset çarpıyor göğsünde Kur'anın*

Mehmet Akif, “Hakkın Sesleri” adlı şiir kitabındaki şiirlerinde de Yusuf suresi, 87. ayete referansta bulunarak şu dizeleri yazmıştır:

...
*Âtîyi karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, eminim budur ancak.
Dünyada inanmam, hani görsem de gözümlle,
İmanı olan kimse gebermez bu ölümle.
Ey dipdiri meyyit! “iki el bir baş içindir”
Davransana... Eller de senin baş da senindir!
His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin
Kurtulmaya azmin, niye bilmem ki, süreksiz
Kendin mi senin, yoksa ümidin mi yüreksiz?
Âtîyi karanlık görüvermekle apıştın,
Esbâbı elinden atarak ye'se yapıştın!
Karşında ziya yoksa sağından ya solundan
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan
Âlemde ziya kalmasa, halk etmelisin halk'
Herkes gibi dünyada henüz hakk-ı hayatın,
Varken hani herkes gibi azminde sebatın
Ye's öyle bataktır ki, düşersen boğulursun.
Ümmide sarıl sımsıkı, seyret ne olursun?
Azmiyle ümidiyle yaşar hep yaşayanlar;
Me'yus olanın ruhunu vicdani bağlar.
Lanetleme bir ukde-i hatır ki, çözülmez
En korkulu cânî gibi ye'sin yüzü gülmez!*

...

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmet Akif, şiirlerinde hep gerçekleri dile getirmeye çalışmıştır. Bir şair için gerçekleri en acı, en incitici, en yalın haliyle dile getirmek istenen bir şey değildir. Ancak içinde bulunulan durumun vahameti ne yazık ki bunu gerektirmektedir:

...
*Yoklarım taşları toprakları: izler kan izi;
Yurdumun kan kusuyor mosmor uzanmış denizi!
Tüter üç beş baca kalmış... O da seyrek seyrek...
Âşına bir yuva olsun seçebilsem, diyerek,
Bakınırken duyarım gözlerimiz yandığını:
Sarar afakımı binlerce sıcak kül yığını.
Ne o gömgök dereler var, ne o zümrüt dağlar;
Ne o çıldırılmış ekinler, ne o coşkun bağlar.
Şimdi kızgın günün altında pinekler, bekler,
Sade yalçın kayalar, sade ıpıssız çöller.
Yurdu baştan başa viraneye dönmüş Türk'ün;
Dünkü, şen şâtır ocaklar yatıyor yerde bugün*
...

Bu gerçekliği “Fatih Kürsüsünde” anlatıldığı gibi “İki arkadaşı Fatih Yolunda” adlı şiirde durumu bütün gerçeğiyle bir dialog olarak devam etmektedir:

...
*-Hayır, hayal ile yoktur benim alış verişim...
İnan ki, her ne demiş isem görüp söylemişim.
Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek
Sözüm odun gibi olsun; hakikat olsun tek!*
...

*Bekâyı hak tanıyan sa'yi bir vazife bilir
Çalış çalış ki bekâ sa'y olursa hak edilir (s. 228)*

*Evet, mücâhede mahsulüdür hayât-ı beşer,
O olmadıkça ne efrâd olur, ne âileler. (s. 228-229)*

*“Muallimim” diyen olmak gerektir imanlı
Edepli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı
Bu dördü olmadan olmaz vazife çünkü büyük
Atıp da yazmayı bez bağlamakla dünkü hödük (s. 247)*

3. Gençlik ve Umut

Gençlik Umuttur; Mehmet Akif, kâmil bir imana sahip olduğu için hiçbir zaman umudunu yitirmemiştir. İstanbul işgal edildiği zaman bile ümidini yitirmemiş, halka ümit aşılamış, doğal olarak daha çok gençleri ümitlendirme yolunu seçmiştir. Başka bir ifade ile gençlerden ümitli olduğunu göstermiştir.

*Ey dipdiri meyyit! “iki el bir baş içindir”
Davransana... Eller de senin baş da senindir!
His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?*

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

*Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin
Kurtulmaya azmin, niye bilmem ki, süreksiz
Kendin mi senin, yoksa ümidin mi yüreksiz?
Âtîyi karanlık görüvermekle apıştın,
Esbâbı elinden atarak ye'se yapıştın!
Karşında ziya yoksa sağından ya solundan
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan
...*

Mehmet Akif, birçok kez şiirlerinde “Ey sevgili kari” ve başka sözlerle okuyucusuna seslenir. Aslında bütün şiirleri okuyucular için olmasına rağmen özellikle bu hitabı kullandığında çok daha etkili olduğunu bilmektedir. Mehmet Akif'in bütün şiirleri, özellikle okuyucularını belli konularda uyarmak, bilgilendirmek, aydınlatmak ve hassasiyet geliştirmek maksatlı olduğu anlaşılmaktadır. “Süleymaniye Kürsüsünde” adlı şiiriyle dinleyiciye, okuyucuya daha doğrusu geniş halk kitlelerine doğrudan seslenir. Bu şiirinin bir dizesinde “*Can, cihan hepsi de boş “gaye”dedir varsa hayat*” diye idealini, inancını çok veciz olarak ortaya koymaktadır.

*...
-Beni kürside görüp va'zedecek sanmayınız,
Ulemadan değilim, şeklime aldanmayınız!
Dinin ahkâmını zaten fukahanız söyler,
Anlatırlar size bir müşkiliniz varsa eğer,
Bana siz Âlem-i İslam'ı sorun, söyleyeyim
Şark-ı Aksa'dan alın, Mağrib-i Aksa'ya kadar,
Müslüman yurdunu baştan başa kaç devrim var
...
Can, cihan, hepsi de boş “gaye”dedir varsa hayat.
...
Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile...*

4. Gençlik, Heyecan, Enerji ve Sinerji

Çünkü gençlik heyecandır, enerjidir, sinerjidir; Mehmet Akif, yaşadığı sürece inancını, ümidini kaybetmediği gibi içinde bulunulan durumu da bütün gerçeğiyle tespit etmiş ve kabullenmiştir. Bunu ifade etmekten de kaçınmamıştır. Gerçeği gizleme ve saklama yoluna hiçbir zaman gitmemiştir. Yaşadığı sürece hem kendi gerçeğini hem de toplumun gerçeğini bütün açıklığıyla dile getirmekten çekinmemiştir. “Küfe” adlı şiiri buna güzel bir örnektir. Mehmet Akif'in dinî, ilmî, iktisadî, siyasî vd. alanlardaki görüşlerini “Süleymaniye Kürsüsünde” adlı şiirinde dile getirmiştir.

Akif, gençliğin doğal olarak sahip olduğu enerjiyi harcamanın en iyi yolunun çalışmak olduğunu belirtmektedir. Yaratıcının bütün genç canlara ve insana verdiği gençlik enerjisinin doğru olarak kullanılmasının çalışmak olduğunu bilmekte ve ısrarla istemektedir:

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

*Sakin ey nûr-i didem,
geçmesin beyhude eyyâmın;
Çalış, hâlin müsâitken...
Bilinmez çünkü encâmın.*

...

-Korkma!

*Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı sandın, harim-i nâmusun?
Meger ki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa,
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,
Taşp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar;
Değil mi cebhemizin sînesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir
Değil mi cenge koşan Çerkesin, Lazın, Türkün
Arabla Kürd ile bakidir, ittihadı bugün
Değil mi sînede birdir vuran yürek... Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cebhe sarsılmaz!*

...

5. Gençlik, İnanç ve Ahlak

Çünkü gençlik inançtır, ahlaktır; Mehmet Akif, çalıştığı işyerinde başka birine yapılan haksızlıktan dolayı işinden ayrılmıştır. Buna benzer başka birkaç hadisenin olduğu bilinmektedir. Bu hem sağlam bir inanç hem de tam bir ahlakîlik örneğidir.

*Ölüler dini değil, sen de bilirsin ki bu din,
Diri doğmuş, duracak dipdiri, durdukça zemin!*

Mehmet Akif, düz yazılarını ve şiirlerini yayımladığı aynı zamanda başyazarlığını da yaptığı derginin ilk adı, dosdoğru yol, anlamındaki “Sıratı mustakim”dir. Bu dergi daha sonra “Sebilürreşad” adını almıştır. Mehmet Akif’e göre Allah korkusu, bütün güzel hasletlerin kaynağıdır. Bir insanda Allah korkusu olursa diğer bütün güzel hasletler olur, kötü olanlar da yok olur:

*Ne irfandır veren ahlaka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.*

6. Gençlik ve İdeal

Mehmet Akif’in inancı İslam, ideali İslamcılıktır. İdealini gerçekleştirecek kuşak belli bir eğitim, emek ve sabırdan sonra gelecektir. İşte o kuşak ideal kuşak olan Asım’ın nesli, kuşağıdır:

...

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Bizi kim kurtaracak, var mı ki bir başka nesil?

- *Asım'ın nesli, Hocam!*

...
İmandır o cevher ki İlahî ne büyüktür...

İmansız olan paslı yürek sîned e yüküdür!

“İslam Milletleri Topluluğu” Cemaleddin Afganî ve Muhammed Abduh ve Mehmet Akif gibi şahsiyetlerin inandığı ve istediği bir birliktektir. Cemaleddin Afganî, daha çok bir hareket adamıdır. Buna karşılık Muhammed Abduh, eğitimci ve ıslahatçı bir şahsiyettir. Mehmet Akif Cemaleddin Afganî'ye kıyasla Muhammed Abduh'a daha yakın durmaktadır:

*Bir ışık gösteren olsaydı eğer, tek bir ışık,
Biz o zulmetleri bin parça edip çıkmıştık.
İki üç yüz senedir serpemiyor bizde şebâb,
Çünkü biçarenin âtisine imanı harap.*

Mehmet Akif'in idali, bütün Müslümanların adaletlice yönetildiği, kimsenin mağdur edilmediği bir sistemde/sistemle yönetilmesidir. Mehmet Akif, teoriden ziyade pratiğe önem veren biridir. Halife seçilen biri adaletten şaşmaz ama kimin zulme, haksızlığa uğradığını bilemez ve göremezse gerçek/te adaletin tezahür etmesi mümkün olmaz. Bunu en güzel şekilde “Kocakarı ile Ömer” adlı şiirinde de dile getirmiştir.

7. Sonuç

Bütün önemli şahsiyetler gibi Mehmet Akif de düşüncelerini, duygularını, hayallerini, umutlarını, bildiklerini, ideallerini, korkularını öncelikle ve özellikle gençlerle paylaşmıştır. Mehmet Akif de kendisinden öncekiler, dönemindekiler ve çok büyük ihtimalle sonrakiler gibi gençleri oldukça önemsemektedir. Gençleri tanımayı, anlamayı hedeflediği gibi onları eğitmeyi, öğretmeyi, iyiye, doğruya ve güzele yönlendirmeyi de hedeflemiştir. Mehmet Akif, sadece kendi döneminin gençliğini değil, aynı zamanda geleceğin gençlerini de hedef kuşak olarak seçmiştir. Mehmet Akif, her dönemin toplumunu gençlerin kurtaracağını, gençlerin ayakta tutacağını çok iyi bilmekte ve belirtmektedir. Çünkü Mehmet Akif'in gençleri; güçlü, dayanıklı, imanlı ve inançlı, azimli ve kararlı, duyarlı, heyecanlı ve cesur, enerjik, umutlu ve gerçekçidir. Çünkü Mehmet Akif, gençler için söz konusu ettiği bütün bu değer ve niteliklere sürekli olarak kendisi de sahip olmuş veya sahip olma isteği ve gayretinde olmuştur. Onun nerdeyse bütün ömrünü, bu uğurda geçirdiği bilinen bir gerçektir. Şiirlerinden anlaşıldığı üzere; Mehmet Akif, hep genç biri olmuş veya olmaya çalışmıştır. Onun ideal genci, aynı zamanda ideal insanıdır.

Kaynaklar

1. Mehmet Akif Ersoy, Safahat(1989), (hızl. M. Ertuğrul Düzdağ), Gonca Yay., İstanbul.
2. Karaca, Nesrin (2015), “Asım” ya da Mehmet Akif Ersoy'un Manzum kurgusunda Gençlik ve Gelecek Tasarımı, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı Mehmet Akif Ersoy Araştırmaları Merkezi yayınları: 11, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları: 55, II. Bölüm, s. 88-104, Ankara.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

3. URL1.<https://www.tyb.org.tr/d-mehmet-dogan-camideki-sair-mehmed-akifi-anlatacak-47757h.htm>
4. URL2.<https://blog.milliyet.com.tr/mehmet-akif-in-genclik-ideali/Blog/?BlogNo=30070>
5. URL3.<https://egitimledirilis.com/mobil/?kose-yazisi/mehmet-akifin-gozunde-ideal-genclik-asim-1124y.htm>
6. URL4.<https://www.fikriyat.com/galeri/edebiyat/mehmet-akif-ersoyun-genclik-uzerine-dusunceleri>

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu**
**MEHMET AKİF'İN İLMİYLE AMEL ETMEYEN ÂLİME, HAM YOBAZ KARA
CAHİLE, ZÜLME SECDE EDEN MÜMİNE BÜYÜK ÖFKESİ**

MEHMET AKİF'S GREAT ANGER AT THE SCHOLAR WHO DOESN'T ACT WITH HIS
KNOWLEDGE, THE CRUDE BIGOT BLACK IGNORANCE, THE BELIEVER WHO
PROSTRATES AGAINST PERSECUTION

Kibar AYAYDIN

Edebiyat Araştırmacısı-Eğitimci Yazar

ÖZET

İstiklal Marşı Şairi ve İslâmcılık düşüncesinin önemli fikir adamlarından olan Mehmet Akif Ersoy, hem millî hem de Universal anlamda bir vicdan muhasebesinin temsilcisi bir şahsiyettir. Düşünen ve düşüncelerini sözcüklerin hakikatiyle vicdanlara sadmeler halinde taşıyan bir insandır. Terkibi bir şahsiyet olan Mehmet Akif Devlet-i Âli'nin son dönemlerine rastlayan hayatı aynı zamanda yeni bir oluşumun arifesinde, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle özdeşleşmiştir. Şiirleriyle, vaaz, nasihat ve gazete yazılarıyla, Millî Mücadeleyi destekler, bu destekler sırasında; ilim ve aklın ortaya koyduğu kriterlere uymayan görüş ve düşüncelere karşı cephe alır.

Bildikleriyle, hâk ve hakikati dile getiremeyen, güç karşısında eğilen “festakim Kema ümirte” (Emrolunduğun gibi dosdoğru ol) sırrını içselleştirememiş alimi, ilmiyle amel etmediği için eleştirir. Onu kendine gelmeye davet eder. Ham yobaz, kaba softayı, dinî kaideleri ferdî çıkarları ile özdeşleştiren, şekilci Müslüman kisvesi altındaki mukallit gürûhla tenkit eder. Safahat'ın tamamına yakını taklitten tahkiki imana geçemeyen bu gürûhun kendine gelmesi için yapılan ikazlarla doludur. M. Akif'in en büyük eleştirisi zulme rıza gösteren Müslümanlara karşı isyanıdır. Zulme rıza göstermek, M. Akif'e göre; toplumsal barışı ve huzuru sarsar, insanların inançlarını zayıflatır. Zulüm, ferdi hassasiyetlerin kaybolması, vicdan mekanizmalarının devre dışı kalması demektir, M. Akif'in âlime, cahile, mümine getirdiği eleştirinin alt yapısında inanç sisteminin taklitte kalmasına ve fatalist bir anlayışa bağlı kalınmasına bağlar. Bundan kurtulmanın tek çaresini ise Ahlâk-ı Kur'ân'la tam tekmil bir insan olmakta görür.

Anahtar Kelimeler: Alim, Cahil, Mümin, Vicdan, Zulüm, Ahlak-ı Kuran, Fatalism

ABSTRACT

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmet Akif Ersoy, who is the poet of the National Anthem and one of the important intellectuals of Islamism, is a person who is the representative of an account of conscience both in the national and universal sense. He is a person who thinks and carries his thoughts to conscience with the truth of words. The life of Mehmet Akif, which coincides with the last period of State, who is a composed personality, has also been identified with the modern Turkish Republic State on the eve of a new formation. He supports the National Struggle with his poems, sermons, advice, and newspaper articles, during these supports; It becomes a front against the views and thoughts that do not comply with the criteria set by science and reason.

Unable to express the truth and truth with what he knows, who bows down in the face of power and could not internalize the secret of "festakim Kema umir" (Be as straight as you are commanded), criticizes the scholar for not acting with his knowledge. He invites them to come to him.

The bigoted bigot criticizes the religious page with the muqallid mob under the guise of formalist Muslims, who identify religious rules with their personal interests. Almost all of Safahat is full of warnings made for this crowd, who could not pass from imitation to a corrective belief, to come to their senses. M. Akif's biggest criticism is his rebellion against Muslims/believers who consent to persecution. According to M. Akif, consenting to persecution is; it undermines social peace and tranquility and weakens people's beliefs. Cruelty means the loss of individual sensitivities and the deactivation of the conscience mechanisms. He attributes the belief system to imitation and adherence to a fatalistic understanding in the background of M. Akif's criticism of the scholar, ignorant, and believer. He sees that the only way to get rid of this is to be a complete human being with the Moral of the Qur'an.

Keywords: Scholar, Ignorant, Believer, Conscience, Cruelty, Moral Qur'an, Fatalism

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİF ERSOY'UN AHLAKINI FELSEFE DİLİYLE ANLAMAK**

UNDERSTANDING MEHMET AKIF ERSOY'S MORALITY THROUGH THE
LANGUAGE OF PHILOSOPHY

Seval YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ

Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü,
<https://orcid.org/0000-0003-4200-351X>

Nigar Gizem ÜNAL

Araş. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü,
<https://orcid.org/0000-0003-0805-5447>

ÖZET

Anlam ve değerler dünyasında yaşayan insan, içine doğduğu toplumu yaşam formuyla değiştirerek dönüştürme potansiyeline sahiptir. Aristoteles felsefesinde dikkate değer kavramlardan, aktüel olanı potansiyele dönüştürmenin en sıra dışı örneklerinden kabul edebileceğimiz Mehmet Akif, çok yönlü kimliğiyle tarih sayfalarındaki yerini almıştır. Veteriner, edebiyatçı, sosyolog, öğrenen-öğreten, yazar ve çıkardığı dergilerle bir yayımcı olan Akif, yaşadığı çağın bütün ayrıntılarını, toplumun her kesiminden bireylere hitap edecek şekilde yansıtmıştır. Bu bağlamda Mehmet Akif'in temel eseri *Safahat* ideallerini, vatan sevgisini, kimlik ve kişiliğini gözler önüne sermektedir. Felsefe yazında ahlak-etik ve değer kavramlarına yüklenen anlamların farklı versiyonlarına ev sahipliği yapan eserleriyle Mehmet Akif'i felsefe dilinde anlamaya çalışmak bildirinin temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda araştırma beş alt başlık ile incelenecektir, bunlar sırasıyla: 1. Ahlak, Etik, Değer Boyutunda Mehmet Akif; 2. İnsan ve Mehmet Akif; 3. Nedensellik, Çalışmak ve Mehmet Akif; 4. Mehmet Akif Neyi, Kimi, Neden Eleştirmiş; 5. Sonuç Olarak Mehmet Akif Kimdir? Bu alt başlıklar irdelenirken Mehmet Akif'in eserlerinden hareketle analitik felsefe bağlamında meta analizler yapılarak temalar oluşturulmuştur. Araştırmada Mehmet Akif'in düşünceleri erdem etiği teorisiyle bağlantı kurularak irdelenecektir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden, doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu yöntemle, Mehmet Akif'in *Safahat* adlı eseri araştırmanın amaçları doğrultusunda felsefi bir sorgulamadan geçirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Ahlak, Etik, Değer, İnsan, Nedensellik, Çalışmak.

ABSTRACT

A person who lives in a world of meaning and values has to potential to transform the society in which he is born by changing it with his life form. Mehmet Akif, whom we can accept as

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

one of the most extraordinary examples of transforming the current into potential, one of the remarkable concepts in Aristotle's philosophy, has taken its place in the pages of history with his versatile identity. Mehmet Akif, who is a veterinarian, literate, sociologist, learner-teaching, writer, and publisher with his journals, reflected all the details of the age he lives in a way that appeals to individuals from all segments of society. In this context, Mehmet Akif's main work reveals the ideals of *Safahat*, patriotism, identity, and personality. The main purpose of the statement is to try to understand Mehmet Akif in the language of philosophy with his works that host different versions of the meanings attributed to the concepts of morality ethics and value in philosophical writing. For this purpose, the research will be examined with five subheadings, respectively: 1. Mehmet Akif in the Dimension of Morality, Ethics, and Value; 2. Human and Mehmet Akif; 3. Causality, Work, and Mehmet Akif; 4. What, Whom, Why Did Mehmet Akif Criticize; 5. After All, Who Is Mehmet Akif? While examining these subheadings, themes will be made by making meta-analysis in the context of analytical philosophy based on Mehmet Akif's works. In the research, Mehmet Akif's thoughts will be examined by connecting with the theory of virtue ethics. In the research, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. With this method, Mehmet Akif's work *Safahat* was subjected to philosophical questioning in line with the purposes of the article.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Morality, Ethics, Value, Human, Causality, Working.

1. GİRİŞ

İstiklal Marşımızın şairi Mehmet Akif Ersoy⁵⁹, 1873 yılının aralık ayında İstanbul'un Fatih ilçesinin Sarıgözel semtinde doğmuştur. Babası Fatih Medresesi müderrislerinden İpekli Mehmet Tahir Efendi (1826-1888), annesi ise Buharalı bir aileye mensup olan Emine Şerife Hanım'dır (1836-1926). Dört yaşında Emir Buhari Mektebine başlayan Akif, ilk öğreniminden sonra Fatih Merkez Rüştiyesi ile Mekteb-i Mülkiye'nin idadi kısmını bitirerek bu mektebin yüksek kısmına geçtiği yıl babası ölmüş ve bununla da kalmayarak evleri yanmıştır. Bu yüzden Mehmet Akif'i yatılı Halkalı Baytar Mektebi'ne vermişlerdir. Eğitimi boyunca Mehmet Akif'in, resmi eğitim kurumları dışında başta babası olmak üzere pek çok bilim insanından dersler almış, Arapça, Farsça ve Fransızca'yı tercüme yapacak kadar da iyi öğrenmiştir. Mehmet Akif'in şiirle ilgisi ise mektep sıralarında başlamıştır. Çok yönlü kişiliğiyle dikkat çeken Mehmet Akif, *Safahat* adlı eserinde karakterini, ideallerini, vatan sevgisini, öfkelerini, sevgisini yansıtmıştır.

Bu bağlamda araştırmada Mehmet Akif'in ahlak anlayışı, felsefe diliyle okunmaya ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Yaşama anlam katan hemen hemen tüm ideolojilerin önemli araçlarından kabul edilen ahlakın (moral) tanımlanmasında yaşanan muğlaklık, onun

⁵⁹ Mehmet Akif Ersoy'un yaşam hikayesiyle detaylı bilgi için Bkz. Boz, D. (Ed.), (2008), Bir Şimdiki Zaman Şairi Mehmet Akif Ersoy; Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, Ankara 2013, Ed: M, Ertuğrul Düzdağ, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

hakkındaki tartışmayı çeşitlendirmektedir. Milli ahlak, laik ahlak, yüce ahlak, meslek ahlakı, kapalı ya da açık ahlak gibi... Tüm bu ahlaklarda ortak olansa ikili ilişkilerde kişilerden uymaları beklenen, talep edilen ya da iyi-kötü, doğru-yanlış sayılan davranışlardır (Kuçuradi, 2011). Değer atfettiğimiz bu davranışlar, ilkeler, normlar ya da kurallar ise insanlar arası ilişkilerde mutlak ve kayıtsız-şartsız olarak geçerli olmak isterler, ancak bu değer ölçütleri her durumda, her yerde ve her zaman geçerli olmayabilirler. Örneğin her zaman yalan söylememek doğru mudur? Kimi durumlarda daha büyük zarara uğramamak için kişiler olanı olduğunda farklı anlatabilirler (Kuçuradi, 2011). Kısacası kaynağı deney olan bu değer yargıları kendi içinde bir görecelik taşımakta olup, insanlar arasındaki ilişkileri düzenledikleri gibi, kimi durumlarda bozabilmektedirler de. Bu bağlamda ahlak kavramının pek çok tanımı yapılarak üzerinde ortak bir tanımda anlaşılamadığı bilinmektedir. Ahlak tanımı yapan kişilerden birisi de Ahmet Cevizci'dir ve ona göre ahlak, insanın başka varlıklarla olan ilişkilerindeki kural ve eylemleri düzenleyen norm, ilke ve kurallar bütünüdür (Cevizci, 2002); Harun Tepe de benzer şekilde ahlakın iyi-kötü, yapılması-yapılmaması gerekenler etrafında sıralanan değer yargıları, ilkeler, normlar ve kurallar bütünü olarak tanımlamıştır (Tepe, 2011). Etik ise ahlaktan farklı olarak Doğan Özlem'in deyimiyle, bireysel ve toplumsal alanlarda aktif olarak yaşanan bir fenomen olan ahlakın üzerinde kapsamlı bir şekilde felsefesinin yapılması olarak yorumlamıştır (Özlem, 2010).

Bu bağlamda Akif değer yaratan, dini ahlak öğretisini erdem etiğinin bir savunucusu olarak gösterebilmeyi başarabilmiş bir düşünürdür. Erdem etiğinin en güzel örneğinin "iyi yaşam", "mutluluk ahlakı" adlarıyla bilinen Aristoteles'in felsefesiyle ilişkilendirildiği felsefi alan yazında bilinmektedir. Erdemli bir yaşam beraberinde iyi, güzel ve ahlaklı eylemler getirecektir (Bkz. Aristoteles, 1996; Aristoteles, 1997; Aristoteles, 2005). Diğer etik teorilerine nazaran daha uzun bir geçmişe sahip olan erdem etiğinde, bir eylemi doğru ya da ahlaklı yapan şey dışsal faktörlerden çok öznel güdüler ve karakteristik özelliklere vurgu yapılmaktadır (Bkz. Pieper, 1999; Feldman, 2012; Frankena, 2007; Haynes, 2002). Bu çerçevede erdemli bir yaşam ile ahlaklı yaşam çoğu zaman özdeş kabul edilmekte ve erdemli insan ahlaklı, ahlaklı insan da sanki her defasında erdemli davrandığı için ahlaklı gibi düşünülmektedir. Erdemi yaşamımızın bir parçası, karakterimizin bütünü, kişiliğimizin en belirleyici unsuru olarak kurgulanmaktadır. Faroe'e göre erdem doğuştan getirdiğimiz bir yetenek değildir, aksine erdem zamanla kazandığımız alışkanlık haline gelen eylemlerimizin sıralanışı, toplumsal çoğunluğun değişmez doğruları, hatta olmazsa olmazlarıdır (Faroe, 2006).

2. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Mehmet Akif Ersoy'un ahlakını felsefe diliyle anlamaya çalışan bu inceleme nitel bir araştırmadır. Konusu insan davranışları olan nitel araştırmaların ölçüm ve gözlemleri kesinlik taşımamakta ve nitel araştırmalarda amaca ulaşmak için derinlemesine gözlem ve görüşmelerden hareket edilmekte ve sıklıkla tümevarım yöntemi kullanılmaktadır (Arıkan, 2013). Nitel araştırmalarda incelenen konunun nesnelere anlamları, tanımları, karakteristik

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

özellikleri, metaforları, sembolleri ve betimlemeleri açıklanmaktadır (Berg & Lune, 2015). Bu çalışmada erdem etiğine (virtue ethics) örnek olarak gösterilen Aristoteles'in erdem etiği (virtue ethics) *Nikomakhosa Ethics* adlı eseri baz alınarak Mehmet Akif'in *Safahat* adlı eserleri veri kaynağı kabul edilerek doküman incelemesi yapılacaktır. Doküman incelenmesi, araştırılması planlanan olay ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı dokümanların analizinden oluşmaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013, s. 187) göre "doküman incelenmesinde eldeki dokümanların araştırmada kullanılacak tüm veri setini oluşturması durumunda dokümanların araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulması" gerekmektedir. Mehmet Akif'i felsefe dilinde anlamaya çalışmak bildirinin temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda araştırma beş alt başlık ile incelenecektir, bunlar sırasıyla: 1. Ahlak, Etik, Değer Boyutunda Mehmet Akif; 2. İnsan ve Mehmet Akif; 3. Nedensellik, Çalışmak ve Mehmet Akif; 4. Mehmet Akif Neyi, Kimi, Neden Eleştirmiş; 5. Sonuç Olarak Mehmet Akif Kimdir? Başlıklarından hareketle "ahlak-etik, insan, çalışmak, nedensellik, eleştiri" temaları belirlenerek Mehmet Akif ve *Safahat* adlı eseri felsefi sorgulamadan geçirilmiştir.

3. BULGULAR

İnsanı insan yapan aklın ürettiği en muhteşem, sarsılmaz, doğada bulunamaz ancak içinde doğduğumuz evrende insan aklına binaen yaratılabilen "değer" kuşkusuz bir toplumu, uygarlığı, kültürü var eden temel bileşendir. Sabri Büyükdüvenci'nin deyişiyle insan ekmezsiz, teknolojisiz kalabilir, ancak değersiz yaşayamaz (Büyükdüvenci, 2001). Değer dünyasını topluma karşı duyduğu sorumluluk duygusuyla isyan ahlakıyla birleştirerek dini ahlakını milli duygularıyla örüntülemeyi başarabilen Mehmet Akif "erdem" kavramının ete, kemiğe ve elbette onu sarıp sarmalayan nous, evrensel akıl veya ruha bürünmüş bir adı olmuştur. Neden Mehmet Akif'i tanımalı, tanıtlamalı, anlamalı, açıklamalı, hatta biraz daha ileriye giderek adlandırmalıyız? Çünkü Mehmet Akif sadece evinin sıcak köşesine çekilip bu toplumun hali ne olacak sorusuna loş lamba ışığında ahşap masasında kâğıt ve kalemi düşüncelerine siper etmek yerine, eylem adamı olarak, Nurettin Topçu'nun deyişiyle isyan ahlakını yeşertmiş, toplumun her köşesinde dolaşarak eserlerinde yeri gelmiş külhanbeyi, yeri gelmiş cahil, aydın, yobaz, softa, züppe, dinsiz, gariban ya da bir dindarın "aklının dili" olmuştur.

Araştırmanın bulgular kısmında *Safahat* adlı eserden yola çıkarak Mehmet Akif'in ahlak anlayışı -ahlak, insan, çalışmak, nedensellik, eleştiri" kavramlarından hareketle felsefi sorgulamadan geçirilmiştir. Ahlak kavramı birçok kişi ve topluma göre farklı anlamlara gelen, göreceli bir kavramdır, şöyle ki semavi kökenli dinlere mensup kişilerin ahlak anlayışları olduğu gibi binlerce insanı öldüren bir diktatörde bile ahlaka ilişkin sözlerine rastlayabiliriz. Dini, milli, faydacı, kuralcı, egoist, sonuççu ya da ödev temelli hangi ahlaki öğretilerden bahsederseniz bahsedelim çıkış noktası erdem, mutluluk ve iyi kavramı olacaktır. Mehmet Akif'in düşüncelerinde ahlak ve dini birbirinden ayırmak mümkün olmamakla birlikte düşüncelerinin temelinde Allah fikrini ve Kuran-ı Kerim'i yerleştirmiştir. Dini ahlak

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

anlayışı etik kuramlarda “ilahi buyruk teorisi” olarak adlandırılmaktadır. İlahi buyruk teorisine göre, özellikle semavi dinlerde, Tanrı evrenin yaratıcısı olarak kabul edilmekte ve “iyi” de Tanrı’nın iradesi, buyruğu olarak düşünülmektedir. Bu dinlerde evren ise, Tanrının kendi irade ve buyruklarına göre onun kendisini şekillendirdiği bir alandır. Bu dinlerde ahlaksal yaşam ise, Tanrının irade ve buyruklarına göre yönlendirilen ve düzenlenen yaşamdır. Bu bağlamda da ahlaki belli bir dinin kurallarına göre temellendiren etik öğreti dinsel ya da ilahi buyruk teorisi olarak kabul edilmektedir (Özlem, 2010). İlahi buyruk teorisi aynı zamanda “Tanrı Bilimsel İradecilik” olarak da bilinmektedir. Bu teoriye göre doğru ya da yanlışın ölçütü Tanrı’nın isteği ya da yasası olup, bir eyleme doğru demek Tanrı emriyken; aynı şekilde yanlış demek de Tanrı yasakladığı içindir (Frankena, 2007). İlahi Buyruk teorisine göre, kutsal kitaplardaki ahlak ilkelerine göre birey yaşamını sürdürmelidir. İyi-kötü ya da doğru-yanlışın ne olduğunu kişiye öğretecek olan Kutsal Kitapta yazılı olanlardır. Bireyin eylemlerini belirleyen, seçimlerini yönlendiren, tüm yaşamın kılavuzu Tanrı ve Kutsal Kitaptır. Bu bağlamda Mehmet Akif eserlerine baktığımızda, insanlardaki Allah korkusunun onları kötülüklerden koruyacağını söylemekle birlikte, milli ahlakın bir toplumun özü olduğunu şu mısralarıyla söylediğini ifade etmek gerekir (Safahat, Hatıralar):

Fakat ahlakın izmihlali ne müthiş bir izmihlal;

Ne millet kurtulur, zira ne milliyet ne istiklal

Oyuncak sanmayın!

Ahlakı milli, ruhi millidir.

Onun iflası en korkunç ölümdür: Mevt-i küllidir.

Tam anlamıyla bir ahlak adamı olan Mehmet Akif’in ahlak anlayışını Nurettin Topçu’nun isyan ahlakıyla ilişkilendirmektedir. Topçu’ya göre isyan ahlakı, insanın içindeki sonsuzluk iradesinin nefsin sefaletleriyle ihtiraslarına ve bundan doğan zulümlere karşı ayaklanmasıdır (Topçu, 2016). Başka bir anlamda isyan ahlakında bireyin her türlü nefsinin zorlayan hırs, ihtiras ya da tutkularından arınarak Allah’a ulaşmasıdır. Ancak Mehmet Akif sadece yazan, çizen, düşünen değil aynı zamanda yaşamın dinamiklerini değiştirme gücünü içinde bulan bir eylem adamıdır. Bu eylem adamı evrenin küçük bir kopyası kabul ettiği “insanı” Safahat eserinde şu mısralarla betimlemiştir (Safahat, Hasbihal):

Nüsha-i Kübra deniyor ademe,

Mazhar imiş hem koca bir aleme

Mehmet Akif’in Nüsha-i Kübra’sı, ademi, insanı, koca bir aleme mazhar olan, evrenin küçük bir kopyası, kâinatın emrine verildiği, doğayı kontrol edebilme gücüne sahip, yaratılmışların en şerefli kabul ettiği insanın, ben bir şey yapamam, güçsüzüm düşüncesini toplumdan silmek istercesine ideal insanı Akif’ini şu mısralarla anlatmıştır (Safahat, Asım):

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Başta iman-ı hakiki geliyor, sonra salâh

Sonra hak, sonra sebat. İşte kuzum,

Dördü birleşti mi, yoktur sana hüsrân artık

Mehmet Akif'e göre yüce Allah'ın bir sırrı olan insanın bütün evren emrindedir. İnsanda ise gerçek bir iman, sebat, çalışma ve en sonra da yaptıklarının sonucunu sabırla beklemesi gerekmektedir. Mehmet Akif insanların bu dünyayı göz ardı etmelerini, tembellik yapmalarını, üretmemelerini, çalışmalarını özellikle eleştirmektedir. Bundan dolayı da Mehmet Akif denildiğinde akla gelen ilk kavramlardan birisi de Arapça Sa'y yani çalışmak, gayret etmek, koşmak gelecektir. Eserlerinde Akif sa'y kelimesinde sa'y-i daim kelimesini kullanarak çalışmanın devamlı olması gerektiğine vurgu yaparak "gayret, gaye, terakki ve tekasif" kelimeleriyle de Müslümanın çalışmasının önemine vurgu yapmıştır (Safahat, Fatih Kürsüsünde). Akif'in düşüncelerinde milli ahlak ve milli birliğin oluşması noktasında Müslümanların gökten yardım beklemeksizin kendi irade, azim, gayret ve çabalarıyla çalışarak, daima çalışarak milleti ve ahlakı oluşturmalarıdır (Yıldırım, 2005). Toplumun en büyük sorunlarından birinin ahlakın bozulması olduğunu düşünen Mehmet Akif, Sa'y kelimesinin açıklamasını şu mısralarla yapmıştır (Safahat, Fatih Kürsüsünde):

Tasavvur eyliyeyim şimdi başka bir kudret,

Ki hep kuvaya doğurmuş, esası madde... Evet!

Nedir bu? Başka değil, aynı cilvenin işidir:

Bütün ezeldeki sa'yin tekasüf etmişidir.

Şu madde yok mu ki almakta birçok eşkali

Onun da varmadadır sa'ye asl-ı seyyali

Mehmet Akif çoğunlukla eserlerinde milli ahlaktan bahsederek, milli ahlakın gelişmesi, korunması ve gelecek nesillere aktarılması noktasında insana düşen temel görevin çalışmak olduğunu özellikle vurgulayarak Müslümanlara şöyle seslenmiştir (Safahat, Hatıralar):

Gökten inmez bir de hiçbir şey... Bütün yerden taşar;

Kendi ahlakıyla bir millet ölür yahud yaşar

Tüm bunların yanı sıra Mehmet Akif evrendeki hareketin kesintisizliğini ve her oluş ve bozuluşun bir nedeni olduğu fikrini eserlerinde vurgulayarak nedensellik fikrini akıllara getirerek, neden ve sonuç arasındaki bağ ve bu bağın zorunluluğu ilkesinden hareketle ilk nedenin Allah olduğu fikrine ve elbette evrende bir düzen olduğu düşüncesini ulaştırmasını sağlayacaktır. Öte yandan Mehmet Akif, eserlerinde neden ve sonuç arasındaki ilişkiyi "kanun" kelimesiyle açıklamıştır Mehmet Akif'de kanun kelimesi, bilimsel ilke ya da kural anlamında kullanılmaz. Aksine Mehmet Akif için kanun, evrende olay ve olgular arasındaki

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

görünmez bağların olması ya da nedensiz hiçbir şeyin var olmadığı düşüncesine dayanmaktadır. Ayrıca Mehmet Akif'e göre hareketsiz hiçbir şey yoktur, Aristotelesçi anlamda evrende var olan her şey oluş ve bozuluş içerisinde, sadece Tanrı salt form yani maddesiz olduğu için bölünemez, parçalanamaz ve her şeyin ilk nedeni başlatıcısıdır. Benzer şekilde Mehmet Akif eserlerinde Allah'ın her an hareket halinde olduğunu ifade eden şu sözlerine yer vermiştir: "O, her an bir işteditir", "Allah her şeyin yaratıcısıdır, Allah her şeyi kolayca yaratır gibi ayetlere yer vererek kanun koyucunun Allah olduğunu söylemiştir. Allah sadece kâinatı yaratmamıştır aynı zamanda hareket halinde olmayı da kâinatın vaz geçilmez ilkesi olarak yaratmıştır (Yıldırım, 2005). Mehmet Akif'in düşüncelerinin temelinde din ve dinin eksikliğinden kaynaklanan ahlak noksanlığı ve iyi ahlaklı toplumun iyi ahlaklı bireylerinin yetiştirilmesi noktasındaki hatalar, eksiklikler ve elbette nasıl iyi ahlaklı olunabilir sorularının yanıtlarını bulmak olasıdır. Dini bir ahlak anlayışı olan Mehmet Akif, insanlardaki dini bilgiler ya da hassasiyetlerin eksikliğinin beraberinde ahlsızlığı getireceğini her fırsatta vurgulamıştır.

Realist bir düşünür olan Mehmet Akif, gördüğü, deneyimlediği, yaşadığı dünyanın gerçeklerine sırt çevirmeden, haksızlıklara boyun eğmeden, kalemıyla, eylemleriyle bu dünyaya sığmamıştır. Hatta bu özellikleriyle felsefe alan yazında önemli bir yere sahip olan Sokrates'i akıllara getirmiştir. Şöyle ki rasyonel ahlakın savunucusu olarak Sokrates'in eleştirdiği ilk şey yaşadığı toplumdur. Ona göre iyiden, güzelden, doğrudan ya da erdemden bahsedilmesine rağmen, bunların tümel tanımları yapılamamaktadır. Oysa sadece toplum tarafından benimsenmiş, gelenek-görenek haline gelmiş ve hiçbir genel-geçerliliği olmayan tanımlarla evrensel ahlak ilkeleri oluşturulamaz, çünkü bu tanımlar görecelidir ve toplumdaki topluma, kişiden kişiye değişebilmektedirler. O halde bu durumda yapılması gereken, ahlsal yaşama yön veren temel kavramların, evrensel tanımlarını ortaya koyabilmektir. Bunu yapabilmek için de ölçüt doğru bilgidir (Özlem, 2010). Doğru eylem ancak doğru bilgi aracılığıyla elde edilebilir. Sokrates için, en büyük erdem doğru bilgidir ve hiç kimse bilerek kötülük yapmaz, zaten iyi olanı bilsek zorunlu olarak onu seçeriz, iyi bilmediğimiz de ise zorunlu olarak kötüyü seçeriz. Seçimlerimizi yaparken de tek ölçütümüz ise en büyük irademiz olan aklımızdır (Hançerlioğlu, 1993). Benzer şekilde Mehmet Akif'in topluma bakışındaki realist çizgilerini şu mısralarında görmek mümkündür (Safahat, Fatih Kürsüsünde):

Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim,

İnan ki ne söylemişsem görüp de söylemişim.

Şudur benim cihanda en çok beğendiğim meslek,

Sözüm odun gibi olsun; hakikat olsun tek.

Mehmet Akif eserlerinde aydın geçinen ve hurafelere körü körüne bağlanan, bilgiye değer vermeyen her iki kesimi de sıklıkla eleştirmiştir. Mehmet Akif Kuran-ı Kerim'in yol

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

göstericiliğini, kılavuzluğunu ya da kaynaklığını bir tarafa bırakarak körü körüne hurafelere, geleneklere bağlanan kesime şu mısralarla seslenmiştir (Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde):

Görenek hem yalnız Çin’de mi salgın: nerde!

Hep musâb Alem-i İslam o devasız derde

Getirin Mağrib-i Aksâ’daki bir Müslümanı;

Bir de Çin Sûru’nun altında uzanmış yatani;

“Böyle gördük dedemizden!” Sesi titrek, titrek!

“Böyle gördük dedemizden!” sözü dinen merdûd.

Mehmet Akif, diğer bir grup olan aydın kesimi de gelenek-görenek, milli duyguları hiç sayarak, sadece Batı’nın taklitçisi olmaları noktasında eleştirmiştir. Batıyı körü körüne taklit geden aydınların aslında Batı’nın esiri oldukları düşünülmektedir. Elbette Mehmet Akif medeniyete, çağdaşlaşmaya karşı değildir, Batı’nın bilimini, edebiyatını ya da sanatını alınıyor, ancak bunları kendi milli duygularımızı kaybetmeden milli ahlakımıza, dinimize zarar vermeden, sömürgecilik ya da emperyalizme boyun eğmeden almak gerektiğini de özellikle vurgulamıştır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Mehmet Akif Ersoy’un ahlakın temeline dini öğretiyi yerleştirdiğini, ancak hurafelerden, geleneklerden uzak bir din anlayışının mükemmel bir kılavuz olan Kuran-ı Kerim-i yol gösterici kabul ederek; öte yandan da bilimi, sanatı, estetiği, edebiyatı bir yana bırakmadan medeniyetin içinde milli bir ahlak ile olanaklı olacağı sonucun varılmıştır. Mehmet Akif için ahlak toplumu düzenleyen kural, ilke ya da normlar bütünü olmaktan daha fazla şey ifade etmektedir, onun için ahlak insanlarda dini bilgi ve hassasiyetini yüceltecek, iyi bireylerden oluşan iyi toplumun aynı zamanda anahtarı işlevine de sahiptir.

Mehmet Akif, eserlerinde öncelikle insan iradesinin önemi, çalışmak, hiç durmadan çalışmak, üretmek, yeniyi takip ederken kökleşmiş geleneklerden uzaklaşmamak gerektiğini realist bir çizgide bizlere ulaştırmıştır. Yeni kuşağa her daim kılavuzluk yapabilecek öğretileri geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte de aktarılmaya devam edecektir. Kendi yaşadığı çağın içindeyken dışından bakmayı ancak içine doğduğu topluma yabancılaşmayan Mehmet Akif, insanlara en zor zamanlarda umut ve mücadele ruhunu İstiklal Marşı ile müjdelemiştir.

Sonuç olarak Mehmet Akif’i felsefe diliyle okumaya çalışmak göstermektedir ki, ahlakın ne olduğu değil, ahlakın ne olması gerektiği noktasında etik sorular üreten zihni, bir an olsun mücadele etmekten, eylemekten, çalışmaktan, üretmekten vaz geçmemiştir. Biz duygusunu hürriyet, sorumluluk ve görev kavramlarıyla harmanlamayı başararak, kendinden sonra gelen kuşağa her şeye rağmen, her daim, durmadan, dinlenmeden, soluklanmadan çalışmanın, düşünmenin, sorgulamanın, körü körüne bağlanmamanın; bilim, sanat, edebiyat neredeyse

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

kendi benliğini kaybetmeden yabancılaşmadan orada olmanın önemini anımsatmıştır. Hatta Mehmet Akif sadece anımsatmakla da kalmayarak kendi olarak, var olarak, ben buradayım diyerek, ete, kemiğe, ruha bürünmüştür.

KAYNAKLAR

1. Arıkan, R. (2013). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
2. Aristoteles. (1996). *Metafizik*. (A. Arslan, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınları.
3. Aristoteles. (1997). *Nicomakhosa Etik*. (S. Babür, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi.
4. Aristoteles. (2005). *Fizik*. (S. Babür, Çev.) İstanbul: YKY
5. Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (H. Aydın, Çev.) Konya: Eğitim Yayınevi.
6. Bilington, R. (1997). *Felsefeyi Yaşamak*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
7. Boz, D. (Ed.), (2008), *Bir Şimdiki Zaman Şairi Mehmet Akif Ersoy*
8. Büyükdüvenci, S. (1991). *Eğitim Felsefesine Giriş*. Ankara: Savaş Yayınları.
9. Cevizci, A. (2003). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
10. Ersoy, M.A. (2013) *Safahat*, (Ed: M, Ertuğrul Düzdağ) Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
11. Faroe, C. E. (2006). *Gerçekten Yana Olmak*. İstanbul: Babylon Kitaplığı.
12. Feldman, F. (2012). *Etik Nedir?* (F. B. Aydar, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
13. Frankena, W. (2007). *Etik*. (A. Aydın, Çev.) Ankara: İmge Yayınevi.
14. Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe Ansiklopedisi (Kavramlar ve Akımlar) (Cilt 6(S-T))*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
15. Haynes, F. (2002). *Eğitimde Etik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
16. Kuçuradi, İ. (2011). *Etik*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
17. Özlem, D. (2010). *Etik, Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
18. Tepe, H. (2011). *Etik ve Metaetik*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
19. Topçu, N. (2016). *İsyan Ahlakı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
20. Yıldırım, A. (2005). *Mehmet Akif Ersoy'a Göre Tanrı ve Özgürlük*, (Danışman: Prof. Dr. Turan Koç), Erciyes Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
21. Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKIF ERSOY: SÖZLƏ NƏQŞ OLUNMUŞ MƏNƏVİYYAT
MƏNZƏRƏLƏRİ**

Prof. Dr. Minehanım Nuriyeva Tekeli
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
0000-0002-4985-8134

GİRİŞ

Mehmet Akif Ersoy öz dövrünü önləyəcək dərəcədə böyük sənətkar, işıqlı, həm də coşqun amallar şairi olmaqla Türkiyənin ədəbi-mədəni və sosial-fəlsəfi fikir xəzinəsinin yeni ideya və konsepsiyalarla daha da zənginləşməsində diqqətəlayiq xidmətlər göstərmişdir. Bu böyük şəxsiyyətin ictimai problemləri mənəvi-əxlaqi aspektdə işıqlandıran, cəmiyyəti tərəqqiyə və öncül dünya mədəniyyətindən bəhrələnməklə yeniləşməyə çağıran əsərləri Türkiyə maarifçiliyinə mühüm töhfədir. Türkiyədə milli-mənəvi və islami dəyərlərin qorunub saxlanması şərti ilə Şərq əsaslı və yönümlü inkişaf uğrunda fəaliyyət göstərmişdir; məhz bu istiqamət onun əsərlərinin canını təşkil edib. Görkəmli mütəfəkkir xalqın milli istiqlalının əldə edilməsində, bərqərar olmasında böyük rola malik olan mücahidlərdən olmuşdur. Onun fəaliyyəti Türkiyədə 20-ci yüzilliyin ilk onilliklərində milli oyanışa və müstəqillik, dövlətçilik uğrunda mübarizəyə hazırlıq məsələlərinin həyata keçirilməsinə böyük təkan verdi. Bu kongredə böyük ədib Mehmet Akifin görmək istədiyi çağdaşı ayılan vətəndaşı, yeni insan şəkilləndirməsi, bu barədə arzuları, çabaları barədə söz açmaq istəməyim artıq Azərbaycanda Türkiyə ədəbiyyatı ilə yaxından və ətraflı əlaqələrin varlığından qaynaqlanır. Türkiyə ədəbiyyatı anlayışı təkcə Türkiyə ərazisinə sığmadığı kimi onun tədqiqi də geniş əraziləri əhatə edir və artıq uzun illərdir ki, öyrənilməsinə təşəbbüs göstərilir... 1991-ci ildən ölkəmiz yenidən öz müstəqilliyinə qovuşduqdan sonra Türkiyəyə və onun ədəbiyyatına maraq gündən günə artmağa başladı. 20-ci əsrin əvəllərində olduğu kimi yenə də ali və orta məktəblərində Türkiyə ədəbiyyatı və bu ədəbiyyatın ayrı-ayrı problemləri, ünlü yazıçı və şairlərin həyat və yaradıcılığı araşdırma obyektinə çevrilir.(1, 7) Ərsoy Türkiyə tarixinin ən böhranlı dövründə yaradıcılığa başlamış, Osmanlı dövlətinin dağıldığı və Türkiyə Cümhuriyyətinin qurulduğu mürəkkəb bir zamanda formalaşmış, milli mücadilə illərinin canlı şahidi və iştirakçısı kimi zəngin yaradıcılıq yolu keçmişdir. Şairin yaşadığı çağın ən mühüm siyasi, ictimai, sosial və mədəni problemlərini əks etdirən, qarışıq bir dövrə şahidlik edən bədii-poetik nümunələri

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

məcmuyu sayılan “Safahat” adlı kitabı da elə bu üzdən ədəbiyyat tarixinin mühüm göstəricilərindən biri sayılır(8, 11). 1945-ci ildə Tehrandan Türkiyəyə Tibb təhsili almağa niyyətlanmış, lakin mən Türk dilini bilmirəm, Türkiyədə nə edəcəyəm, deyə az qala təhsil almaq fikrindən yayınmaq istəyən məşhur doktor Cavad Heyətə evlərində yer verdikləri şair Şəhriyar ürəkləndirmiş, özündəki “Safahat” kitabını ona verərək: al, bu kitabı yaxşı-yaxşı oxu, heç bir sorunun olmayacaq, demişdi (Cavad Heyətlə söhbətlətimdən) Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Mehmed Akif Ersoy yaradıcılığının əsasını təşkil edən şeirləri “Safahat” adı ilə çap olunan yeddicildlikdə (“Səfahət”, “Süleymaniyyə kürsüsündə”, “Haqqın səsləri”, “Fateh kürsüsündə”, “Xatirələr”, “Asım”, “Kölgələr”) toplanıb. Kitablardakı nümunələr şairin ictimai-siyasi problemlərə yanaşması baxımından diqqəti cəlb edir.

Sözlə nəqş olunmuş mənəviyyat mənzərələri Azərbaycandan İlk baxdığımızda daha çox şair olaraq tanıdığımız Mehmet Akif Ersoy bir də dərin fikir adamı, bacarıqlı siyasətçidir. Və əlbəttə, bu xüsusiyyətlər onun qələminə, zehninə, qəlbinə ağır, tutumlu mənəviyyat keyfiyyətləri qazandıracaqdı. O zaman daha Mehmed Akif Ersoyun düşüncələri baxımından digər “dinci”lərdən fərqlənən, həm də öz ziyalı rəftarı ilə fərqlənən aydın simasına malikdir. Mehmed Akif Ersoyun milli mühafizəkarlığı onun yaradıcılığını istiqamətləndirən başlıca xətt olmuşdur. Vətənə və onun sevgisinə gözəl misralar, şeirlər həsr edən şair üçün Vətən, xalq, onun taleyi – vəsfəndən yorulmadığı, həmişəlik bir sevgidir.

Əsərlərindən görünür ki, millətin əxlaqi dəyərlərinin qorunub saxlanılmasında, qadın hüquqsuzluğuna qarşı şairin eynən onun Azərbaycanlı çağdaşı Məhəmməd Hadi kimi çıxışları olmuşdur. Bu da həmin sorunların həqiqətən yüzilliyin ağır dərdləri olduğuna dəlalət edir. Bu, çox ciddi sayılan çağırışlar milli intibahın göstəricisi səviyyəsində idi. Məlumdur ki, müsəlman əxlaqında zülmə və haqsızlığa qarşı bir bərkəmlilik var və bu insan mənəviyyatında mühüm rola malikdir. Amma bununla bərabər təəssüf ki, o əxlaqi pozan amillər qarşısında maddəhlik, yaltaqlıq və yalan vardır. Cəmiyyəti aydınlığa çıxaran gücün yalnız elm olduğuna, elmin bütün bağlı qapıları açacağına ümid edir, inanır, inandırır. Hətta çox irəli gedərək Osmanlı dövlətinin çöküşünün izdirabını benliğində duyan Mehmed Akif geri kalmışlığın və çöküşün səbəbləri üzərində durmakta, önleyici çarelər önməkte və o tarixlərdəki Türk toplumunun bir profilini de çizməkdədir(7, 591) Yani... o tarixlərdə yorgun və bitab düşmüş olan xalq yığınları, buraxsalar tatlı uykusunda davam edəcəkdir(7, 591) Elə həmin vaxt Milli mücadilə illərində xalqa xitabları, camilərdə oxuduğu vəzlər, yazdığı şeirlər, məqalələr onun əsil maarifçi fəaliyyətindən xəbər verir. Hər yerdə insanlığın tərəqqiyə doğru coşqun, güclü bir sel kimi sürətlə irəlilədiyini söyləyən şair bu ahəngə uymayanların boğulacağını

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

söyləmişdi. Bir əminliklə də illərlə, əsrlərlə davam edən qəflət yuxusundan oyanmağın ətrafı bürümüş zülmətin parçalanmasının zəruriliyini öz nitqlərində, şeirlərində təkrar etməyi lazım bilmişdi(8, 55) Səmimi bir istəklə (zatən ən böyük hünərim səmilikdir demişdi şair), giley-güzar tonunda yenə həmin səmimiyyətlə deyir:

Baxsana kim boynu bükük ağlayan?

Haqqı həyatın sənə ey müsəlman!

Qurtar o biçərəyi Allah üçün,

Artıq ölüm uykularından oyan!

Bunca zaman uyudun, kanmadın;

Çəkmədiyən kalmadı, uslanmadın.

Çiyənədlər yurdunu başdan başa,

Sən yenə bir kərrə qımıldanmadın!

Xalq dilinə məxsus sadə, açıq bir üslubda soydaşına, vətəndaşına təəssüf dolu bu müraciət - şeir örnəyi, yaxud, acı peşimanlıq dolu:

Vefasız yurd! Öz evlədin için olsun, vefa yokmu?

Neden kalbin kararmış? Bin ocaktan bir ziya yokmu?

İlahi, kimsəsizlikdən bunaldım. Aşına yokmu?

Vatansız, hanümansız bir garibim, mülteca yokmu?

misraları özü Mehmed Akif Ersoy bütünlüklə başdan-başa dili-üslubu, düşüncəsi, əqidəsi, məfkurəsi türklüklə, insanlıqla, onun bu günü, gələcəyi ilə bağlı olan böyük sənətkar olduğunu göstərir. Bu sıradan digər şeirlərindən də aldığımız təssürat şeirlərinin, sözün həqiqi anlamda ruhani bir lirizme sahib olduğunu göstərir.

Dərin səmimi duyğularla yazdığı, hər biri mənəviyyat əsəri olan şeirlərinin bədiiliyə, obrazlılığa xidmət edəcək hər bir kəlməsini, fikrin sərrast ifadəsinə şərait yaradan hər hansı bir deyimini, uğurlu sözünü, bədii tapıntılar adlandırmaqda haqlıyıq. Bilirik ki, bədii tapıntılar boş yerdən doğmur, həyatı öyrənmənin, dərin müşahidənin nəticəsində əldə edilir.

Sahibsiz olan məmləkətin batması haqdır,

Sən sahib olursan, bu vətən batmayacaqdır...

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Cəhalətə qarşı durmaq, təəssübkeşlik, yoxsulluq, inançsızlıq, mənəvi mənliksizlik onun şeirinin ən vacib mövzularındandır. Elə bu səbəblərdən də şair:

Viranelerin yaşçısı bayquşlara döndüm

Gördüm də hazanında bu cennət gibi yurdu

Gül devrini bilseydim onun, bülbül olurdu

Ya rəbb beni evvel getireydin nə olurdu?!

(Qitə)

deməli olur. Şairin yaradıcılığında mütərəqqi fikirlərində, yeniləşməyə, milliyyətçilik və islahat ruhuna əsaslanan cəmiyyətin izləri görünür. “Bir halas imkanı var: Əxlaqımız yüksəlməli” deyən şairin yazı nümunələrindən milli qurtuluşa gedən yolun cəmiyyətin mədəni və təhsili inkişafından keçdiyi anlaşılır. 1928- də yazdığı “Çocuklara” şiiri

Ne odunmuş babanız, olmadı bir baltaya sap!

Ona siz çəkmeyiniz, sonra atəştir yolunuz.

Meşe halinde yaşanmaz, o zamanlar geçti;

Pek de incelmeyiniz, sade biraz yontulunuz.

Çocukların öz dilində, bir az da istehza tonunda “incelmeyiniz, sade biraz yontulunuz” deyər uyarısını tamamlayır:

Yine, bir şey yapabildim diyemem hâtırana

Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,

Şarkın en sevgili sultânı, Selâhaddîn'i,

Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...

(Çanakkale şehitlerine)

Şairə görə, genclik gelecekdir ve çok iyi bir donanımıyla yetiştirilmelidir(7, 591) Bu böyük inam idi şairə görə. Yenə həmin tükənməz enerji və inam ilə halına, dərdinə yanarı, sahibi olan məmləkət heç vaxt məğlub olmaz, deyər düşünürdü. Məmləkətin, millətin çətin günündə meydanda sinəsini sipər edən igidləri varsa, o ölkənin işğalı mümkün deyil, elə buna görə də Türk tarixində ad qoyub getmiş böyük qəhrəmanları yad edir. Lakin şairin yeni çağda yeni-

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

yeni qəhrəmanların da varlığından xəbəri var. Çanaqqala savaşı ilə ilgili bir çox şeir yazılmasına rəğmən bunların arasında tayı-bərabri olmayan bir şeir vardır (6, 573)

Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!

Gökten ecdat inerek öpse o pak alını deger.

Ne büyüksən ki, kanın kurtarıyor tevhidi,

Bedrin aslanları ancak bu kadar şanlı idi.

Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?!

Gömelim gel seni tarihe desem. Sığmazsın.

Herçü merc ettiğin edvara da yetmez o kitab

Seni ancak ebediyetler eder istiab...

Bu, həqiqətən “tayı-bərabri olmayan” şeirdə təhkiyə üsulunun cazibəsi, obrazların səciyyələndirilməsi, təsvir edilən hadisələrin reallığı üçün onun istifadə etdiyi dil vahidləri çox böyük əhəmiyyətə malik olduğunu göstərdi. Vətən və bir də vətən müdafiəçiləri şairin daim həm qəhrini çəkdiyi, həm də sevərək vəsf etdiyi qəhrəmanları, eyni zamanda hörmət və məhəbbətinin hədəfidir.

İstiqlal vətən üçün böyük nemət sayan şairin yazdığı “İstiqlal marşı” Türkiyə Böyük Millət Məclisində Cümhuriyyətin himni kimi qəbul edilir. Yenicə qurulan Türkiyə Cümhuriyyəti Mehmed Akifin də ideali idi. Hər şeydən önəmlisi, İstiqlal Marşını yazan kişidir o. İstiqlal marşı haqqında – mən onu millətimin qəlbinə gömdüm deyə yazırdı. Əsər Türk millətinin birlik və bütünlük qayəsini, milli mücadilənin ruhunu dərinlən hiss etdirən qiymətli bir əsər kimi məşhurdur.(8,12)

“İstiqlal marşı” insanlarda parlaq və qalib sabaha inam doğurmaq baxımından diqqətəlayiq nümunədir. Əsər Türkiyə ərazisinin xeyli hissəsinin itirildiyi, ölkənin gələcək taleyinin Anadoluda gedən döyüşlərdə həll olunduğu dövrdə yazılıb və şairin inamı tezliklə özünü doğruldub.

Arkadaş! Yurduma alçaqları uğratma sakın,

Sipər et gövdəni, dursun bu həyasızca axın.

Doğacaqdır sənə vəd etdiyi günlər Haqqın,

Kim bilir, bəlkə yarın, bəlkə yarından da yaxın.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mehmed Akif vətənsəvərlik ideyalarına sədaqət göstərməklə, islami dəyərlərə də möhkəm tellərlə bağlı idi. Hər iki dəyərlər onun idealının ayrılmaz tərkib hissəsi idi. Amma Cümhuriyyətin ilk illərində islami dəyərlərə münasibət şairin qəlbinə hakim kəsilən hisslər formasında təəssüf ki, özünə yer tapmadı; şair bir müddətə Türkiyəsindən kənarında yaşamağa oldu. Amma o vətənsiz sayılmadı, çünki hər sözü, misrası doğma yurdu ilə bağlı idi, onunla nəfəs alırdı.

Tarixin ən faxir, ən şərəfli səhifələrində yer alan böyük qəhrəmanları vəsf etdi şair Ersoy. Vətənin ağır anlarında torpağın bütvlüyü, bölünməzliyi uğrunda vuruşan Vətən əsgərini tərənnüm etdi, onlara “Çanaqqala şəhidlərinə”, “Çəng şərqi”, “Ordunun duası” kimi biri birindən gözəl, atəşin sevgisiylə şeirlər qoşdu. Mən o igidləri hələ neçə illər əvvəl indi vətən hüdudlarından kənarında qalan Ocakkala, İsmayıl, Bəndər, Kılburun, Anapa, Akkırman qalaları altında ölüm-dirim savaşında görmüşdüm.

Kuşkusuz, Akifin ən gözəl şeirləri millətin dərdlərini hisli bir ürəklə tərənnüm etdiyi şeirlərdir. Akifi öz tərzinin böyük şairi yapan özəllikləri(5, 550, 559) Nədir bu özəlliklər? Şeirən ən mühüm tələblərindən biri də orijinal mənə, təxəyyül və ideya tutmaqdır. Akif bir fikir və yorum adamıdır, ona görə də mənə və ideyaları tapmaqda və bu ideyanı həyata keçirməkdə çətinlik çəkmir. Məlum olduğu kimi, şeir sevgisi və həsrəti. ölüm, şərab, sevgililər və təbii gözəllik kimi təsirli mövzular seçilir İnsanlığın eşq ağrıları, ürək ağrıları söz yığınınə ədviyyat kimi poetik bir ləzzət verməkdədir. (5, 561) və o göz, nəzər, o ürək Ersoyda vardı...

Sənətkarın şeirlərinə və digər bədii parçalara qoyduğu “Çanakkale şəhitlərinə”, “İstiklal Marşı”, “Gölgələr”, “Bülbül”, “Cenk marşı”, “Fatih Camii”, “Gönülle baş başa”, “Zülmü alkışlayamam”, “Uyan”, “Süleymaniyyə Kürsüsündən”, “Ya Rab, bu uğursuz gecənin yok mu sabahı” və s. adlar sözlə cızılan, nəqş olunan mənəvi rəsmlərin bütövləşməsinə, tamlanmasına yardım etməklə həm də milli dilin sambalını, dəyərini artırmağa xidmət edir.

Milli görüşlərini əhatə edən yazıları ilə şöhrət qazanır. Mehmed Akif yaradıcılığında məşhur Çanaqqala döyüşü də yüksək poetik dillə nəzmə çəkilir. Şair əsərdə hərbi təcavüzün başında dayanan avropalıları yırtıcı adlandırır. Müəllif “Çanaqqala şəhidlərinə” əsərində igidlik göstərən, qəhrəmancasına şəhid olan mübariz Türk əsgərinin şücaətini, yenilməzliyini tərənnüm edib. Onun "Ey şəhid oğlu şəhid" ifadəsi hələ də damarda qanı coşdurmağa kifayət edir. ilə türklərin qəhrəmanlıq tarixinə işarə edərək, bu qəhrəmanlıqda bir nəslin yox, nəsillərin payının olduğunu qeyd edib.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Vurulub tertemiz alından uzanmış, yatıyor

Bir hilal uğruna, ya reb, ne güneşler batıyor.

Şehidliyi bu qədər uca qiymətləndirmək həyatın hər iki simgəsi ola ayı, günəşi bir yüksək bənzətmə vasitəsi olaraq ələ almasıyla müəyyənleşmişdir. Şairin istifadə etdiyi söz və ifadələr savaşı səhnələrinin özü qədər təsirli və heyvətəməlidir. Necə deyərlər, şeir və savaşı heç bir birinə yaraşmayan iki qavram olmasına rəğmən, insanlıq tarixi boyunca daim varlığını sürdürmüşdür. Vaxtı ilə 1877-78-ci illərin Rus-Türk müharibəsi başladığında Lev Tolstoy 1877-nin sentyabrında filosof dostu Nikolay Staxova məktubunda yazırdı: Müharibə gedir, heç nə yazı bilmirəm. Axı şəhərdə yangın olanda da heç nə etmək olmur, hər şey səni ora çəkir...

Nəticə Ersoyun əsərləri milli-mənəvi ideologiyanın inkişafında, gənc nəslin vətənpərvər ruhda tərbiyəsində böyük rol oynamış, şübhəsiz bundan sonra da yeni-yeni türk gəncliyinin istiqamətverici ideali olacaqdır. Hazırda nəinki Türkiyənin, habelə böyük Türk dünyasının milli birliyi və mütəşəkkilliyinin əldə olunmasında Mehmet Akif Ersoyun şeirlərinin əhəmiyyətini görməmək mümkün deyil. Onu Azərbaycanda da tanıyır və sevirilər, o bir tək Türkiyənin deyil, bütün Türk dünyasının şairidir.

Ədəbiyyat

1. Aydın Abiyev. Azərbaycan türkologiyasına yeni töhfə - Səriyyə Gündoğdu. Mehmed Akif Ərsoy yaradıcılığında ictimai problemlərin bədii təcəsumü kitabına ön söz, s.7-10
2. Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. İstanbul: Karanfil Yayıncılık, 2011.
3. Hasan Şen. Mehmed Akif Ersoy`un düşüncələrinin biografik analizi. Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi , 2016 (34) , 243-268
4. Küçük, M. "Mehmet Âkif Ersoy ve Türkçe". Türkoloji Dergisi 21 (2014): 93-112
5. Menderes Çoşqun. Mehmet Akifin şeir anlayışı və şeir səviyyəsinə yüksəlmiş mənzumələri - 1. Uluslararası Mehmet Akif sempozyumu Burdur, 19-21 kasım 2008, 2.cilt s. 547-561
6. Mustafa Güneş. Mehmet Akifin kəlemiylə Çanakkale zaferi – 1.Uluslararası Mehmet Akif sempozyumu Burdur, 19-21 kasım 2008, 2.cilt s. 573-581
7. Mustafa Keskin. Mehmet Akif Ersoy`a görə Dogu`nun geri kalmasının, Batının gelişmişliğinin eğitim-öğretim ile ilişkisi -1.Uluslararası Mehmet Akif sempozyumu Burdur, 19-21 kasım 2008, 2.cilt s. 583-591
8. Səriyyə Gündoğdu. Mehmed Akif Ərsoy yaradıcılığında ictimai problemlərin bədii təcəsumü, Bakı, R.M.Kompani, 2012

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİF ERSOY VƏ MİRZƏ ƏLƏKBƏR SABİRİN ƏSƏRLƏRİNDƏ
CƏMİYYƏTİN GƏLƏCƏYİ ÜÇÜN ELM VƏ TƏHSİLİN ƏHƏMİYYƏTİ
HAQQINDA**

ON THE IMPORTANCE OF SCIENCE AND EDUCATION FOR THE FUTURE OF
SOCIETY IN THE WORKS OF MEHMET AKIF ERSOY AND MIRZA ALEKPER SABIR

Reşad ASGEROV

Doç. Dr., Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Fəlsəfə və Sosyologiya İnstitutu

ÖZET:

Mehmet Akif Ersoy yaşadığı cəmiyyətdəki sosial problemlərin yaratdığı çətinlikləri görür, onların aradan qaldırmasının vacibliyini bildirirdi. Mehmet Akif “Fatih Kürsüsündə” və “Haqqın Səsləri” şeirlərində savadsızlığı, cəhaləti Osmanlı Cəmiyyətinin və İslam dünyasının ağırlı sosial problemləri sayırdı. O, "Süleymaniyyə Kürsüsü"ndə isə İslam dünyasına xas olan ətalət, gerilik və əxlaqsızlığın cəhalətdən qaynaqlandığını söyləyirdi.

Mehmet Akif Rusiyadakı müsəlmanların təhsilə böyük əhəmiyyət verdiyinə də diqqət çəkirdi. Akifi sevindirən o idi ki, Rusiyadakı zəngin müsəlmanlar təhsil almaq üçün xaricə getmək istəyən gənclərə lazımı maddi dəstək göstərir, onları Avropa universitetlərinə göndərirdilər. Rusiya Müsəlmanları təhsilə digər İslam ölkələrindən daha çox diqqət ayırırdılar, amma əvvəllər elm mərkəzi olan Türküstan bölgəsi hələ də cəhalətdə qalmaqda idi.

Mehmet Akif mövcud təhsil müəssisələrini gərəkli təhsil verə bilmədiyini göstərirdi. Mehmet Akif "Süleymaniyyə Kürsüsündə" yazırdı ki, həm köhnə mədrəsələrdə, həm də yeni məktəblərdə oxuyanlar cəmiyyətin savadlı insanlara olan ehtiyaclarını ödəmirlər. Akif "Berlin xatirələri"ndə isə ölkəsinin gənclərinin təhsilinin vəziyyətinə diqqət çəkirdi. Akifin təhsil konsepsiyasına görə, ölkə üçün faydalı gənclər yetişdirmək üçün Qərbin sadəcə biliklərinə, elminə yiyələnmək, əxlaq və adətlərini isə bir kənara atmaq gərəklidir.

Mirzə Ələkbər Sabirin ən çox diqqət yetirdiyi sosial problemlərdən biri yaşadığı dövrdə cəmiyyətin böyük əksəriyyətinin təhsilsiz qalması idi. Sabirin yaşadığı mühitdə təhsilə, xüsusən də, Şərqi-Qərbi sivilizasiyaları ilə müqayisədə Qərb təhsilinə mühafizəkar insanların sərt reaksiyası vardı. Onun şeirlərində belə nümunələri asanlıqla tapa bilərik.

Sabir İslam dininin elmə, təhsilə böyük əhəmiyyət verdiyini göstərir, cahil həyat tərzində yaşamaqdansa ölməyi üstün sayırdı. Şair cəmiyyətin gələcəyi üçün varlı insanların məktəblərə kömək etmələrini istəyirdi. Sabir qızların məktəbə göndərilməsinin, oğlanlar kimi qızların da təhsil almasının tərəfdarı idi.

Həm Mehmet Akif, həm də Sabir savadsızlığı, elmsizliyi cəmiyyətin dağılmasının ən vacib səbəblərindən biri hesab edirlər. Bu səbəbdən də onlar hər addımda cəmiyyəti təhsilin əhəmiyyətinə diqqət yetirməyə və cəhalətlə mübarizə aparmağa səsləyirdilər.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Anahtar kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, Mirzə Ələkbər Sabir, Osmanlı Cəmiyyəti, İslam dünyası, Şərq-Qərb sivilizasiyaları, elm, təhsil

ABSTRAKT:

Mehmet Akif Ersoy saw the difficulties caused by social problems in the society in which he lived and declared the importance of overcoming them. Mehmet Akif in his poems "On the Throne of Fatiha" and "The Voice of Truth" considered illiteracy and ignorance painful social problems of the Ottoman society and the Islamic world. However, in "On The Rostrum Of Suleymaniye" he said that inertia, backwardness and immorality inherent in the Islamic world stem from ignorance.

Mehmet Akif also pointed out that Muslims in Russia attach great importance to education. What pleased Akif was that rich Muslims in Russia provided the necessary financial support to young people who wanted to go abroad for education, sending them to European universities. Russian Muslims paid more attention to education than in any other Islamic country, but the Turkestan region, which used to be the center of science, still remained in the dark.

Mehmet Akif pointed out that existing educational institutions cannot provide the necessary education. Mehmet Akif wrote in "On the Tribune of Suleymania" that those who study both in old madrassas and in new schools do not satisfy the needs of society for educated people. In the Berlin Memoirs, Akif drew attention to the state of education of the youth of his country. According to Akoff's educational concept, in order to raise young people useful for the country, it is simply necessary to master Western knowledge, science, and put morality and customs aside.

One of the social problems that Mirza Alekper Sabir paid most attention to was that the vast majority of society at that time was uneducated. In the environment in which Sabir lived, there was a harsh reaction of conservative people to education, especially in comparison with Eastern-Western civilizations. We can easily find such examples in his poems.

Sabir shows that the Islamic religion attached great importance to science, education, he believed that it was better to die than to live an ignorant lifestyle. The poet wanted rich people to help schools for the sake of the future of society. Sabir was a proponent of sending girls to school so that girls would get an education like boys.

Both Mehmet Akif and Sabir consider illiteracy and unscientific to be one of the most important reasons for the collapse of society. That's why at every stage they urged society to pay attention to the importance of education and fight ignorance.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, Mirza Alekper Sabir, Ottoman society, Islamic world, civilizations of East and West, Science, Education

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

GİRİŞ

Mehmet Akif Ersoy yaşadığı cəmiyyətdəki sosial problemlərin yaratdığı çətinlikləri görür, onların aradan qaldırmasının vacibliyini bildirirdi. Mehmet Akif “Fatih Kürsüsündə” və “Haqqın Səsləri” şeirlərində savadsızlığı, cəhaləti Osmanlı Cəmiyyətinin və İslam dünyasının ağırlı sosial problemləri sayırdı. O, "Süleymaniyyə Kürsüsü"ndə isə İslam dünyasına xas olan ətalət, gerilik və əxlaqsızlığın cəhalətdən qaynaqlandığını söyləyirdi.

Mehmet Akif Ersoy bütün həyatı boyu Şərq dünyasını, İslam Birliyini möhkəmləndirməyə çalışmış və əsərlərində Türk ruhu və İslam əhval-ruhiyyəsi həmişə qorunub saxlanılmışdır. Onun diqqətini çəkən əsas mövzulardan biri də millətin gələcəyinə qayğı göstərməkdir. Mehmet Akif "Xatirələr" in də göstərir ki, müsəlmanlar bir qəflət yuxusuna düşürlər və "yaşamaq hüquqlarını" müdafiə edə bilmədikləri üçün acı-acı göz yaşları tökürlər. Çünki cəhalət üzündən bədbəxt- ümitsiz qalan müsəlmanlar müstəmləkə siyasəti aparan güclü dövlətlər qarşısında məğlub olmağa məhkumdurlar. Müsəlman ölkələrinin yeganə xilaskarı ola biləcək Osmanlı Dövləti özü belə bu fəlakətdən xilas ola bilmədi.

"Safahat "da İslam dünyasını gerilik, tənbellik və cəhalət yuxusundan oyanmağa çağırır, ən qısa müddətdə hərəkət etmək və zamanla ayaqlaşmaq lazım olduğunu vurğulayırdı: “Dünya koşuyor” söz mü? Beraber koşacaktın”. Akifin sözlərinə görə, gözəl gələcək yaratmaq, Şərq aləminin, İslam birliyinin gələcəyinə qayğı göstərmək üçün cəmiyyətə düzgün tərbiyə olunmuş, savadlı, bilikli uşaqlar və gənclər lazımdır. "Xatirələr" də o, müsəlmanlara hər zaman aralarındakı birlik bağını qorumağı, qəhrəman nənə və babalarından nümunə götürməyi, vətənlərinin gələcəyi üçün çalışmağa can atmağı, millətinin təhlükə altında olan gələcəyini xilas etməyi tövsiyə edir.

Mehmet Akif Ersoy kimi, Mirzə Ələkbər Sabir də müsəlman-türk xalqlarının sünni-şiə təriqətlərinə bölünməsinə, aralarındakı fikir ayrılıqlarını geniş şəkildə qınayırdı. Çünki müsəlmanların müqəddəs kitabı olan “Qurani- Kərim” dində ayrılıq salmanın, təfriqənin- bölücülüğün günahının nə qədər böyük olduğunu göstərir. Mirzə Ələkbər Sabir də Allahın qiyamət günündə belə günühkarların cəzasını verəcəyini bildirir. O, deyir ki, " müsəlman olan hər kəs İslama xidmət etməlidir " və buna görə də müsəlmanları birliyə, İslamı təbliğ etmək üçün mübarizə aparmağa çağırır. İslam fəlsəfəsini çox gözəl və dərinədən bilən Sabir müsəlmanlar arasındakı bu təfriqənin, ziddiyyətlərin və düşmənçiliklərin aradan qaldırılmasının əhəmiyyətini nümayiş etdirdi.

Mirzə Ələkbər Sabir müsəlmanları müqəddəs “Qurani- Kərim” in buyurduqlarına, böyük İslam Peyğəmbərinin göstərişlərinə uyğun olaraq birləşməyə çağırırdı. O, bu fikir ayrılıqlarını qızıqdırən, hər addımda münəqişələr yaradan ikiüzlü "din xadimlərini" lənətləyirdi. O, "sünnilərin və şiələrin bir-biri ilə birliyini" istəyirdi ki, müsəlmanlar birləşməklə həmrəylik göstərə bilsinlər, daha güclü olsunlar.

Müsəlmanlar arasındakı məzhəblərarası mübahisələrin sona çatması, müsəlmanların qardaşlığı Mehmet Akif Ersoyun və Mirzə Ələkbər Sabirin ən müqəddəs istəklərindən biri idi.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

İnanırıq ki, qəlbində Mehmet Akif və Sabir sevgisi olan hər bir müsəlman türk övladı bu müqəddəs arzu üçün mütləq hər zaman mübarizəyə hazır olacaqdır!

ARAŞTIRMA

XX əsrin əvvəllərində Mehmet Akif Ersoy Türkiyədə və Mirzə Ələkbər Sabir Azərbaycanda cəmiyyətin çəkdiyi əzabları gören və onlar üçün çıxış yolu axtaran sənət adamları idilər. "Safahat" və "Hophopnamə" də cəmiyyətin sosial və siyasi uğursuzluqlarının səbəbləri açıqlandı, cəhalətlə, savadsızlıqla mübarizə yolları bildirdi. Ersoy və Sabir "XX əsr türk ictimai fikrinin qoşa qanadı, milləti sülhə, əmin-amanlığa, birliyə, vətənpərvərliyə, azad düşüncəyə dəvət edən nüfuzlu şəxsiyyətlərdir. Hər ikisinin yaradıcılığında gənclik, ailə və uşaq tərbiyəsi, islam dəyərləri, cəhalətlə mübarizə, sosial-siyasi problemlər geniş əksini tapmışdır" (Zərqan, 2013:167).

Mehmet Akif Ersoy türk tarixinin ən qarışıq bir dönməndə mücadilə aparmışdır. O, "Osmanlının çöküşü və Türkiyə Cümhuriyyətinin doğuşu dövründə yaşamışdır" (Qasımova Sevinc, 2013:416). Mehmet Akif elə bir şəxsiyyət idi ki, xalqın problemlərini dərinləndirən bilir və onları həll etmək üçün sözün əsl mənasında canını fəda edirdi. "İstiqlal Marşı"nda türkün gələcək istiqbalına böyük inam coşqusu vardır, tükənməz ümid hissləri müşahidə edilməkdədir və düşməne qarşı amansız olmağa orijinal poetik çağırış edilməkdədir. Əsər vətənin azadlıq duyğularını özündə ehtiva edir, burada millətin, Türkiyə dövlətinin təhlükə ilə üzləşdiyi günlərin yaşantılarının təsiri duyulmaqdadır, çünki Türklər şəhid qanlarıyla tarixə hünər salnaməsi yazmışlar.

XX əsrin əvvəllərində Türkiyənin mədəni həyatına əsərləri ilə möhrünü vuran Mehmet Akif, türk cəmiyyətinin mühüm məsələlərini ələ almış, tənqid etmiş və həll yollarını taparaq milləti gələcəyə səsləmişdir. İslam birliyinin güclənməsi üçün çalışan həqiqi mənada bir mömin olduğundan onun həyatı və ədəbi fəaliyyəti sadəcə Türkiyənin vətənpərvərləri üçün deyil, eyni zamanda Türk dünyası və İslam aləmi üçün də bir nümunədir. Bunun da əsas səbəbi yenə şairin özüdür. O bütün həyatı boyu Şərq aləminin, İslam birliyinin güclənməsi üçün çırpınmışdır (Gündoğdu, 2013:402).

Mehmet Akif Ersoyun yaradıcılığının ən önəmli əsərləri kimi "Çanaqqala dastanı", "Bülbül", "Səfahət" şairi bütün türk dünyasına sevdirmişdir. Mehmet Akif sarsılmaz əqidəsini, həqiqətpərəstliyini, düzlüyünü, haqq-ədalətin carçısı olduğunu, yüksək milli vətənpərvərlik mövqeyini nəinki əsərlərində, bütünlüklə tərcümeyi-halında əks etdirmişdir. Mehmet Akif "vətən şairi", "milli şair", "bu günün sənətkarı", "istiqlalın və istiqbalın yazarı" ünvanlarıyla anılmaqdadır. "İstiqlal Marşı"nda Akif türkün gələcək istiqbalına böyük inam və ümid hissi ifadə edir. "Vətənpərvər şair Mehmet Akif Ersoy "Safahat", "Suleymanıyyə kürsüsündə", "Haqqın səsləri", "Fatih kürsüsündə", "Xatirələr", "Asim" "Kölgələr" və s. əsərləri ilə vətəninin və Türklüyün qürur tarixini yaratmaqla dünyaya hayqırmış, eyni zamanda yaşanmış bu tarixi həqiqətləri gələcək nəsillərə ötürmək kimi şərəfli missiyanı da yerinə yetirmişdir" (Hüseynqızı, 2013:305).

Ümumiyyətlə, Mehmet Akif Ersoy yaradıcılığı Türk qəhrəmanlıq tarixinin ədəbi salnaməsidir. Onun Türkcülük və vətənpərvərlik düşüncələri hər zaman gələcək nəsillərin tərbiyəsində istiqamətverici olacaqdır. "Mehmet Akif millətin maddi və mənəvi istiqlalını,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

yükselişini din, elm və sənət vəhdətində- bütünlüyündə, mərifətlə fəzilətin birgəliyində görür. O, sənətə, həyat həqiqətlərinə İslam ölçüləriylə yanaşır. Vətəninin, millətinin taleyini, gələcəyini bu baxımdan dəyərləndirir” (Rustam, 2013:158). Mehmet Akif “Zülmü alkışlayamam” şeirində yazır:

Zülmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdımı, hatta boğarım!...
- Boğamazsın ki!
- Hiç olmazsa yanımdan kovarım (Ersoy, Safahat, 2021).

Mehmet Akifin sözlərinə görə, "türklər birlik və həmrəylik şüuru ilə hərəkət etsələr, sarsılmaz bir cəbhəyə sahib olacaqlar. Çünki birliyi və həmrəyliyi qorumaq böyük güc mənbəyidir. Akif "ibadət və Allah sevgisinin birliyini" vurğulayır. Yəni ki, əgər insanlar birlikdən və həmrəylikdən ayrılırsalar, məzhəbçilik fikrində qalsalar, hamısı məhkum olacaqlar və Allah (c.c.) köməyini onlardan uzaq edəcəkdir. Bütün müsəlmanlar birlik içində hərəkət etməlidirlər, çünki İslam təkallahlı dinidir. Məğlub olmağımızın başqa bir səbəbi, Allahın və Peyğəmbərin bəyənmədiyi "təfriqəçilik" və "məzhəbçiliyə" düşməyimizdir.

Mehmet Akif birlik dedikdə, İslamdakı "camaat" anlayışını ortaya çəkir. Bu isə bütün müsəlmanların birlik və həmrəylik idealının meydana gəlməsinə səbəb oldu. O, həmişə şeirlərində və cəmiyyət üçün yazılmış digər əsərlərində bu birliyi yaratmağa çağırırdı. Mehmet Akif millətçilərin ayrılıqlar, təfriqələr problemi qarşısında birlik və qardaşlığı tövsiyə etdi. Birlikdən və həmrəylikdən uzaqlaşmağı Allahdan uzaqlaşmaq kimi gördüyü üçün bu anda etibar edib dinə söykənir:

İşit, bir hükm-i kat-i var ki istinafa yok meydan.
Cemaatten uzaklaşmak, uzaklaşmaktır Allah'tan.
Nedir iman kadar yükselterek bir alçak ilhadı,
Perişan eylemek zaten perişan olmuş ahadı?
Nasıl yekpare millete var etrafında bir seyret?
Nasıl tevhid-i aheng eyliyorlar ibret al, ibret (Ersoy, Safahat,

2021).

Mehmet Akif İslam ölkələrinin geri qalma səbəblərini cəhalət, tənbellik və kökündən uzaqlaşmada görürdü. Milli duyğuları çox yüksək olan Mehmet Akif vətəninin tərəqqisinin və bütövlüyünün arzusunda olmuş, düşmən təcavüzlərini, düşmən ölkələrin niyyətlərini hər vaxt açıq-aşkar pisləyirdi. Səngərlərdəki əsgərlər onun şeirləri ilə ruhlanır və zəfər qazanırdılar. “Mehmet Akif Ərsoyun ən böyük xidmətlərindən biri də odur ki, türkün milli əzmini ləyaqət və şərəfini daxili mənəviyyatını, vətənin bütövlüyünü qoruyacaq “İstiqlal Marşı”nı yazmasıdır” (Bayramov, 2013:39,41).

Mehmet Akif Peyğəmbərimizin hədislərindən nümunələr gətirməklə cəmiyyətin inkişafında, yüksəlməsində, cəhalətin ortadan qalxmasında, təhsilin yayılmasında qadının mühüm rolunu göstərirdi. Mehmet Akif belə fikir söyləyir ki, uşaqları tərbiyə edən analardır, uşaqlar da bizim gələcəyimizdir, yəni “sağlam ailə sağlam cəmiyyət deməkdir”.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Mirzə Ələkbər Sabir Azərbaycan türklərinin gözəl əxlaqi dəyərlərini, müsəlman- İslam dəyərlərini dünyagörüşündə cəmləşdirmişdir. Milli-mənəvi dəyərlərimizin əsasını təşkil edən ailə dəyərləri onun yaradıcılığında xüsusi yer tutmuşdur. Sabir xüsusən uşaqlar üçün yazdığı şeirlərində bu xüsusiyyətləri onlara təlqin etməyə çalışırdı. “Sabir əsərlərində Qurani-Kərimdəki müqəddəs ilahi kəlamlardan, Məhəmməd Peyğəmbərin (s.ə.s.) ibrət dolu hədislərindən məharətlə istifadə edərək tərənnüm etdiyi ailə dəyərlərini hər bir azərbaycanlı ailəsinə aşılamağa çalışırdı” (Qasımbəyli, 2021:72).

Türk dünyasında olduğu kimi, Azərbaycan türkləri arasında da, ailə dəyərləri, əxlaqi dəyərlər müqəddəs dəyərlər kimi qəbul edilməkdədir. “Türk millətçiliyinin atası” olaraq anılan Ziya Göyaltı (1876-1924) “Türkçülüynün əsasları” adlı kitabında yazırdı: “Böyük millətlərdən hər biri mədəniyyətin xüsusi bir sahəsində birinciliyə çatmışlar. Əski yunanlar estetikada, romalılar hüquqda, israililər və ərəblər dində, fransızlar ədəbiyyatda, anqlosaklar iqtisadda, almanlar musiqi ilə metafizikada [fəlsəfədə], türklər isə əxlaqda birinciliyi qazanmışlar. Türk tarixi başdan-başa əxlaq üstünlüklərinin sərgisidir” (Göyaltı, 2011:113).

XIX əsrin sonları və XX əsrin əvvəllərinə doğru maarifçilik hərəkatına yeni bir çalar əlavə edilməyə başladı: yenilməz siyasi düşüncə. “Buna səbəb xalqların get-gedə ayrılması, milli mənlük şüurunun oyanması idi. Çünki ölkədə artıq siyasi qüvvələr fəallaşmağa başlamışdı. Bu da sosial-mədəni və ictimai-ədəbi mühitdə yeni məzmunlu fikir və düşüncənin rəngin ifadəsinə stimül verirdi. Sabirin ayıq və həssas şair dühası bütün bu yeniliklərə fəal münasibət bəsləyirdi” (Sabir-150, 2012:11).

Milli şairimiz Mirzə Ələkbər Sabirin yaradıcılığında öz əksini tapmış məsələlərdən biri də türk xalqları və Azərbaycan türkləri arasında sünni və şiə məzhəblərinə bölünmə, bunlar arasındakı ixtilaflardır. Onun poeziyasının əsasında milli məfkurə dayanırdı. Milli birlik məfkurəsinə görə, milli və dini birlik, həmrəylik xalqın tərəqqisi üçün çox böyük amildir. Lakin bu birliyə mane olan başlıca səbəb isə cəhalət, nadanlıq mühitidir. Sabiri düşündürən də o idi ki, bu mühitdən qurtulmağın yeganə yolu maariflənməkdən, təhsildən keçir. Sabir “Lənət sənə, ey cəhl, nə bidad ediyorsan!” (Sabir, 2004, 2:7),- deyər “lənətlədiyi cəhaləti bütün geriliklərin, təfriqələrin, fəlakətlərin əsas səbəbi kimi qiymətləndirir, cəhalətə qarşı ən böyük, ən güclü silahın isə düzgün tərbiyə və təhsil olduğunu ifadə edirdi” (Qasımbəyli, 2021:106).

Mirzə Ələkbər Sabir millətin, İslamın tərəqqisini, ilk növbədə, xalqın cəhalət buxovlarından qurtulmasında, yeni üsullu təhsilə və elmə yiyələnməkdə görürdü. Məhəmməd peyğəmbərə müraciətlə “ey Allahın sevimli dostu, pak şəriətində sui-zənnə qapılmaq haram olmaqda ikən, ümmətin bundan xəbərsizdir və bədgümanlıq oxlarına salehlər- təmiz şəxslər, dini tələbləri yerinə yetirən kəslər nişan olur”, deyən şair ondan kömək istəməkdədir. Sabirə görə, “İslama daxil olan xalqların milli-mənəvi tərəqqisi, onların hər birinin özgün əxlaqi keyfiyyətlərlə uğur qazanması islami dünyagörüşün qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi şərtləri daxilində mümkündür” . Əgər biz islami əxlaq və mənəvi dəyərlərə arxa çevirsək, tərəqqi əvəzinə mənəvi əxlaqi aşınmalara məruz qalıb öz simamızı itirərik. O, İslamda elmə, təhsilə böyük önəm verilməsini Məhəmməd peyğəmbərin məşhur “Elm Çində olsa belə,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

axtarışında olun. Elm axtarışında olmaq hər bir müsəlmana fərzdır. Allah elm istəyində olanı sevır” (Həzrət Məhəmməd, 2012:60) hədisini sitat göstərməklə elmə çağırış edirdi:

Elm ilə olur hüsuli-izzət,

Elm ilə olur nüfuzi millət.

Elmə çağırır bütün əvami,

“Əl-elmü fərizətün” kəlamı (Sabir, 2004, 2:85).

Quranda islam peyğəmbərinə xitab olunaraq belə deyilir: “Səni də (Ya Rəsulum!) aləmlərə ancaq bir rəhmət olaraq göndərdik” (Qurani-Kərim, 2012:21/107). Sabir də dövrünün mütərəqqi fikirli, millət, din qeyrəti çəkən ziyalılarının Azərbaycan müsəlmanları arasındakı sünni-şiə firqələrinə bölünmə və ixtilafların aradan qaldırılması, “bir-birini qardaş biləcək” bütöv bir İslam ümməti uğrundakı mübarizələrini alqışlayır, şeirləri ilə onlara böyük dayaq olmağa çalışırdı. Sabir poeziyası üçün də xarakterik olan o idi ki, o, böyük İslam peyğəmbərinin müsəlmanların birliyinə dair çağırışlarına əməl etməyə, müsəlmanlar arasındakı məzhəb ixtilaflarını aradan qaldırılmağa çağırırdı. “Təhəssür” adlı şeirində “peyğəmbəri-zışan”ın birliyə əmr etməsini misal gətirən şair müsəlmanlar arasındakı təfriqədən ürək ağrısı ilə danışır, bu xüsusda onları ixtilafı son qoymağa, birliyə səsləyirdi” (Qasımbəyli, 2021:60).

Dai bə üxuvət olur ikən bizə Quran,

Əmr eylər ikən birliyə peyğəmbəri-zışan,

Tapmazsan iki müttəfiqürrey müsəlman

Qafqazda olan bir neçə milyan arasında! (Sabir, 2004, 2:57).

Riyakar, fanatik “din xadimləri” bu parçalanma və ixtilafı qızıqsırdılar, həmin birlik çağırışlarını dinə zidd, islama xələl gətirəcək dəhşətli bir əməl kimi qələmə verir, ah-vay edərək haray çəkirdilər:

Sünnilik ilə şiəliyi qaldıracaqlar,

İslamə yetib rəxnə, xələdar olacaqdır.

Qardaş biləcək bir-birini şiə və sünni,

Hər əmrə də həmrəyü həməfkar olacaqdır

Din qədri bilib, möminü dindar olacaqdır!.. (Sabir, 2004,

1:129).

Mirzə Ələkbər Sabir dünyanın ən böyük fəth millətlərdən biri olan türklərin tarix boyunca özlərinə qarşı etdikləri bir sıra böyük səhvləri, yanlışlıqları təəssüflə əks etdirərkən, şair türk xalqları arasında yaranmış sünni-şiə məzhəblərinə parçalanmadan da ürək yanğısı ilə bəhs etmişdir:

Bir vəqt Şah İsmayilü Sultani Səlīmə

Məftun olaraq eylədik islamı dünimə,

Qoyduq iki tazə adı bir dini-qədimə,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Saldı bu təşəyyö, bu təsənnün bizi bimə...

Qaldıqca bu halətlə səzayi-əsəfiz biz!

Öz dinimizin başına əngəlkələfiz biz! (Sabir, 2004, 1:123).

Azərbaycanda müsəlmanlar arasındakı ixtilafların- sünni-şiə bölünməsinin aradan qaldırılmasını istəyən Sabir “sünni və şiənin bir-birinə can deməsini”, müsəlmanların birləşməsinə istəyən, birlik, həmrəylik tərəfdarları olan ziyalılara, həqiqi dindarlara tərəfdar olur, “bir-birini qardaş biləcək” bütöv bir “İslam ümməti” uğrundakı mübarizəni alqışlayırdı və şeirləri ilə onlara böyük dəstək verirdi:

Himmət edin, din gedir (Sabir, 2004, 1:211).

Qardaş biləcək bir-birini şiə və sünni

Hər əmrdə həmrəyü həməfkar olacaqdır (Sabir, 2004, 1:129).

NƏTİCƏ

Sonsuz kədər və üzüntülər içində solmayan ümidi Türk gəncliyi olan böyük şairi böyük türk dünyası hər zaman rəhmətlə anacaqdır. Şairin yaradıcılığı bütün Türk dünyası üçün araşdırıcılıq mənbəyi kimi gələcək nəsillərə örnək olacaq qədər çox qiymətli. Bu mənada Ersoy yaradıcılığının bütün araşdırıcılarının təşəbbüsləri təqdirəlayiqdir. Çünki millətin bu gününü anlayıb dəyər verməsi üçün keçmişinə nəzər-diqqət yetirməsi vacibdir. Hər iki Vətən sevdalı aydınımız Ata yurdunu, Ana torpağı öləsiyə bir məhəbbətlə sevdilər, Vətəndən ayrı yaşamaqdansa, ölümü yey bildilər. İnsanlıq, humanizm və ədaləti həyat ideali seçdilər. Ən böyük arzuları insanların bir araya gəlməsi-birlik, qardaşlıq, yoldaşlıq, əbədi barış oldu... (Abasova ,2013:92,95).

Sabir dərin təəssüf və kədərlə düşünürdü ki, xalqın geniş kütləsi ətalət və cəhalət mənəgənəsindən, xurafat torundan, tənbellik azarından xilas olmayınca ümummillə tərəqqi və hürriyyətə çatmaq mümkün deyil. O, Azərbaycan müsəlmanları arasındakı məzhəb ixtilaflarına son qoyulması, qardaş bir müsəlman ümməti yaranmasını arzu edirdi. Ümidliyə ki, hər bir türk, hər bir Azərbaycan övladı Sabirin, sabirlərin bu müqəddəs arzuları uğrunda mütləq mübarizə aparacaqdır! Buna böyük şair də inanırdı və inamını belə ifadə edirdi:

Nə qəm, uğratsa da bir gün məni ifnəyə zəman,

Mən gedərsəmsə məramim yenə dünyadə durar! (Sabir, 2004, 2:57).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

KAYNAKÇA:

1. Abasova Elmira (2013). Mehmet Akif Ersoy- Hüseyin Cavidin poetik dünyasının milli ruhu ve İslami duyğuları. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.91-95).
2. Bayramov Aslan (2013). Türk dünyasının vətənsəvər nəğməkar. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.39-41).
3. Ersoy, Mehmet Akif (2021). Safahat (Yayına Hazırlayan Necmettin Turinay). Yayın sahibi Prof. Dr. Mustafa Şentop- TBMM Başkanı. İstiklâl Marşı'nın 100. Yılına armağan –1. 961 sah.
4. Əzizov Eldar (2009). “Difai”: XX əsrin əvvəllərində erməni-azərbaycanlı münaqişəsinin tarixi ilkin şərtləri və səbəbləri, Bakı, 2009. 360 səh.
5. Gündoğdu Səriyyə, Gündoğdu Bayram (2013). Mehmet Akif Ersoyun XX əsrin başlarında Azərbaycan şairlərinə təsiri. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.402-408.).
6. Göyalp, Ziya (2011). Türkçülüyün əsasları / Z.Göyalp, tərt. ed., E.Mustafaoğlu. Bakı: Maarif, 175 s.
7. Həzrət Məhəmmədin hikmət xəzinəsindən örnəklər (2012). / tərt. ed. M. Qəmbərli. Bakı: Şərq-Qərb, 248 s.
8. Hüseyin qızı Nəzakət (2013). Mehmet Akif Ersoy yaradıcılığında tarixi gerçəkliyin təqdimi. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.304-307).
9. Özmaden İbrahim (2013). Mhməd Akif və Hüseyin Cavidin estetik görüşləri. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.156-161).
10. Qasımbəyli Fariz (2021). Mirzə Ələkbər Sabir yaradıcılığında islami dəyərlərin bədii əksi. Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş Dissertasiya. Bakı, 163 səh.
11. Qasıмова Sevinc (2013). Türk dünyasının istiqlal mücadiləsinin simvol ismi: Mehmet Akif Ersoy. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.415-421).
12. Qurani-Kərimin Azərbaycan dilinə mənaca tərcüməsi / Ərəb dilindən tərcümə edənlər: Z.Bünyadov, V.Məmmədəliyev. Bakı: Şərq-Qərb, 2012. 568 s.
13. Rustam Hasiyet (2013). Türk dünyasını işıqlandıran Mehmet Akif Ersoy. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransin materialları. Qafqaz Üniversitesi 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.138-139).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

14. Sabir Mirzə Ələkbər (2004). Hophopnamə: [2 cilddə]. M.Ə.Sabir, tərt. ed., M.Məmmədov. Bakı: Şərq-Qərb, c.1. 480 s.

15. Sabir, Mirzə Ələkbər (2004).. Hophopnamə: [2 cilddə] M.Ə.Sabir, tərt. ed., M.Məmmədov. Bakı: Şərq-Qərb, c.2. 384 s.

16. Sabir Mirzə Ələkbər (2012). -150: Biblioqrafiya /tərt. ed.: M.Həsənova, G.Misirova; ixt. red. və burax. məsul K.Tahirov; red. M.Vəliyeva; M.F.Axundov ad. Azərbaycan Milli Kitabxanası. Bakı,. 384 s.

17. Zərqan İradə (2013). İki şəxsiyyət: eyni həyat fəlsəfəsi. “Türk dünyasını işıqlandıranlar: Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Cavid”. Beynəlxalq konfransın materialları. Qafqaz Universiteti 16-18 May 2013, Bakı, Azərbaycan, 523 səh. (s.165-168).

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
İSTİKLÂL MARŞI'NIN DİNÎ BOYUTUNA DAİR KELÂM İLMİ BAĞLAMINDA
BİR DEĞERLENDİRME**

AN EVALUATION ON THE RELIGIOUS DIMENSION OF THE TURKISH NATIONAL
ANTHEM WITHIN THE CONTEXT OF THE SCIENCE OF KALAM

Şenol ÇAKMAK
Fırat University (Türkiye)

ÖZET

İstiklâl Marşı'nın Türkiye topraklarının yabancı güçler tarafından işgal edildiği ve Türk milletinin bağımsızlık mücadelesine giriştiği sıkıntılı dönemin kasvet veren atmosferi içerisinde Türk ordusu ve halkına bağımsızlık mücadelesini sürdürme noktasında motivasyon sağlamak ve başarıya olan inancı kuvvetlendirmek gibi amaçlarla yazıldığı bilinmektedir. İstiklâl Marşı'nda en temel unsur olan bağımsızlık ve millî değerlere yönelik vurgu yanında Türk milletinin sinesinde taşıdığı manevî değerlerin yüceliğine ve bu değerlerin vatanın bekası açısından taşıdığı öneme de dikkat çekildiği görülür. Bu açıdan bakıldığında İstiklâl Marşı; kutsalın korunması, Hakk'a inanç ve ibadet, ezanda yer alan şehadet sözlerinin dinin temelini oluşturması, ruhun arşa yükselmesi, vatan için canlarını feda eden şehitlere hürmet, göğsün imanla dolu olması ve Hakk'ın inananlara vadettiği zafer gibi İslâmî değer ve inançların vurgulandığı, hitabet ve belagat sanatlarının etkin şekilde kullanıldığı bir metin özelliği göstermektedir.

Bu çalışmada yöntem olarak İstiklâl Marşı'nın dini boyutunu ortaya koyan ifadelerin Âkif'in yayımlanan ilk şiirlerinden biri olan Kur'an'a Hitap'tan İstiklâl Marşı'na kadar eserlerinde sergilediği millî ve dinî değerlere yaklaşımı çerçevesinde incelenmesi benimsenmiştir. Şairin İstiklâl Marşı'nda dikkat çektiği hususlar temel İslam bilimlerinden birisi olan Kelâm ilminin muhteviyatı açısından incelenerek şairin kullandığı yöntem ile İslâm inancına dair konuların üstün kılınması amacını taşıyan kelâm ilminin yönetsel araçları arasındaki benzerlikler karşılaştırılmıştır. Bu suretle İstiklâl Marşı'nın dinî boyutu açısından irdelenmesi ve dizelerinde inanç unsurlarına yapılan vurgunun kelâm ilmi perspektifinde ele alınması amaçlanmıştır. İnceleme sonunda dinî boyutu ağırlıkta bir edebiyat tarzını benimsemiş olan şairin İstiklâl Marşı'nda dile getirdiği sözler aracılığıyla millî değerleri ve inanç unsurlarını kalplerde, zihinlerde ve sinelerde canlı tutmaya yönelik amacının ve bu amaç doğrultusunda hitabet, belagat ve fesahat sanatlarını etkin şekilde kullanma yönteminin kelâm ilminin amaç ve yöntemleriyle paralellik gösterdiği ve İslâm'da ilk kelâmcılardan itibaren örnekleri görülebilen bir tarzı yansıttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, İstiklâl Marşı, Mehmet Âkif Ersoy, inanç, din, İslâm

ABSTRACT

It is known that the Turkish National Anthem was written for the purposes of providing motivation to the Turkish army and people to continue their struggle for independence and to strengthen their belief in success in the gloomy atmosphere of the troublesome period when Turkish lands were occupied by foreign powers and the Turkish nation struggled for independence. In addition to the emphasis on independence and national values, which are the most basic elements in the National Anthem, it is seen that attention is drawn to the greatness of the spiritual values that the Turkish nation carries in its bosom and the importance of these values for the survival of the country. From this point of view, the National Anthem shows the characteristics of a text in which the arts of rhetoric and eloquence are used effectively, and Islamic values and beliefs such as the protection of the sacred, belief and worship in God,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

testimonies of faith in the adhan which form the basis of religion, the rise of the soul to the throne, respect for the martyrs who sacrificed their lives for the country, the chest full of faith, and the victory promised by God to the believers are emphasized.

Our method in this study is to examine the expressions that reveal the religious dimension of the National Anthem within the framework of the approach that was taken by Âkif towards national and religious values in his Works, from one of his first published poems, Kur'an'a Hitap (*Addressing the Qur'an*) to İstiklâl Marşı (*the National Anthem*; lit. 'Independence March'). The points that the poet drew attention to in the National Anthem were examined in terms of the content of the science of Kalam, which is one of the basic Islamic sciences, and the similarities between the method used by the poet and the methodological tools of the science of kalam, which aims to make the subjects related to the Islamic faith superior were compared. In this way, it is aimed to examine the National Anthem in terms of its religious dimension and to deal with the emphasis on the elements of belief in its lines from the perspective of the science of kalam.

At the end of the examination, it has been determined that the aim of the poet, who adopted a literary style with a predominant religious dimension, to keep the national values and elements of belief alive in the hearts, minds and bosoms through the words he uttered in the National Anthem, and his method of using the arts of rhetoric and eloquence effectively in line with that aim, show parallelism with the aim and methods of the science of kalam and they reflect a style whose examples can be seen since the first theologians in Islam.

Keywords: Turkish National Anthem, Mehmet Âkif Ersoy, kalam, belief, religion, Islam.

GİRİŞ

Türk milletinin bağımsızlık tutkusunun ve milli değerlerine olan bağlılığın bir ifadesi olan İstiklâl Marşı, edebî tür olma bakımından Mehmed Âkif Ersoy'un ordumuza ithaf ettiği bir şiir niteliğindedir. Şiir sözlükte, edebiyattaki kullanımına göre; zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi olarak tanımlanır. Mecazi olarak ise düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şeydir.⁶⁰ En genel tanımıyla bir konu hakkındaki duygu ve düşüncelerin belirli bir ahenk ve ritim içinde sözlü ya da yazılı ifadesine de şiir denilmektedir. Ancak şiirin bundan ibaret olmadığını vurgulayanlar da vardır. Kimi edebiyatçılara göre şiir, insandaki kelimelerin en inceltilmiş, en etkili kılınmış kıvamıdır. Şiir dilden dile, kuşaktan kuşağa geçmede muazzam bir akışkanlığa sahiptir ve bu bakımdan en kalıcı sanat şubelerinden biri sayılmaktadır. Hatta hiçbir şairin ömrünün eserinin kadar uzun olmadığı söylenir.⁶¹ Yazılışının 102. yılını idrak ettiğimiz İstiklâl Marşı'na bu tanım çerçevesinde bakıldığında onun kuşaktan kuşağa geçerek Türk milletinin kalıcı manevi bir sanat eserine dönüşen, kelâmın ince, etkili ve estete bir şekilde hitabet, fesahat ve belagat sanatlarının kullanımıyla oluşturulmuş bir şiir özelliği gösterdiği söylenebilir. Ancak İstiklâl Marşı'nda geçen dizelere yakından bakıldığında onun yalnızca bir tutkunun ya da bir amaç çerçevesinde dile getirilmiş veciz sözlerin bileşkesi olmaktan öte boyutlara sahip olduğu görülür. Bunlardan biri onun manevî değer ve inançları yansıtan dinî boyutudur.

Bu boyutu açısından incelendiğinde İstiklâl Marşı'nda milli değerlere yönelik vurgunun yanında Türk Milletinin sinesinde taşıdığı birçok İslâmî değer ve inanç unsurlarının da bulunduğu görülmektedir. Âkif, burada yaptığı telmihlerle bir taraftan o değer ve inançların yüceliğine işaret ederken diğer taraftan onlara bağlılığı yitirmemek ve onların bu vatan

⁶⁰ *Türkçe Sözlük*, "Şiir" (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019), 2224.

⁶¹ Ömer Demirbağ, "Şair ve Övünme", *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 4/5 (2017), 1235.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

sathında ebediyen varlığını devam ettirebilmek için mücadeleden vaz geçmemeye çağırılmaktadır. İstiklâl Marşı'nı aynı zamanda bir değer ve inançlar manzumesi haline getiren bu dinî boyutu, birçok araştırmacı ve yazarın da dikkatini çekmiş ve onun bu yönünü Kur'an-ı Kerim bağlamında⁶² ya da din ve tasavvuf penceresinden⁶³ inceleyen çalışmalar yapılmıştır.

Birçok yönden okumalara elverişli bir muhteviyata sahip olan İstiklâl Marşı'nda dini değer ve inançları dile getiren dizelerin İslam'ın inanç esaslarını konu edinen kelâm ilmi perspektifinden de incelemeye müsait unsurlar içerdiği görülmektedir. Bu bildiride İstiklâl marşında İslâmî değer ve inançların yüceliğinin ifade edilmesi, onlara iman ve sadakatın sinelerde canlı tutulması amacına matuf olarak kullanılan ifadelerin kelâm ilmi muhteviyatı ve bu ilmin amaç ve yöntemsel araçları bakımından inceleme ve değerlendirme yapılacaktır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bilindiği gibi temel İslam bilimlerinden birisi olan kelâm ilminin en temel gayesi; İslam inancına müteallik konu ve unsurların yüceliğini, doğruluğunu delil ve açıklamalarla ortaya koymak suretiyle onları üstün kılmak ve farklı din ve ideolojilere karşı savunmaktır. Bu bakımdan kelâm ilminin en temel işlevi İslâm öğretileri ve inanç esaslarının kalplerde, zihinlerde ve sinelerde canlı tutulmasını sağlamaktır. Kelâm ilminde bu amaca yönelik olarak başvurulan yöntemsel araçlar arasında dile son derece yüksek seviyede hâkim olmak; yani hitabet, belagat ve fesahat gibi söz sanatlarını ustalıkla kullanmak gelir. İslâm'ın inanç sistemiyle uğraşan ilim adamları olan ilk kelâmcılardan itibaren bu sanatların yöntemsel bir araç olarak kullanıldığı bilinmektedir.⁶⁴ Kuşkusuz bu sanatlar sözlü tartışma ve nesir suretindeki metinler için önemli olduğu kadar manzum metinler için de önemlidir. Hatta denilebilir ki bu sanatların en etkin kullanımının görüldüğü alanların başında şiir gelmektedir. İslâm dini özelinde düşünüldüğünde inançla ilgili hususlara şiirlerde yer verilmesi, İslam öncesi dönemdeki Arap şiirine kadar uzanan bir gelenektir. Örneğin Allah lafzı ve Allah'ın isimlerinden biri olan Rahman ismi etrafında şekillenen yüce tanrı inancına dair ifadeler Güney Arabistan'da Şenrefa, Sulâle b. Cundeb, Hâtim et-Tâî, Zeyd b. Amr vs. gibi şairlerin şiirlerinde rastlanmaktadır.⁶⁵ Yine başta Allah ismi olmak üzere Rabb ismi, Allah adına yemin, putlar, ölüm, tevhid, ilah, arş, cennet, cehennem, âhiret azabı vs. konular Cahiliye Arap şairlerinin şiirlerinde de işlenen konulardandır.⁶⁶ Daha somut bir örnekle ifade etmek gerekirse Zeyd b. Amr b. Nufeyl'in (ö. 605) bir şiirinde "*Ben ancak Rahmân'a Rabb'imize kul olurum, şefkatli Rabb'im günahlarımı bağışlasın diye, Allah'tan Rabb'inizden daima korkun, böyle olursanız felakete uğramazsınız, iyilerin yurdu cennettir, kâfirlerin ise yıkıcı cehennem*"⁶⁷ ifadelerinin kullanıldığı bilinmektedir.

Cahiliye dönemini sona erdiren İslâm dininin yayılmasıyla birlikte Kur'an ve hadis eksenli dini ilimler oluşmaya başlamış, kelâm ilmi de bunlardan biri olmuştur. Kelâm ilminin ortaya çıkmasıyla zaman içinde kelâmî konuların edebiyatta da yansımaları görülmeye başlamış, böylece kelâmcılar inanç konuları ile ilgili görüşler ortaya koyarken şairler de bu konuları

⁶² Mustafa Karabulut, "İstiklâl Marşı'na Kur'an-ı Kerim Bağlamında Bir Bakış", *Sebilürreşad* 1026 (Mart 2018), 9-10.

⁶³ Selami Şimşek, "İstiklâl Marşı'na Din ve Tasavvuf Penceresinden Bir Bakış", *Ay Vakti* 191 (Nisan 2021).

⁶⁴ Özcan Taşçı, "Kelâm İlminin 'Kelâm' Olarak İsimlendirilmesinde Vâsıl B. Ata'nın Takip Ettiği Yöntemin Muhtemel Katkıları Üzerine", *Dini Araştırmalar* 9/26 (2006), 69-70, 83.

⁶⁵ Ertuğrul Döner - Yusuf Özcan, "Cahiliye Dönemi Arap Şiirinde Rahmân", *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 6/1 (30 Haziran 2022), 89-90.

⁶⁶ Bkz. Ali Bulut, "Cahiliye Şiirinde Bazı Dini Motifler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/18-19 (01 Ocak 2005), 213-235; Ahmet Güzel, "Câhiliye Dönemi Araplarında Şiir Konuları", *Akademik Siyer Dergisi* 2 (30 Haziran 2020), 80-104.

⁶⁷ Bulut, "Cahiliye Şiirinde Bazı Dini Motifler", 224.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

manzumelerinde işlemeye başlamışlardır. Ancak İslam inancına dair unsurların şiirlerde kullanımı şairlerle sınırlı kalmamış, kelâm âlimleri tarafından yazılan şiirlerde de başvurulan bir yöntem olmuştur. Bu bağlamda çok sayıda kelâm âlimi, kelâmî görüşlerini şiirle ifade etmeyi tercih etmiştir. Çünkü şiir, tesir bakımından daha geniş bir alana sahiptir. Camiler dâhil olmak üzere insana hitap edilen her alanda en çok tesir eden ve kalıcı olan konuşmalar hatibin konuşmasını şiirle süslediği konuşmalardır.⁶⁸ Bazı eserlerde şiir muhteviyatıyla inanç esasları arasında çok sıkı bir bağ kurulmuştur. Bu bağlamda kelâm ilminin teşekkül ve gelişim aşamalarında dil bilimlerinden oldukça yararlandığı anlaşılmaktadır. Nitekim ilk dönem kelâmcılarının çoğunun dilci olmaları bir tesadüf olarak görülmemiştir. Soyut kavramları ifade edebilmek için kelâmcılar dil üzerinde önemle durmuşlardır. Dolayısıyla “Kelâm-şiir ilişkisi” bağlamında özellikle edebiyatın en cazip alanı olan şiirin üslup ve ifade zenginliğinden klasik dönem kelâmcılarının fazlasıyla yararlandığı düşünülmektedir.⁶⁹

Müslüman şairler bir taraftan inancın ruhuna uygun eylemlerde bulunurlarken, diğer taraftan düşünsel dünyalarından süzülüp gelen edebi eserler meydana getirmişlerdir. Maturîdî kelâmı açısından bakıldığında bunun ilk örneği Nazım Ali b. Osman el-Uşi (ö. 1179) tarafından yazılan “Emali” adlı 66 beyitlik manzum eser olmuştur. Bu eser kelâmın edebiyatla buluştuğu ilk eser⁷⁰ olma özelliği göstermiş ve Maturîdî kelâmının görüşlerini doğrudan veciz ifadelerle nazma dökmüştür. Eserin ilk dört dizesi şöyledir:

*Yekûlu'l-abdu fi bed'i'l- emâli Li-tevhîdin be-nazmin ke'l-leâlî
İlahu'l halkı Mevlana kadimun ve mevsufun bi-evsâfil-kemâli
Hüve'l hayyu'l-müdebbiru külle emrin hüve'l hakku'l-mukadderu zü'l celâli
Murîdu'l hayri veşşerri'l-kabihi ve lâkin leyse yerdâ bi-l'muhâli*

(1- (Allah'ı) birlemek için inciler gibi (parlak olan) bir nazım ile yazının başlangıcında (bu) kul (Ali el-Oşi) der:

2- Mahlukatın ilahı (olan) Mevlamız, kadim (başlangıcı olmayan) ve kemal sıfatlarla muttasıftır.

3- O (Allah) diridir. Bütün işleri (planlayıp) yönetendir. O Hak'tır. (Her şeyi) takdir edendir. Azamet sahibidir.

4- (O Allah) hayır ve çirkin (olan) şerri irade eder. Ancak (küfür ve isyan gibi olmaması gereken) muhal(ı yapmağ)a razı olmaz.)⁷¹

Burada şu hususa dikkat çekmek gerekir ki şairler kelâmî konulardaki düşüncelerini edebiyatın tanıdığı imkânlar ölçüsünde ve estetik sınırlar içerisinde şiirde biçimsel unsurlar olan kafîye, redif, vezin gibi hususlara dikkat ederek hitabet, belagat ve fesahat gibi söz sanatlarına başvurarak beyitler oluşturmuşlardır. Bu husus divan şairleri açısından değerlendirilecek olursa onların amacı, kelâmî bilgilerini şiir dünyasına has estetik yöntemlerle dile getirmeye çalışmak olmuştur. Bu nedenle kimi şairler kelâm konularını izah etmeye çalışmak yerine onlardan edindikleri intibaları ve çıkarımları malzeme olarak kullanmışlardır.⁷² Taşlıcalı Yahya'dan Ahmedî'ye, Şeyhî'den Nâbî'ye, Üsküplü İshak'tan Fuzûlî'ye kadar çok sayıda divan şairinin eserlerinde bunun örnekleri görülebilmektedir.⁷³

⁶⁸ Süleyman Koyuncu, “Klasik Dönem Bazı Arap Şiirindeki Kelâm Muhteviyatı”, *Mütefekkir* 5/9 (30 Haziran 2018), 157.

⁶⁹ Koyuncu, “Klasik Dönem Bazı Arap Şiirindeki Kelâm Muhteviyatı”, 158.

⁷⁰ Sadık Armutlu, “Maturidi Kelâmının Klasik Edebiyata Yansımaları”, *Ekev Akademi Dergisi* 73 (2018), 95.

⁷¹ M. Sadi Çögenli, “Ali B. Osman El-Oşi'nin (ö. 575/1179?) El-Emali İsimli Manzum Risalesi ve Türkçe'ye Çevirisi”, *Ekev Akademi Dergisi* 9/22 (2005), 182.

⁷² Armutlu, “Maturidi Kelâmının Klasik Edebiyata Yansımaları”, 95.

⁷³ Bu bağlamda divan şairlerinin eserlerinde Allah'ın varlığının isbâtı meselesine dair örnekler için bkz. Halûk Gökalp, “İslâm Felsefesinin ve Kelâmının Divan Şiirine Yansımaları: Tevhid Kasidelerinde İsbât-ı Vâcib”, *Osmanlı Araştırmaları* 27/27 (2006), 47-81.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Dolayısıyla şairler arasında Emali’de olduğu gibi kelâmî konuları doğrudan işleyenler olduğu gibi onlara telmihlerde bulunarak başka bir maksadı ifade etmeye çalışanlar da olmuştur. İstiklal Marşı açısından da böyle bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi Mehmet Âkif İstiklâl Marşını Türkiye topraklarının yabancı güçler tarafından işgal edildiği ve Türk milletinin bağımsızlık mücadelesine giriştiği sıkıntılı dönemin kasvet veren atmosferi içerisinde Türk ordusu ve halkına bağımsızlık mücadelesini sürdürme noktasında motivasyon sağlamak ve başarıya olan inancını kuvvetlendirmek amacıyla Türk ordusuna ithafen yazmıştır. Fakat Âkif’in bu eseri yalnızca bağımsızlık tutkusunu ifade eden bir motivasyon şiiri değildir. O aynı zamanda Türk milletinin sahip olduğu millî ve dinî değerlerin ve sinesinde taşıdığı en temel inanç esaslarının söz sanatlarının ileri derecede maharetle kullanılarak harmanlanmasıyla dizelere dökülmüş bir kültür hazinesidir. Âkif’in hayatına ve eserlerine bir bütün halinde bakıldığında onun İstiklâl Marşı’nda yansıması görülen çok yönlü şahsiyetinin izleri görülebilir. Mehmed Âkif, iyi bir şair, nâsir ve mütefekkir olduğu kadar iyi bir hoca, hafız, vaiz, tefsir âlimi, mistik, mütercim, mûsikişinâs, baytar ve sporcudur. Ama o tüm bunların da ötesinde dinî ve mistik yönü çok güçlü olan bir kişiliğe sahiptir.⁷⁴ Onu aynı zamanda şiirle vaaz eden bir müttakî, bir ahlak adamı ve kendisini İslâm’ın taleplerine göre ayarlamış bir şair olarak tasvir edenler de olmuştur. Eserlerine bakıldığında onun Kur’an’la hemhal olmaya, duygu ve düşüncelerini hep onun hakikatleriyle şekillendirmeye çalıştığı görülür. Zira Âkif, kendini İslâm davasına adanmış bir şairdir. Hafızlığının yanı sıra Arapçayı da çok iyi derecede bilmesi neticesinde onun söylemleri Kur’an merkezli olmuş, şiirlerinde sıklıkla Kur’an’dan deliller getirmiştir.⁷⁵ Safahat’ın ve İstiklâl Marşı’nın temel karakteristiğini meydana getiren en önemli şifrelerden biri Kur’an-ı Kerim’dir. Çünkü Kur’an, Âkif’in fikriyatının ve hissiyatının en önemli yapı taşıdır. Âkif’in üslûbunda ayet ve hadisler atıflar yapmak, telmihlerde bulunmak önemli bir unsurdur.⁷⁶ Hatta denilebilir ki Âkif’in poetikasının temel kaynağı ayet ve hadislerdir. O, ayet ve hadislerin makbul saydığı şiirin peşindedir. Şairin görevini de bu çerçevede tanımlamıştır.⁷⁷ Âkif’in bu hususiyetini “Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhâmı, asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm’ı”⁷⁸ dizelerinde açıkça görmek mümkündür. Şairin bu özelliği, yayımlanan ilk şiirlerinden olan Kur’an’a Hitap’tan İstiklal Marşı’na kadar çok sayıda eserinde müşahede edilebilmektedir.

Âkif’in eserlerinde eleştirdiği toplumsal olgular, vurgulamak istediği millî değerler yanında kelâmî konulara yani inanç meselelerine dair düşüncelerine de sıklıkla rastlanmaktadır. Âkif, daha yolun başında hafız olduktan sonra yazdığı Kur’an’a Hitap adlı şiirinde kelâmın erken dönem tartışmalı konularından birisi olan “halku’l Kur’an” meselesine⁷⁹ “*Mahluk değil kelâm-ı Haksın, Âli-i sunûf-i mâ-halaksın*” dizeleriyle değinir. Bu şiirinde o ayrıca, Kur’an’ın mucize oluşu, inkârcılara meydan okuması, mümin için ifade ettiği manalar gibi başka kelâmî konulara da işaret eder. Âkif, sonraki eserlerinde görülenden üslup itibariyle farklı özellik gösteren bu şiirinde ilgili kelâmî konulardaki görüşlerini Kur’an’a yönelik

⁷⁴ Selami Şimşek, “Dinî-Tasavvufî Yönleriyle Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı”, *100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif*, ed. Mehmet Tuğrul - Nuri Salık (Ankara, 2022), 181.

⁷⁵ Mahmut Öztürk, “Mehmet Akif’in ‘Kur’an’a Hitap’ Şiiri”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (15 Haziran 2019), 81.

⁷⁶ Karabulut, “İstiklâl Marşı’na Kur’an-ı Kerim Bağlamında Bir Bakış”, 9.

⁷⁷ Tacettin Şimşek, “Mehmed Âkif’in Poetikasi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 53 (15 Ocak 2015), 105.

⁷⁸ Mehmed Âkif Ersoy, *Safahat* (Ankara: TBMM, 2021), 783.

⁷⁹ Bkz. Osman Karadeniz, “Halku’l-Kur’an (Kuran’ın Yaratılmışlığı Meselesi)”, *Kelâm El Kitabı*, ed. Şaban Ali Düzgün (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 365-368.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

hitaplarıyla ortaya koymuştur. Onun ustalık döneminde yazdığı şiirlerinde ise konuları bütün boyutlarıyla ele aldığı ve uzun hazırlık aşamalarından sonra yazdığı bilinmektedir.⁸⁰

Âkif, şiirlerinde inanç esaslarına kimi zaman doğrudan kimi zaman telmih yoluyla işaretlerde bulunur. Örneğin Vaiz Kürsüde adlı şiirinde “*Kader feraiz-i imana dâhil... Amenna, Fakat yok onda senin sapmış olduğun ma'na. Kader: Şeraiti mevcud olup da meydanda, Zuhura gelmesidir mümkinâtın a'yânda.*”⁸¹ dizeleriyle İslâm inancının altı esasından biri olan kader meselesine bakış açısını doğrudan yansıtır. Kaderle ilişkisi önemli diğer bir mesele de tevekkül konusudur. Âkif buna dair düşüncelerini Azimden Sonra Tevekkül başlıklı şiirinde sergiler. “*Allah'a dayandım!*” diye sen çıkma yataktan... *Mânâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!*”⁸² sözleriyle tevekkülü tembellikle karıştıranlara eleştiride bulunur.

Âkif, Tevhid Yahut Feryad şiirinde “*Ey nûr-u ulûhiyyetinin zilli avâlim*” derken âlemler uluhiyyetinin gölgesi olan Allah-u Teala'yı tavsifte bulunur. “*Kürsî-i celâlin ki semalarla zeminler*” derken ise yerlerin ve göklerin Allah'ın celalinin kürsisi olduğuna dikkat çeker.⁸³ Kelâmıda Allah-âlem ilişkisi bağlamında ele alınan bu konular Âkif'in dilinde veciz tavsif unsurlarına dönüşür. *Nida-yı İbtihal* şiirinde kelâmın üç ana esasından ikincisi olan Hz. Muhammed'in nübüvvetini yani peygamberliğini savunurken⁸⁴ Ordunun Duası'nda “*Bir dileğim var, ölürüm isterim: Yurduma tek düşman ayak basmasın!.. Âmin desin hep birden yiğitler, Allâhu ekber gökten şehidler. Âmin! Âmin! Allâhu ekber*” sözleriyle İstiklâl Marşı'nda “*değmesin mabedimin göğsüne nâ-mahrem eli*” şeklinde dile getirdiği manaya işaret eder. Ama bunu yaparken aynı zamanda ilm-i kelâmın birinci esası olan ilâhiyyat konuları arasında geçen Allah'ın azametini de haykırır.⁸⁵ “*İman ki livâû'l hamdi peygamberdir, altındakine zill-i safâ gösterdir. Dünyada bu sancağın altına yazılan hep namzed-i saltanat-ı mahşerdir*” şeklindeki rubaisinde ise kendi diliyle ilm-i kelâmın en temel konusu olan imanın tanımını yapar. Bu birkaç örnekte görüldüğü üzere Âkif'in şiirleri birer edebiyat manzumesi olduğu kadar dinî değerlerin ve inanç esaslarının da manzumesidir.

Kelâm ilmi açısından incelendiğinde İstiklâl Marşı'nın dizelerinde de bu ilmin muhteviyatından olan bazı konulara telmihlerde bulunulduğu görülür. Bunlar; Allah'ın Hakk ve Huda isimleri, “*Hakk'a tapan*” terkibiyle ifade edilen Allah'a iman meselesi, ezel mefhumu, İslâm dininin iki ana esası olan ve ezanın şهادetleri sözleri ile ifade edilen tevhid ve nübüvvet konuları, arş ve ruhun arşa yükselmesi, kelâmın sem'iyat konuları arasında bulunan cennet, Allah'ın mümin kullarına dünya ve ahirette vereceği zafer vaadi şeklinde sıralanabilir.

Bunlardan birincisi İstiklâl Marşı'nın 2. ve 10. kıtalarının son dizesini oluşturan “*Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl*” ifadesinde görülür. Bu ifadede “*Hakk'a tapan*” terkibi içerisinde, Kur'an'da birçok ayette⁸⁶ Allah'ın isimlerinden biri olarak geçen ve bu nedenle esma-i hüsnadan birisi addedilen⁸⁷ ve aynı zamanda zâtını tanıtan sıfatlar arasında bulunan⁸⁸ “*Hakk*” kelimesi geçmektedir. 7. kıta 3. mısramında ise “*Câni, cânâni, bütün varımı alsın da Hudâ*” ifadesi içerisinde “*Huda*” kelimesi geçmektedir ki bu kelime de Farsçada Allah

⁸⁰ Öztürk, “Mehmet Akif'in 'Kur'an'a Hitap' Şiiri”, 82-95.

⁸¹ Ersoy, *Safahat*, 610.

⁸² Ersoy, *Safahat*, 854.

⁸³ Ersoy, *Safahat*, 360.

⁸⁴ Ersoy, *Safahat*, 185.

⁸⁵ Ersoy, *Safahat*, 82.

⁸⁶ Müminûn 23/71; Sâd 38/84; Nur, 24/25; Kehf, 18/44, Lokmân 31/30.

⁸⁷ Bekir Topaloğlu, “Hak”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 1997), 15/152.

⁸⁸ İsmail Karagöz, *Esmâ-i Hüsnâ* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 126.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

hakkında kullanılan isimlerden biridir.⁸⁹ Allah'ın isimleri, kelâm ilminde “İlahî isim ve sıfatlar” kapsamında işlenen temel konulardandır.⁹⁰ İlk ifadede geçen “*Hakk'a tapan milletimin*” şeklindeki terkip ile aynı zamanda Türk milletinin Allah'a inanıp ibadet ettiğine dikkat çekilmektedir. Allah'a iman konusu ise hem İslâm dininin hem de kelâm ilminin en temel esasıdır.

3. kıtanın 1. mısraında “Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım” cümlesinde geçen ezel kavramı ile Allah-u Teala'nın insanların ruhlarını yarattığında onlarla ahitleşmesini ifade eden Kur'an ayetine⁹¹ ve İslam ilahiyatında “bezm-i elest” ya da “bezm-i ezel” şeklinde tabir edilen sözleşmeye⁹² telmihte bulunularak hürriyetin Allah'ın kullarına bahşettiği zaman ötesi bir hak olduğuna işaret edildiği düşünülebilir. Âkif'in Hürriyet adlı şiirinde de “*Yaşasın!*” sesleri eflâke kadar yükseliyor. Görerek yapma değil. hem ne tabii etvâr! Şu yumurcakilara bak: Sanki ezelden ahrâr! – Bağırın haydi çocuklar... – Yaşasın hürriyet!”⁹³ dizeleriyle aynı düşüncüyü ifade ettiği görülür.

4. kıtanın 2. mısraında “Benim iman dolu göğsüm gibi..” ifadesinde Kur'an'da Nahl Suresi 106. ayette “kalbi imanla dolu olarak” şeklinde ifade edilen müminlerin durumuna telmihte bulunarak kendisinin ve Türk milletinin bu vasfı taşıyan müminlerden olduğuna işaret ettiği anlaşılmaktadır. Âkif, Türk ordusu ve milletine girişmek zorunda kaldığı amansız bağımsızlık mücadelesinde umut aşılacak ve onlara Allah'ın bizimle olduğu mesajını vermek için diğer pek çok eserinde olduğu gibi İstiklâl Marşı'nın dizelerini de dini değer ve inançlarla örmeye çalışır. O, böylece Müslümanların Allah'ın yolundan giderek, Kur'an'a sınıksız sarılarak kurtuluşa ulaşacağını söyler.⁹⁴

5. kıtanın 3. mısraında “*Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...*” ifadesiyle Allah'ın Kur'an'da mümin kullarına vadettiği mükafat ve nihai zafere işaret edildiği görülür. Burada Hakk'ın va'dettiği günler ile muhtemelen “Allah, içinizden iman edip salih amel işleyenlere vadetti: Onlardan öncekileri yeryüzünün halifeleri kıldığı gibi bunları da yeryüzünün halifeleri kılacak, razı olduğu dinlerinde kendilerine iktidar/güç verecek ve korkularından sonra onları emniyete kavuşturacaktır”⁹⁵ ayetindeki manaya işaret edilmiştir. Allah'ın va'dinin kıyametin kopacağı ve dünya hayatından sonra Ahirette gerçekleşeceği ifade edilen meselelere bakan bir yönü de vardır ki bu husus da Kur'an'da daha bir çok ayette geçen⁹⁶ ve kelâmında sem'iyat olarak tabir edilen konular arasında bulunmaktadır.

6. kıtada “*Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı! Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı. Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır atanı; Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı*” dizelerinde Allah ve vatan uğruna hayatlarını feda eden binlerce şehidin mirasına hürmet edilmesi gerektiğine dikkat çekilirken onların hatıraları ile dolu olan bu vatan toprağını korumanın önemi de dile getirilir. Âkif'in burada ayrıca bu vatanı cennet olarak tavsif ettiği görülmektedir. Kelâm'da yine sem'iyat konularından birisi olan cennet⁹⁷ ahirette müminlere verileceği va'dedilen ebedî mutluluk diyarıdır. Şair burada vatanı cennet olarak tavsif etmekle bu vatanın müminlere va'dedilen cennet gibi güzel bir mutluluk diyarı olduğuna işaret etmektedir.

⁸⁹ Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 1995), 11/411.

⁹⁰ Bkz. Hulusi Arslan - Mustafa Bozkurt, *Sistemik Kelâm* (Ankara: TDV Yayın Matbaacılık, 2016), 144-151.

⁹¹ A'raf, 7/172

⁹² Yusuf Şevki Yavuz, “Bezm-i Elest 1/2”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 1992), 6/106-108.

⁹³ Ersoy, *Safahat*, 421.

⁹⁴ Karabulut, “İstiklâl Marşı'na Kur'an-ı Kerim Bağlamında Bir Bakış”, 10.

⁹⁵ 24/Nur, 55.

⁹⁶ Örneğin 4/Nisâ 122; 9/Tevbe 111; 19/Meryem 61; 31/Lokmân 9; 40/Mü'min 55; 45/Câsiye 32.

⁹⁷ Arslan - Bozkurt, *Sistemik Kelâm*, 394-397.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

8. kıtanın 2. mısraında “*Değmesin mabedimin göğsüne nâ-mahrem eli! Bu ezanlar-ki şehâdetleri dinin temeli, ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli*” dizelerinde ezanda bulunan şehadet sözlerine ve bunların dinin temeli olduğuna işaret edilmektedir. Ezanda bulunan şehadet sözleri “Eşhedü enla ilahe illallah” yani “Ben şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur” ve “Eşhedü enne Muhammeden Resulullah” yani “ Ben şehadet ederim ki Muhammed Allah’ın elçisidir” ifadeleridir. Kelime-i şehadet olarak ifade edilen bu iki cümle İslâm dininin en temel iki inanç esasıdır. Bunlar kelâm ilminde usûl-i selâse yani üç ana esası ifade eden ve kelâm kitaplarının üç temel bölümünden ilk ikisi olan ilâhiyyat ve nübüvvat konularının özü olan Allah’a ve Peygamberine iman meselelerini oluşturmaktadır.⁹⁸ Şair ilgili mısralarında dinin temelini oluşturan bu inanç unsurlarını ifade eden ezanın bu yurdun üstünde ebediyen okunması temennisini dile getirir.

9. kıtanın 3 ve 4. mısralarında geçen “*Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na’sım; O zaman yükselerek Arş’a değer belki başım*” dizeleriyle de na’sım yani cansız cesedin mücerred bir ruh gibi yerden fışkırırcasına süratle çıkmasından ve başın arşa değmesinden söz edilmektedir. Bu ifadelerle ilâhiyyat meseleleri arasında Yaratan’ın mahlukat üzerindeki hükümlerliğini temsil eden arş⁹⁹ ve ruhun bedenden ayrılınca semaya yükselmesi veya şehitlerin ruhlarının arşın altında dolaşması¹⁰⁰ gibi mefhumlara işaret edildiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Dinî boyutu ağırlıkta bir edebiyat tarzını benimsemiş olan Mehmed Âkif Ersoy’un İstiklâl Marşı’nda dile getirdiği sözler aracılığıyla millî değerleri ve inanç unsurlarını kalplerde, zihinlerde ve sinelerde canlı tutmaya yönelik amacı ve bu amaç doğrultusunda hitabet, belagat ve fesahat sanatlarını etkin şekilde kullanma yönteminin kelâm ilminin amaç ve yöntemleriyle paralellik gösterdiği ve İslâm’da ilk kelâmcılardan itibaren örnekleri görülebilen bir tarzı yansıttığı anlaşılmıştır.

Ayrıca İstiklâl Marşı’nda İslâm dininin inanç esaslarını konu edinen kelâm ilminde ele alınan en temel konulardan bazılarını telmihler yoluyla işaret edildiği ve onun yalnızca bağımsızlık tutkusu ve milli değerleri yansıtan bir şiir değil dinî değer ve inançların da manzumesi olan bir eser olduğu görülmüştür. İstiklâl Marşı, yazılışından bu yana yüz iki yıl geçmiş olmasına rağmen Türk milleti üzerinde bıraktığı etki ile kalıcı bir sanat eserine dönüşmüştür. Bu bakımdan onun; dededen toruna kalan bir miras gibi varlığı korunması gereken, okuyan ve dinleyenlerin ruhlarında coşku, azim, kararlılık, fedakarlık, vatanseverlik, millî ve manevi değerlere sahip çıkma duygularını aşıl原因 ve aynı zamanda dini boyutu da olan bir kültür hazinesi olduğunda şüphe yoktur.

⁹⁸ Usûl-ü selâle hakkında bkz. Yusuf Şevki Yavuz, “Usûl-i Selâse”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2012), 42/212. İlahiyyat ve nübüvvat konuları için ayrıca bkz. Ebü’l-Muîn en-Nesefî, *Tevhidin Esasları. Kitâbü’t-temhîd li kavâidî’t-tevhîd*, çev. Hülya Alper (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 27-84; Ebu Mansur el-Mâtürîdî, *Kitâbu’t-Tevhîd* (Ankara: TDV Yayın Matbaacılık, 2017), 93-310; Arslan - Bozkurt, *Sistematik Kelam*, 111-344.

⁹⁹ Bkz. Yusuf Şevki Yavuz, “Arş”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 1991), 3/406-409.

¹⁰⁰ Bkz. Yusuf Şevki Yavuz, “Ruh, 1/4”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Ankara: İSAM Yayınları, 2018), 35/187-192.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

KAYNAKLAR

Armutlu, Sadık. “Maturidi Kelamının Klasik Edebiyata Yansıması”. *Ekev Akademi Dergisi* 73 (2018).

Arslan, Hulusi - Bozkurt, Mustafa. *Sistemik Kelam*. Ankara: TDV Yayın Matbaacılık, 2016.

Bulut, Ali. “Cahiliye Şiirinde Bazı Dini Motifler”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/18-19 (01 Ocak 2005), 213-235.

Çögenli, M. Sadi. “Ali B. Osman El-Oşi'nin (ö. 575/1179?) El-Emali İsimli Manzum Risalesi ve Türkçe'ye Çevirisi”. *Ekev Akademi Dergisi* 9/22 (2005), 177-184.

Demirbağ, Ömer. “Şair ve Övünme”. *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 4/5 (2017), 1234-1240.

Döner, Ertuğrul - Özcan, Yusuf. “Cahiliye Dönemi Arap Şiirinde Rahmân”. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 6/1 (30 Haziran 2022), 86-108. Ersoy, Mehmed Âkif. *Safahat*. Ankara: TBMM, 2021.

Gökalp, Halûk. “İslâm Felsefesinin ve Kelâmının Divan Şiirine Yansımaları: Tevhid Kasidelerinde İsbât-ı Vâcib”. *Osmanlı Araştırmaları* 27/27 (2006), 47-81.

Güzel, Ahmet. “Câhiliye Dönemi Araplarında Şiir Konuları”. *Akademik Siyer Dergisi* 2 (30 Haziran 2020), 80-104.

Karabulut, Mustafa. “İstiklâl Marşı'na Kur'an-ı Kerim Bağlamında Bir Bakış”. *Sebilürreşad* 1026 (Mart 2018), 9-10.

Karadeniz, Osman. “Halku'l-Kur'an (Kuran'ın Yaratılmışlığı Meselesi)”. *Kelam El Kitabı*. ed. Şaban Ali Düzgün. 365-368. Ankara: Grafiker Yayınları, 6. Basım, 2017.

Karagöz, İsmail. *Esmâ-i Hüsnâ*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı., 2016.

Koyuncu, Süleyman. “Klasik Dönem Bazı Arap Şiirindeki Kelâm Muhteviyatı”. *Mütefekkir* 5/9 (30 Haziran 2018), 135-161. Mâtürîdî, Ebu Mansur el-. *Kitâbu't-Tevhîd*. Ankara: TDV Yayın Matbaacılık, 2017.

Nesefî, Ebü'l-Muîn en-. *Tevhidin Esasları. kitâbü't-temhîd li kavâidi't-tevhîd*. çev. Hülya Alper. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017.

Öztürk, Mahmut. “Mehmet Akif'in 'Kur'an'a Hitap' Şiiri”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (15 Haziran 2019), 73-97. <https://doi.org/10.30623/harranilahiyatdergisi.472233>

Şimşek, Selami. “Dinî-Tasavvufî Yönleriyle Mehmed Âkif ve İstiklâl Marşı”. *100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif*. ed. Mehmet Tuğrul - Nuri Salık. Ankara, 2022.

Şimşek, Selami. “İstiklâl Marşı'na Din ve Tasavvuf Penceresinden Bir Bakış”. *Ay Vakti* 191 (Nisan 2021).

Şimşek, Tacettin. “Mehmed Âkif'in Poetikası”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 53 (15 Ocak 2015), 105-120.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Taşçı, Özcan. “Kelam İlminin ‘Kelam’ Olarak İsimlendirilmesinde Vâsıl B. Ata’nın Takip Ettiği Yöntemin Muhtemel Katkıları Üzerine”. *Dini Araştırmalar* 9/26 (2006), 69-83.

Topaloğlu, Bekir. “Esmâ-i Hüsnâ”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/404-418. İstanbul: İSAM Yayınları, 1995.

Topaloğlu, Bekir. “Hak”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 15/152. İstanbul: İSAM Yayınları, 1997.

Yavuz, Yusuf Şevki. “Arş”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 3/406-409. İstanbul: İSAM Yayınları, 1991.

Yavuz, Yusuf Şevki. “Bezm-i Elest 1/2”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 6/106-108. İstanbul: İSAM Yayınları, 1992.

Yavuz, Yusuf Şevki. “Ruh, 1/4”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 35/187-192. Ankara: İSAM Yayınları, 2018.

Yavuz, Yusuf Şevki. “Usûl-i Selâse”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 42/212. İstanbul: İSAM Yayınları, 2012.

Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı., 2019.

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
MEHMET AKİFİN “İSTİQLAL MARŞI” ƏSƏRİNİN POETİK DİLİ**

THE POETIC LANGUAGE OF MEHMET AKIF'S "INDEPENDENT ANTHEM"

Rəhilə Hümətova

f.ü.f.d. dosent, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti Filologiya fakültəsi Azərbaycan dili
və onun tədrisi texnologiyası bölümü

ÖZET

12 Mart 2023-cü il şanlı türk millətini, türk dövlətini bütün dünyada tanıtdıran, oxuduqca, qulaq asdıqca damarlarımızda qanımızı coşdurən, bizi özümüzə, türklüyümüzdə qaytaran, torpağımızın, vətənimizin hər qarışı, daşı, qayası uğrunda savaşlara səsləyən “İstiqlal marşı” nın yazılmasının 102-ci ildönümüdür. “İstiqlal marşı” Mehmet Akifin istiqlal savaşını anladan, əziz millətinin qəlbində əbədi taxt quran, hər bir türkün dilinin əzbəri, onu ayaqda tutan, diri olmağa, bir olmağa səsləyən dastandır! Torpağın hər qarışını qızıl qanları ilə suvaran, haqqa tapan millətinin istiqlalı, hürri yaşaması naminə canlarını fəda edən milyonlarca nakam ömürlərin, şəhidlərimizin dastanıdır! Bu dastan elə bir zamanda yazıldı ki, məmləkət işğal altında idi. Xalq ya İstanbul, ya da Ankara hökumətləri arasında seçim etməli olduğundan qərarlı və əhvali-ruhiyyəsi çox aşağı, bəlkə də, yox dərəcəsində idi. Ordu isə işğalçı, istilacı güclərə (Qərbə) qarşı hələ böyük və əhəmiyyətli bir zəfər qazanmamışdı. Belə bir ağır zamanda Mehmet Akif anlayırdı ki, istər həmin çağda, istərsə də bütün dövrlərdə şeirin, sənətin çox böyük missiyası vardır. İndiki bu çətin məqamda, ölüm-dirim savaşında, torpaq, vətən uğrunda müharibədə sözün vəzifəsi ölçüyəgəlməzdir. Bəzən bir ordunun ala bilməyəcəyi qalanı sözlə, onun qüdrəti ilə almaq olardı. Tarixi faktlar da bunu sübut edir. Bax belə bir zamanda, Çanaqqala savaşında sönməkdə olan ümidləri yaşartmaq, azadlıq, istiqlal, milli mənlilik düşüncələrini, milli ruhu, türk oğlu türk olduğunu oyandırmaq missiyasını dahi söz ustası, əsl Vətən fədaisi məhz “İstiqlal marşı” ilə reallaşdırdı. Vətən daşı olmaq, istiqlal, altında minlərlə kəfənsiz yatan şəhidin qisasını almaq diləyinin, yatmaqda olan milli ruhları oyandırmaq istəyinin poetik əksi olan marşın əsas ideyası, qayəsi budur! Biz bu məqalədə hər bir türkün –özünü türk sayan (təbii ki, bizim) millətin Marşı olan şeirin bədii təhlilini öz düşüncələrimizə güvənərək verməyə çalışacağıq.

Struktur-semantik bütövlük, leksik-semantik zənginlik “İstiqlal marşı” nın ədəbi-bədii müvəffəqiyyətini təmin edir. Mehmet Akif hər bir dil vahidini, fonetik vahidi belə poetik tənqidi təfəkkürünün süzgecindən keçirir, onların yaratdığı estetik dəyəri şeirinin semantik yükü ilə birləşdirir. Şair Milli marşın hər bir misrasında xalq dilinin zəngin ifadə imkanlarından – fonetik, leksik, qrammatik vasitələrindən, üslubi imkanlarından, məcazlardan məharətlə faydalanıb, hər bir səsi, sözü fikir və düşüncələrinin ifadəçisinə çevirib. Məlumdur ki, dilin ən kiçik vahidi səsdür. Səs təklikdə heç bir məna ifadə edə bilmir. Ancaq səs səsə söykəndə insan qəlbinə ovsunlayan, onun qəlbinə hakim kəsilən bir dünya yaranır. Səslər aləminin yaratdığı əsrarəngiz söz çələngində ideya və məzmun daha asan dərk edilir, emosionallıq ən uca zirvədə dayanır. Səslərin, sözlərin misralardakı nizamlı düzülüşü poetik zəriflik yaradır. Sanki səslər durna qatırı kimi sıralanaraq misraların ruhuna xəfifcə sığal çəkir. Sığala uyan misralardan türk xalqına çağırış nidaları yüksəlir: *Haqqıdır, haqqa tapan millətimin istiqlal! Arkadaş, yurduma alçaqları uğratma, saqın! Vermə, dünyaları alsan da, bu cənnət Vatanı!* Marşın məzmununu misralarda hökm sürən səslər, sözlər ahəngində, daha çox əmr şəklindəki feillər müstəvisində

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

milli hissləri oyadır. Bu da təbiidir. Çünki feillərin böyük əksəriyyəti milli mənşəlidir, özümüzdə məxsusdur, məcazi mənaya malikdir, hərəkət ifadə edir. Marşın istər birinci, istər axıncı bəndlərindəki feillər əmr şəklində, özü də nazlı hilala xitabən verilib. Bu, təsadüfdürmü? Şübhəsiz ki, yox. Fikrimizcə, metaforik obraz kimi verilən nazlı hilala xitab fonunda (özü də əmr şəklində) forma və məzmunun harmoniyası sənətkarın poetik niyyətinin dərkinə asanlaşdırır. Şübhəsiz ki, "İstiqlal marşı" nın tez bir zamanda ölçüyəgəlməz sevgi qazanması Mehmet Akifin sənətkarlıq qüdrəti ilə bağlıdır, o biri yandan şahidi olduğu fəlakətlərdən, qafillik və xəyanətdən, qırğın və vəhşiliklərdən, kasıblıq və safalətlərdən, millətinin çəkdiyi zülmərdən – bir sözlə, obyektiv reallıqlardan qaynaqlanırdı. Məqalənin tam mətnində Milli Marşın məzmun və dil xüsusiyyətləri açılacaqdır.

Açar sözlər: Mehmet Akif, "İstiqlal marşı", milli oyanış, fəlin əmr şəkli

ABSTRACT

March 12, 2023 marks the 102nd anniversary of the writing of the "Independent Anthem", which introduces the glorious Turkish nation and the Turkish state to the whole world, stirs our blood in our veins as we read and listen to it, returns us to ourselves, to our Turkishness, and calls for wars for every inch, stone, and rock of our land and homeland. The anniversary. "Independence March" is an epic that tells the story of Mehmet Akif's war of independence, established an eternal throne in the hearts of his dear nation, memorizes the language of every Turk, keeps him on his feet, and calls him to be alive and united! It is the story of millions of lost lives and martyrs who watered every inch of the land with their golden blood and sacrificed their lives for the sake of the independent and free living of the nation that found the truth! This saga was written at a time when the country was under occupation. The people were indecisive and their morale was very low, perhaps even non-existent, as they had to choose between the governments of Istanbul or Ankara. And the army had not yet won a big and important victory against the invading powers (the West). In such a difficult time, Mehmet Akif understood that poetry and art have a great mission, both in that era and in all eras. In this difficult moment, in the battle of life and death, in the war for land and homeland, the duty of words is immeasurable. Sometimes what an army could not buy could be bought by words, by his power. Historical facts also prove it. At such a time, the master of words, the true devotee of the Motherland realized the mission of reviving the hopes that were extinguished in the Dardanelles war, awakening the thoughts of freedom, independence, national identity, the national spirit, and the fact that the son of a Turk is a Turk with the "Independence March". This is the main idea of the march, which is a poetic reflection of the desire to be the stone of the motherland, independence, to take revenge of thousands of martyrs who are sleeping without a shroud, to wake up the sleeping national spirits! In this article, we will try to give an artistic analysis of the poem, which is the National Anthem of every Turk, who considers himself a Turk (of course, ours), relying on our own thoughts. Without relying on any source.

Structural-semantic integrity, lexical-semantic richness ensure the literary and artistic success of "Independence anthem". Mehmet Akif passes each language unit, phonetic unit through the filter of his poetic thinking, combines the aesthetic value created by them with the semantic load of his poem. In each stanza of the national anthem, the poet skillfully benefited from the rich expressive possibilities of the national language - phonetic, lexical, grammatical means, stylistic possibilities, metaphors, and turned every sound and word into an expression of his ideas and thoughts. It is known that the smallest unit of language is sound. A voice alone cannot convey any meaning. However, when the sound is based on the sound, a world is

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

created that captivates the human heart and dominates it. In the mysterious word wreath created by the world of sounds, ideas and content are easier to understand, emotionality stands at the highest peak. The orderly arrangement of sounds and words in verses not only creates poetic elegance, but also shakes a person from the inside. It's as if the voices are lined up like a train of cranes, gently caressing the soul of the verses. Calls to the Turkish people are raised from the lines that match the signal: It is right, the independence of my nation that finds the right! Friends, my country's scoundrels, don't stop! Don't give, even if you take the worlds, this heavenly Homeland! The content of the march evokes national feelings in the harmony of the voices and words, and mostly in the level of verbs in the form of commands. This is also natural. Because the vast majority of verbs are of national origin, belong to us, have figurative meaning, express action. The verbs in both the first and last stanzas of the march are given in the form of commands, which are addressed to the flirtatious crescent. Is this a coincidence? Certainly not. In our opinion, the harmony of form and content against the background of the flirtatious crescent address given as a metaphorical image (itself in the form of a command) facilitates the understanding of the artist's poetic intention. Undoubtedly, if "Independence March" quickly gained immeasurable love is related to Mehmet Akif's artistic power, on the other hand, it was caused by the disasters, carelessness and betrayal, massacre and brutality, poverty and misery, the oppression of his nation - in short, objective realities. The content and language features of the National March will be revealed in the full text of the article.

Key words: Mehmet Akif, "Independence anthem", national awakening, imperative form of the verb

GİRİŞ

Mehmet Akif XX əsrin ən böyük türk şairidir, milli ruhun, türkçülüynün daşıyıcısıdır. Türk Cümhuriyyətinin milli marşınının yazarıdır Mehmet Akif Ersoy! “Vətən şairi”, “milli şair” kimi ən yüksək adla türk millətinin hafizələrində yaşayır. Mehmet Akif yaradıcılığa öyrənci olarkən başladı, ilk şeirini də nəşr etdirdi, xalqın dərd və sıxıntılarını anladan hekayələr də yazdı. Lakin Balkan savaşı illərində onun milli ruhunu, vətənsəvər bir şair olduğunu tanıtdıran şəhidlərə ithaf etdiyi “Çanakkala şəhidləri” şeiri oldu. Bu, bir qəhrəmanlıq dastanı idi! İkinci böyük dastanı isə Bursanın işğalını anladan “Bülbül” adlı şeirdir. Üçüncü dastan Milli Marş adlandırılan “İstiqlal Marşı” dır. Maraqlıdır ki, şairin əsərləri səkkiz kitabı əhatə edən “Sahafat” adı ilə külliyyatda yığılmışdır, lakin o kitablara “İstiqlal Marşı” salınmamışdır. Mehmet Akif bu əsərin türk millətinə məxsus olduğunu bildirmiş, milli ruhu ifadə etdiyinə inanaraq əsəri türk millətinə və onun qəhrəman məhmətciyinə hədiyyə etmiş, “ mən onu millətimin qəlbinə gömdüm” açıqlamasını vermişdir. “Hətta bir dəfə jurnalistlərlə söhbətində demişdir ki, “İstiqlal Marşı” bir daha yazıla bilməz, kimsə bir daha “İstiqlal Marşı” nı yaza bilməz, mən də yaza bilmərəm. Bu sözləri nə qədər əsəbi şəkildə demişdisə, bir o qədər də sakit və hüznə: “Allah bu millətə bir daha “İstiqlal Marşı” yazdırmasın”, - deyə əlavə etmiş və susmuşdu”. (4)

ARAŞDIRMA

12 Mart 2023-cü il əzəldən hür, azad yaşayan millətini istiqlala, torpaq uğrunda savaşırla səsləyən “İstiqlal marşı” nın yazılmasınının 102-ci ildönümüdür. “İstiqlal marşı” Mehmet Akifin istiqlal savaşını anladan, əziz millətinin qəlbində əbədi taxt quran, hər bir türkün dilinin əzbəri, onu ayaqda tutan, diri olmağa, bir olmağa səsləyən dastandır! Torpağın hər qarışını qızıl qanları ilə suvaran, haqqa tapan millətinin istiqlalı, hür yaşaması naminə canlarını fəda edən milyonlarca nakam ömürlərin, şəhidlərimizin dastanıdır! Bu dastan elə bir zamanda yazıldı ki,

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

məmləkət işğal altında idi. Xalq ya İstanbul, ya da Ankara hökumətləri arasında seçim etməli olduğundan qərarlı və əhvali-ruhiyyəsi çox aşağı, bəlkə də, yox dərəcəsində idi. Ordu isə işğalçı, istilacı güclərə (Qərbə) qarşı hələ böyük və əhəmiyyətli bir zəfər qazanmamışdı. Belə bir zamanda milli mücadilə marşı yazmaq üçün müsabiqə elan edilmişdi. Müsabiqəyə 724 şeir təqdim olunmuşdu. Qalibə 500 lirə ödənilirdi. Bunu duyan Mehmet Akif ödənilməninə milli marş yazmaqdan imtina etmiş, lakin çox təkidləndən, xüsusilə həmin dövərdə Milli Eğitim Bakanı olmuş Həmdullah Sübhü bəyin ricası üzərinə yaxın dostu Hasan Səbri bəyin israrlı xahişindən sonra yarışmaya qatılmışdı. Təbii ki, qalib olur, verilən ödənilmə isə cəbhədəki əsgərlər üçün hərbi geyim tikən xeyriyyə cəmiyyətinə bağışlayır.

Şairin orduya həsr etdiyi “İstiqlal Marşı” 17 fevralda (şubatda) Hakimiyyəti-Milliyədə yayımlandı. Milli Eğitim Bakanı Həmdullah Sübhü bəy tərəfindən Məclisdə oxundu. 12 mart 1921-ci ildə millət vəkilləri qarşısında oxunan şeir böyük coşqu ilə qarşılandı, dinləyicilər bu möhtəşəm əsəri ayaq üstə alqışladılar. Və həmin gündə milli marş olaraq qəbul edildi. “12 mart 1921-ci ildə Türkiyə Böyük Millət Məclisi tərəfindən qəbul edilən “İstiqlal Marşı” na əvvəlcə Osman Zəki Üngör (1924), sonra isə Əli Rifat Çağatay (1930) musiqi bəstələyib”. (1)

Azərbaycanın milli şairi Bəxtiyar Vahabzadə öz xatirələrində yazırdı: “ Mən bir zamanlar Azərbaycan milli marşını yazmaq fikrinə düşdüm. Bunun üçün dünyanın nə qədər milli marşı varsa, hamısını diqqətlə oxudum, təhlil etdim. Nəhayət, qərara gəldim ki, M.Akifin yazdığı milli marşa bərabər milli marş yoxdur. Hələ onun “Çanaqqala şəhidləri” şeirini demirəm! Dünyaya şəhidi ondan gözəl təsvir edən ikinci bir şair gəlməmişdir”. (2) Şübhəsiz ki, “İstiqlal marşı” nın tez bir zamanda ölçüyəgəlməz sevgi qazanması Mehmet Akifin sənətkarlıq qüdrəti ilə bağlıdır, o biri yandan şahidi olduğu fəlakətlərdən, qafillik və xəyanətdən, qırğın və vəhşiliklərdən, kasıblıq və safalətlərdən, millətinin çəkdiyi zülmətdən – bir sözlə, obyektiv reallıqlardan qaynaqlanırdı. Mehmet Akif anlayırdı ki, istər həmin çağda, istərsə də bütün dövrlərdə şeirin, sənətin çox böyük missiyası vardır. İndiki bu çətin məqamda, ölüm-dirim savaşında, torpaq, vətən uğrunda müharibədə sözün vəzifəsi ölçüyəgəlməzdir. Bəzən bir ordunun ala bilməyəcəyi qalanı sözlə, onun qüdrəti ilə almaq olardı. Bax belə bir zamanda, Çanaqqala savaşında sönməkdə olan ümidləri yaşartmaq, azadlıq, istiqlal, milli mənlik düşüncələrini, milli ruhu, türk oğlu türk olduğunu oyandırmaq missiyasını dahi söz ustası, əsl Vətən fədaisi məhz “İstiqlal marşı” ilə reallaşdırdı. İstiqlal, minlərlə kəfənsiz yatan şəhidin qisasını almaq diləyinin, yatmaqda olan milli ruhları oyandırmaq və mavi göylərdə günəşin şüaları altında qızılı şəfəqlərini millətinin üstünə yayan bayrağının əbədi dalğalanması istəyinin poetik əksi olan marşın əsas ideyası, qayəsi budur! “İlk dəfə bu şeiri oxuyanda, necə deyərlər, ağızım açıla qalmışdı. *Hakkıdır, hürriyyət bayrağımın hürriyyət, Hakkıdır, hakka tapan millətimin istiqlal!* Qafiyə desən öz yerində, vəzn desən, öz yerində, səlislik və aydınlıqdan isə danışmağa dəyməz. Şair, sanki, sözün içindən söz seçib belə möhtəşəm və sözün əsl mənasında hərərətli bir şeir yazıb. Mən o dövrdə Milli Marş müsabiqəsinin münəfi olsaydım, heç düşünmədən Mehmet Akif Ersoyun bu şeirini qalib seçib birinci yerə layiq görürdüm. Yaxşı, belə bir sual da meydana çıxıb ki, bu şeirdə tərifəlayiq nə var? Özüm öz sualıma cavab verəcəyəm: bu şeirdə şair sadəcə türk olmağın nə olduğunu izah edib. Belə ki, bir türk vətənpərvərinə yaraşan bir çox xüsusiyyətlər azadlıq uğrunda çırpınan qanadların kölgəsində bir məğrurluq və fəxarət hissi ilə təsvir edib şair və bütün bunlardan əlavə, şeirin məğzi və mənası bir amal üstündə qurulub: al qırmızı türk bayrağı. Və bu dəm əminliklə deyə bilərəm ki, yuxarıda qeyd etdiyim “azadlıq uğrunda çırpınan qanadlar” bu al qırmızı türk bayrağıdır”. (3)

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Struktur-semantik bütövlük, leksik-semantik zənginlik “İstiqlal marşı” nın ədəbi-bədii müvəffəqiyyətini təmin edir. Mehmet Akif hər bir dil vahidini, hətta fonetik vahidləri belə poetik təfəkkürünün süzgəcindən keçirir, onların yaratdığı estetik dəyəri şeirin semantik yükü ilə birləşdirir. Şair Milli Marşın hər bir misrasında xalq dilinin zəngin ifadə imkanlarından – fonetik, leksik, qrammatik vasitələrindən, üslubi imkanlarından, məcazlardan (metafora, təşbeh, epitet) məharətlə faydalanıb, hər bir səsi, sözü fikir və düşüncələrinin ifadəçisinə çevirib. Məlumdur ki, dilin ən kiçik vahidi səsdir. Səs təklikdə heç bir məna ifadə edə bilmir. Ancaq səs səsə söykəyəndə insan qəlbini ovsunlayan, onun qəlbinə hakim kəsilən bir dünya yaranır. Səslər aləminin yaratdığı əsrarəngiz söz çələngində ideya və məzmun daha asan dərk edilir, emosionallıq ən uca zirvədə dayanır. Səslərin, sözlərin misralardakı nizamlı düzülüşü poetik zəriflik yaradır. Sanki səslər durna qatarı kimi sıralanaraq misraların ruhuna xəlifcə sığal çəkir. Sığala uyan misralardan türk xalqına çağırış nidaları yüksəlir: *Hakkıdır, hakka tapan millətimin istiqlal! Arkadaş, yurduma alçaqları uğratma, saqın! Vermə, dünyaları alsan da, bu cənnət Vatanı!* Marşın məzmununu misralarda hökm sürən səslər, sözlər ahəngində, daha çox əmr şəklindəki feillər müstəvisində milli hissləri oyadır. Bu da təbiidir. Çünki feillərin böyük əksəriyyəti milli mənşəlidir, özümüzə məxsusdur, məcazi mənaya malikdir, hərəkət ifadə edir. Marşın istər birinci, istər bir çox bəndlərindəki feillər əmr şəklində, özü də nazlı hilala xitabən verilib. Bu, təsadüfdürmü? Şübhəsiz ki, yox. Fikrimizcə, metaforik obraz kimi verilən nazlı hilala xitab fonunda (özü də əmr şəklində) forma və məzmunun harmoniyası sənətkarın poetik niyyətinin dərkini asanlaşdırır. Marşın bəndlərinin misralarında feillərin çoxunun əmr şəkli ilə ifadəsi səbir kasası daşan şairin (millətin) hayqırtısı, bir komandan kimi əmridir. Ancaq şeirin əvvəlki misralarında şairin əmr şəklində verdiyi feillərdə yalvarış nidaları açıq hiss olunur (feilin əmr forması qəti əmrlə yanaşı, xahiş, yalvarış, öyüd, nəsihət, arzu, istək də ifadə edir). Axı metaforik obraz, xitab etdiyi hilaldır, göylərə baş çəkən bayrağın nazlı hilalı! Külək əsdikcə (lap elə meh olsun) yüksəkliklərdə necə əzəmətlə dalğalanır türk bağrağı! O dalğalandıqca al-qırmızı rəng çevrəsində hilalın nazlanması təbii deyilməyi?! Axı Vətənin səmasında, onun başının üstündə dalğalanır. Deməli, onu göylərə qaldıran milləti var, əsgəri var. Bəs sabah nə olacaq? Vətən göylərində əbədi qalacaq, nazlı-nazlı dalğalanacaq mı? Bax bu suallardır şairin qəlbində fırtınalar qoparan! Şair ən qüvvətli bədii təsvir vasitələrindən olan metaforadan istifadə etməklə hilala yalvarsa da, gah ona ritorik sual ünvanlasa da, əsl müraciət etdiyi ünvan bəllidir – qurban olduğu, tökülən qanların qisasını almağa çağırdığı haqqa tapan millətidir: *Çatma, qurbanın olum, çöhrəni, ey nazlı hilal! Qəhərman xalqıma bir gül! Nə bu şiddət, nə cəlal? Sənə olmaz tökülən qanlarımız sonra halal! Hakkıdır, hakka tapan millətimin istiqlal!* Misraların nizamlı düzülüşündə alliterasiya (“l” samiti 17 dəfə, “q” samiti 9 dəfə təkrar olunub), assonans (“a” saiti 21 dəfə təkrar edilib) olduqca mühüm poetik faktor kimi çıxış edir. Poeziya dili üçün əlamətdar olan alliterasiya və assonans sadəcə təkrar xarakteri daşımır. Səslərin təkrarı poetik mənanın daha qabarıq nəzərə çatdırılmasına, sözlərin məntiqi və bədii cəhətdən bir-birinə daha möhkəm bağlanmasına şərait yaradır. Poetik kateqoriyaların vəhdəti – səslərin harmoniyası, fonemlər kompleksinin misralarda yaratdığı poetik tərəvət, ritm, intonasiya və digər poetik fiqurlar (epitet, metafora), sözlərin semantik bağlılığı mətnin daxili mahiyyətini, şairin üslubi niyyətini oxucuya çatdırmaqda müstəsna əhəmiyyət daşıyır. Poetik vasitələrin assosiativliyində “Haqqıdır, haqqa tapan millətimin istiqlal!” hayqırtısı öləzimdə olan duyğuları coşdurduğu kimi, misraların emosional tələffüz axarını da nizamlayır. Xüsusilə “q” alliterasiyası diqqəti məntiqi olaraq “haqq” sözünün üzərinə yönəldir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Əzəldən hürr, azad yaşayan bir millətin azadlığını əlindən almaq mümkün deyildir. Mehmet Akif çox gözəl bilirdi ki, azadlığın şərbətini içən bir millətə zəncir vurmaq olmaz, kükrəmiş sel kimi bənd-bərəni vurub dağıdar. Onun qarşısını dağlar belə kəsə bilməz: *Mən əzəldən bəridir hürr yaşadım, hürr yaşaram, Hansı çılğın mənə zəncir vuracaqmış? Şaşaram! Kükrəmiş sel kimiyəm, bəndimi çeynər, aşaram, Yırtaram dağları, ənginlərə sığmam, daşaram!* Göründüyü kimi, şerin bu bəndində mənzərə, rənglər dəyişir. Elə felin şəkilləri də. Şair türkün keçmişdə azad yaşadığını bildirir və bunu, təbii ki, keçmiş zaman şəkilsizliyi ilə ifadə edir. Əzəldən azad yaşayan bir millət indi və gələcəkdə də hürr yaşayacaq. Və bu nidalar feillərdəki zaman kateqoriyasının morfoloji əlaməti ilə daha açıq-aydın ifadə edilir. Feillərin əksəriyyəti (yaşaram, şaşaram, çeynər, aşaram, yırtaram, sığmam, daşaram) qeyri-qəti gələcək zaman şəkilsizliyi ilə işlənmiş olsa da, indiki zamanı da ifadə edir. Yalnız bir feil (vuracaqmış) qəti gələcək zamanın (acaq) şəkilsizliyi ilə işlənib. Lakin şair onu da feil şəkillərinin rəvayəti ilə (imış\\miş) verir. İmiş köməkçi sözün məzmununda rəvayət olduğundan zaman şəkilsizlərindən sonra işlənərək onun məzmununa da təsir göstərir. Ona görə də *imiş* köməkçi sözü ilə əmələ gələn mürəkkəb xəbər şəklinin qəti gələcək zamanının məzmununda rəvayət anlayışı vardır. Yəni şair millətinə zəncir vurmağa çalışanların xülyalarının boş rəvayət olduğu fikrini söyləyir. Qorxusuzca canlarını sipər edən, al qanları ilə dastan yazan əsgərlərimizin, əliyalın, ancaq qəlbi iman dolu millətimizin qarşısını qərbin polad zirehli divarları, topları kəsə bilməzdi. Şair bütün qəlbi, düşüncəsi ilə millətinə sarılır və onu qərbin “mədəniyyət” adlı canavarından, özü də tək bir dişi qalmış canavarından, müsəlman ölkələrində qanlı qırğınlar, müstəmləkəçilik siyasəti yürüdənlərdən qorxmamağa çağırır. Şair anlayırdı ki, istiqlal gedən yol Çanaqqaladan keçir. Çanaqqalanın keçilməz olduğunu şeirin hər bir misrası, hər bir kəlməsi, hər bir səsi hayqırır. Bu çağırışın, bu hayqırtının qabağında hansı “mədəni qərb” dayana bilər ki! Qərbin topu, tüfəngi, zirehi varsa, sənin hər qədəm basdığı torpağın altında minlərlə kəfənsiz yatan şəhidin var, hər ovuc torpaqda onların qanı var, başının üstündə səni qisas çağırən ruhları var, sənin vətən boyda sevgin var torpağına, millətinə, şəhidlərinə! Belə bir millətin övladları bu marşın sədaləri altında qəhrəmancasına sinələrini qalxan etdilər, bir hilal altında birləşdilər və bu həyasız axının qarşısını aldılar. “İstiqlal Marşı” vətən torpağına əmanət edilən şəhidlərimizin ruhunu üstlərinə kəfən bəlləyib düşməndən onların qisasını almağa, vətən uğrunda savaşa səslədi vətənin isimsiz qəhrəmanlarını. Savaşa səsləyən, gücdən düşməkdə olan milli ruhu yenidən dirçəldən “İstiqlal Marşı”nın misralarında əmr, çağırış tonu getdikcə yüksəlir, əmr şəklində olan feillər bir-birini əvəz edir, hər bir feil özünün semantik yükü ilə şairin çatdırmaq istədiyi poetik mətləbə köklənir: *Arkadaş! Yurduma alçaqları uğratma, saqın, Sipər et sinəni, dursun bu həyasızca axın... Basdığı yerləri “torpaq” deyərək keçmə, tanı, Düşün altındakı minlərcə kəfənsiz yatana. Sən şəhid oğlusan, incitmə, yazıqdır atanı, Vermə, dünyaları alsan da, bu cənnət vatanı!* Bu misraları oxuduqca sanki torpağın altında kəfənsiz yatan şəhidlərin iniltisini eşidirsən, tərədən-dırnağadək o qanlı savaşın içərisinə düşürsən, döyüş ruhu səni sarır, öz torpağında sənə zəncir vurmaq istəyən “mədəni qərbə” nifrət hissini qaynayır. Şairin əmr intonasiyası səni zəfərə səsləyir. Bax elə sözün qüdrəti, Mehmet Akifin böyüklüyü budur. Marşda vətənin azadlığı, istiqlalı probleminin bədii həlli daha çox əmr, rica, yalvarış, tələb, arzu, istək, öyüd, nəsihət mənalarını ifadə edən əmr feilləri ilə, II şəxsə xitabən ifadə edilmişdir. Çünki əmr əsasən II şəxsə ünvanlanır. Şeirdə II Şəxs al qırmızı bayraqdır, arkadaşdır. Axı iş, hal və hərəkəti əsasən II şəxs yerinə yetirir. Lakin alqış, arzu-dilək III şəxslə daha çox ifadə olunur. Şairin də ilahidən istəyi, diləyi məhz əmr şəklində III şəxs sonluğu ilə verilir: *Canı, cananı, bütün varımı alsın da xuda, Etməsin tək məni vətənimdən*

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

cüda! Ruhumun səndən, ilahi, budur ancaq diləyi, Dəyməsin məbədimin köksünə naməhrəm əli... Marşın son bəndində Mehmet Akif yenə nazlı hilala xitab edir. Ancaq əvvəlki bəndlərdə şahə qalxan emosional vəziyyət – həyəcan, qəzəb, çağırış, yalvarış yavaş-yavaş öz yerini nəvazişə verir, şair ruhən sakitləşir. M.Akif tökülən qanları nazlı hilala halal edir, şafəqlər kimi dalğalanmağını diləyir. Yenə də səslərin, sözlərin assosiativliyi heyvətəmiz tablo yaradır, xüsusilə “İ” samitinin təkrarı qəribə bir huzur, sakitlik gətirir. Şair inanır ki, “İstiqlal Marşı” nı dilində, bayrağını başının üstündə, Allahı ürəyində, imanını, vətən sevgisini köksündə daşıyaraq düşmən üzərinə yürüyən əsgər zəfər qazanacaq. Beləcə yeni bir dastan – şərəfli Çanakkala dastanını da yazıldı türkən tarix kitabına!

Mehmet Akif Ersoy “Allah bu millətə bir daha “İstiqlal Marşı” yazdırmasın” niyyətini o zaman səsləndirmişdir ki, artıq türk milləti savaşa sözünü demiş, öz müqəddəratını həll etmiş, ayaqda dimdik durmuşdur. Dünya türk xalqının Türkiyə Cümhuriyyətini qurmaq üçün apardığı mücadiləni, verdiyi qurbanları, acılığa, səfalətə baxmayaraq, zəfər qazandığını gördü, bu millətə həsəd apardı, Çanaqqalanın keçilməz olduğunu dərk etdi. “İstiqlal Marşı” ölüm-dirim savaşında yazıldı, onu zaman, mücadilə, millətin taleyi tələb etdi. Azərbaycan şairi Məhəmməd Hadi türkən tökülən qanlarının hədə getmədiyini hələ 1918-ci ildə Birinci Dünya Savaşının sonlarında yazdığı “Türkən nəğməsi” ilə göstərdi: *Qiyətli olan xuni-şəhidan hədər olmaz, Dul qalmış olan növheyi-nisvan hədər olmaz, Bax sən sonuna, himməti-türkan hədər olmaz, Bədbəxt olan əfğani-yetiman hədər olmaz. Bir zərrə belə qorxmayırız dəsti-əcaldən, İstər cahan çevrili varsın da təməldən. Türkən üzü çevrilməyəcək səmti-əməldən, Türklər geriyyə dönməyəcək müslih əməldən, Yüksək yaşamaq istər ikən cümlə miləldən. Türkən tökülən qanları bihudə gedərmə? Diqqətlə düşün, yoxsa bu qan həpsi hədərmə?*

Bu zaman elə bir zaman idi ki, türk xalqları dəhşətli qırğınların içində idi. Şərqdə ilk dəfə öz Cümhuriyyətini qurmuş Azərbaycan dövlətinin vəziyyəti daha ağır idi, ermənilər torpaq iddiası ilə torpaqlarımızı millətimizin qanı ilə, ən yaşlı insanımızdan tutmuş ən kiçikyaşlımızın, ana bətnində olan, doğulmamış körpələrimizin qanı ilə suvarırdı. İstər “Türkən nəğməsi”, istərsə “İstiqlal Marşı” nda ağır itkilərdən doğan kədər hissindən daha çox mücadilə əzmi qabarıqdır.

Mehmet Akif Ersoy cismən aramızda olmasa da, ürəyimizdə, düşüncələrimizdədir. Bütün zamanların dahi şairini, mütəfəkkir, vətənsəvər insanını sayğı və rəhmətlə anır, uca Tanrıdan rəhmət diləyirik.

BULĞULAR. “Allah bu millətə bir daha “İstiqlal Marşı” yazdırmasın!” söyləyən Mehmet Akifin əsas niyyəti savaşın, işğalların son bulması idi. “İstiqlal Marşı” 1921-ci il martın 12-də Türkiyə Böyük Millət Məclisi tərəfindən qəbul edildi. 1924-cü ildə Osman Zəki Üngör, 1930-cu ildə Əli Rifat Cağatay “İstiqlal Marşı” şeirinə musiqi yazdı. Azərbaycanın milli şairi Bəxtiyar Vahabzadə Mehmet Akifin “İstiqlal Marşı” nı dünyada bənzəri olmayan marş adlandırmışdır. Başqa bir Azərbaycan şairi Məhəmməd Hadinin 1918-ci ildə qələmə aldığı “Türkən nəğməsi” şerinin ideyası ilə “İstiqlal Marşı” nın ideyası arasında oxşarlıqlar çoxdur. Hər iki şeir milli mücadiləyə çağırır, türkən zəfər nəğməsi oxuyacağına inam yaradır.

SONUÇ. Mehmet Akif XX əsrin ən böyük türk şairi, vətən şairidir. Türk Cümhuriyyətinin milli marşının müəllifidir. “İstiqlal Marşı” şairin üçüncü dastanıdır. Bu şeir Milli Marş adlandırılmışdır. Şairin əsərləri səkkiz kitabı əhatə edən “Sahafat” adı ilə külliyyatda yığılmışdır, lakin o kitablara “İstiqlal Marşı” salınmamışdır. Səbəbi isə Marşın millətin qəlbinə gömülməsi idi. “İstiqlal Marşı” nı zamanın tələbi yaratdı. Milli azadlıq uğrunda

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

savaşda “İstiqlal Marşı” ordudan az iş görmədi, milli ruhları oyatdı, onları ölüm-dirim savaşında zəfər qazanmağa istiqamətləndirdi. Buna görə də Marşın misralarının əsas hərəkətverici qüvvəsi feilin üzərinə düşür və şairin bədii məqsədinə xidmət edən feillər əmr şəklində, əsasən II şəxsin təki, bəzən də III şəxsin təki ilə verilib. Misralarda səslər, sözlər, bədii təsvir, ifadə vasitələrinin assosiativliyi şairin ideyasının açılmasını təmin edir.

KAYNAKCA

1. “Mədəniyyət” . Bakı, 16 mart 2016. s.10 (<https://medeniyyet.az>)
2. [http:// e.derslik.edu.az/page154](http://e.derslik.edu.az/page154)
3. Ədəbiyyat və sənət dərgisi. 07 aprel 2015-ci il
4. Ş.Sadiq. Qələbə marşına ehtiyacımız var. 23 aprel 2017 ([www. xural.com](http://www.xural.com))
- 5.<https://az.m.wikipedia.org/wiki>
- 6.<https://az..m.wikisource.org/wiki>
- 7.<http://senet.az>
- 8.az.m.wikipedia.org
- 9.www.main.board.com
- 10.<https://yeniazerbaycan.com>

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu**
**TÜRK İSTİKLAL MARŞININ PLASTİK SANATLARDAKİ UZAMSAL KODLARI VE
KÜLTÜREL ANOLOJİSİ**

SPATIAL CODINGS AND CULTURAL ANOLOGY OF THE TURKISH NATIONAL
ANTHEM IN PLASTIC ARTS

Arif Esen BAYKURT

İnönü University, Faculty of Fine Arts and Design, Painting Department,
Orcid: 0000-0002-1438-1276

ÖZET

İstiklal savaşı Türk tarihinin en önemli mücadelesi olarak sinema, edebiyat ve resim sanatlarında farklı konularla işlenmiştir. Dolayısıyla kültürel değerler ve yurt vatansverliği plastik bağlamda yüzeylere kodlanarak gelecek nesillere Türk Milli tarihinden belgesel nitelikli örnekler sunmuştur. Türk halkının acıları, fedakarlığı, özgürlük mücadelesi farklı uzamlardan aktarımla bir anlamda İstiklal Marşı şiiri dizelerinin şiirsel edebiyattan resimsel edebiyata aktarımıyla görsel açıdan görünür ve algılanır kılınmıştır. Bu soyut bağlamdan somut alana geçen eserlerin başlıca sanatçıları; Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Namık İsmail, Avni Çelebi, Z. Kocamemi'nin eserlerinde adeta İstiklal Marşı dizelerine göndermeler yapan kadrajlar, romantik yada expresif renk ve desen anlayışları mevcuttur. Hatta bu eserler İstiklal Marşının plastik sanatlar resim albümünü inşa ettiği düşünülebilir. Araştırmanın amacı; gelecek kuşaklara bu edebi ve plastik eserlerin sentezlenebilir analogisinin farkındalığını sunmak ve milli şuuru arttırmaktır. Araştırmanın önemi; Türk Milli varlık ve bütünlüğünün milli mücadele sanatçıları vizyonuyla irdeleyerek gelecek kuşaklardaki farkındalığını sanat aracılığıyla arttırmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile yapılmış olup verilere ulaşmak amacıyla literatür taraması yapılmış, resim analizi ve şiir analizi analogik bağlamda yargıya varılarak sentezlenmiştir. Araştırmanın sonucunda ise edebiyat ve resim gibi iki farklı disiplinin sanatçılarının sunduğu eserlerle milli şura olan manevi desteğin ulusun bekası açısından önemli olduğu yargısına varılmış ve ressamların ortaya koyduğu romantik ve expresif ifadelerle istiklal savaşını adeta yaşıyormuş hissini verecek zengin eserler üretildiği yargısına varılmıştır. Eşdeyişle bu yargı İstiklal Marşının plastik sanatlarda resmedilmiş olduğu önermesiyle de okunabilir.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Mehmet Akif Ersoy, Kurtuluş Savaşı Resimleri, Kültür, Analoji.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ABSTRACT

The War of Independence, as the most important struggle in Turkish history, has been handled with different subjects in cinema, literature and painting arts. Therefore, cultural values and patriotism were coded on surfaces in a plastic context and presented documentary examples from Turkish national history to future generations. The pain, sacrifice and freedom struggle of the Turkish people have been rendered visually visible and perceptible by transferring the lines of the National Anthem from poetic literature to pictorial literature. The main artists of the works that passed from this abstract context to the concrete field; In the works of Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Namık İsmail, Avni Çelebi, and Z. Kocamemi, there are frames that almost refer to the lines of the National Anthem, and romantic or expressive color and pattern understandings. In fact, these works can be thought of as constructing the plastic arts picture album of the National Anthem. Purpose of the research; to present to future generations the awareness of the synthesizable analogy of these literary and plastic works and to increase national consciousness. The importance of research; It is to increase the awareness of future generations through art by examining the Turkish national existence and integrity with the vision of national struggle artists. The research was carried out with the qualitative research method and a literature review was made in order to reach the data, picture analysis and poetry analysis were synthesized by making judgments in the analogical context. As a result of the research, it was concluded that the moral support to the national consciousness is important for the survival of the nation, with the works presented by the artists of two different disciplines such as literature and painting, and it was concluded that rich works were produced that would portray the war of independence as if they were living with the romantic and expressive expressions of the painters. In other words, this judgment can be read with the proposition that the National Anthem is depicted in plastic arts.

Keywords: National Anthem, Mehmet Akif Ersoy, War of Independence Pictures, Culture, Anology.

1.GİRİŞ

Türk tarihinin en önemli mücadelesi olan İstiklal Savaşı sanat dünyasında sinema, edebiyat ve resim dallarında farklı konularla işlenmiştir. Gerek İstiklal savaşı ve gerekse Cumhuriyetin ilanından sonra fonetik, plastik ve görsel sanatlarda verilen eserlerle, Türk kültürel değerleri ve yurt vatanseverliği farklı sanatsal yüzey ya da katmanlara tercüme edilerek gelecek nesillere Türk Milli tarihinden belgesel nitelikli örnekler sunulmuştur.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

2. MATERYAL VE METODLAR

Araştırmanın amacı; gelecek kuşaklara Kurtuluş Savaşı temalı edebi ve plastik eserlerin sentezlenebilir analogisinin farkındalığını sunmak ve milli şuuru arttırmaktır. Araştırmanın önemi; Türk milli varlık ve bütünlüğünün milli mücadele sanatçıları vizyonu ile irdelenerek gelecek kuşaklardaki farkındalığını sanat aracılığıyla arttırmaktır. Araştırma “İstiklal Marşı’nın sanat ve kültür bağlamı karşılığı ve izdüşümleri nedir?” problem cümlesi üzerine inşa edilmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile yapılmış olup verilere ulaşmak amacıyla literatür taraması yapılmış, resim analizi ve şiir analizi analogik bağlamda tümel bir yargıya varılarak sentezlenmiştir. Araştırma edebi bağlamda İstiklal Marşı’nın tamamı olan on kıtası ve plastik bağlamda kurtuluş savaşı ve sonrası üretilen plastik eserlerle sınırlandırılarak analogik incelemeleri sonucu tümel bir yargıya varılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise edebiyat ve resim gibi farklı disiplinlerin sanatçıların sunduğu eserlere verilen kodlanan manevi desteğin ulusun bekası açısından önemli olduğu yargısına varılmıştır. Ayrıca roman, sinema ve resim disiplinleri sanat ürünlerinin okul müfredatlarında sırası geldikçe kullanılarak milli şuurun beslemesinin gerekliliği dikkati çekmiştir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Doğum tarihleri 1880’lere rastlayan 4. Asker kuşağı ressamı, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nı yaşamıştır (Tansuğ, 2012: 149). 1882 yılında 2. Abdülhamit döneminde Osman Hamdi Bey tarafından kurulan Sanayi-i Nefise mektebi öğrencileri N. Ziya, İ. Çallı, F. Duran gibi ressamı mektebi bitirince avrupaya gönderilmiştir. Çallı kuşağını oluşturacak olan bu sanatçılar avrupada Fernand Cormon atölyelerinde öğrencilik yaptılar (Erden, 2012: 44-81: <https://rasimsoyulu.tr.gg>¹⁰¹). Daha sonra 1. Dünya savaşıyla yurda dönen bu ressamı, realizme geçişin ilk aşaması olan primitiflerin fotoğrafik resmine ve realist eser veren askeri ressamı tepkiyle 1914 Çallı Kuşağı grubunu kurdular. Bu kuşak desenin yok olduğu izlenimcilik ağırlıklı işler üretmişti (Turani, 1980: 84-85).

Sami Yetik’in telkiniyle kurulduğu düşünülen ve Harbiye Nazırı Enver Paşa’nın kurduğu ve ordu destekli Şişli Atölyesinde (1914-1918) Türk resim tarihinin kahramanlık destanlarının, savaş resimlerinin yapıldığı bir döneme girilmiştir. Sami Yetik, Hayri Çizel gibi Kurtuluş Savaşı’nı betimleyen eskiz ve desenlerin aktif rol oynadığı cepheye katılan ressamı tamamladığı bu resimler gerek destansı, gerek romantik karelerle savaşı farklı konu ve perspektiflerle ele almıştır (Tansuğ, 2012: 151-52). Cepheye giden sanatçılar izledikleri bu atmosferin dinamizmini atölyelerinde tablolara aktardılar. Ayrıca model olarak kullanılan askerler, hayvanlar, topraklar, silahlar yanında savaş alanına benzemesi için eklenen toprak yığınları, siperler, hendekler, savaşın vahşeti ve dinamizmini veren platformları oluşturulmuştur. Atölyede üretilen resimler “Harp Levhaları” adıyla Galatasaray Lisesi ve Osmanlı devletinin müttefiki olan Avusturya’nın Viyana ve Almanya’nın Berlin şehrinde

¹⁰¹ <https://rasimsoyulu.tr.gg/SiSLi-ATOLYESi.htm> (3.3.2023).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

sergiye açılmıştır (Tansuğ, 2012: 151-52). Dolayısıyla Şişli Atölyesi dönemin sanatçılarını milli duygu gibi manevi bir güç etrafında toplamış ve İstiklal Savaşı'nın paralelinde tarihi döküman bağlamı önemli eserler üretilmiştir. Ayrıca 1917' de Abdülmecit Efendi'nin Şişli atölyesini ziyareti sanatla yakinen ilgilenen devlet desteğinin fotoğrafik bir belgesidir.

Figure 1. 1917' de Şişli Atölyesini ziyaret etmiş olan Abdülmecit Efendi'nin atölye ziyareti (Sağdan sola doğru; Ali S. Boyar, Sami Yetik, Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Namık İsmail, Abdülmecit Efendi, Ali Cemal, Mehmet Ruhi Arel).

.I. Dünya Savaşı'nın ardından verilen Millî Mücadele çabaları, Kurtuluş Savaşı yıllarında yeni bir rejimin kurulma döneminde toplumsal sanatın varlığı hissedilemezken, sanat camiasından birçok sanatçı bir araya gelmiştir. Bu sanatçılar I. Dünya Savaşı ve ardından Kurtuluş Savaşına katılmış, yaralanmış ya da şehit olmuştur. Bu nedenle Türk resminde ilk defa savaş konulu tablolar görülmüştür. Bu yıllarda geçen belirsizlik ile sanat felsefesinden ziyade, toplum sorunlarını değerlendiren kültür ve sanat politikaları uygulanmıştır (Keskin, 2014: 263-279).

Türk halkının acıları, fedakarlığı, özgürlük mücadelesi farklı uzamlardan aktarımla İstiklal Marşı şiiri dizelerine kodlanmıştır. Bu kodlamalar aynı dönemde şiirsel edebiyattan resimsel edebiyata da aktarılıp görsel açıdan da görünür ve algılanır kılınmıştır. Bu soyut bağlamdan somut alana geçen eserlerin başlıca sanatçıları; Hikmet Onat, İbrahim Çallı, Sami yetik, Ruhi Arel; Namık İsmail, Avni Çelebi, Z. Kocamemi'nin eserlerinde adeta İstiklal Marşı dizelerine göndermeler yapan kadrajlar, romantik ya da expresif renk ve desen anlayışları mevcuttur. Özellikle bu eserlerle İstiklal Marşının adeta plastik sanatlar resim albümünü inşa edildiği düşünülebilir. Ayrıca Çallı kuşağından sonra Kurtuluş savaşı temalı eserler veren Mehmet Başbuğ da İstiklal Marşını betimleyen plastik düşün ve lekesel eserler vermişlerdir. Bu bağlamda Kurtuluş savaşının inşası ve fikir adamı olan Atatürk'ün de portre ve Atatürk temalı eserleri, Avni Arbaş gibi sanatçılarca plastik dilde vurgulanmıştır.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

4. İSTİKLA MARŞI VE PLASTİK SANAT ESERLERİ ANALOJİSİ

Türk Kurtuluş Savaşı'nın romanlarda konu aldığı yapıtlar yaklaşık 64¹⁰² civarında olup bu romanlardan bazıları sinemaya aktarılmıştır. Ayrıca tema bağlamında İstiklal Marşı ve plastik eserler/tablolara arası bir analogi yapıldığında, plastik sanatlarda:

- a- Vatan sevgisi/aşkı
- b- Aile özlemi
- c- Silah ve lojistik destek
- d- Türk askeri, her yaşta sivil halk ve makkanelerin (hayvan) işbirliği ve gayreti
- e- Merhamet ve barış duyguları
- f- Kahramanlık
- g- Bayrak teması
- h- Kurtuluş törenleri
- i- Asker uğurlaması
- j- Cumhuriyet ve Türk gençliği konuları kullanılmıştır.

İstiklal Marşında her mısrayı anlatan resimlerle eşleştirmek mümkün değildir çünkü şairin her mısraya yüklediği anlamlar neredeyse yapılan tüm plastik eserleri içine alacak kadar geniş kavramsal konstrüksiyon oluşturmaktadır. Bu bağlamda:

1. Kıta: Bayrak vatan sevgisi ve özgürlüğün sembolüdür Dolayısıyla bayrak kutsallığı, hemen hemen her plastik eserde bu kıtaya gönderme yaparak sembolik anlamlar yüklemektedir. Bu temayı plastik bağlamda betimleyen eserler; Mahmut Cuda'nın Atatürk Portresi, Hüseyin Avni Lifij (1886 – 1927), Karagün ve Akgün, Ahmet Ziya Akbulut- Türk Ordusunun İzmir Girişi, Abidin Dino-Ayrılış'tır.
2. Kıta: Bayrak uğruna şehitler veren Türk milletinin egemenlik hakkı olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla verilen şehitler ve Kurtuluş Savaş'ındaki millete gösterilen gayretler kare kare yine tüm tablolara¹⁰³ tercüme edilmiştir.
3. Kıta: Düşmanlara seslenen şair, tarih boyunca boyunduruk altına girmeyen özgür Türk milletinin önüne konan engellerin onu durduramayacağını haykırmaktadır. Genel olarak tüm tablolar bu gayretin somut uzantısıdır. Bu temalar; en bariz Sami Yetik, Çallı, Lifij, Hayri Çizel, Abisin Elderoğlu, Halil Dikmen tablolarında işlenmiştir.
4. Kıta: Güçlü düşmanların modern silahlarla donanımına karşı Türk milleti, iman gücüyle bile baş edecek kudrettedir. Tek dişi kalmış zayıflayan düşman güçleri ise köpek ürümesiyle eş tutularak artık gücü Türk askerinin imanı yanında bir hiç olmuştur.

Askerlerin, savaşan Türk halkının imanı, yine bahsi geçen sanatçıların tablolarında azimli, imanlı, fedakar ve kahramanca bir aurayla betimlenmiştir. Namık İsmail-Topçular, Ali Avni Çelebi -Silah Arkadaşları, Halil Dikmen - İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar, Hayri Çizel -Cepheye Yardım, Sami Yetik -Yunan Topçularına Baskın, Hayri Çizel-İzmir'e Doğru bu aurayı betimlemektedir.

¹⁰² (bkz: Ekler 1).

¹⁰³ (bkz: Ekler 2).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

5. Kıta: Şair, Türk milletine ve askerine, bu alçakça saldırılara karşı mücadele etmesini, Hakkın Kur'andaki vaadinin zaferle sonuçlanacağını müjdelemektedir. Başta İrfan Ertel, Milli Mücadele eseri ve diğer eserler bu kıtayı görsel olarak desteklemektedir.
6. Kıta: Şair Türk milletine, bu toprakların bağrında binlerce şehit var diye seslenmektedir. Bu cennet vatanını düşmana çığnetmek şehitlerin kemiklerini sızlatacağından dünyalar da verilse bir avuç toprakla bile değiştirilmemesi haykırılır. Bu sebepten verilen mücadelelerden kesitler alan tüm çalışmalar genel olarak tüm kıtayı kapsamaktadır
7. Kıta: Türk milletine seslenişle; “Şehit kanlarıyla sulanmış bu vatan için Hüda herşeyimizi alsada bizi onsuz koymasın” duası yapılır. Buna cevap veren eserler:

İbrahim Çallı (1882 – 1960), Türk Topçuları, 1917, Sami Yetik (1878 – 1945), Milli Mücadele, 1917, Namık İsmail (1890 – 1935), Topçular, 1917, Halil Dikmen (1906 – 1964), İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar, 1933, Zeki Kocamemi (1901 – 1959), Mekkare Erleri, 1935, İbrahim Çallı'nın Zeybekler adlı eseri, Hayri Çizel "Cepheye Yardım, HAYRİ ÇİZEL (1891-1950)" Milli Mücadele Serisi, Sami Yetik-Doğu Cephesi'nden Görünüş, Yunan Topçularına Baskın, Sami Yetik, , Cephane Taşıyan Köylüler, 1917, Türk Kurtuluş Savaşı'ndan, 1921, İrfan Ertel, Milli Mücadele (1919-22), 1981, Hayri Çizel, İzmir'e Doğru, 1933'dir.

8. Kıta: Dua kıtasıdır. Ey Rabbim. Öldüğümde (şehitler) ruhumun son emeli, kutsal mabedlerimize düşmanın kirli ellerinin değmemesidir. İslam'ın temeli olan ezanlar ebediyete kadar yurdumda okunsun.
9. Kıta: Temenni ve gelecek günleri muştular¹⁰⁴; Vatan bağımsızlığıyla mezar taşım ayakta kalacak, ruhum bin kez şükür secdesi yapacaktır ve şehit bedenimin yaraları sevinçle akacaktır. Böylece huzurla yükselen ruhum arşın en yükseğine¹⁰⁵ ulaşacaktır.
10. Kıta: Ey Türk bayrağı! Düşmanın kovularak bağımsızlığa ulaşıldığı bu vatanda, hilalin dalgalandıkça senin için dökülen kanlar sana helal olacaktır. Özgürlük, hür yaşamış bayrağımın ve Allah'a iman eden Türk milletinin hakkıdır. <https://gedizmehmetcik.meb.k12.tr> (1.3.2023)¹⁰⁶.

5. BULGULAR-ÖNERİLER

Araştırmada İstiklal Marşı'nın fonetik, plastik ve dramatik sanatlarda karşılığı olan ürünler verildiği tespit edilmiştir. Araştırma boyunca plastik sanatlarda yer alan tüm “Milli mücadele/Kurtuluş Savaşı” resimlerini toparlamak zaman almıştır. Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı temalı resimlerin/romanların/ filmlerin farklı bir araştırma konusu olarak belirlenip bir

¹⁰⁴ Muştulamak: Haber vermek <https://tr.wiktionary.org/wiki/muştu> (2.3.2023).

¹⁰⁵ Arşın en yükseğine ulaşma: şehitlik mertebesi olarak okunabilir.

¹⁰⁶ https://gedizmehmetcik.meb.k12.tr/icerikler/istiklal-marsinin-anlami-ve-aciklamasi_1460468.html (1.3.2023).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

araya getirilmesi ve bu eserlerin ilgili Milli Eğitim ders kitaplarına görsel/fonetik bağlamli pekiştirel imge ve videolar olarak aktarılması milli şuur açısından farklı kazanımlar ortaya koyacağı düşünülebilir. Dolayısıyla Türk gençlerinin milli şuurlarının sağlam temellere oturtulması için İstiklal Marşı'nın ilgili derslerde fonetik, plastik ve dramatik sanatlarla işbirliğiyle içinde aktarılmasının vatan sevgisini pekiştireceği söylenebilir.

6. SONUÇLAR

Araştırmanın sonucunda edebiyat ve resim gibi farklı iki disiplinin sanatçıların sunduğu eserlerle milli şuura olan manevi desteğin ulusun bekası açısından önemli olduğu yargısına varılmış ve ressamın ortaya koyduğu romantik ve ekspresif ifadelerle İstiklal Savaşı'nı adeta döneminde yaşıyormuş gibi hissettirecek zengin eserler üretildiği yargısına varılmıştır. Ayrıca bu tür eserlerin yenilerinin üretilmesinin Milli şuur hafızasının güçlenmesi açısından büyük önem arzettiği düşünülebilir. Bu bağlamda yeni dönem fonetik, plastik ve dramatik sanat ürünlerinde, İstiklal Marşı'nda kullanılan "bayrak, vatan, Türk askeri/şehidi/ordusu, Hakk'a tapan Türk Milleti" gibi kelime ve kavramların kullanımı Milli değerlerin bilinçaltındaki tezahürü açısından önem arz etmektedir. Diğer yandan Milli Mücadele için en çok eser veren sanatçıların şişli atölyesi sanatçıları (Çallı kuşağı) olduğu tespit edilmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde ise Mehmet Bağbuğ'un eserlerinin Türk resmi açısından önemli üslup ve temalar taşıdığı dikkat çekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Erden O., (2012), Türk Resmi Hakkında Bilmeniz Gereken Herşey, (1. Baskı), Tempo Yayıncılık, İstanbul.
2. Keskin C., (2014), I. Dünya Savaşı ve sonrası Türkiye'de Kültür Sanat ortamı ve Türk resmi.
Gazi Akademik Bakış, 7(14), 263 - 279.
3. Turani A., (1980), Bateş Sanat Tarihi Ansiklopedisi, C.1 (1. Baskı), Bateş Yayınları, İstanbul.
4. Tansuğ S., (2012), Çağdaş Türk Resim, (9. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul.

İnternet Kaynakları

https://gedizmehmetcik.meb.k12.tr/icerikler/istiklal-marsinin-anlami-ve-aciklamasi_1460468.html (1.3.2023).

<https://rasimsoylu.tr.gg/SiSLi-ATOLYESi.htm> (3.3.2023).

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1_ile_ilgili_film_ler_listesi

<https://www.nadirfikir.com/kurtulus-savasini-konu-alan-romanlar/> (23.2.2023).

<https://tr.wiktionary.org/wiki/mu%C5%9Ftu> (2.3.2023).

Görsel Kaynakçalar

Resim 1. <https://arsizsanat.com/turk-resminde-savasin-betimi-ve-bir-savas-cephesi-olarak-sisli-atolyesi/>

EKLER 1:

Türk Kurtuluş Savaşı Romanları:

Ateşten Gömlek (Halide Edip Adıvar, 1922), Sözde Kızlar (Peyami Safa, 1923), Vurun Kahpeye (Halide Edip Adıvar, Tefrika: 1923 – Yayın: 1926), Bir Akşamdı (Peyami Safa, 1924), Kan ve İman (Ercüment Ekrem Talu, 1925), Dikmen Yıldızı (Aka Gündüz, 1927), Sodom ve Gomore (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1928), Yeşil Gece (Reşat Nuri Güntekin, 1928), Zeyno'nun Oğlu (Halide Edip Adıvar, 1928), Halas (Mehmet Rauf, 1929), Gökmen (Güney Halim, 1932), Yaban (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1932), Ankara (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1934), Allahaismarladık (Esat Mahmut Karakurt, 1936), Mülâzımın Romanı (Abidin Daver, 1936), Türk Yıldızı (Emine Kamil Yazgıç, 1937), Nişanlılar (Burhan Cahit Morkaya, 1937), Dinmez Ağrı (Mükerrem Kamil Su, 1937), Biz İnsanlar (Peyami Safa, Tefrika: 1937 – Yayın: 1939), Yalnız Dönüyorum (Şükufe Nihal, 1938), Toprak Mahkûmları (Sıtkı Şükrü Pamırtan, 1938), Üç İstanbul (Mithat Cemal Kuntay, 1938), Eski Hastalık (Reşat Nuri Güntekin, 1938), Posta Yolu (Hilmi Ziya Ülken, 1941), Yarım Adam (Hilmi Ziya Ülken, 1943), Esir Şehrin İnsanları (Kemal Tahir, 1956), Var Olmak (İlhan Tarus (1957), Esir Şehrin Mahpusu (Kemal Tahir, 1961), Kalpaklılar (Samim Kocagöz, 1962), Hükümet Meydanı (İlhan Tarus, 1962), Küçük Ağa (Tarık Buğra, 1963), Kurtlar Sofrası (Attila İlhan, 1963), Doludizgin (Samim Kocagöz, 1963), Yorgun Savaşçı (Kemal Tahir, 1965), Küçük Ağa Ankara'da (Tarık Buğra, 1966), Kutsal İsyân (Hasan İzzettin Dinamo, 1966), Vatan Tutkusu (İlhan Tarus, 1967), Pertev Bey'in Üç Kızı (Münevver Ayaşlı, 1968), Sahnenin Dışındakiler (Ahmet Hamdi Tanpınar, 1973), Toz Duman İçinde (Talip Apaydın, 1974), Sırtlan Payı (Attila İlhan, 1975), Haçın (Zebercet Coşkun, 1975), Yüzbaşı Selahattin'in Romanı (İlhan Selçuk, 1975), Vatan Dediler (Talip Apaydın, 1976), Dersaadet'te Sabah Ezanları (Attila İlhan, 1981), Bir Göçmen Kuştı O (Ayla Kutlu, 1985), Anadolu'da Bir Yunan Askeri (Hasan İzzettin Dinamo, 1988), Üç Aliler Divanı (Yılmaz Karakoyunlu, 1991), Ankara 1920 (Celal Hafifbilek, 1998), Emir Bey'in Kızları (Ayla Kutlu, 1998), Çiçekli Mumlar Sokağı (Yılmaz Karakoyunlu, 2000), İzmir'in İşgalinden Kurtuluşa (Ferzan Gürel, 2000), Gazi ve Fikriye (Hıfzı Topuz, 2001), Çamlıca'nın Üç Gülü (Hıfzı Topuz, 2002), Ulus Dağına Düşen Ateş (Mustafa Yıldırım, 2002), Allah'ın Süngüleri – Reis Paşa (Attila İlhan, 2002), 19 Mayıs 1919 Atatürk Yeniden Samsun'da I-II (Turgut Özakman, 2002-2003), İzmir: 13 Eylül 1922

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

(Mehmet Coral, 2003), Şu Çılgın Türkler (Turgut Özakman, 2005), Veda – Esir Şehirde Bir Konak (Ayşe Kulin, 2007), Diriliş (Turgut Özakman, 2008), Cumhuriyet – Türk Mucizesi I-II (Turgut Özakman, 2009-2010) <https://www.nadirfikir.com/kurtulus-savasini-konu-alan-romanlar/> (23.2.2023).

EKLER 2:

Kurtuluş Savaşı Tabloları:

İbrahim Çallı

Zeybekler 1923,
Siperde/Gece Baskını

Topçular 1917,

Yaralı Asker”,1917

https://tr.wikipedia.org/wiki/Zeybekler_Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1nda,
<http://www.sanatteorisi.com/?sayfa=Galeri&icerik=Goster&id=2886&t=turk-topculari-topcu-mevzi-alirken>,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/327937>,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/801709>

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Hüseyin Avni Lifij (1886 – 1927),

Karagün 1923,
1916

Akgün 1923,

Savaş Alegorisi,

<http://www.leblebitozu.com/11-turk-ressamin-fircasindan-kurtulus-savasi/>

Sami Yetik

.. Milli Mücadele Serisi, 1917

Kurtulus Savasi

Milli Mücadele, 1917
Topçularına Baskın

Doğu Cephesi'nden Görünüş

Yunan

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Kalkış Kurtuluş Savaşında Türk Askerleri 1921 **Hücuma**
Milli Mücadele (1914-18),

<http://www.leblebitozu.com/11-turk-ressamin-fircasindan-kurtulus-savasi/>,
<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/ai-sami-yetik>,
https://www.artnet.com/artists/sami-yetik/kurtulus-savasi-ywjdq_R2G9qCt-k2ILxmgQ2, <http://www.antikalar.com/sami-yetik>, <https://evetbenim.com/yasayan-asker-ressamlar-resim-sergisi/>, <https://salutatorium.com/2018/08/30/2681/>

Ruhi Arel

Düşman Kaçtıktan Sonra, Askerler 1915, Atatürk Köylülerle,
İzmire giriş.

<https://arsizsanat.com/turk-resminde-savasin-betimi-ve-bir-savas-cephesi-olarak-sisli-atolyesi/>,
https://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=33
<https://isteaturk.com/g/icerik/Mehmet-Ruhi-Arel-Ataturk-Koylulerle/1581>,
<https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/mehmet-ruhi-arel-hayati-ve-eserleri/>

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Hikmet Onat
Ali Sami Boyar

Zeki Kocamemi

Namık İsmail

Siperde mektup,
Borozancı

Mekkare Erleri 1935,

Topçular 1917,

Şeref Akdik
Elderoğlu

Üsküdarlı Cevat

Şükrü Erdiren

Abidin

Atatürk Telgraf Başında, 1934
Ayrılış 1935

Hücuma Kalkış, 1934

Büyük Zafer

<https://wannart.com/icerik/8145-bir-milletin-mucadelesi-istiklal-savasinin-sanata-yansimalari>, <https://salutatorium.com/2018/08/30/2681/>, Kaya Özsegin çağdaş türk resim sanatı tarihi, <https://www.nadirkitap.com/sukru-erdiren-ressam-biyografisi->

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

sukru-erdiren-kitap22794081.html, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/316650>

İrfan Ertel

Milli Mücadele, 1981
Düşman Askerine

Halil Dikmen

Mermi Taşıyan Kadınlar, 1933

Avni Çelebi

Silah Arkadaşları

Ali Cemal

Yardım Eden Türk Askeri

<https://salutatorium.com/2018/08/30/2681/>, <http://www.leblebitozu.com/11-turk-ressamin-fircasindan-kurtulus-savasi/>,

https://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=373

Arif Bedii Kaptan, Arif Bedii Kaptan,

Zeki Faik İZER

Ahmet Ziya

Akbulut

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Atatürk Milli Mücadele’de, Cumhuriyet’in Gençliğe Tevdii, İnkılap Yolunda, Türk Ordusunun İzmirGirişi

<https://salutatorium.com/2018/08/30/2681/>, Kaya Özsezgin çağdaş türk resim sanatı tarihi, <https://isteaturk.com/g/icerik/Arif-Bedii-Kaptan-Cumhuriyetin-Genclige-Tevdii-1933/1573>, <https://isteaturk.com/g/icerik/Zeki-Faik-Izer-Inkilap-Yolunda-1933/1571>, https://en.wikipedia.org/wiki/Great_Offensive

Hayri Çizel

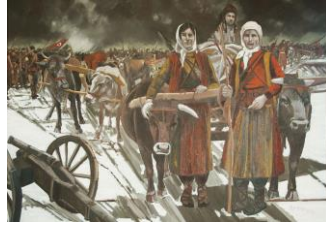
Izmir’e Doğru, 1933, Cepheye Yardım Milli Mücadele Serisi, Milli Mücadele Serisi’nden

<https://salutatorium.com/2018/08/30/2681/>, <https://docplayer.biz.tr/107898158-Kurtulus-savasi-milli-mucadele-resimlerinde-anadolu-kadini-imgesi.html>, <https://www.arthill.com.tr/en/product/4456550/hayri-cizel-1891-1950-milli-mucadele-serisi-nden-eski-turkce-imzali-tuva>, <https://www.arthill.com.tr/en/product/4456551/hayri-cizel-1891-1950-milli-mucadele-serisi-nden-eski-turkce-imzali-226>.

Mehmet Başbuğ

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Bayraklaşan Atatürk 2003, Kurtuluş Savaşı Destanı

Zafere Doğru 2008

Zeybek, 80 İstiklal

Savaşı'nda Seferberlik

Atatürk portresi 2003, Çanakkale Savaşı 2008,
Yorumlanması 2008

İstiklal Savaşının

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Bayraklı Kadın 2000
Cephede Kağrı, 2004

<http://www.eskimeyendostlar.net/album/mehmet-basbug/152#prettyPhoto>,
http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=34&l=1&modPainters_artistDetailID=475,
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1399107>,
<https://www.eurovizyon.co.uk/kultur-sanat/unlu-ressam-basbug-vefat-etti-h51773.html>,
<https://ahbvsanat.hacibayram.edu.tr/Index/Detay/908>,
<https://ahbvsanat.hacibayram.edu.tr/Index/Detay/907>

Avni Arbaş

Atlı Mustafa Kemal, 1988

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

<http://www.sanatatak.com/view/mustafa-kemali-en-gercekci-sekilde-tasvir-eden-portreler1990/1576>,https://www.google.com/search?q=Avni+arba%C5%9F%2C+Atat%C3%BCrk&tbm=isch&ved=2ahUKEwjyXZSO7cT9AhVPh_0HHcWvCyAQ2cCegQIABA&oeq=Avni+arba%C5%9F%2C+Atat%C3%BCrk&gs_lcp=CgNpbWcQAzIFCAAQgAQ6BggAEAcQHjoECAAQHjoHCAAQgAQQGDoGCAAQBRAeUJwQWMMnYJMpaABwAHgAgAGbAYgBwwqSAQQwLjEwmAEAoAEBqgELZ3dzLXdpei1pbWfAAQE&scient=img&ei=YJMEZPKVBS-O9u8PzN-sgAI&bih=688&biw=1427&rlz=1C1Y TUH_enTR1025TR1025,
<https://tr.pinterest.com/pin/507006870551630703/>,
<https://isteaturk.com/g/icerik/Avni-Arba-Mustafa-Kemal->,
<http://www.leblebitozu.com/avni-arbasin-resimleri-ve-hayati/>

Ruhi Arel

Hilal-i Ahmere Yardım

<https://wannart.com/icerik/8145-bir-milletin-mucadelesi-istiklal-savasinin-sanata-yansimalari>

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

EKLER 3:

Türk Kurtuluş Savaşı filmleri & Diziler (Liste güncel değildir):

Yıl	Film	Yönetmen	Eser
1923	Ateşten Gömlek	Muhsin Ertuğrul	Halide Edip Adıvar 'ın aynı adlı romanından uyarlandı. Kemal Film yapımı
1924	Ankara Postası	Muhsin Ertuğrul	Reşat Nuri Güntekin 'in François de Currel'in "La Terre Inhumaine" adlı oyunundan uyarladığı "Bir Gece Faciası"ndan sinemaya aktarıldı
1932	Bir Millet Uyanıyor	Muhsin Ertuğrul	Özgün senaryo Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu
1948	İstiklal Madalyası	Ferdî Tayfur	İhsan Koza 'nın bir eserinden ^[1]
1948	Domaniç Yolcusu / Unutulan Sır	Şakir Sırmalı	Şüküfe Nihal 'ın "Domaniç Dağlarının Yolcusu" adlı romanından
1949	Vurun Kahpeye	Lütfî Akad	Halide Edip Adıvar'ın aynı adlı romanı
1950	Ateşten Gömlek (2. Çevirim)	Vedat Örfî Bengü	Halide Edip Adıvar'ın aynı adlı romanı
1950	Çete	Çetin Karamanbey	Refik Halid Karay 'ın romanından
1950	Ege Kahramanları	Nuri Akıncı	
1951	Fato / Ya İstiklal Ya Ölüm	Turgut Demirağ	Özgün senaryo Hıfzı Tan

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

1951	Yüzbaşı Tahsin	Orhon M. Arıburnu	Özgün senaryo Hıfzı Tan
1951	Allaha İsmarladık	Sami Ayanoğlu	Esat Mahmut Karakurt 'un aynı adı romanı
1951	Hürriyet Şarkısı	Faruk Kenç	Cevdet Perin 'in bir eserinden
1951	<i>İstanbul Kan Ağlarken</i>	Kani Kıpçak	Hrisantos adıyla polis arşivlerine geçen gerçek bir olaydan
1951	<i>Kendini Kurtaran Şehir</i>	Faruk Kenç	Özgün senaryo Behçet Kemal Çağlar
1951	<i>Sürgün</i>	Orhon M. Arıburnu	Refik Halid Karay'ın aynı adı romanından
1951	<i>Vatan İçin</i>	Aydın Arakon	
1952	<i>Destan Destan İçinde</i>	Seyfi Havaeri	Behçet Kemal Çağlar 'ın bir eserinden
1952	<i>Hürriyet İçin Şahlanan Belde</i>	Mümtaz Ener	Zübeyroğlu Fuat'ın "Yurdumuz:" adlı kitabından
1952	İki Süngü Arasında	Şadan Kamil	Aka Gündüz 'ün aynı adı romanından)
1952	İngiliz Kemal Lawrence Karşı	Lütfi Ö. Akad	Esat Tomruk 'un "Atatürk'ün Alnından Öptüğü Türk Casusu İngiliz Kemal" adlı dizi romanlarından
1953	<i>Zafer Güneşi</i>	Seyfi Havaeri	
1954	<i>Hürriyet Uğrunda</i>	Muharrem	

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

	<i>Mukaddes Yalan</i>	Gürses	
1954	<i>İstiklal Savaşı (Ruhların Mucizesi)</i>	Hayri Esen	Ziya Şakir'in bir eserinden
1958	<i>Bu Vatan Bizimdir</i>	Nejat Saydam	
1958	<i>İstiklal Uğrunda</i>	Rahmi Kafadar	
1958	<i>Meçhul Kahramanlar</i>	Agah Hün	
1958	<i>Şahinler Diyarı</i>	Nejat Saydam	
1959	Beklenen Bomba	Muharrem Gürses	
1959	Bu Vatanın Çocukları	Atıf Yılmaz	
1959	Düşman Yolları Kesti	Osman F. Seden	Senaryo Tarık Dursun K.
1959	<i>İzmir Ateşler İçinde</i>	O. Nuri Ergün	Senaryo Osman F. Seden
1959	Kalpaklılar	Nejat Saydam	Samim Kocagöz 'ün aynı adlı romanından
1959	<i>O'nun Süvarisi</i>	Nuset Eraslan	
1959	<i>Vatan Uğruna</i>	Nişan Hançer	
1960	<i>Ateşten Damla</i>	Memduh Ün	Mükerrem Kamil Su 'nun aynı adlı romanından

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

1960	Aşktan da Üstün	Osman F. Seden	
1960	<i>Fedakâr Onbaşı</i>	Yavuz Yalınkılıç	
1960	<i>Vatan ve Namus</i>	Nejat Saydam	
1961	<i>Vatan Fedaileri</i>	Şinasi Özonuk	
1961	<i>Silah Arkadaşları</i>	Şinasi Özonuk	Senaryo Hıfzı Tan
1961	<i>Vatan Uğruna</i>	Rahmi Kafadar	
1964	<i>Çanakkale Aslanları</i>	Turgut Demirağ, Nusret Eraslan	Fahri Celal Göktulga 'nın eserinden
1964	<i>Dağ Başını Duman Almış</i>	Memduh Ün	Oğuz Özdeş 'in aynı adlı romanından
1964	<i>Kocatepe'nin Üç Süvarisi</i>	Yavuz Yalınkılıç	
1964	<i>Vurun Kahpeye (2. Çevirim)</i>	Orhan Aksoy	Halde Edip Adıvar'ın aynı adlı romanından
1965	<i>Bize Türk Derler</i>	Nuri Akıncı	
1965	<i>Kanlı Kale</i>	Yavuz Yalınkılıç	
1965	<i>On Korkusuz Kadın</i>	Tunç Başaran	

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

1966	<i>Allahısımarladık</i> (2. Çevirim)	Nejat Saydam	Esat Mahmut Karakurt'un aynı adı romanından
1966	<i>Allahısımarladık İstanbul</i>	Semih Evin	
1966	<i>Ayyıldız Fedaileri</i>	Semih Evin	
1966	<i>Bir Millet Uyanıyor</i> (2. Çevirim)	Ertem Eğilmez	
1966	<i>Bombacı Emine</i>	Nuri Akıncı	
1966	<i>Kahramanlar Köyü</i>	Kemal Kan	
1966	<i>Kara Fatma</i>	Nuri Akıncı	
1968	<i>İngiliz Kemal</i>	Ertem Eğilmez	
1969	<i>Fato</i> (2. Çevirim)	Feyzi Tuna	
1970	<i>Zindandan Gelen Mektup</i>	Sırrı Gültekin	
1973	<i>İki Süngü Arasında</i> (2. Çevirim)	Ülkü Erakalın	Aka Gündüz 'ün romanından
1973	<i>Vurun Kahpeye</i> (3. Çevirim)	Halit Refiğ	Halide Edip Adıvar'ın romanından
1974	<i>Kahramanlar</i>	Remzi A. Jöntürk	

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

1974	<i>Kanlı Savaş</i>	Murat Akovalıgil	
2006	<i>Son Osmanlı Yardım Ali</i>	Mustafa Şevki Doğan	Suat Yalaz
2009	<i>Dersimiz Atatürk</i>	Hamdi Alkan	
2010	<i>Veda</i>	Zülfü Livaneli	

TV filmleri ve diziler

Yıl	Film	Yönetmen	Eser	Oyuncular	Notlar
1979	<i>Yorgun Savaşçı</i>	Halit Refiğ	Kemal Tahir 'in aynı adlı romanından	Meral Orhonsay , Can Gürzap , Atilla Tokatlı , Zihni Küçümen , Yıldırım Gencer	TRT yapımı. 8 bölüm çekildi. Filmin kopyaları "12 Eylül yönetimi" tarafından 1982'de yakıldı. Sonraki yıllarda diziyi HBB TV yeniden çekince geriye kalan bir kopyası TRT'de eş zamanlı olarak gösterildi.
1993	<i>Yorgun Savaşçı</i>	Tunca Yönder	Kemal Tahir'in aynı adlı romanından senaryo Can Gürzap	Can Gürzap, Haluk Kurtoğlu , Lale Mansur , Halil Ergün	Dizi HBB Televizyonu tarafından yapıldı. Dizi danışmanı Halit Refiğ'di
1994	<i>Kurtuluş</i>	Ziya Öztan	Senaryo Turgut Özakman	Rutkay Aziz , Savaş Dinçel , Ayda	

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

				Aksel, Macide Tanır	
2003 - 2004	Kurşun Yarası	Sadullah Celen, Özer Kızıltan			
2016 - 2018	Vatanım Sensin	Yağmur Taylan, Durul Taylan	Senaryo Necati Şahin, Nuran Evren Şit, Zülküf Yücel, Uygur Şirin, Deniz Gürlek, Melek Seven, Melih Özyılmaz	Halit Ergenç, Bergüzar Korel, Celile Toyon, Onur Saylak, Pınar Deniz, Miray Daner	O3 Medya imzalı, Kanal D tarafından 59 bölüm yayınlandı. Dizi Türk Kurtuluş Savaşı 'nda Türkiye Cumhuriyeti için Yunanistan Devleti askeri kılığında girmiş bir casus 'un hikâyesini anlatmaktadır.
2020	Ya İstiklal Ya Ölüm	Yasin Uslu	Senaryo Funda Çetin	İlker Kızmaz, Birkan Sokullu, Dolunay Soysert, Osman Sonant	TBMM 'nin kuruluşunun 100. yıldönümüne özel yapılmıştır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1_ile_ilgili_film_ler_listesi

**Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz
Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu
ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI'NDA HALK (YETİŞKİN) EĞİTİMİ: MİTINGLER
VE MEHMET ÂKİF ERSOY'UN ULUSAL MÜCADELEYE KATKISI**

PUBLIC (ADULT) EDUCATION IN THE NATIONAL WAR OF INDEPENDENCE:
MEETINGS AND MEHMET ÂKİF ERSOY'S CONTRIBUTION TO THE NATIONAL
STRUGGLE

Fatma TEZCAN

Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

ORCID: 0000-0003-4489-0247

ÖZET

Ulusal Kurtuluş Savaşı Dönemi, ulusal mücadele ile eğitimin içiçe geçtiği bir dönem olup, bu dönemde bir yandan ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık için mücadele verilirken diğer yandan hem okul eğitimi hem de halk (yetişkin) eğitimi çalışmaları sürdürülmüştür. Bu dönemde, halk eğitimi alanında yapılan çalışmaların özünü, halkı ulusal mücadele yolunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla düzenlenen mitingler oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na toplumsal katkı sağlayan ve halk eğitimi çalışmalarının özünü oluşturan mitingleri incelemek amaçlanmıştır. Halkı aydınlatmak amacıyla düzenlenen bu mitingler arasında İzmir'in işgalinin hemen ardından İstanbul'da düzenlenen Sultanahmet Mitingleri başta gelirken, İstanbul dışında, Muğla, Edirne, Konya, Bursa, Eskişehir, Trabzon, Ankara gibi Anadolu'nun pek çok yerinde de mitingler düzenlenmiştir. Halkı bilgilendirmek ve mücadele etmeye çağırarak için bu mitinglerin Ulusal Mücadele Dönemi boyunca sürdüğü görülmektedir. Düzenleyicileri ve konuşmacıları arasında toplumun önde gelen aydınlarının olduğu mitinglerde, İsmail Hakkı Baltacıoğlu gibi eğitimcilerin yanında Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halide Edip Adıvar gibi yazarlar da yer almıştır. Toplum tarafından tanınan ve halkı bilgilendiren konuşmaları ile Ulusal Mücadele'ye katkı sağlayan bir başka isim de Mehmet Âkif Ersoy'dur. 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan Birinci Meclis'te Burdur milletvekili olarak görev yapan Âkif, tanınan bir şair olmasının yanında yazardır. Mehmet Âkif, Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde, Birinci Meclis'te milletvekilliği sırasında Balıkesir, Kastamonu, Eskişehir, Burdur, Konya başta olmak üzere pek çok ilde halkı aydınlatmak amacıyla, halkı ulusal mücadeleye katılmaya çağırarak konuşmalar yapmıştır. Bu konuşmalar arasında Kastamonu'da yaptığı konuşma, çoğaltılarak Anadolu'ya, halka ve cephelere dağıtılmıştır. İstiklal Marşı'nın şairi, bir aydın ve yazar olan Mehmet Âkif Ersoy, Ulusal Mücadele Dönemi'nde yazıları ve konuşmaları ile halk eğitimi çalışmalarına ve eğitim üzerine görüşleri ile Türk eğitim tarihine katkı sağlayan önemli isimler arasındadır.

Anahtar Sözcükler: Ulusal Mücadele Dönemi, Halk (yetişkin) eğitimi, mitingler, Mehmet Âkif Ersoy

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

ABSTRACT

The Period of the National War of Independence was a period in which the national struggle and education were intertwined, on the one hand, the struggle for national sovereignty and full independence, on the other hand, both school education and public (adult) education activities were continued. In this period, the essence of the activities carried out in the field of public education is the meetings organized in order to inform and raise awareness of the people on the way to the national struggle. In this study, it is aimed to examine the meetings that contributed to the National War of Independence and constituted the essence of public education activities. Among these meetings organized to enlighten the public, the Sultanahmet Meetings were held in Istanbul right after the occupation of İzmir, while meetings were held in many parts of Anatolia, such as Muğla, Edirne, Konya, Bursa, Eskişehir, Trabzon, and Ankara, apart from Istanbul. It is seen that these meetings continued throughout the National Struggle Period in order to inform the public and to call them to struggle. Among the organizers and speakers, prominent intellectuals of the society participated in the meetings, along with educators such as İsmail Hakkı Baltacıoğlu, writers such as Hamdullah Suphi Tanrıöver and Halide Edip Adivar. Another name known by the society and contributed to the National Struggle with his speeches that informed the public is Mehmet Âkif Ersoy. Âkif, who served as a deputy of Burdur in the First Assembly opened in Ankara on April 23, 1920, is a well-known poet as well as a writer. During the Independence War Period, during his deputyship in the First Assembly, Mehmet Âkif made speeches in many provinces, especially in Balıkesir, Kastamonu, Eskişehir, Burdur, and Konya, in order to enlighten the public, calling the people to take part in the national struggle. Among these speeches, the speech he delivered in Kastamonu was reproduced and distributed to Anatolia, the people and the fronts. The poet of the National Anthem, an intellectual and a writer, Mehmet Âkif Ersoy is among the important names who contributed to public education activities with his writings and speeches during the National Struggle Period, and to the history of Turkish education with his views on education.

Keywords: National Struggle Period, Public (adult) education, meetings, Mehmet Âkif Ersoy

GİRİŞ

Ulusal Kurtuluş Savaşı Dönemi, ulusal mücadele ile eğitimin iç içe geçtiği bir dönem olmuştur. “Kurtuluş mücadelesi, eğitimi derinden etkilemiş, eğitim de bu mücadeleye katkıda bulunmuştur” (Akyüz, 2019, s. 317). Bu dönemde bir yandan ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık için mücadele verilirken diğer yandan hem okul eğitimi hem de halk (yetişkin) eğitimi çalışmaları sürdürülmüştür. Bu dönemde, halk eğitimi alanında yapılan çalışmaların özünü, halkı ulusal mücadele yolunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla düzenlenen mitingler oluşturmaktadır.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Fiilen 19 Mayıs 1919'da Atatürk ve beraberindeki heyetin Samsun'a ayak basması ile başlayan Türk Kurtuluş Savaşı'nın hemen öncesinde, 15 Mayıs 1919 tarihinde, İzmir Yunan ordusu tarafından işgal edilmiştir. İzmir'in işgalinin ardından ilk olarak İzmir ve çevresinde düzenlenen ve işgali protesto eden miting ve toplantılar, daha sonra yurdun pek çok yerinde düzenlenerek Ulusal Kurtuluş Savaşı'na toplumsal katkı sağlamıştır. Ulusal Mücadele Dönemi'nde halk eğitimi çalışmaları arasında ilk sırada yer alan miting ve toplantılara konuşmacı olarak katkı sağlayan isimlerden biri de Mehmet Âkif Ersoy'dur. Ersoy, 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan Birinci Meclis'te Burdur milletvekili olarak görev yapmış, bu sırada aynı zamanda halkı Ulusal Mücadele'ye katılmaya davet eden bilgilendirici konuşmalar yapmıştır.

Bu çalışmada, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na toplumsal katkı sağlayan ve halk eğitimi çalışmalarının özünü oluşturan mitingleri ve bu bağlamda Mehmet Âkif Ersoy'un ulusal mücadeleye katkısını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle Ulusal Mücadele Dönemi'nde halkı Ulusal Mücadele hakkında aydınlatmak amacıyla düzenlenen mitingler ele alındıktan sonra Mehmet Âkif Ersoy'un Ulusal Mücadele'ye katılması ve bu dönemde halk eğitimi etkinliklerinin özünü oluşturan halkı Ulusal Mücadele'nin amaçları konusunda bilgilendirme çalışmalarına katkısı üzerinde durulacaktır.

ULUSAL MÜCADELE DÖNEMİ'NDE HALK (YETİŞKİN) EĞİTİMİ: İZMİR'İN İŞGALİ VE PROTESTO MİTINGLERİ

Miting, “gösteri amacıyla veya bir olaya dikkat çekmek için, genellikle açık yerlerde yapılan toplantı” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005). 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunan ordusu tarafından işgal edilmesinin toplumda büyük yankı uyandırmasının ve tepkiyle karşılanmasının ardından, işgale dikkati çekmek için yapılan protesto mitingleri, Ulusal Mücadele Dönemi'nde halk eğitimi çalışmalarının özünü oluşturmasının yanında pek çok kişinin katılımıyla geniş bir kamuoyunun oluşmasını da sağlamıştır. Dolayısıyla, Benazus'un (2022, s. 9) ifadesi ile “Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda milletin direnme gücünü harekete geçiren, İzmir'in işgalidir denebilir”.

14 Mayıs 1919 tarihinde, ertesi gün şehirlerinin Yunanlılar tarafından işgal edileceğini bilen İzmir'de yaşayan Türk halkı, bu işgali protesto eden ilk mitingi 14 Mayıs gecesi Yahudi Mezarlığında yapmıştır. Bu ilk mitingde konuşmacılar arasında Türk Lisesi öğretmenlerinden Vasıf (Çınar) Bey ve Mustafa Necati Bey, Ahenk Gazetesi başyazarı Mehmet Şevki (Yazman) Bey, Hukuk-u Beşer Gazetesi sahibi ve başyazarı Hasan Tahsin Bey ile eski Müftü Rahmetullah Efendi bulunmaktaydı. İzmir'de düzenlenen bu ilk protesto mitinginde oluşturulan İlhak-ı Red Heyet-i Milliyesi, İzmir'in işgalini telgrafla tüm Türkiye'ye bildirmiştir (Benazus, 2022, s. 19-21).

Tüm ülkede geniş bir tepki yaratan İzmir'in işgalinin birinci günü olan 15 Mayıs tarihinde Denizli, Aydın, Zonguldak, Muğla, Konya ve Burdur'da; işgalin ikinci günü olan 16 Mayıs tarihinde ise bir gün önceki mitingin tekrarlandığı Konya'nın yanısıra Afyon, Denizli'nin

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

Acıpayam ve Sarayköy ilçeleri ile Edirne’de işgali protesto eden mitingler düzenlenmiştir (Benazus, 2022; Çekiç, 2017) ve izleyen tarihlerde de mitinglerin yapıldığı görülmektedir. Tablo 1’de İzmir’in işgalini izleyen günlerde düzenlenen mitingler tarih sırasıyla verilmiştir:

Tablo 1

İzmir’in işgali sonrasında yurt genelinde düzenlenen mitingler

Miting tarihi	Miting yapılan yerler
14 Mayıs 1919	İzmir
15 Mayıs 1919	Denizli, Aydın, Zonguldak, Muğla, Konya, Burdur
16 Mayıs 1919	Konya, Afyon, Denizli-Acıpayam, Denizli-Sarayköy, Edirne
17 Mayıs 1919	Kilis, Eskişehir, Kütahya
18 Mayıs 1919	Erzurum, İstanbul (Darülfünun), Bursa, Tire, Havza
19 Mayıs 1919	İstanbul-Fatih, Aydın
20 Mayıs 1919	Bursa, İstanbul-Üsküdar, Doğancılar
22 Mayıs 1919	İstanbul-Kadıköy
23 Mayıs 1919	İstanbul-Sultanahmet, Çorlu
24 Mayıs 1919	Adapazarı
30 Mayıs 1919	İstanbul-Sultanahmet
11-19 Haziran 1919	Isparta
10 Ekim 1919	İstanbul-Sultanahmet, Bursa
10 Aralık 1919	Kastamonu Kadınlar Mitingi
8 Ocak 1920	Trabzon
13 Ocak 1920	İstanbul-Sultanahmet
15 Mayıs 1920	Ankara

Not: Benazus (2022) ve Çekiç (2017)’den tablolaştırılmıştır.

İzmir’in işgalini protesto etmek amacıyla düzenlenen ve halkı bilgilendirmeyi ve bilinçlendirmeyi amaçlayan konuşmaların yapıldığı mitinglerin ortak iletisi işgalin kabul edilemezliği olurken, miting konuşmalarında İzmir’in yalnız olmadığı ve her koşulda İzmir’in yanında olunacağı ifade edilmiştir. Mitinglerin bir başka niteliği ise, pek çok miting sonunda İstanbul’daki İtilaf Devletleri temsilcilerine, İstanbul hükümetine, Amerikan Senatosuna ve gereken yerlere haksız işgalleri protesto eden telgrafların çekilmiş olmasıdır (Benazus, 2022). Buradan hareketle, İzmir’in işgalinin tüm yurttaki tepkiyle karşılandığı ve İzmir’in

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

sembolleşerek mitingler yoluyla tüm yurdun savunulması düşüncesinin oluştuğu ileri sürülebilir.

İzmir'in işgalini izleyen günlerde İstanbul'da ilk olarak üniversite öğretmen ve öğrencilerinin katıldığı Darülfünun Mitingi yapılmış, ardından Fatih, Üsküdar, Kadıköy ve Sultanahmet'te mitingler düzenlenmiştir. Ocak 1920'ye kadar dört kez yapılan Sultanahmet Mitingleri'nin her birine 150-200 bin civarında katılım olmuştur (Benazus, 2022; Meydan, 2019). Sultanahmet Mitingleri'nin düzenleyicileri ve konuşmacıları arasında özellikle İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Selim Sırrı (Tarcan) gibi öğretmenlerin varlığı dikkati çekerken, Halide Edip (Adıvar), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Mehmet Emin (Yurdakul) gibi edebiyatçılar da yer almıştır (Akyüz, 2019; Sarıhan, 2019; "Sultanahmet mitingleri," 2023). Selim Sırrı (Tarcan), ilk Sultanahmet Mitingi'ndeki nutkunda şöyle seslenmiştir:

"Vatan topraklarından, bir parçasının koparılmak istenmesi, kalplerimizde unutulmaz yaralar açtı. (...) Biz yalnız, yaşamak istiyoruz. Bu hakkı bizden almaya kalkışmasınlar. Medeniyet yolunda her millet gibi, ilimle, irfanla gelişmek ve Türk olarak daha da yükselmek istiyoruz." (Benazus, 2022, s. 80-81).

Resim 1. Sultanahmet Mitinglerinden bir kare.

Diğer yandan 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak basan Atatürk, yurt genelinde mitinglerin yapılması istemiş, bu konuya ilişkin genelge yayınlamış ve telgraf göndermiştir. Atatürk, 23 Mayıs 1919'da 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'ya "gizli ve kişiye özel" olarak gönderdiği telgrafta İzmir'in işgalini protesto eden mitinglerin yapılması üzerine şu ifadelere yer vermiştir (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2016, s. 324):

"İtilaf hükümetlerinin duygularımız ve siyasi varlığımız aleyhinde İzmir'i Yunanlılara işgal ettirmek suretiyle başlayan haksız davranışlarına karşı her tarafta yapılan gösterilerin ve yapılan müracaatların arkası bırakılmayarak fiili netice alınıncaya kadar devam ettirilmesi ve her tarafta bu milli gösterilerin iyi bir

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

şekilde idare ettirilmesi fevkalade önemlidir. (...) Bu etkili gösterilerle elde edilecek başarı, devletin ve memleketin öteki kısım ve havalisinin dokunulmazlığının sağlanmasına da pek çok yardım edecektir.”

25 Mayıs-12 Haziran 1919 tarihleri arasında Havza’da kalan Atatürk, emri altındaki tüm birlikler ve sivil yönetimlerle bağlantı kurarak onları ulusal bir savaş için hazırlamaya çalışmıştır. Atatürk, 28-29 Mayıs’ta gönderdiği bir genelgede, “ülkenin her tarafında işgalleri protesto mitingleri düzenlenmesini, ulusal dernekler kurup köylere kadar gidilerek halka felaketin büyüklüğünün anlatılmasını” istemiştir. Buna bağlı olarak pek çok yerde büyük mitingler düzenlenmiş olup, özellikle İstanbul’da büyük katılımlı mitingler gerçekleştirilmiştir (Çekiç, 2017, s. 221).

BİRİNCİ MECLİS’İN HALK (YETİŞKİN) EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI VE “DİRENİŞÇİ ÂKİF”

Ulusal Kurtuluş Savaşı Dönemi’nde “halk eğitimi çalışmalarının temel özelliği, halkı milli dava yolunda bilgilendirmek, birleştirmek olmuştur”. Bu amaçla 23 Nisan 1920’de Ankara açılan TBMM’nin Hükümeti, Kurtuluş Savaşı süresinde öğretmenlere ve aydınlara “genel olarak halkı Ulusal Mücadele’nin amaçları hakkında aydınlatmaları için görevler vermiştir”. Aydın ve öğretmenler, Kurtuluş Savaşı süresince Anadolu’da iç isyanların çıktığı bölgelerde “isyancıları doğru yola getirmek için kurulan nasihat heyetlerinde” halkı aydınlatma görevi üstlenmişlerdir. (Akyüz, 2019, s. 324).

Kurtuluş Savaşı Dönemi’nde halkı Ulusal Mücadele ve bu mücadeleye katılma konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme görevini üstlenen, toplumca tanınan isimlerden biri de Mehmet Âkif Ersoy’dur. 1873’te İstanbul’da doğan Ersoy, Mülkiye Baytar Mektebi’nden mezun olmuş, okul yıllarından itibaren ileri düzeyde Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Ersoy, hem Tanzimat Dönemi’nde açılmaya başlanan “kısmen modern, bilimsel eğitim-öğretim verilen okullarda okumuş hem de Kur’an merkezli son derece iyi bir din eğitimi almıştır” (Meydan, 2015, s. 21). Mehmet Akif Ersoy, veterinerlik görevi dolayısıyla Anadolu’da pek çok yerde bulunmuş, böylece ülkeyi ve halkı yakından gözlemleme şansı olmuştur. İstanbul’da bulunduğu 1906 ve 1907 yıllarında sırasıyla Halkalı Ziraat Mektebi’nde ve Çiftlik Makinist Mektebi’nde Türkçe Öğretmenliği yapmıştır. İstanbul’da Sebilürreşat adlı derginin başyazarlığını da yapan Ersoy, ilk şiirlerini bu dergide yayımlamıştır. Ersoy şiirlerinde okumanın, ilmin önemi, cehaletin yokluk ve yoksulluğa neden olduğu, geçmişin durağanlığına karşı geleceğin dinamizmi, Batı’nın bilim, teknolojisi ve sanatının alınması gibi pek çok konuyu işlemiştir (Akyüz, 2019; Meydan, 2015).

Meydan’ın (2015, s. 133) aktardığına göre Kasım 1918’den itibaren Anadolu ve Trakya’da işgallerin başlaması üzerine Mehmet Âkif Ersoy, başyazarı olduğu Sebilürreşat dergisindeki yazılarında halka sabır, ümit ve cesaret aşılama çalışmıştır. Sebilürreşat dergisi, yayımladığı yazılarla halka direniş çağrısı yaparken, o dönemde yaygın bir görüş olan mandacılığa karşı

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

çıkarak, milletin kurtulabilmesi için bir an önce milli birliğin sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

1920 yılının başlarında Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Balıkesir'e giden Mehmet Âkif Ersoy, burada Zağanos Paşa Camii'nde 23 Ocak 1920'de halka seslenerek, -işgalleri kastederek- bu saldırıya karşı koymanın kadın, erkek, çoluk çocuk, genç, ihtiyar herkese farz olduğunu, düşmanın kapımıza kadar dayandığını ve yapılacak olanın, ayrılık gayrılık gibi küçük meseleleri bir tarafa bırakarak, bu namert istilayı bir an evvel püskürtmek gerektiğini ifade etmiştir (Meydan, 2015, s. 135).

Atatürk'ün daveti ile Ankara'ya TBMM'nin açılışından bir gün sonra, 24 Nisan 1920'de ulaşan Mehmet Âkif Ersoy, burada ilk Cuma günü Hacı Bayram Camii'nde yaptığı konuşmada halkı milli harekete katılmaya çağırmıştır (Düzdağ ve Uzun, 2011; akt. Meydan, 2015, s. 139). Mehmet Âkif Ersoy, Ankara'ya ulaşınca "halkı milli harekete katılmaya teşvik etmekle görevlendirilmiş, bu görevlendirme doğrultusunda Anadolu'da halka milli hareketin "İttihatçı" bir hareket olmadığını, işgalci düşmana karşı direnmenin dinsel bir görev, yani "cihat" olduğunu ve buna katılmanın "farz" olduğunu anlatmıştır" (Meydan, 2015, s. 139).

TBMM'de Burdur milletvekili olmayı seçen Ersoy, daha sonra Eskişehir ve Burdur'a giderek halkı milli hareket saflarında birleşmeye çağırmıştır. Ankara'ya geldikten bir ay kadar sonra Konya'daki isyanların bastırılması ve yeni isyanların çıkmasının engellenmesi amacıyla kurulan heyetle birlikte Konya'ya gitmiş ve burada konuşmalar yapmıştır. Mehmet Âkif Ersoy, Kuvvacı faaliyetlerini sürdürerek, halkı aydınlatmak üzere Sandıklı, Dinar, Antalya ve Afyon'a gitmiştir. 5 Kasım 1920 Cuma günü Kastamonu'nun Nasrullah Camii'nde yaptığı konuşma, sonradan çoğaltılarak Anadolu'da halka ve cephelere dağıtılmıştır ("Mehmet Âkif Ersoy," 2023; Meydan, 2015).

Ersoy, Kastamonu'daki ünlü konuşmasında "Osmanlı hükümetinin 10 Ağustos 1920'de imzaladığı Sevr Antlaşması ile milletin nasıl esarete itildiğini göstermiş ve Batılı devletlerin Türkler ve Müslümanlara ilişkin oyunlarını halkın gözleri önüne sermiştir" (Akyüz, 2019, s. 324). Meydan'ın (2015, s. 148) ifadesiyle "Sevr Antlaşması'na karşı o günlerde Anadolu'da kamuoyu oluşturulmasında Âkif'in elden ele dolaşacak olan bu vaazının çok büyük bir etkisi olmuştur".

II. Meşrutiyet Dönemi'nde, Balkan Savaşları yenilgisi, eğitimin yoğun biçimde tartışılmasına neden olurken, bu yenilginin halk eğitimine uyarıcı etkileri olmuştur. Bu dönemde, Balkan Savaşları sırasında, Mehmet Âkif Ersoy halkı aydınlatmaya, uyandırmaya çalıştığı, halk eğitimi çalışması olarak değerlendirilebilecek, konuşmalar yapmıştır. Bu konuşmalarda, "tamamen mahvolmamak için -yalnızca- konuşmak yerine harekete geçerek uyanmanın ve çok çalışmanın" önemini vurgulamıştır (Akyüz, 2019, s. 300). Sonuç olarak, Mehmet Âkif Ersoy'un Türk Kurtuluş Savaşı öncesinde de halkı bilgilendirmeye, içinde bulunulan koşulların anlaşılmasına yönelik konuşmalar yaptığı görülmektedir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu İSTİKLAL ŞAİRİ ÂKİF: “KORKMA”

Kastamonu’da iki ay kadar kalan Mehmet Âkif Ersoy buradaki konuşmaları, yazı ve şiirleri ile halkı milli harekete katılmaya, düşmana karşı mücadele etmeye çağırmıştır. Ankara’ya döndüğünde de İstiklal Marşı’nı yazmıştır (Meydan, 2015, s. 144-145). Türk Kurtuluş Savaşı’nın başlarında, Genelkurmay Başkanlığı’nın isteğiyle Ankara Hükümeti’nin Eğitim Bakanlığı (Maarif Vekâleti), Bağımsızlık Savaşı’nın ulusal bir ruh içerisinde kazanılmasını sağlamak amacıyla -1920 yılının sonlarına doğru- bir “milli marş” yarışması düzenlemiştir. Para ödülü dolayısıyla yarışmaya katılmayan Mehmet Âkif Ersoy, sonradan Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver’in girişimiyle ikna edilmiştir ve Şubat 1921’de “Kahraman Ordumuza” ithafıyla şiirini tamamlamıştır. “12 Mart 1921’de Mehmet Âkif Ersoy’un şiiri TBMM tarafından milli marş olarak kabul edilmiştir” ve Meclis kararıyla kazanana verilmesi zorunlu olan para ödülü Ersoy tarafından “Darül Mesai” adlı bir hayır kurumuna bağışlanmıştır (“Mehmet Âkif Ersoy,” 2023; Meydan, 2015, s. 156).

Resim 2. Mehmet Âkif Ersoy Müze Evi, Ankara (Mehmet Âkif Ersoy'un Türk Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara'da ikamet ettiği ve İstiklâl Marşı'nı yazdığı ev)

Mehmet Âkif Ersoy, İstiklal Marşı'nı I. İnönü Zaferi'nin “verdiği moralle, sevinçle, heyecanla yazmıştır” (Meydan, 2015, s. 159). 1920 başlarında kurulan düzenli ordunun ilk zaferi olan I. İnönü Zaferi'nin ardından II. İnönü Zaferi de gelecektir fakat 1920 ilkbaharında Anadolu'nun ve Trakya'nın büyük bölümü işgal altındadır ve henüz Sakarya Savaşı ile Büyük Taarruz gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla, 1920'nin Şubat'ında Mehmet Âkif Ersoy'un şiirine “korkma” diye başlaması, içinde bulunulan koşullar dikkate alındığında daha da anlamlı hale gelmektedir.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

“Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”

Mehmet Âkif Ersoy’un İstiklal Marşı’na “korkma” diye başlaması zafere olan umudun(un) müjdesi olarak görülebilir. Nitekim, Mehmet Âkif Ersoy işgallerin başladığı 1918 Kasım’ından itibaren yazılarında halka sabır, ümit ve cesaret aşlamaya çalışmıştır. Ersoy’un bu umutlu tutumunu Ankara’da Meclis’te görev alarak katıldığı Türk Kurtuluş Savaşı süresince koruduğu, İstiklal Marşı’nı da bu umutlu tutumla kaleme aldığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

15 Mayıs 1919’da İzmir’in Yunan ordusu tarafından işgali tüm yurttaki büyük bir tepki ile karşılanmış, başta İzmir ve çevre iller olmak üzere İstanbul’da ve Anadolu’nun pek çok kentinde işgali protesto eden mitingler düzenlenmiştir. İzmir’in işgalinden bir gün sonra İstanbul’dan Samsun’a hareket eden ve 19 Mayıs 1919’da Samsun’a ulaşarak Türk Kurtuluş Savaşı’nı başlatan Mustafa Kemal Atatürk, yayınladığı genelge ve gönderdiği telgrafla yurt genelinde yapılan gösterilerin fiili sonuç alınıncaya kadar devam ettirilmesinin ve her tarafta bu milli gösterilerin iyi bir şekilde idare ettirilmesinin önemli olduğu ifade etmiştir. Ulusal Mücadele Dönemi’nde halk (yetişkin) eğitimi etkinliklerinin özünü oluşturan mitingler, halkın bilgilendirilmesi ve aydınlatılmasında önemli bir yere sahiptir. Ulusal Mücadele Dönemi’nde Ankara’da Gazi Meclis’in açılmasının ardından da halkı bilgilendirmeye yönelik konuşmalar ve toplantılar sürmüştür. Ankara Hükümeti, öğretmenlere ve aydınlara, halkı Ulusal Mücadele’nin amaçları hakkında aydınlatma görevi vermiştir.

İstanbul’dan Ulusal Mücadele’ye katılmak için Atatürk’ün daveti üzerine Ankara’ya giden Mehmet Âkif Ersoy, Gazi Meclis’te milletvekilliği sırasında halkı Ulusal Mücadele’ye katılmaya çağıran konuşmalar yaparak, Ulusal Mücadele’ye ve bu dönemdeki halk eğitimi çalışmalarına katkı sağlamıştır. Mehmet Âkif Ersoy’u “her şeyden önce bir gerçekçi” olarak tanımlayan Meydan’a (2015, s. 29) göre, “Âkif’in bir diğer önemli özelliği çok yönlülüğüdür. Âkif şairdir, yazardır, musikişinastır, hafızdır, vaizdir, veterinerdir, tercümandır, sporcudur, Kuvvacıdır. Âkif bunların ötesinde öğretmendir. Onu yakından tanıyanlar, “Ya okur, ya okutur...” diye tanımlamışlardır”. Dolayısıyla, “İstiklal Şairi” olarak da tanınan Mehmet Âkif Ersoy’un Türk Kurtuluş Savaşı süresince halkı aydınlatmaya ve Ulusal Mücadele’ye katılmaya yönelik yaptığı konuşmalar, onun öğretmen kimliğinin bir yansıması olarak düşünülebilir.

Ersoy, çeşitli şekillerde ifade ettiği Ulusal Mücadele’nin haklılığını ve taşıdığı umudu, Ankara’da 1920’nin Şubat ayında kaleme aldığı İstiklal Marşı’nda da dile getirerek, şiirine “korkma” diyerek başlamıştır. Bir şair, yazar ve aydın olan Mehmet Âkif Ersoy, Ulusal Mücadele Dönemi’nde yazıları ve konuşmaları ile halk eğitimine, Burdur milletvekili olarak Birinci Meclis’in çalışmalarına ve eğitim üzerine görüşleri ile Türk eğitim tarihine katkı sağlayan önemli isimler arasındadır.

Kabulünün 102. Yılında İstiklâl Marşı ve Milli Şairimiz Mehmed Âkif Ersoy 3. Uluslararası Sempozyumu

KAYNAKLAR

1. Akyüz, Y. (2019). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2019* (Genişletilmiş 31. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
2. *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1915-1919) (2016)*. Cilt:2 (Altıncı Basım). İstanbul: Kaynak.
3. Benazus, H. (2022). *Ulusal kurtuluş savaşı'na toplumsal katkı sağlayan mitingler*. İstanbul: Sözcü Kitabevi.
4. Çekiç, O. (2017). *İmparatorluk'tan cumhuriyete u 1919 başlangıç samsun'dan erzurum'a* (4. Basım). İstanbul: Kaynak Yayınları.
5. Mehmet Âkif Ersoy (2023, 10 Mart). Wikipedia içinde.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Mehmet_%C3%82kif_Ersoy
6. Meydan, S. (2015). *Vaiz: Öteki Mehmet Âkif*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
7. Meydan, S. (2019). Milli mücadele'nin direniş ruhu. *Atatürk Etkisi İflas-İşgal-Direnış-Kurtuluş* içinde, ss. 117-125. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
8. Sarıhan, Z. (2019). *Millî mücadelede maarif ordusu*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
9. Sultanahmet mitingleri (2023, 10 Mart). Wikipedia içinde.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Sultanahmet_Mitingleri
10. Türk Dil Kurumu [TDK] (2005). *Türkçe sözlük* (10. Baskı). Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.

GÖRSEL KAYNAKLAR

Resim1: <http://aturkicimizde.com/sultanahmet-mitingleri/>

Resim 2: https://tr.wikipedia.org/wiki/Mehmet_Akif_Ersoy_M%C3%BCze_Evi